לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקשך

ירחון חסידי ברסלב

בס"ד | גליון 23 | טבת תשע"ט | הילולת מוהרנ"ת

לפני שמש ינון שמו

נפלאות התחדשות אורו
של התלמיד הגדול המאיר לארץ
ולדרים עליה את אור שמשו של
הרב האמת באור שבעתיים

לא אידא רע

פרקי זכרונות מפעימים
על החסיד **רבי אפרימ'ל מפשעדבוז'** ותיאור סעודה-
שלישית במחיצתו בתל-אביב
בימי הפרעות תרצ"ו

מי יתן לי אבר כיונה

גילויים חדשים ממסירות נפשו
של החסיד **רבי בן ציון אפטר**
בנסיעתו לציון הק' באומן
כשירד מסך הברזל ■ פרק
נוסף מהיומן הגנוז

דולה ומשקה

בני המשפחה חברים וידידים מתרפקים
*על זכרו של האברך היקר **ר' אברהם***
***געטץ** ממפיצי המעיינות בארה"ב, שנסתלק*
בראש השנה האחרון בקיבוץ הקדוש באומן

ספר תולדות אדם סדרה חדשה לרגל יומא דהילולא: השתקפות חיי מוהרנ"ת ומאורעות
התקופה בפי שמאירים ומתנוצצים בדרושי ה'ליקוטי הלכות' ■ פרק מבוא ופתיחה

צום העשירי יהפך לששון ושמחה

יום עשרה בטבת הוא היום הראשון בשנה שמזכיר לנו בצום ותענית כי עדיין אנו שרויים בגלות אימה מרה ונמהרה ומתמשכת, נתונים במצור ובמצוק ובהסתר פנים נורא, ומצויים כל הזמן תחת השפעת רוחות סוערות ושטף מים זידונים המאיימים להטביע את נשמות ישראל.

זה היום בו החל המצור והמצוק על ירושלים ועל בנין הבית וההיכל, זה היום בו תורגמה התורה ליוונית וניתנה אחיזה לחכמות חיצוניות ו'הטרייף פסול' החל להתפשט בעולם, וזה היום בו נסתלק עזרא הסופר שראויה התורה היתה להינתן על ידו.

◆◆◆

אבל יום זה גם מזכיר לנו כי לא נטש ה' חלילה את עמו ומעולם לא עזב את נחלתו, ולכל המכות הקשות ולכל התחלואים המרים הוא הקדים והאציל רופא ומרפא, והוא שתל אותם בכל דור ודור עד הדור האחרון.

בתוך כל הצער והיגון, האנחה והכאב, החורבן והחדלון, מפציע מקצה הארץ התנוצצות אורות התיקון והתקווה המופיעים בלב המצפים אליהם כטללי חיים רפואה ונחמה.

כי על כן, עשרה בטבת זה היום שנבחר מששת ימי בראשית ליום הסתלקות ועליית נשמתו של התלמיד הגדול שבכל הזמנים הנמשל ל'לבנה', התלמיד שכל מציאותו מבואו ועד צאתו היתה ביטול עצמי מוחלט והתכללות גמורה בתכלית ברבו אור הצחצחות המזהיר כ'אור החמה', ומההתמעטות הזאת הולכת ונצמחת קרן הישועה.

וכאשר כבר המלכים נועדו יחד, ונגלה הרב לתלמיד והתאחד התלמיד בהרב האמת בתכלית השלימות שלא היתה כמותה מימות עולם, בודאי הולכת ומתממשת ההבטחה האלוקית: "וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה' אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא" (ישעיה ל, כו).

"וְהִנֵּה גַּם אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵאִישׁ אֶחָד שֶׁיְּשָׁרֵת אֶת רַבּוֹ בְּאֹפֶן כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ מִמּוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נָתָן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, כִּי מַמָּשׁ נִתְקַיֵּם בּוֹ: לֹא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל – אָהֳלוֹ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁל רַבֵּנוּ, אוֹר הָאוֹרוֹת, בַּעַל לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, כִּי מַמָּשׁ הָיָה דָּבוּק וּמְקֻשָּׁר אֵלָיו בְּהִתְקַשְּׁרוּת וּדְבֵקוּת אֲמִתִּי בִּמְסִירוּת־נֶפֶשׁ וּבְבִטּוּל הַרְגָּשׁוֹת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי בְּכָל תְּנוּעוֹתָיו בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר וּבְמַחֲשָׁבָה, בְּשִׁבְתּוֹ בְּבֵיתוֹ, וּבְלֶכְתּוֹ בַּדֶּרֶךְ, בְּשָׁכְבּוֹ וּבְקוּמוֹ" (הקדמת עלים לתרופה).

◆◆◆

אכן, האורות העליונים הללו אורות התיקון של התכללות הרב והתלמיד כבר נמשכו ונגלו בארץ, כבר נצטיירו באותיות בוהקות ובוערות ותיבות קדושות ולוהטות על פני ספריהם הקדושים, ואין לנו אלא להגות וללכת בהם ולהפיץ מעיינותיהם חוצה להחיות במימיהם הזכים נפש כל חי.

זה הצוואה הגדולה שהותיר התלמיד הנאמן לכל התלמידים הבאים אחריו, שעיקר עסקם יהיה "יפוצו מעיינותיך חוצה", כי על ידי ההפצה וההתעסקות באותם מעיינות הישועה יזכו גם הם לביטול האמיתי להיות נלווה ונכלל באור העליון תיקון ותקוות כל הדורות.

זה הצוואה הגדולה שהותיר התלמיד הנאמן לכל התלמידים הבאים אחריו, שעיקר עסקם יהיה "יפוצו מעיינותיך חוצה", כי על ידי ההפצה וההתעסקות באותם מעיינות הישועה יזכו גם הם לביטול האמיתי להיות נלווה ונכלל באור העליון תיקון ותקוות כל הדורות

◆◆◆

שנתיים ל'אבקשה'

ביום הסגולה והנעלה הזה עשרה בטבת אנו גם זוכים לציין שנתיים ימים מיום צאת גליון 'אבקשה' לאור עולם. זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אשר גמל עם חלושי כח כמונו בתקופה מעורפלת שכזאת טובות וחסדים כאלה, לעסוק וליטול חלק בהפצת המעיינות פנימה וחוצה, לחדש המלוכה וללבות את גחלי אש האהבה וההתקשרות אל כלליות הרועים צדיק הדורות רוח אפינו משיח ה', ובעיקר לבשר את אמתת נצחיותו אשר אורו ונרו לא יכבה לעולמים, וכל דבריו ומציאותו חיה וקיימת בלבבות כל החוסים בצילו כבחיים חיותו ממש ויותר ויותר.

ואולם לא קלה המלאכה כלל וכלל. כל גליון וגליון של 'אבקשה' הרואה אור עולם כרוך בחבלי לידה כבמבכירה, ואין ספק שאת הכח העוז והתושיה לשאת את הטירחא והמשא הכבד ולשרוד את כל המהמורות, שואבים אנו מהרצונות והכיסופים של אלפי הנפשות המשתוקקים ומצפים לגליון מדי חודש בחודשו, ולכל המאות השותפים בממון להוצאתו והפצתו על פני תבל.

ובעומדינו על סף הפתח של השנה השלישית, נישא כפינו ולבנו אל אל שבשמים בתפילה ובתחינה שיחוס ויחמול על שארית הפליטה, ויחיש מנחם לנחמינו בהתגלות רועה שבעה, ויהפך הכל לטובה לששון ולשמחה.

.."הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יְרַחֵם עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתָיו חוּצָה, כִּי בָּהֶם תְּלוּיִים כָּל הַיְשׁוּעוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל לָנֶצַח" (עלים לתרופה).

בגליון:

4 זקינך ויאמרו לך
הרבי והתלמיד מוכרחים זה לזה • משיחת החסיד **רבי לוי יצחק בנדר** בסעודת ההילולא עשרה בטבת תשל"ז

12 בברסלב בועדת אש
אור שמשו של רבינו הק' מאיר רק על ידי ביטול הלבנה של רבי נתן

14 לעובדא ולמעשה
ההכנות הראויות לאכילה בקדושה

16 התקשרות
כדי שהאש תבער צריך לשוב לשדות ולשעה התבודדות

18 ההולכים בתורת ה'
כך מתחברים ה'חית' וה'נוך' הרב והתלמיד להאיר את הבריאה באור השבעתיים

20 דבר בעיתו
זכרון התכלית וביטול חיזו דהאי עלמא מסוד גדולת התלמיד הגדול

22 בעקבי הצאן
פרק נוסף בנפלאות הנשמה הכללית הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל

36 דבר ה' זו הלכה
העצה להתהפך לטוב גמור הוא על ידי לימוד ההלכה

42 ה'ליקוטי הלכות' באספקלרית הזמן
סדרה חדשה: פיענוח צפונות דרושי ה'ליקוטי הלכות' **לאור קורות חיי מוהרנ"ת ומאורעות השעה** • פרק מבוא

48 רעוא-דרעוין בצל הפרעות
זכרונות הוד ואגרות קודש הנחשפים לראשונה **מהחסיד רבי אפרימ'ל מפשעדבוז'** מתקופת מגוריו בתל-אביב

62 כיסופים ללא גבולות
כך חצה **החסיד רבי בן-ציון אפטר** את הגבול מפולין לאומן בעת ירידת מסך-הברזל • עוד פרק מהיומן הגנוז

72 אחד היה אברהם
שורות פרידה ושביבי חיים מפעילות הקירוב והפצת המעיינות של האברך הנלבב **ר' אברהם געטץ** ע"ה, שהשיב את נשמתו המזוככת בצילו של רבינו הק' בראש השנה האחרון

רקע השער: נהר ה'בוג' שבעיר ברסלב

המאמר המרגש על ר' אברהם געטץ נתרם לעילוי נשמתו

של האברך הצדיק החסיד ר' **אברהם געטץ** זצ"ל בן יכלחט"א הרה"ח ר' **משה דוד** הי"ו

ולזכות בנותיו היקרות **פערל'ע ורייזל יהודית** שיחיו

הונצח ע"י **משפחת געטץ** שיחיו ברוקלין ניו יורק

יו"ל ע"י
מערכת אבקשה
טל: 02-539-63-63
פקס: 0747-800-142

©
כל הזכויות שמורות העתקת קטעי מאמרים, או תמונות, אך ורק באישור בכתב מהמערכת

עיצוב גרפי: BLUM

עניין רבינו הוא רק עם רבי נתן יחד

מתוך משאו של הרב החסיד **רבי לוי יצחק בנדר** זצ"ל

שנשא במקהלות אסיפת אנשי שלומינו
בסעודת יומא דהילולא רבא דמוהרנ"ת זי"ע - עשרה בטבת תשל"ז

בשבח וגדולת התלמיד הנאמן אשר כל ההשארה הנצחית
של אור רבינו הקדוש נמשכת רק על ידו

שיחה יקרה ונדירה עתירה ורצופה בשלל גילויים חדשים שעדיין לא שזפו אור הדפוס

הגמרא (סוטה דף י"ג) אומרת שכאשר משה רבינו הסתלק צווח הקדוש ברוך הוא: 'מי יקום לי עם מרעים', ומפרש רבינו (בליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה צ"א) שהאותיות 'לי' מרמזים על החיבור של הרבי והתלמיד. הגמרא אומרת במסכת חגיגה (טו:) שהאות 'למד' רומזת על 'מגדל הפורח באוויר', אומר רבינו שמה שהרבי מלמד את התלמיד זה בחינת 'יוד', ובשעה שהרבי מלמד את התלמיד, הלב של התלמיד פורח באוויר לשמוע את דברי רבו ועל ידי זה הוא מבין את דבריו וזה בחינת 'למד', זה נקרא תלמיד!

כמו שמשה לא יכל להיות ללא יהושע, כך עניין רבינו הוא כולו עם רבי נתן יחד! רבי עם תלמיד!

השם יתברך צועק: מי יקום 'לי', מי יקים את ה'לי', את ה'למד וה'יוד' - את הרבי והתלמיד, עם מרעים - לעסוק עם האנשים הרעים המרעים.

"כי סמך משה ידיו עליו"

ידוע שעניין רבינו נמשך רק דרך רבי נתן, כך רבינו אמר: **אתם צריכים הרבה להודות לו, בלעדיו לא היה נשאר ממני דף 'שמות'!** כל עניין רבינו ממשיך כולו דרך רבי נתן!

כשרבי נתן הסתלק ביום שישי לפנות ערב, קיבלו שם שבת בקלויז ליד מגוריו של רבי נתן, ואז הכריז רבי אהרן הרב דברסלב, שגם קיבל שבת שם: **ידענו כולנו שמה שרבינו אמר בתורה** (ז ח"ב) **'כי מרחמם ינהגם' על הפסוק** (דברים לד) **'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו', ידענו כולנו שרבינו התכוון אליו!**

אצל רבינו הרי היו הרבה תלמידים, היה את רבי שמואל אייזיק, רבי יודל, הם התקרבו לרבינו בתקופה מוקדמת יותר, רבי נתן היה התלמיד הצעיר, התלמיד האחרון, הוא התקרב בברסלב והם התקרבו עוד במעדוועדיווקע, ורבי אהרן הרב אמר עליו: **הוא הגיע אחרי כולם, והוא עשה יותר טוב מכולם!**

עניין רבינו ללא רבי נתן אינו יכול להיות! זה רבי ותלמיד, 'למד' עם 'יוד'. כל מה שרבינו יצא לברסלב, היה בשביל לקרב אליו את רבי נתן. רבי נתן גר בנעמרוב, זה מרחק של שמונה עשרה קילומטר מברסלב, אם רבינו לא היה יוצא לברסלב, רבי נתן לא היה יכול להתקרב לרבינו, כל הגעתו של רבינו לברסלב היתה בשביל רבי נתן.

חמיך הוא צדיק!

הבה נשוחח מעט על רבי נתן.

כתוב ב'ימי מוהרנ"ת' (א), שרבי נתן נולד בשנת תק"מ והתחתן בשנת תקנ"ג, הוא נולד ב'חמשה עשר בשבט' תק"מ ובשבת נחמו תקנ"ג הייתה חתונתו, זאת אומרת שלוש עשרה שנה וכמה חודשים. הוא היה חתן אצל 'רבי דוד צבי הגדול', הוא היה נקרא באוקרינא: 'רבי דוד צבי הגדול', הוא היה גדול מופלג, חוץ ממה שהיה גדול בגאונות גם בצדקות שלו, בקדושה שלו, היה גדול מופלג.

כל השבוע הוא לא נטל ידיו לאכול מחמת חומרת נטילת ידים, ובשבת כשנטל ידיו, נטל בשתי כלים גדולים, על כל יד כלי גדול של מים, קדושתו הייתה מופלגת מאד.

רבי נתן היה אומר שזוגתו, בתו של רבי דוד צבי, היא הייתה מכינה את ה'מזונות', לאביה. באמצע השבוע הוא אכל רק 'מזונות', כל מאכלו היה שתיים וחצי עוגיות ליום. רבי אברהם בן רבי נחמן היה אומר: **מפני ששלושה עוגיות היה יותר מדי ושתיים היה פחות מדי**, הוא כל כך דייק בלעיסותיו, ואכל שתיים וחצי עוגיות, **זה מה שאכל ליום!**

רבינו בעצמו אמר עליו פעם לרבי נתן: **חמיך הוא צדיק!** הצדקות שלו והקדושה שלו היו מופלגים מאד. ידוע שבשעת פטירת אביו היה ילד בן שש-שבע שנים, הוא היה ממש בקטנותו, ואמו בכתה: עם מי ילמד הילד? עם מי הוא ילמד? ומה שקרה הוא שב'שבעה' הגיע אליה האבא ואמר לה: **אל תבכי, אני אלמד עמו!** (יש אצלי ספר שזה גם כבר מודפס שם).

ובמשך שמונה שנים אחר הפטירה, היה בא כל לילה אביו של רבי דוד צבי ללמוד עם הילד, משך שמונה שנים הוא למד תורה מן השמים, אנו כבר יכולים להבין מי היה רבי דוד צבי, שאביו מעולם העליון היה לו רשות - לא לכל אחד נותנים רשות - לבא ללמוד עם בנו, והוא למד עמו שמונה שנים, 'תורה מן השמים, תורת אמת', אפשר כבר להבין איזה מין צדקות נכנס בצדיק הזה, הוא זכה ללמוד אצל אביו שמונה שנים אחרי הסתלקותו.

והוא לקח את רבי נתן לחתן, הרי רואים שהוא ידע את מי הוא לוקח, הוא היה צדיק וקדוש, כל הצדיקים פחדו ממנו, הרבי ר' ברוך מאד פחד ממנו, רבי ברוך היה תקיף ורק ממנו הוא מאד פחד.

הרבי ר' ברוך היה פעם במאהלוב, זו הייתה העיר של רבי דוד צבי, ואז בדיוק רבי דוד צבי לא היה בעיר, והיה ברית, ובעל הברית כיבד את רבי ברוך בסנדקאות, רבי דוד צבי לא היה ולכן הוא כיבד אותו בסנדקאות, ולפני הברית הגיע רבי דוד צבי, ובעל הברית מצא את עצמו לפתע פתאום במצוקה קשה: מה הוא יעשה פה? רבי ברוך הוא קפדן, והוא כבר כיבד אותו בסנדקאות, אבל במאהלוב כשרבי דוד צבי נמצא, הוא הסנדק, הוא הרי ה'מרא דאתרא', מה יעשה? היה שם בית דין אצל רבי דוד צבי, הוא הלך לבית דין ושאלם: 'מה אעשה? כיבדתי את רבי ברוך בסנדקאות, ורבי דוד צבי הגיע, רבי דוד צבי פה'. אמרו לו: 'הוא ה'מרא דאתרא' ממנו אתה צריך לפחד, אתה צריך לתת לו להיות סנדק, אינך צריך כלל לשאול'. אז הלך לרבי דוד צבי לכבדו בסנדקאות, והלך לומר לרבי ברוך שאינו יכול לכבדו, 'הוא הרב ואני חייב לכבדו'. בשעת הליכתו של רבי דוד צבי לברית, הוא עבר דרך חלונו של רבי ברוך, רבי ברוך הסתכל מהחלון, אמר: 'מה אעשה לו, שאליהו הנביא רוקד לו לפני נעלי הבית, כשהוא הולך לשם, רוקד לו אליהו הנביא לפני נעלי הבית, איני יכול לעשות לו כלום'.

כל מה שרבינו יצא לברסלב, היה בשביל לקרב אליו את רבי נתן. רבי נתן גר בנעמרוב, זה מרחק של שמונה עשרה קילומטר מברסלב, אם רבינו לא היה יוצא לברסלב, רבי נתן לא היה יכול להתקרב לרבינו, כל הגעתו של רבינו לברסלב היתה בשביל רבי נתן

ראיתי שיש לו כתפיים רחבות

הצדקות של רבי דוד צבי וקדושתו היו מופלגים מאד, אם רבינו אמר לרבי נתן 'חמיך הוא צדיק' יכולים אנו כבר לתאר לעצמנו במי מדובר, וכשהוא בחר ברבי נתן לחתן הוא ידע מה הוא בוחר. היה אומר רבי נאשקע, ששמע מדודו (רבי מיכל בן רבי יצחק בן רבי נתן), שרבי דוד צבי כך אמר: **'ראיתי שיש לו כתפיים רחבות - לכן לקחתי אותו!'**, והיה אומר רבי מיכל: 'ויט שכמו לסבול' - כתפיים לסבול כל כך הרבה כמו שרבי נתן סבל, את זה אי אפשר לתאר.

כשרבי דוד צבי לקח אותו לחתן הוא היה בן שלוש עשרה שנה, לרבינו הוא התקרב באלול תקס"ב, לפי חשבון מ-נ"ג עד ס"ב, זה חשבון של שמונה וחצי שנים אחרי החתונה,

אז הוא היה בן עשרים ושתיים, שזה כבר כמעט תשע שנים אחרי החתונה. כל התשע שנים שהוא היה חתן אצל רבי דוד צבי, היו "רבים" עליו: אביו רצה שיהיה אצלו, וחמיו רצה שיהיה אצלו, רבו עליו כמו שרבים על טבעת של זהב, כל אחד רצה שהוא יבוא אליו. כל זה היה לפני שהוא התקרב לרבינו, אבל מיד כשהתקרב לרבינו כבר הפסיקו לריב עליו...

כזה רבי אני הרי רוצה!

רבי נתן אמר בעצמו, שאם לא שרבינו היה גר כל כך קרוב, הוא בשום אופן לא היה יכול להתקרב. מוצאו היה מגדולים, אביו היה מתנגד גדול על חסידים, הם היו בזמן הגאון מווילנה, והנודע ביהודה, הם היו מתנגדים גדולים, והוא היה אברך צעיר וחתן אצל רבי דוד צבי הגדול, רבי דוד צבי היה לו שיעור כל יום ללמוד עם תלמידיו שיתרחקו מהחסידות, רבי נתן צמח בין כאלה מתנגדים, הם היו רחוקים מהחסידות, וכשרבינו הגיע לברסלב, הגיעו לשם הקדרים, שם הסוחרים היו נוסעים לירידי, מנעמרוב לברסלב, המנהג היה אצל הסוחרים של פעם, שאחרי הירידי היו רצים לרבי לתת לו משהו, ולהתברך, כך זה היה.

ובכן, רבי חדש הגיע לברסלב, אז הם הגיעו לרבינו, וכשבאים הביתה הקדרים, הם אומרים: 'איזה רבי חדש נמצא בברסלב, הוא לא רוצה לדבר כלל מכסף, הוא מדבר רק מיראת שמים, הוא כלל לא מדבר לעניין, לברך את הקדרים, לא! - הוא מדבר רק מיראת שמים, הוא מדבר רק מהתכלית'. הם אמרו זאת לגנאי, אבל רבי נתן תיכף התלהב: **'זה הרי אני! כזה רבי אני הרי רוצה! אני רוצה באמת כזה רבי, שידבר רק מהתכלית'**. זה גם היה חלק ממה שמאד מצא חן בעיני רבי נתן, כזה סוג רבי כפי שתיארו הקדרים.

כמו לפני חבר טוב אמתי!

רבי נתן הגיע לרבינו לראש השנה, זה היה ראש השנה תקס"ג, רבי נתן היה אצל רבינו בראש השנה, ואז הוא שמע את התורה 'בחצוצרות' (תורה ה'), זה מה שרבינו אמר אז, ורבי נתן נשאר אצל רבינו לכל עשרת ימי תשובה, ורבינו דיבר אתו הרבה מאד בעשרת ימי תשובה, תוך כדי טיול ליד בית המדרש, רבינו דיבר אתו הרבה הרבה, וכמה שרבינו הרבה לדבר אתו, עדיין לא נכנס ברעיונו שזה מה שיעזור לו...

רבי אברהם בן רבי נחמן סיפר, שרבי נתן היה יהודי ששם לבו אל התכלית מאז היותו ילד בן כמה שנים, מאז כבר שם לבו אל התכלית, הוא אמר: 'כן, הוא מדבר אתי הרבה, אבל מה שיש בלבי, מה שאני רוצה, איני רואה...', אז רבינו הניח את ידו על הכתף שלו, ואמר לו: **'ומלבד כל זאת ואחרי כל זאת, זה מאד טוב להשיח את הלב לפני השם יתברך, היינו כמו לפני חבר טוב אמתי!'**.

רבי נתן תיכף התלהב: 'זה הרי אני! כזה רבי אני הרי רוצה! אני רוצה באמת כזה רבי, שידבר רק מהתכלית'. זה גם היה חלק ממה שמאד מצא חן בעיני רבי נתן, כזה סוג רבי כפי שתיארו הקדרים

רבי נתן אמר: **'כששמעתי מרבינו דיבור זה, זה נכנס בלבי, שעל ידי זה אצליח ואוכל להיות איש כשר באמת! על ידי זה!'**.

מדברים אנו מזה העניין - מהמעלה העצומה של שיחה ודיבור לפני השם יתברך. כמה שרבינו דיבר עם רבי נתן לפני זה, עדיין לא נכנס בלבו שיוכל על ידי זה להיות איש כשר כמו שהוא רצה, רבינו דיבר אתו הרבה ביראת שמים, וכשהוא הוריד לו את הדיבורים באהבה, הוא שם את ידו על כתפיו ואמר באהבה: 'והלאה זה מאד טוב להשיח את הלב לפני השם יתברך, היינו כמו לפני חבר טוב אמתי!' - רק אז הרגיש רבי נתן שזה מה שיעזור לו באמת. רואים אנו את הגדולה העצומה של עניין זה, צריך ללמוד מזה לעצמינו, שאפילו שרבי נתן היה גם לפני זה צדיק וגם היה קדוש, זה היה תשע שנים אחרי החתונה, והיה חתן אצל כזה צדיק, רואים מזה מה הוא היה לפני, עוד לפני שהתקרב, רק מה? למה רבי נתן כסף והשתוקק כל כך בלבו? הוא לא חשב להשביע את עצמו בכל מה שכבר זכה לו, הוא רצה להיות איש כשר באמת, ומילים אלו ששמע מרבינו ש'מאד טוב להשיח את הלב לפני השם יתברך, היינו כמו לפני חבר טוב אמיתי' - זה מה שהשפיע עליו יותר מהכל. אנו צריכים להכניס בנו מילים אלו היטב.

עיקר התועלת של ההילולא של הצדיק הוא הרי רק בכך שמתחזקים ללכת בדרכיו, אז אנו מדברים מדיבור נפלא זה ששייך לכל אחד ואחד: 'ומלבד כל זה ואחרי כל זה, מאד טוב להשיח את

הלב לפני השם יתברך, היינו כמו לפני חבר טוב אמתי! **בגלל שחבר טוב אמיתי הוא רק השם יתברך בעצמו!** זהו החבר טוב אמיתי שלי! להשיח את עצמי לפני השם יתברך, להשיח את הלב לפניו.

כשרבינו הוציא מילים אלו, כשרבי נתן שמע מילים אלו, הוא הרגיש שהוא נקשר מאד לרבינו.

'הוא לומד עוד יותר ממקודם!'

תיכף ומיד כשבא הביתה פרצה אש בבית, כמובן שהאבא רבי נפתלי הערץ היה יהודי "אפוי" בהתנגדות, הרי הוא היה מחותן של רבי דוד צבי, מה שייך אצלו חסידות? התחיל לבעור מאד, בערה אש, האש בערה עד כדי כך, שהוא זרק לזוגתו של רבי נתן, לכלתו: 'קחי ממנו גט'. היא אמרה: 'אני ללא אבי לא עושה כלום, ללא אבי לא אעשה'. רבי דוד צבי היה צריך לבוא בזמן קרוב לעיר, נעמרוב היתה בין עיירות המגידות שלו, 'כשיבא האבא אדבר עמו, לבד לא אעשה דבר'.

כשרבי דוד צבי הגיע לנעמרוב ושמע זאת, מובן שהדבר גרם לו צער גדול מאד, החתן שלו, שהוא כל כך השתעשע אתו, נעשה לחסיד! אצלו חסידות היה כל כך פסול (טרייף), הוא נתן שיעור מדי יום ביומו

רבי לוי יצחק בנדר (באדיבות גב)

רבי נתן צעק: בוערת שם כזאת אש, שיכולה לבעור בלבי וקשרו אותי בידי ורגלי, ואיני יכול לבא! איך הוא יכול לחכות עד חנוכה, כשהוא אינו יכול לחיות כלל ללא רבינו?

להתרחק מחסידות, והוא נעשה לחסיד, יושב הוא כך נדהם, ואז הוא פונה אליה בקול תקיף: 'הוא עדיין לומד?', והיא משיבה: 'הוא לומד עוד יותר ממקודם!', ואז אמר לה: 'אם כך אני לא מצווה עליך להתגרש'.

- זה צדיק, מקודם הוא אחז כך, גם הסכים שהיא צריכה להתגרש, אבל מיד ששמע שהוא לומד יותר מקודם, 'אני לא מצווה עליך להתגרש'!

אומרת היא: 'אבא, מה יהיה? תשע שנים אחרי החתונה, הרי צריך לעסוק בפרנסה?', אמר הוא לה: **מכזה בעל את רוצה פרנסה? תשבי ברחוב עם מלחיית מלח, באפך תחרשי ואת תתני לו פרנסה!**

אה! כמה צדקות וקדושה! מתנגד כל כך חריף, כזה קדוש, אדם במעמד ובדרגה נעלה כזו, והיה לו כאלה ייסורים מכך שחתנו נעשה לחסיד, וכשהוא רק שמע מילים אלו, כשהוא רק שמע שהוא לומד יותר ממקודם הוא מיד גוער בבתו: מכזה בעל את רוצה שהוא יביא לך פרנסה? פעם הדבר המאוס ביותר היה לשבת עם מלחיית מלח ברחוב, למכור גרגרי מלח... תשבי ברחוב עם מלחיית מלח, באפך תחרשי - הוא אמר לה! - ואת תתני לו פרנסה!

להימשך לאמת

מה שקרה בהמשך הוא שהם סכמו ביניהם, שהם יתנו לו "זמנים": עד חנוכה

אסור לו לנסוע לרבינו, בחנוכה הוא יבא שוב לרבינו. היו עוד זמנים במשך השנה. הם ראו שההתנגדות לא עוזרת, שלנתקו לגמרי הם לא יוכלו בשום אופן והוא מצדו הוכרח להבטיח שכך יקיים, ומה היה? רק עברו כמה ימים, רבי נתן צעק: **בוערת שם כזאת אש, שיכולה לבעור בלבי וקשרו אותי בידי ורגלי, ואיני יכול לבא!** איך הוא יכול לחכות עד חנוכה, כשהוא אינו יכול לחיות כלל ללא רבינו? כמו חמה ולבנה, הלבנה מוכרחה לעמוד מול החמה, שהחמה תאיר לתוך הלבנה, ה'למד' של לב התלמיד הפורח באויר לשמוע ולקבל את אור הרב שהוא בחינת ה'יוד'. וכי אפשר לעצרו עד חנוכה, שלא יבוא לרבינו? איך זה יכול להיות?

רבי נתן היה נוהג בכל יום ויום לצאת מהבית בבוקר ולבוא הביתה רק בערב. אז הוא יישב את עצמו כך, הוא ייצא וישכור עגלה, העגלה תעמוד מחוץ לעיר, והוא ייצא וייסע לרבינו שעתיים, הנסיעה לברסלב אורכת שעתיים, אצל רבינו הוא יהיה גם שעתיים, ויחזור הביתה עוד באותו יום, ואף אחד לא ידע שהוא היה אצל רבינו. כך הוא נתן לעצמו עצה. איך יכול להיות שהוא יחכה עד חנוכה? איך זה יכול להיות בעולם? זה לא יכול להיות!

המציאות היא הרי בדרך כלל לא כמו שמתכננים... זה היה מיד אחרי סוכות, אז זה הזמן שיורד הרבה גשם, באוקרינה זה הזמן של הגשם, זה נקרא שם "אָסְיָען", וכשהוא נסע התחיל לרדת גשם, הסוסים שרכו רגליהם בכבדות מחמת הטיט, וכשהגיע לרבינו כבר היה מאוחר, והוא צריך עוד להספיק ולחזור בזמן, אם לא זה הרי יהיה מוכרח להתגלות, אז הוא נכנס לרבינו, רבינו זרק לו דיבור, דבר צחות: **'לך מתאים לומר: שלום עליכם - סע לשלום!'**, זה היה מטבע-לשון של לשון צחות, כשרוצים לתאר אחד שממהר ונחפז מאד מכנים זאת בבדיחותא: **'שלום עליכם - סע לשלום'.**

ואז אמר לו רבינו את התורה של 'צוהר תעשה לתיבה' - ק"ב, לו רבינו אמר אז את התורה! ורבינו אמר לו אז: **'כשרוצים להתקרב לאמת, ומתגבר השקר, צריך להימשך לאמת, היכן 'בכל זאת' האמת, היכן בכל זאת האמת!**

כל ההשארה של רבינו הוא רק דרך רבי נתן

בעיקר צריך לדבר מזה, שכל עניין רבינו, כל ההשארה של רבינו שיש לנו ברוך השם, הוא רק דרך רבי נתן, רבינו בעצמו העיד עליו: **בלעדיו לא היה נשאר ממני דף שמות!** לכן היום הזה אצלינו, יום מאד חשוב.

כזה משרת ושמש הוא היה! כל חפצו ומגמתו היה רק שיישאר ההשארה של רבינו הלאה! שיישאר עניין רבינו הלאה! לכן הוא הבין שבאותה הפעם אינו צריך לומר 'הלכה', כדי שידעו שעניין רבינו הוא נצחיות!

הרי בזכות מה אנחנו יושבים פה? איך בכלל נודע לנו עניין רבינו? היו עוד צדיקים אז, הרב מבארדיטשוב, רבינו מאד אחז ממנו, היו צדיקים נוראים: רבי אלימלך, רבי זושא, צדיקים מופלגים היו, צדיקי אמת, אבל כפי שאנו רואים בעינינו: לא שייך שיהיה מהם איזה השראה עם חסידים, שיתאספו וילמדו את ספריהם, וילכו עם עצותיהם כבחיים חיותם, היכן? הרי אין בעולם דבר כזה שקבוצת אנשים יהיו מקושרים לרבי שהסתלק כבר לפני כמה וכמה דורות, ולמה אנחנו פה, יושבים יחד ונקראים על שם רבינו? מהיכן זה נלקח? רק מרבי נתן!

רבי נתן כותב בימי מוהרנ"ת (ע), שאחרי הסתלקות רבינו, היה ברעיונו רק להתיישב על התורה ועל העבודה, ולעזוב הכל, ולעזוב הכל... 'והשם יתברך ריחם עלי, ולא נשארתי בזאת המחשבה', ביטלתי את המחשבה הזו, **והוא לקח את עצמו לעניין רבינו להפיצו!**

היו לו רעיונות שיהיה דבר אחר: 'היה' רבי, אבל הוא כבר הסתלק... אבל השם יתברך ריחם עלינו - רבי נתן ביטל מחשבה זו, הוא לא נשאר במחשבה זו, אלא התחיל לעסוק בעניין רבינו.

שידעו שעניין רבינו הוא נצחיות!

בראש השנה היה אומר רבי נתן 'הלכה' (דרוש שנדפס לאחר מכן בספרי 'ליקוטי הלכות'), ובשעת אמירת ה'הלכה' שררה התעוררות עצומה מאד. היו אנשים שנהגו לנסוע לראש השנה רק בכדי לשמוע את ה'הלכה', וגם מבני העיר היו מגיעים הרבה, היתה התעוררות מופלגת לשמוע את ה'הלכה' אצל רבי נתן. בראש השנה האחרון לחייו, ראש השנה

של שנת תר"ה, רבי נתן לא ירד לומר את ה'הלכה', הציבור הגיעו לכאן בנסיעה ממקומות רחוקים, מחכים כל כך, משתוקקים כל כך על ה'הלכה', והוא לא הולך לומר 'הלכה', לכן עלה אליו רבי אפרים בן רבי נפתלי ואמר לו: 'רבי נתן, הציבור מחכה כל כך, הציבור...', אז רבי נתן אמר לו איזה תירוץ, איזה תירוץ, אבל רבי אפרים הבין שזה רק תירוץ, שרבי נתן לא יאמר 'הלכה' בראש השנה? זה רק תירוץ!

אחר כך רבי נתן זרק דיבור: עיינתי וראיתי שיש כבר ציבור שנוסעים לראש השנה רק בגלל שהם רוצים לשמוע את ה'הלכה' שלי, 'ואני הרי רק אדם', מי יודע אם שנה הבאה 'הוא' יהיה? ולכן יסתבב מכך שאם רבי נתן לא נמצא, לא צריך לבא לראש השנה - כי באים רק לשמוע את ה'הלכה', לכן רציתי להראות: **שראש השנה הוא עניין רבינו והוא לא קשור עם ה'הלכה'!**

כזה שמש הוא היה! כל חפצו ומגמתו היה רק שיישאר ההשארה של רבינו הלאה! שיישאר עניין רבינו הלאה! לכן הוא הבין שבאותה הפעם אינו צריך לומר 'הלכה', **כדי שידעו שעניין רבינו הוא נצחיות!**

'אני, ישר לרבינו!'

כשרבי נתן הסתלק ביום שישי לפנות ערב, עוד יכלו להספיק לערוך לוויה, רק שלא הזדרזו, ובאותו ליל שבת רבי נפתלי ראה את רבי נתן בחלום, וראהו כשהוא רץ, אמר לו: 'להיכן אתה רץ?', ורבי נתן השיב: 'אני, ישר לרבינו!'

רבי אברהם בן רבי נחמן היה מדגיש איך אנו רואים מכך את גדולתו של רבי נתן: **'עוד לפני שהוא הגיע לקבורה, הוא כבר היה אצל רבינו!'**, הקבורה הרי הייתה רק במוצאי שבת, אז עוד לפני שהוא הגיע לקבורה, הוא כבר היה אצל רבינו.

רק אחרי שבת נודע לרבי נפתלי (שהיה גר באומן) שרבי נתן נפטר, אז הוא זרק דיבור כזה: **'אני כבר ראיתי בראש השנה בריקוד שלו, שבזה הוא נפרד מאיתנו!'**.

רבי נתן היה נוהג לנסוע בקיץ לכל אותן עיירות שרבינו היה נוהג לנסוע, לטשערין, לטראוויצע וכו', בקיץ הזה הוא נסע עם רבי נחמן טולטשינער, הוא זרק לו דיבור בזה הלשון: **'אני מראה לך את הנסיעה, שנה הבאה כבר תוכל לנסוע לבד!'**.

העיקר שאנו צריכים לדבר הוא שעיקר הנחת רוח של רבינו ורבי נתן הוא שעניין רבינו יהיה נצחיות!

העצות של משיח

רבינו כך אמר: **'ביני לבין משיח לא יהיה שום הבדל וחידוש'**. מה זה אומר שלא יהיה הבדל וחידוש? העצות שרבינו נותן, את העצות האלו גם משיח ייתן, את אלו העצות בעצמם!

רבינו מצווה לקום בחצות לילה, משיח גם ידבר מחצות לילה. רבינו מדבר מלהשיח את הלב להשם יתברך, משיח גם ידבר מאלו הדברים. רבינו מאד מקפיד שישמרו את השולחן ערוך, לא "ליגע" בזמן תפילה, משיח גם כך ילמד. **'רק מה? ההבדל הוא כך - לו יצייתו ולי לא רוצים לציית'**. כך רבינו אמר: **'אצלו יהיה: ויגזור אומר ויקום - לי לא רוצים לציית!'**.

מה שרבינו דיבר, רבינו רוצה שנציית! צריכים אנו שוב לחזור על הדיבורים שדיברנו פה, שעניין רבינו היה, יסוד עניין רבינו היה, לקיים את דבריו בתמימות ובפשיטות! להתבונן באוצרות העצומים שלפנינו: כל לילה יש עת רצון, יש עשרים וארבע שעות בכל 'מעת לעת', שהם כנגד כ"ד בתי הדינים, ומוכרחים המתקה בכ"ד בתי הדינים, לכן השם יתברך נתן לנו שני שעות שהם פדיון! רבינו אומר בתורה (קמט), 'חצות מסוגל כמו פדיון', ששני שעות אלו ממתיקים את כל היום, ללא שני שעות אלו לא עושים את הפדיון ומסובבים בדינים, כ"ד בתי דינים...

בשעה שאנו מדברים מרבינו, מדברים אנו גם מהתלמיד, מפני שכל הדיבורים שאנו מדברים פה, ללא רבי נתן לא היינו מדברים מזה בכלל, זה 'למד' עם 'יוד', השם יתברך אומר: מי יקום 'לי' - מי זה ה'לי'? זה הרב והתלמיד, רבי אברהם בן רבי נחמן אמר: 'עוד לא היה כזה רבי, וגם תלמיד כזה לא היה!'

לשמוח בקימת חצות

רבי נתן מדבר ב'הלכה' (ברכת השחר ה) מכ"ד בתי הדינים. אנו מוכרחים לעשות את הפדיון, ואם לא, מתגברים חלילה הדינים. כתוב בהקדמה של ה'תיקונים', ש'הבא להרגך' הוא היצר הרע, הוא בא כל יום בטענות לפני השם יתברך, על כל אחד הוא מקטרג, הוא רוצה לאבד כל אחד, הוא 'הבא להרגך', יש לנו כזה שונא שכל יום ויום הוא

בא ורוצה את האדם... ורבינו נותן לנו את העצה הזו, את ההמתקה הזו: **את שתי השעות של חצות!**

זה הרי כתוב בשולחן ערוך, זה הרי כלל לא דבר חדש (העניין של לקום בחצות לילה ולקונן על החורבן). **באמת כך אמר רבי נתן: 'כמו שעל רבינו לא קשה, עוד לא היה כך אצל שום צדיק!'.**

רבינו הרי הולך בדרך הישנה שהלכו בה אבותינו מעולם. רבינו מדבר מחצות, זה כבר כתוב שולחן ערוך בסעיף ובסימן הראשון, דברים אלו כבר כתובים.

איננו מדברים מדבר חדש, כל אחד יודע ברוך ה' מגדולת חצות, וברוך ה' הרבה גם מקפידים לזכות לזה, אלא שאנו צריכים להתחדש, עניין רבינו היה לחדש את הדבר!

הרי איננו יודעים באיזה דינים וקטרוגים אנחנו מוקפים, המקטרג לא עוזב אף אחד, על כל אחד יש לו רחמנא ליצלן, הוא רוצה חס ושלום... ברחמי השם יתברך ובכוח רבינו, שרבינו מדבר מאד חזק מזה, שיראו לשמור את 'עת הרצון', שיראו לשמור על שתי השעות, זה כל כך צריך להיות חביב אצלנו, שכלל לא יהיה קשה לנו לקום, אדרבה שיהיה לנו שמחה גדולה לקום, 'אני קם להמתיק את הדינים של כל היום'!

זה הרי דבר גדול! שמוכרחים אותו בזה העולם המלא הצטרכויות הכרחיות.

ומי עוד דיבר כל כך הרבה - בכל מקום כל הספרים מלאים מ'חצות', הזוהר הקדוש, אבל מי מדבר מזה כל כך הרבה? ומי? רק על ידי עניין רבינו!

זה דבר אחד, אנו צריכים לחזור זאת טוב לעצמנו, שנתעורר לזה ללא כבדות, ואדרבה, בשמחה, שבכלל ריחמו עלינו והודיעו לנו לעשות פדיון כל יום ולהמתיק את כ"ד בתי הדינים של כל היום!

להשיח את הלב לפני השם יתברך

והדבר השני שחייבים לעורר עליו הוא: רבינו מאד הזהיר, להשיח את הלב לפני השם יתברך, ליישב את עצמו לפני השם יתברך, אלו הם שני העצות היקרות שלנו, שמותר לנו לומר עליהם את הלשון של הזוהר הקדוש: אילו לא באנו לעולם **אלא למשמע דא** - די! לשמוע רק את אלו הדיבורים - כבר מספיק, כבר מספיק!

שהשם יתברך יעזור לנו, שבאמת נזכה לקיים זאת, אבל גם כשאנו מדברים מזה, זה כבר טוב.

בשעה שאנו מדברים מרבינו, מדברים אנו גם מהתלמיד, מפני שכל הדיבורים שאנו מדברים פה, ללא רבי נתן לא היינו מדברים מזה בכלל, זה 'למד' עם 'יוד', השם יתברך אומר: **מי יקום 'לי'** - מי זה ה'לי'? זה הרב והתלמיד, רבי אברהם בן רבי נחמן אמר: **'עוד לא היה כזה רבי, וגם תלמיד כזה לא היה!'.**

רבי נתן יכל להיות בכבודו של עולם, היה לו במה!

גאון עולם הוא היה, הוא היה צדיק קדוש, וחמיו רצה לעשותו רב בקהילה גדולה, רק מה? הוא עזב הכל, הוא אמר על עצמו: **'כשנעשיתי מקורב לרבינו, הנחתי את מוחי לגמרי, אין לי כלל מוח, כשאני שומע דיבור מרבינו זה המוח שלי'.** ממש כמו הלבנה: 'אין לה אור מעצמה', ללבנה אין שום אור מעצמה רק מה שהיא מקבלת מהשמש, זה היה רבי נתן, לכן הוא באמת זכה כל כך הרבה, על ידו נשארה כל ההשארה - הכל עובר רק דרכו, מפני שהוא כל כך זיכך את מוחו, כמו הלבנה: אין לה אור מעצמה כלום, רק מה שהיא מקבלת מהשמש!

כתוב 'ומשרתו יהושע בן נון', אומר המדרש (במדב"ר כא, יד), שהוא היה משרת אצל משה, הוא היה מסדר את הספסלים... היתה ישיבה, משה למד תורה מהשם יתברך, תורת ה', וניהל ישיבה, ויהושע היה המשרת, משרת פשוט, משרת שמנקה ומסדר את הספסלים, התורה קוראת לו: 'משרתו'. משה רבינו ביקש שהשם יתברך יעשה את בנו אליעזר לממלא מקומו ומנהיג אחריו, אבל השם יתברך אמר: לא. 'נוצר תאנה יאכל פריה', זה ששמר על התאנה הוא יאכל את הפירות, הוא שימש אותך בחייך, אז דרכו זה יימשך הלאה, לא דרך בנך. 'נוצר תאנה יאכל פריה'!

היום הזה, הוא כזה יום של שמחה! אנחנו צריכים כל כך להיות בשמחה שהשם יתברך עזר לנו שיש לנו כזה רבי נתן, ויש לנו אותו גם כעת, כהיום זה כבר מאה שלושים ושניים שנה אחרי הסתלקותו של רבי נתן, אבל מותר לנו לומר, שהוא נמצא אתנו כמו חי ממש! אנחנו רואים בעינינו איך שעניין רבי נתן חי, ה'ליקוטי הלכות' שלו חי! התפילות שלו חיים! הוא עושה עדיין גם עכשיו צדיקים על ידי התפילות שלו, רבי נתן אמר, זה כבר כתוב באנשי מוהר"ן (שבכוכבי אור)**: 'יש לו כבר הרבה צדיקים בגן עדן על ידי התפילות שלו', יש** לו כבר צדיקים בגן עדן על ידי התפילות שלו, ועל ידי ליקוטי ההלכות שלו, כמה הרהורי תשובה זה מביא לתוך העולם, זה הרי נורא לשמוע את גדולת רבי נתן, היום הוא יום ההילולא שלו שמביאה שמחה מופלגת, מפני שעניין רבינו ועניין רבי נתן - הוא לגמרי לגמרי אותו עניין עצמו! העניין של רבינו הוא רק על ידי רבי נתן! רק יחד עם רבי נתן! חמה ולבנה, למד ויוד..

היום הזה, הוא כזה יום של שמחה! אנחנו צריכים כל כך להיות בשמחה שהשם יתברך עזר לנו שיש לנו כזה רבי נתן, ויש לנו אותו גם כעת, הוא נמצא אתנו כמו חי ממש! אנחנו רואים בעינינו איך שעניין רבי נתן חי, ה'ליקוטי הלכות' שלו חי! התפילות שלו חיים! הוא עושה עדיין גם עכשיו צדיקים על ידי התפילות שלו, רבי נתן אמר: 'יש לו כבר הרבה צדיקים בגן עדן על ידי התפילות שלו'

יום של שמחה!

היום הזה, הוא כזה יום של שמחה! אנחנו צריכים כל כך להיות בשמחה שהשם יתברך עזר לנו שיש לנו כזה רבי נתן, ויש לנו אותו גם כעת, כהיום זה כבר מאה שלושים ושניים שנה אחרי הסתלקותו של רבי נתן, אבל מותר לנו לומר, שהוא נמצא אתנו כמו חי ממש! אנחנו רואים בעינינו איך שעניין רבי נתן חי, ה'ליקוטי הלכות' שלו חי! התפילות שלו חיים! הוא עושה עדיין גם עכשיו צדיקים על ידי התפילות שלו, רבי נתן אמר, זה כבר כתוב באנשי מוהר"ן (שבכוכבי אור): **'יש לו כבר הרבה צדיקים בגן עדן על ידי התפילות שלו', יש** לו כבר צדיקים בגן עדן על ידי התפילות שלו, ועל ידי ליקוטי ההלכות שלו, כמה הרהורי תשובה זה מביא לתוך העולם, זה הרי נורא לשמוע את גדולת רבי נתן, היום הוא יום ההילולא שלו שמביאה שמחה מופלגת, מפני שעניין רבינו ועניין רבי נתן - הוא לגמרי לגמרי אותו עניין עצמו! העניין של רבינו הוא רק על ידי רבי נתן! רק יחד עם רבי נתן! חמה ולבנה, למד ויוד..

רבי לוי יצחק בנדר

זה הרי נורא לשמוע את גדולת רבי נתן, היום הוא יום ההילולא שלו שמביאה שמחה מופלגת, מפני שעניין רבינו ועניין רבי נתן - הוא לגמרי לגמרי אותו עניין עצמו! העניין של רבינו הוא רק על ידי רבי נתן! רק יחד עם רבי נתן! חמה ולבנה, למד ויוד...

לסייע להפצה

לפני שאנו מסיימים לדבר, נאמר כמה מילים קצרות על עניין חשוב מאד: סייעתא דשמיא, יש אברך שנקרא ר' אריה ויינשטוק, שהשם יתברך הכניס ברעיונו, הוא קיבל רצון להדפיס את ספרי רבינו, והוא מדפיס ביופי והידור, ראיתי עכשיו ליקוטי מוהר"ן חדש, זה נראה נהדר ממש, 'זה קלי ואנוהו' - 'התנאה לפניו במצוות' (שבת קלג:), כזה יופי, עם הכריכה, מאיר עיניים, והאברך הזה ממש משמש את רבינו, זה הרי נורא, אשרי לו ואשרי חלקו... האברך הזה הוא בעל חוב גדול, והוא לא רוצה לעצור, הוא רוצה רק להמשיך להדפיס, והיות וכעת ההילולא של רבי נתן, מן היושר והאמת שכל אחד ואחד ישתדל לעזור לעניין הזה. עוד מעט יסתובבו שני אברכים ויאספו בשבילו, שכל אחד ינדב סיוע שיש בה ממש, לעזור לזה האברך שיוכל להמשיך את העניין שלו, הוא בעל חוב גדול.

שהשם יתברך ירחם עלינו שזכותו של רבי נתן תגן עלינו ועל כל ישראל, שנזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

◆◆◆

תשואות חן לידידנו היקר
הרה"ח ר' יוסף מנדל האס הי"ו
על העתקת השיחה

בברסלב בוערת אש

להבעיר את אשו של רבינו בלב פנימה

"וְאֶת הַיָּרֵחַ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּלַּיְלָה" הוּא תַּלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ מוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל

רבינו רוצה להאיר את חשכת חיינו באור השכל דקדושה עד אשר יאירו אורחותינו כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. אך אי אפשר לזכות לאור נפלא זה אלא באמצעות ה"לבנה" - התחברות לכתביו של מוהרנ"ת!

ההרגשה ברבינו - אך ורק באמצעות מוהרנ"ת

מוהרנ"ת - הוא זה שבזכותו אנחנו כאן; בלעדיו, לא רק שהייתה חסרה לנו הרגשה ברבינו, אלא לא היה לנו כלום...

"אמר: כל אחד מכם יש לו חלק בהתורה שלי, אבל נתן יש לו חלק גדול יותר מכולכם. ענה ואמר: אתם יודעים זאת, **שאם לא היה הוא, לא היה לכם אפילו עלה אחד מהספר!** ואמר בלשון אשכנז: "ווען ניט ער, וואלט איר ניט גיהאט אבלעטל שמות" (חיי מוהר"ן, שע).

ודיבור זה אינו חד-פעמי, אלא מתחדש בכל יום ויום, ולנצח. גם היום, מי שחפץ שיישאר אצלו 'עלה אחד מהספר', עליו להתחבר למוהרנ"ת.

וככל שישכיל להתחבר למוהרנ"ת - יתמיד בליקוטי הלכות, ליקוטי תפילות, עלים לתרופה - יישארו אצלו יותר ויותר 'עלים' מספרו של רבינו, ויאיר לו האור הגנוז.

"כי בימינו אלה שעובר על כל אחד ואחד מה שעובר בגוף ונפש, צריך להיות עיקר הלימוד בספרי מוהרנ"ת ז"ל על אשר על ידו היה ביכולת אדמו"ר זצ"ל להוריד את דבריו הנוראים, ולעורר ולחזק בהם גם אנשים מגושמים ומונחים בעומק השאול תחתיות כמונו" (כוכבי אור, הקדמה).

ובלעדי ההתחברות ל"לבנה" הקדושה - ספריו של מוהרנ"ת - אין באפשרותנו לקבל את אור ה"שמש" - אורו של רבינו.

"ובזאת אנחנו חייבים להודות ולהלל כל ימי חיינו 'לעושה לנו אורים גדולים כי לעולם חסדו'. 'את השמש לממשלת ביום', הוא אדמו"ר מוהר"ן זצ"ל (הנמשל בגבורת מאורו וזריחתו להשמש, שעיקר יהיה ביום, שמרמז על הגאולה, שאז יתגלה גם ספרו הגנוז וספרו הנשרף, וגם עוצם הנוראות שבפרדס תורותיו ומעשיותיו של עכשיו). **'ואת הירח לממשלת בלילה', הוא תלמידו הקדוש מורינו מוהרנ"ת ז"ל, הנמשל ללבנה על אשר זיכך וצירף את גופו עד שקיבל בעצמו את אור השמש להזריחו גם בעומק החושך שבדורותינו אלה,** ולהחיות ולהשיב בזה גם את כל חלושי הראות שמחמת גודל כהיון עיניהם אין יכולים להביט באור השמש בעצמו" (שם).

אי אפשר לזכות לאור השכל כי אם על ידי בחינת נון

בימים אלו מסיימים חסידי ברסלב תקופה מאירה בה הלכו עם המאמר הראשון בליקוטי מוהר"ן, "אשרי תמימי דרך". וממשיכים מחיל אל חיל, ללכת עם המאמר השני "אמור אל הכהנים".

בתורה א', למדנו על כך ש"**איש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל שיש בכל דבר, להתקרב להשם יתברך על ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו ... כמו השמש**" (ליקוטי מוהר"ן, א).

על כל אחד מאתנו מוטל להאיר את חשכת חייו באור השמש של השכל דקדושה, ולחיות חיים מאירים כאור נוגה, בבחינת "ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום".

השבתות צריכות להיות מוארות באור של שכל דקדושה - לדעת מה קורה בשבת קודש, 'להסתכל' על השכל והאור המאיר ביום קדוש זה, ולא רק 'להסתכל' אלא גם 'להתקשר'; להתחבר אל האור ולחיות אתו.

כך גם ימות החול, צריכות להיות מוארות באור השכל - לחיות את החיים השגרתיים מתוך חיבור פנימי לאור השכל והדעת דקדושה, אותה מגלים לנו הצדיקים האמיתיים. ובכך להפוך את החיים לחיים של חיות והתחדשות בלתי פוסקת.

כל מצוה ומצוה, וכל דבר טוב שאנו עושים, צריך גם הוא להיות מואר באור השכל דקדושה - לקיים את המצוות ולעבוד את ה', לא מתוך כסילות ומח חלול, אלא עם דעת דקדושה, מחשבה וכוונה פנימית; להתעטף בציצית ולהניח תפילין עם מחשבות וכוונות מתוך הרזין עילאין שגילה לנו רבינו, וכן הלאה.

"**אך מחמת שאור השכל גדול מאד, אי אפשר לזכות אליו כי אם על ידי בחינת נון שהוא בחינת מלכות, כמו שכתוב 'לפני שמש ינון שמו', ופירש רש"י 'לשון מלכות'. וזה בחינת לבנה, כי הלבנה אין לה אור מעצמה כי אם מה שמקבלת מהשמש. וזהו בחינת מלכות, דלית לה מגרמה כלום, אלא מה שמקבלת מן החית, שהיא בחינת חכמה, בחינת שמש כנ"ל, ונעשה אור הלבנה כאור החמה**" (שם).

מי שאין לו "נון", אין לו "מלכות", אין לו "לבנה" - לא יוכל בשום פנים ואופן לזכות לאור השכל!

גם אם יהיה חכם בנגלה ובנסתר, ויוכל לדקלם את הכוונות העמוקות והרזין העילאין ביותר שיש בכל דבר ודבר, בכל שבת ומועד, ובכל מצוה ודבר שבקדושה. ואף יכוון אותם במחשבתו, - לא יזכה להתחבר באמת לאור החכמה והחיות והשכל דקדושה!

זאת על דרך המבואר בתורה י"ט על אודות האותיות והניצוצות הקדושות הנמצאות בכל מאכל ומשקה, שם כותב רבינו:

"מי שהוא חכם לבד, יכול להבין כל זאת בחכמתו, שידע האותיות שיש בכל דבר ... דהיינו למשל: כשרואה דבר שטעמו מתוק, ויודע שמתיקות כוחו לרכך, ויודע מאיזה ספירה נמשך זה הכח של המתיקות והריכוך, כגון מספירת חסד, ויודע איזה אות מכ"ב אותיות שייך לספירת חסד, אזי יודע שאותו האות מלובש בדבר הזה, וכן כיוצא בזה בכל הדברים שבעולם. אבל אף על פי שהוא חכם גדול כל כך, שיודע כל זאת בבירור, שיודע האותיות שיש בכל דבר (שצריכין לזה להיות בקי גדול מאד בכל חכמת האמת, שהוא חכמת הקבלה, ובכל חכמת הטבע והיסודות, כמובן למשכיל, שאי אפשר לידע כל זאת כי אם חכם גדול מאד בקבלה ובשאר חכמות), אף על פי כן יכול להיות שאכילתו ושתיתו ותענוגיו יהיו עדיין מגוף הדבר ולא מהתנוצצות האותיות...".

ללמדך שאפשר להיות חכם גדול, שיודע להגיד לך מה הם הניצוצות המחיות את המאכלים שבצלחת. אך למעשה, הוא יהנה מה'פארפל' וה'צימעס' ולא מהאותיות שבהם...

רק מי שיש לו את ה"לבנה", מסוגל להכיל בתוכו את אור ה"חמה", והיה אור הלבנה כאור החמה!

נחמן ונתן - החמה והלבנה

ביאור הדברים - מהי ה"לבנה" - לעובדא ולמעשה, מתפרש בכמה אופנים. כשבפשטות הכוונה היא לקבלת עול 'מלכות' שמים מתוך 'אמונה ויראה', השתעבדות לחוקי ו'צמצומי' מצוות התורה מתוך כיסופים וגעגועים לזכות על ידם לאור האלוקי שבכל דבר, ו'אמונה' פשוטה בקיומו של אור השכל בכל דבר ודבר (עיין פרפראות לחכמה וליקוטי הלכות פקדון ד).

אך לענייניינו, נעתיק את דבריו של רבי אברהם ב"ר נחמן שכותב:

"שבזה המאמר הראשון שבספרו הקדוש, ינון שמו ושם תלמידו העיקרי מורנ"ת ז"ל, כי בהעלאותינו הנ"ל, שגם כל תווית התיו בחקיקה וחסרון כביכול למעלה, נמשכת מהחסרון בפני הלבנה שלמטה [אשר בזה החסרון לבד, כל מציאות החקיקה ותווית התיו שלמעלה]. ושגם אם התלמיד בפני הלבנה והתיו שבו, הוא בן נון מצד עצמו, מוכרח על כל פנים גם הרב, אשר מצד עצמו הוא בפני הח'מ'ה והמ'ח', לקבל מאתו נרתק הנ'ון' הנ"ל, שבשני המחיצות מזה ומזה כנ"ל, [ויצאו לנו שמותיהם הקדושים נ'ח'מ'ן' נ'ת'ן']" (ביאור הליקוטים, תורה א, אות י).

כשפירוש הדברים למעשה הוא:

אור השכל של רבינו הקדוש הוא אור החמה בעצמה, ורק באמצעות ה"נונים" וצמצומי המלכות שמקיפים אותו, הוא מסוגל להמשיך את אורו לזה העולם. וכפי שהדבר מרומז בשמו "**נחמן**" - "**מח**" המוקף משני צדדיו ב"**נון**".

אך את אורו הגדול הלזה, אין באפשרותנו להשיג אלא באמצעות תלמידו מוהרנ"ת. הוא הוא ה"לבנה" אשר חקק את כל כולו להיות כלי קיבול זך וטהור לקבלת אורו הגדול של רבינו. וכפי שהדבר מרומז בשמו "**נתן**" - "**ת**" שעניינו חקיקה וחסרון, המוקף משני צדדיו ב"**נון**".

כל כולו חקיקה וצמצום, ודווקא מפני כך זכה שתהיה "אור הלבנה כאור החמה", ודרכו משתקפת אלינו החמה עצמה, באופן שנוכל להכילו, להתחבר אליו ולחיות אתו באמת.

• • •

סוף דבר הכל נשמע:

ככל שהחיבור שלנו לכתביו של מוהרנ"ת יהיה חזק יותר - בצורה קבועה יומיומית, ובעיון ותשומת לב - נזכה יותר ויותר לאור השכל דקדושה, שיאיר את חיינו כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום!

אור השכל של רבינו הקדוש הוא אור החמה בעצמה, ואת אורו הגדול אין באפשרותנו להשיג אלא באמצעות תלמידו מוהרנ"ת. הוא הוא ה"לבנה" אשר חקק את כל כולו להיות כלי קיבול זך וטהור לקבלת אורו הגדול של רבינו. וכפי שהדבר מרומז בשמו "נתן" - "ת" שעניינו חקיקה וחסרון, המוקף משני צדדיו ב"נון"

לעובדא ולמעשה

עצות צדיק הדורות הלכה למעשה

אכילה (ג)

לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לֶאֱכֹל בְּמִתְינוּת
בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ

לאחר שהתבארה האזהרה שלא לאכול בהלעטה, נבוא לבאר ולפרט צורת האכילה "במתינות בישוב הדעת ובדרך ארץ" כאזהרת רבינו, למען נדע לעובדא ולמעשה כיצד לאכול בצורה נכונה ורצויה

במאמרנו הקודם התחלנו לבאר את אזהרת רבינו לגבי 'צורת האכילה', ושוחחנו על הזהירות שלא לאכול בהלעטה.

הפעם נתקדם להמשך השיחה, בה מזהיר רבינו: "להרגיל עצמו לאכול במתינות בישוב הדעת ובדרך ארץ, כדרך שאוכלין בדרך ארץ כשיושב אדם חשוב על השולחן, כך יאכל תמיד אפילו כשאוכל לבדו" (חיי מוהר"ן, תקטו).

ויש באזהרתו ג' פרטים שהם אחד, והם: לאכול [א.] במתינות [ב.] בישוב הדעת [ג.] ובדרך ארץ. ונבארם בס"ד על הסדר בזה אחר זה.

"במתינות"

האכילה ב"מתינות" היא כפשוטו: לא לאכול במהירות כדרך רוב בני אדם, אלא להתרגל לאכול במתינות, לאט לאט.

וכשנתבונן לעובדא ולמעשה, נגלה שעיקר ה"מתינות" מתבטא בפועל, בענין לעיסת המאכל. שהאדם צריך להרגיל את עצמו ללעוס את האוכל עד דק, ולא למהר לבלוע את המאכל בטרם לעס וטחן אותו הדק היטב. וכלשון הבן איש חי: "**לא ימהר בלעיסתו** ואכילתו, אלא יתנהג לאטו" (בן איש חי, שנה ראשונה, בהר בחוקותי, סעיף ט).

ואכן, הפירוש הפשוט של "הלעטה" - אשר עליה שוחחנו במאמר הקודם - הוא, שתוחב את המאכל לתוך בית הבליעה ללא לעיסה (כמבואר במפרשי המשנה, במסכת שבת פרק כ"ד משנה ב', ע"ש). וממילא מובן שההיפך מ"הלעטה" הוא, ללעוס את המאכל הדק היטב, ולא להורידו לתוך בית הבליעה אלא לאחר שנלעס ונטחן עד דק.

♦ ♦ ♦

והדברים בשרשם גבוהים מאד, כי אכן, בירור המאכלים אינו נעשה אלא על ידי שטוחנים אותם בשיניים עד דק.

וכלשון האריז"ל: "**הנה ענין הבירור ע"י ל"ב שינים** שהם כנגד ל"ב נתיבות חכמה המבררין הכל, דבמחשבה אתבריר כולא. והם הטוחנין ומפררין את המאכל, ועל ידי כך מתברר האוכל מתוך הפסולת, כדרך הריחיים הטוחנות התבואה ואח"כ מתפרדין הסובין והמורסן שהם הקליפות מן הקמח שהוא האוכל, מה שאין כן קודם שנטחן שהיו דבוקים יחד בתכלית" (שער המצוות, פרשת עקב).

ואחר שמאריך לבאר סוד השיניים, על איזה שמות הם מרמזים וכיצד נעשה הבירור על ידם, ומבאר את הד' הכוונות הידועות בענין האכילה [מ"ו נ"ח פ"ד ד"ק] הוא כותב בענין טחינת הלחם בשיניים עד דק:

"כונה ד' - **תכוין לטחון הלחם הנזכר ע"י ל"ב שינים ועל ידי כך יתברר האוכל והקדושה מתוך הפסולת והקליפה**, כדמיון השמן שאינו יוצא מן הזית אלא ע"י הטחינה, וכן אין הסובין והמורסן נפרדין מן הקמח אלא ע"י הטחינה. **ונמצא כי הכונה היא, להדק הלחם ולכתוש אותו ולעשותו דק**" (שם).

הרי שצריכים ללעוס את המאכל ולטחון אותו עם השיניים, "להדק הלחם ולכתוש אותו ולעשותו דק", ורק כך נעשה הבירור הרוחני.

♦ ♦ ♦

ומזה השתלשל גם בגשמיות, שאין המאכל מתעכל ומתברר היטב בתוך הגוף, רק כשלועסים וטוחנים אותו עד דק. ומי שרגיל לאכול במהירות ואינו טוחן את האוכל בשיניו עד דק, הרי הוא מזיק לגופו ואין המאכל מתעכל בגופו היטב.

כי הקיבה הגשמית, אין בה שום אפשרות לטחון את המאכלים הנכנסים לתוכה [כי אין בה סכינים וכיו"ב, וכל כוחה לעכל את המאכל הוא רק על ידי מיצי קיבה והתכווציות]. וטחינת המאכל אינו אלא ע"י השיניים שבפה. ולכן, כשאוכלים במהירות ללא לעיסה מספקת ומכניסים לתוך בית הבליעה מאכלים בלתי טחונים היטב, אין כח בקיבה לעכל את המאכלים כראוי, ונגרם נזק גדול לגוף.

ולכן מייעצים חכמי הטבע, ללעוס את המאכלים הרבה, עד שיהפכו בתוך חלל הפה לבלילה רכה וטחונה היטב, ורק אז להכניסה לבית הבליעה, ולא להלעיט את עצמו במאכלים שאינם לעוסים הדק היטב.

והמבין יבין, שממילא כלול בזה גם כן: שלא יכניס בפיו כמות גדולה של אוכל. וכלשון הבן איש חי: "**ולא ימלא פיו, אלא רק בכדי שיוכל לדבר בשפה ברורה**" (בא"ח, שם). כי מלבד מה שאין זה דרך ארץ, הרי שלא יוכל ללעוס את המאכל הדק היטב, ויהיה מוכרח לבלוע חלק מהמאכל בטרם נטחן ונלעס על ידי השיניים.

♦ ♦ ♦

עוד כלול בענין האכילה במתינות - שלא יושיט את ידיו להכין את הנגיסה הבאה, עד שיבלע מה שיש בפיו. וכלשון הבן איש חי: "**ולא יושיט ידיו לקערה עד שיגמור לבלוע מה שבפיו, ויפסיק מעט בין לעיסה אחת לאחרת**" (שם).

וכבר הבחינו חכמי הטבע בדבר פלאי שטבע הקב"ה בטבע האדם, שתיכף כאשר העין מבחנת שהאדם עוסק להכין את הנגיסה הבאה, תיכף ממהרת בית הבליעה לבלוע כל מה שבחלל הפה, ואינה מאפשרת להמשיך לטחון את המאכל בשיניים. [וזאת, כדי שלא יבוא האדם לידי סכנה, כשיתמלא פיו באוכל ולא יוכל לנשום ויבוא לידי חנק].

וזוהי אכן הסיבה מדוע רוב בני אדם אין לועסים את המאכל במידה מספקת, מפני שהם רגילים לאכול במהירות, ובעוד אכלם בפיהם הם ממהרים להכין את הנגיסה הבאה, ומחמת זה הורגלו לבלוע מאכלים בלתי לעוסים, עד שאכילתם היא בגדר "הלעיטני נא".

אי לכך:

כל הרוצה לקדש עצמו באכילתו, ירגיל את עצמו לאכול "במתינות" - להכניס מעט מאכל בפיו, ללעוס הרבה, ולא להושיט ידו אל הקערה ולהכף עד אשר יטחון את המאכל עד דק ויבלעהו במתינות. ובזה יועיל לעצמו ברוחניות ובגשמיות, ויהיו מאכליו מבוררים ומעוכלים כראוי וכיאות לגוף ולנשמה.

"ביישוב הדעת"

מלבד המתינות, יש לאכול גם כן בישוב הדעת. שתהיה דעתו מיושבת בעת האכילה, ולא יאכל בפיזור הדעת ובאופן מבוהל.

וה"ישוב הדעת" באה כתוצאה מהאכילה במתינות, כי כשאוכל במתינות ואינו בהול להלעיט את עצמו, הרי הוא יכול ליישב את דעתו בעת האכילה. ואז יכול גם לחשוב מחשבות קדושות בעת האכילה [אשר זהו אחד מעיקרי עבודת קדושת האכילה, כאשר נבאר במאמרינו הבאים בס"ד], וכל צורת הסעודה משתנית לטובה. ומסעודה חפוזה מבוהלת ותאוונית, היא הופכת לסעודה מיושבת מכובדת וקדושה.

ואכן, מסופר על אנשי שלומנו - רבי אברהם ב"ר נחמן ותלמידיו, ועוד - שכשהיו באים לסעוד, היו ניגשים ביישוב הדעת; מנקים את השולחן ומסדרים אותו כראוי, למען תהיה אכילתם בדרך כבוד, בקדושה ובישוב הדעת, בבחינת "זה השולחן אשר לפני ה'".

ובמאמרינו הבאים נרחיב בס"ד בענין זה של 'ישוב הדעת', ומה הם המחשבות הרצויות בעת האכילה.

"ובדרך ארץ"

מלבד האכילה במתינות וביישוב הדעת, יש כמה וכמה פרטים של "דרך ארץ" בעת האכילה, המבוארים בספרי ההלכה והמוסר. ולדוגמא בעלמא נעתיק כמה פרטים מתוך דברי הבן איש חי:

"יזהר שלא יטנף מלבושיו באכילתו, ואם אוכל בידו לא ילכלך כל הידיים אלא רק ראשי אצבעותיו, וטוב ונעים שלא יאכל אלא על ידי כף. ולא יאכל אלא רק ביד אחת, ולא בשתי ידים. ולא יניח לגימה גדולה לתוך פיו. ובעת שמכניס המאכל לפיו, יזהר שלא יתלכלך שער זקנו, ויזהר לדחות שער שפמו לכאן ולכאן קודם אכילתו, כדי שלא ישתלשלו הרבה על שפתיו ויתלכלכו הרבה. ובכל דברים אלו יתנהג אפילו בביתו על שולחנו, וכל שכן כשהוא אוכל עם בני אדם" (בא"ח שם, ח).

עוד דוגמא:

"אם יש לפני המסובין קערה אחת מלאה שאוכלים כולם ממנה, לא יתן אחד מהמסובין עיניו בה לברור ממנה חלק יפה לעצמו, אלא יקח מן הבא בידו. וגם לא יושיט ידו אלא במה שלפניו. גם לא יקח בידו מנה גדולה ויניח לפניו" (שם, ז).

וכבר ידוע עד כמה הקפיד רבינו על כגון דא, וברואתו אחד מאנ"ש בסעודת ר"ה שמכין לעצמו חלה עם דבש לפני נטילת ידים, אמר: "כמו ילדים קטנים, המוציא עם דבש". בהקפידו על כך שמתנהג כילד קטן שדואג שמא לא יישאר לו דבש, וממהר לשמור לעצמו בצד... (שיש"ק ב, קיא).

♦ ♦ ♦

והנה, אפשר להאריך בפרטים רבים בענין ה"דרך ארץ", אך מה לנו להאריך בהם אחר שכבר נתן לנו רבינו גדר נפלא בצורת האכילה בדרך ארץ, והיא: "**בדרך שאוכלין בדרך ארץ כשיושב אדם חשוב על השולחן, כך יאכל תמיד אפילו כשאוכל לבדו**".

וכאשר יצייר האדם בעיני רוחו שהוא יושב ואוכל לצדו של אדם חשוב, יבין מעצמו כיצד לאכול בדרך ארץ, ותהיה אכילתו מתונה ומיושבת ומכובדת כרצון ה'.

יהי רצון שייזהרו אנ"ש במה שהזהירם רבינו, ותהיה אכילתנו במתינות וביישוב הדעת ובדרך ארץ, ויקוים לעינינו מה שאמר רבינו: "מלכים וקיסרים יכולים לשלוח אלי את בניהם כדי ללמוד דרך ארץ" (שיש"ק ג, עד).

מסופר על אנשי שלומנו, שכשהיו באים לסעוד, היו ניגשים ביישוב הדעת; מנקים את השולחן ומסדרים אותו כראוי, למען תהיה אכילתם בדרך כבוד, בקדושה ובישוב הדעת, בבחינת "זה השולחן אשר לפני ה'"

התקשרות

לה שוקק
אל המעיין המתחדש

מ. אומינר

על משכבי בלילות בקשתי

חורף ה'תקס"ג, העיירה ברסלב נמה את שנתה, פלומת שלג לבנה עוטפת את גגות העיירה המחודדות ומעצימה את נועם השבת הממלא את בתי העיירה בחממות. קטנה היא העיירה ועד לא מזמן לא היתה אלא עוד אחת מעשרות עיירות העוטרות את נהר הבוג ונהנים ממימיו המפכים ומדגי הנהר שאינם כלים. בני העיירה ברובם עניים ואביונים מלבד מספר בעלי בתים עשירים שבנו בו את ביתם. חיי העיירה התנהלו בעצלתיים ללא אירועים חריגים כלשהם. כך עד לפני מספר חודשים.

הכל השתנה בחודש אלול האחרון, כשבהשתדלותו של הצדיק רבי ברוך ממעזיבוז' קיבלו על עצמם נגידי העיר לפרנס ולהחזיק את ביתו של בן אחותו, הלא הוא הצדיק הפלאי ששמו נישא בפי כל הרה"ק רבי נחמן בנה של פיגא המכונה פיגא הנביאה, ובן בנו של הרה"ק ר' נחמן מהורודנקא נאמן ביתו ואיש סודו של הבעש"ט הקדוש.

בסך הכל עברו מספר חודשים מאז קבע צדיק זה את משכנו במרכז העיירה סמוך ונראה לכיכר השוק המרכזית, וכבר הטביע את רישומו על העיר ועל תושביה. זה התחיל עם החזן של העיר שהצדיק גילה את קולונו ברבים מיד בשבת הראשונה ששבת בעיירה, ומאז נעלם החזן ולא נודעו עקבותיו, כששמועות בלתי מאומתות טוענות כי הוא המיר את דתו והפך לכומר. אף רבה החדש של העיר הוא הרה"צ רבי אהרן גולדשטיין המקרין מהודו על כל בני העיירה, אינו אלא תלמידו של הצדיק שמינה אותו במו ידיו לשמש כרבה של העיירה.

* * *

מופלא צדיק זה בהנהגתו. שכן לא על עסקי ממון בא, אלא על עסקי נפשות. ולא שביתו משופע בממון - ההיפך הוא הנכון, אין לו לצדיק זה זוז אחד משלו לאחר שאכל את דמי הנדוניא הרבים שהעניק לו חותנו העשיר. כל פרנסת הבית תלויה ועומדת בנדבת ליבם של עשירי העיירה המעטים, ובסכום שהתחייבו להעניק לבני ביתו מידי שבוע. ובכל זאת אין ליבו של הרבי נתון לעניני פרנסה וממון, הרבה יותר חשוב בעיניו מצבו הרוחני של כל אחד ואחד משוחרי פניו, ובעיקר מעמדו ומצבו בכל הקשור לשמירת טהרתו.

ניתן לומר כי בתקופה הקצרה מאז שהרבי השתכן בעיירה, שינתה העיירה את פניה ברוחניות ובגשמיות. רבים מתושבי העיירה שהיו שקועים ברפש רוחני כשהם מיואשים לגמרי מעתידם, נחשפו לחזונו של הרבי הצעיר בו אין מקום ליאוש, ואין מצב שאינו בר תיקון. אין שום יהודי בעולם שהקב"ה אינו מתענג לשמוע את תפלתו ודיבוריו אליו, ומוכן בכל רגע לקבלו בתשובה ולמחול לו על כל עברו האפל. רוח של תשובה ותיקון מרחפת על בתי העיירה, ואינה פוסחת אף על הנגידים הגדולים כמו אברהם פייעס וכדו' שאף הם מצטופפים בבית מדרשו של הרבי, מאזינים לתורותיו ומשנים את אורח חייהם.

אף בגשמיות חלה כאמור מהפיכה בעיירה. אם עד היום לא הורגלו תושביה לאורחים מבחוץ, למעט ביקורים משפחתיים בעתות שמחה או למתי מעט עוברי אורח שנתקעו בה עקב מזג האויר הקשה בדרכם לנעמירוב או להייסין הסמוכה, הרי שמאז זכתה העיירה בעטרת ראשה הפכה לתל תלפיות, מקרוב ומרחוק באים יהודים לשחר פני הצדיק ולזכות בעצתו ובברכתו.

אף בעיצומו של חורף כשנרות החנוכה משתקפים מחלונות הבתים, הגיעו עשרות אורחים לשהות בעיירה ולשבות בצילו של הרבי, ואילו בראש השנה הפכו כל בתי העיירה לבתי מלון מאולתרים, כרכרות ועגלות קטנות וגדולות מילאו את סמטאות העיירה בחסידים ואנשי מעשה, רבנים מפורסמים לצד נגידים הדורים ופשוטי עם, כולם נקבצו ובאו לחסות בצילו של הרבי.

שמחתם של חסידים אלו אינה ניתנת לתיאור, ובשבת בה מתקבצים הם אצל רבם מתרבה שמחה זו ומתפשטת, והעיירה ברסלב צהלה ושמחה.

* * *

תלמיד אחד יש לו לצדיק ור' נתן שמו, תלמיד זה חשוב מאוד אצל הרבי ודומה כי את כל תורתו ודרכו חפץ הוא להנחילו. בני העיירה למדו עובדה זו לאחר שהתרגלו לראות את הרב והתלמיד מהלכים בסמטאות העיירה בדרכם לשדות ולהרים שמחוצה לה, הרבי בהילוכו המיוחד והאצילי מדבר לאוזני התלמיד ההולך לצידו ומתאמץ לבלי להחסיר דיבור אחד משל רבו, צעיר הוא תלמיד זה לעומת תלמידים אחרים המבוגרים ממנו בעשרות שנים, אך ניכר בו כי עתיד הוא להתעלות מעל הכל. לא בכדי בחר בו הגאון הנודע ר' דוד צבי הגדול לחתן - כישוריו הנדירים והתמדתו העצומה היו לשם דבר בעודו ילד. מתגורר הוא בנעמירוב הסמוכה, ורק לאחרונה התקרב לרבי שקבע משכנו בעיירה, וככל הנראה ישאר דבוק ברבי לנצח.

ליל שבת חורפי. לפני מספר שעות הסתיימה עריכת השולחן אצל הרבי, זכו החסידים המסתופפים בצילו לראות את פניו המאירים בשעה שקידש על היין, ואת געגועיו הטמירים כששר 'אזמר בשבחין' בניגונו המיוחד כשהקהל חוזר אחריו כל קטע, פניו הטהורות מקרינים קדושה וטהרה יראה ואהבה על כל המביט בהן. שיחות ותורות עמוקות קולחות מפיו, אך יותר מכל מרבה הוא ללמד את דרכו שהיא בעצם דרכם של האבות הקדושים וכל הצדיקים הקדמונים, דרך אותה סלל מחדש עבור ההולכים לרגליו, דרך ההתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, בכל יום ובכל מקום, ובעיקר מחוץ לישוב.

בעוד בני העיירה עסוקים בטרדות יומם, יודעים הם כי אי שם על אחד ההרים שמעבר לנהר במעמקי המערה החצובה בבטן ההר מתבודד הרבי ושופך שיחו לפני קונו, משכימי קום ראוהו בדרכו לשם אחרי תפלת ותיקין. בינתיים לא נראה הרבי בדרכו חזרה, אך בודאי יופיע לפני זמן מנחה, כשעל פניו הטהורות סימני בכי מתמשך.

לאט לאט הופכת דרך זו לנחלת הכלל, עוד ועוד יהודים מחפשים ומוצאים את הזמן המתאים ואת המקום הנוח להם לשפוך שיחם לפני קונם. אוירה של תשובה והתעלות ושל קירוב לבבות ישראל לאביהם שבשמים בוקעת מבית מדרשו של הרבי, ולשונותיה מתפשטים לאורכה ורוחבה של חבל אוקראינה.

בשעה מאוחרת זו של ליל שבת עלו כבר כל בני העיירה על יצועם להחליף כח בסופו של שבוע מייגע, מארובות הבתים מיתמר עשן מסולסל הנפלט מהאח הבוער בכל בית ומשרה בו חמימות. העיירה נמה בשלוה אופיינית, רק נהר הבוג אינו נח לרגע שוב ושוב שופך הוא את מימיו בעד הסכר החוצה את הנהר לרחבו. אלא שבשעה זו מתלוה אליו קול נוסף, עמוק הוא הקול העולה ויורד עם המיית מי הנהר. הקול קולו של התלמיד, והדרך היא אותה הדרך עליה פסע כשידיו שלובות בידי הרבי, אותה דרך בה עתידים לפסוע אלפים ורבבות אל עתידם הנצחי.

פוסע לו ר' נתן על שפת הבוג - הרוחש צפרדעים מקרקרים - הלוך ושוב, קולו מתרחק ומתקרב. הבה נאזין לרחשי לבו, מה מונע בעדו מלישון בשעה מאוחרת זו.

"אין ברסלב ברענט א פייער!" שואג ר' נתן שוב ושוב כשדמותו של הצדיק עומדת לנגד עיניו. "אש בוערת בעיירה!" - כך סיכם ר' נתן את שולחן השבת ואת שלל הגילויים שחוה אצל הרבי, "פייער מיר אריין דאס פייער אין הארצן אריין", מתחנן קולו של התלמיד ומתגלגל על פני הישימון, אני רוצה שהאש הזו תבער בליבי, זוהי התחינה והזעקה הבוקעת מלבו הטהור של אברך זה.

כאמור, היו לרבינו הקדוש תלמידים גדולים בשנים מרבי נתן, ביניהם היו בעלי מדריגות גבוהות, בעלי מופת, ופועלי ישועות. אולם זכה ר' נתן ותפלתו נתקבלה. האש של הצדיק אחזה בלבו, זו האש העתידה להבעיר אלפי לבבות לאורך השנים. גדולים וטובים - ביניהם מהאריות שבאנ"ש - התקרבו לרבינו הק' במהלך השנים על ידי הצצה חטופה למשיבת נפש או השתפכות הנפש, האש אחזה בהם והבעירה את ליבם, והם הבעירו עוד לבבות רבים.

* * *

אפשר גם אחרת; אפשר לשמוע את תורותיו של רבינו הק', להאזין לעצותיו, ולהמשיך בשגרת החיים, כשאת השעה התבודדות פוטרים ברצונות טובים, אמנם בברסלב בוערת אש, אך לא אחזה האש בליבו של זה, ולא התגייס בכל נפשו לגדודיו של הצדיק הנלחמים על חייהם מידי יום ומידי לילה לקיים עליהם את השעה התבודדות ככתבה וכזמנה, כאשר צוה עלינו רבינו הקדוש ההולך לפנינו להראות לנו את הדרך במדבר וליישר עבורינו אורח בו נהלך בבטחה.

על אלו נאמרה שיחתו של רבינו הק' - **"ענה ואמר על שני כתות אנשים יש לי רחמנות גדול עליהם, על אלו אנשים שהיו יכולים להתקרב אלי ואינם מתקרבים, ועל אלו המקורבים אלי ואינם מקיימים את דברי. כי אני יודע שיהיה עת בעת שיהיה האדם מונח על הארץ עם רגליו אל הדלת, אז יסתכל על עצמו היטב ויתחרט מאד מאד על שלא זכה להתקרב אלי, או שלא קיים את דברי. כי אז יידעו שאם היו מקרבים אלי ומקיימים את דברי לא היה שום דרגא בעולם שלא הייתי מביאם לאותה המדרגה. אבל לא יועיל אז..."** - מזה פחד ר' נתן, ופחד זה הדיר שינה מעיניו באותם לילי שבת ארוכים בהם שאג על שפת הבוג.

יומא דהילולא של מוהרנ"ת הוא הזמן המתאים להתקרב מחדש אל רבינו הק', ולקבל את עול מלכותו יתברך על ידי שעה התבודדות ביום, ועל כגון דא אמרו רז"ל "יש קונה עולמו בשעה אחת".

היו לרבינו הקדוש תלמידים גדולים בשנים מרבי נתן, ביניהם היו בעלי מדריגות גבוהות, בעלי מופת, ופועלי ישועות. אולם זכה ר' נתן ותפלתו נתקבלה. האש של הצדיק אחזה בלבו, זו האש העתידה להבעיר אלפי לבבות לאורך השנים

ההולכים בתורת ה'

על פי התורה הזמנית "אשרי תמימי דרך" - תורה א' ח"א

כִּירַח יִכּוֹן עוֹלָם

גדולת התלמיד הנמשל ללבנה שגם בעוצם התמלאותו מחסר עצמו מכל וכל ושב ונכסף להארת שמשו של רבו וכשיתגלה אורו יגדל ויזרח אור החמה באור שבעתיים

סובב והולך על התורה הזמנית "אשרי תמימי דרך"
ליקוטי מוהר"ן קמא תורה א' שזכו לילך בחודשים אלו

רבינו הק'

שזכה לסוד ה'חן' דקדושה בתכלית השלימות, עד שֶׁ'הָיָה מָגֵן עָלָיו כָּל מֵינֵי חֵן אֲמִתִּי שֶׁבָּכָל הָעוֹלָמוֹת' (ימי מוהרנ"ת סה), בטובת עינו מגלה לנו בתורה הראשונה שבספרו הקדוש כיצד נזכה גם אנחנו ל'חן והחשיבות האמיתי של ישראל', וכיצד נעלה ונרומם חן זה מ'כל חלקי הבריאה, הזמן, המקום והנבראים, דומם צומח חי מדבר' (ביאור הליקוטים).

בתורה זו מתבאר כי סוד ה'חן' נוצר מייחוד וחיבור 'חית' ו'נון', היינו חכמה ומלכות. וכלל הענין הוא, [ראה ביאור הליקוטים], שסוד ה'חית' הוא אור שפע חכמתו וחיותו יתברך המחיה וממלאה בכל רגע את האדם ואת כל חלקי הבריאה התלויים בו, ואולם הדרך היחידה לקבל ולהתמלאות ולהתענג משפע חכמה וחיות אין סופית זו, הוא רק על ידי שהאדם יכיר וירגיש בחסרונו ודלותו, דלית ליה מגרמיה כלום, בכל המובנים, הן בחסרון ודלות חכמתו להבין ולהשיג דרכי ה', והן בחסרון כוחו להעזר ולהוושע בכל הצטרכויותיו, וכמו כן יכיר וידע כי הבריאה כולה על כל חכמותיה ותענוגיה הרי מצד עצמה היא ריקה וחסירה ושוממה, לולא שפעת אור חכמתו וחיותו יתברך הממלאים אותה בכל עת.

וכאשר מתוך הכרת והרגשת חסרון ודלות מוחלטת זו יתעורר ויפנה ויתקשר בכל דרכיו באמונה ובענווה אל מקור החיות והשפע - חי החיים יתברך שמו, וכל מילוי חסרונותיו יהיו בתפילה ובקשה ותחנונים אליו יתברך, הנה, עצם התקשרות וייחוד זה בין האדם והבריאה המכירים בחסרונם ודלותם [סוד ה'נון'], לבורא יתברך המחיה הכל בחכמתו ותבונתו שאין להם חקר [סוד ה'חית'], הוא סוד ה'חן' האמיתי השורה על ה'מלכות' דקדושה בהיותה מיוחדת ומקושרת ל'חכמה' העליונה המשפיעה עליה אור וחיים, והוא ההוד וההדר הנסוך על פני ה'תמימי דרך', יושבי סתר לחלות פני מלך.

ילד מסכן וחכם

אולם קיומו של אותו 'חן' תלוי בכך שגם כאשר יתמלא החיסרון וישפע עליו השגת החכמה, ימשיך לדבוק ב"ילד מסכן וחכם', להרגיש בנפשו כי עדיין דל וריק הוא כאשר בתחילה, 'מה ידעת מה אסתכלתא מה פשפשת, הא כולא סתים כדקדמיתא', (הקדמת הזוהר), כי 'גם כשמקבל איזה שכל ודעת, צריך לידע בכל פעם שעדיין אינו יודע כלל, כמו שכתב אדמו"ר ז"ל כמה פעמים, ולעשות עצמו כבהמה, כאילו אין בו שום דעת כלל, כמו שאמר דוד 'ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך', ועל ידי זה זוכה לקבל מוח ודעת חדש בכל פעם, כמו שאמרו רז"ל 'אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כאינו יודע', וזה בחי' מלכות דקדושה שהיא בחי' מדה וצמצום הדעת, שמצמצם דעתו כאילו אינו יודע כלל שעל ידי זה עיקר קבלת הדעת והשכל' (ליקוטי הלכות שם).

כלליות מופלאה זו של מילוי וחיסרון, 'מסכן וחכם', לבנה שמקבלת את אור החמה בשלימות ובכל זאת נשארת 'לית לה מגרמה כלום', זהו סוד יופיה והדרה חינה וחשיבותה האמיתי של כנסת ישראל, שהלא "זהו החילוק שבין ישראל לעובדי כוכבים, כי בישראל נאמר 'כי אתם המעט מכל העמים' - שאתם ממעיטין עצמיכם כשאני משפיע לכם טובה (כמובא בפירוש רש"י), שכשהשם יתברך מאיר עליהם הארת התנוצצות אלקותו יתברך, אינם רודפים לחקור אחר חקירות וידיעות וחכמות, רק הם מתחזקים באמונה ורודפים אחריו, ותיכף כשישראל מתחילין לרדוף אחריו יתברך אזי השם יתברך עושה עצמו כמו מי שבורח ומסתיר ומעלים עצמו, ואחר כך צריכין להתחיל בהדרגה כסדר לרדוף אחריו ולבקשו לעבדו בעובדות ובמעשים טובים בשמחה עד שנזכה למוצאו בהתגלות נפלא יותר ויותר" (נפילת אפים ד).

ואת זאת מבקש רבינו הק' להעניק לכל אחד, כאשר הוא בעצמו סלל דרך זו בתכלית השלימות: "כִּי בְּכָל פַּעַם הָיָה דַּרְכּוֹ שֶׁהָיָה מִתְעַנְּגֵעַ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה שָׂפָל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ בֶּאֱמֶת, וְהָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת גָּדוֹל עַל עַצְמוֹ כְּאִלּוּ לֹא הֵרִיחַ עֲדַיִן מֵעוֹלָם שׁוּם רֵיחַ שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּכְמוֹ שֶׁלֹּא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל.

"כִּי לְעוֹלָם לֹא נָח וְלֹא שָׁקַט אֲפִלּוּ בִּימֵי גְּדֻלָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה לְהַשָּׂגַת אֱלֹקוּת בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה עֲצוּמָה וְנוֹרָאָה מְאֹד, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה מִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, וְטָרַח וְיָגַע בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה... וְהָרְבָּה בִּתְפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים וּבְהַכָּצָרוֹת וּבַקָּשׁוֹת רַבּוֹת וּבְגַעְגּוּעִים וְכִסּוּפִין גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁבָּא לְהַשָּׂגָה וּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ, תֵּכֶף שֶׁזָּכָה לְזֹאת הַהַשָּׂגָה... אַחַר כָּךְ הִתְחִיל עוֹד מֵחָדָשׁ וְשָׁכַח כָּל הָעָבָר כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל, וְחָזַר וְהִתְחִיל מֵחָדָשׁ כְּמוֹ שֶׁמַּתְחִיל לַיְלָךְ וְלִכְנֹס בְּקֹדֶשׁ קָדָשִׁים יִשְׂרָאֵל, וְלִפְעָמִים הָיִינוּ שׁוֹמְעִים מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפָרוּשׁ שֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן הַשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין: אֵיךְ זוֹכִין לִהְיוֹת יְהוּדִי? וְאָמַר זֹאת בֶּאֱמֶת וּבְתָמִימוּת גָּדוֹל כְּאִלּוּ לֹא הִתְחִיל עֲדַיִן כְּלָל..." (שבחי הר"ן לג).

ארבע מאה עלמין דכיסופין

והנה, רבינו ממשיך וחושף את גולת הכותרת אליה זוכים בכח ההתכללות של ה'חית וה'נון': 'וְזֶה בְּחִינַת תָּ"ו, הַיְנוּ עַל-יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת ח"ן עַל יְדֵי זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת תָּ"ו, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲקִיקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: 'וְהִתְוִיתָ תָּו', כִּי עַל-יְדֵי הַחֵן נֶחְקָק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל-יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו, נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַחֵי"ן חֲקָק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיְּכַנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ וְיִקַּבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּ"ו'.

והנה, מהותה הפנימית של אותה חקיקה ורשימה בלב העליון כביכול נשגבה מדעתינו, אולם זאת נתפרש לנו שהיא בסוד האחדות השלימה בתכלית של ה'חית' וה'נון' [עַל-יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן של 'חקיקה', הרי היא במשמעות של חסרון, אולם כל חקיקתה הוא בעצם מקור המילוי והשפע, וכל מציאותה היא רק בשביל שתתקבל בקשת החסרון מלמטה לעורר עבורו השפעה עד בלי די, ואם כן אדרבה, החיסרון עצמו נהפך לתכלית הריבוי והמילוי.

ואלו דבריו של רבי אברהם בר"נ ז"ל (באות כ"א): כפי הנראה בחסרון הלבנה שבהשלמתה להיות כאור החמה, נהפך החיסרון לריבוי וכפל לשני המאורות [- כוונתו להמבואר בפסוק 'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים', שכאשר הלבנה תתמלא ותושלם, הרי שדווקא מילויה ושלימותה של הלבנה, 'יכפיל את אור החמה עצמה שבעתיים ואכמ"ל], יש להבין דבר מתוך דבר שכל שהחסרון גבר יותר, נהפך יותר לריבוי, ולפי זה תראה נפלאות באות 'תיו', שהיא לבד אשר יצאה מכלל האותיות להתפרש בלשון חסרון [- כוונתו בלשון 'חקיקה' כמבואר בתורה, שענינה חסרון], והיא לבד תעלה במספר הריבוי יותר מכל האותיות [- כוונתו לערך המספרי בחשבון גימטריא, הרי אות 'תיו' היא בעלת הערך הגבוה ביותר: 'ארבע מאות'].

מי שלא הפסיק לחסר ולהמעיט ולהקטין את עצמו גם כאשר יקרה ושגבה נפשו לאין ערוך מצד מעלת הדרת קדושת אור החמה שלעתיד המשפיע עליה ללא הרף חכמה בינה ודעת עד שנחקק באור בהירותו לנצח נצחים, הלא הוא התלמיד הגדול לפני שמש ינון שמו כירח יכון עולם רבי נתן ז"ל

הדברים אמנם טמירים ונעלמים, אולם לקרבם אלינו באופן פשוט לעובדא ולמעשה, נראה להסמיך לזה דבריו של רבינו הק' בענין 'ארבע מאות עלמין דכסופין' שיורשים הצדיקים בעולם הבא [אשר מרחוק נראה כי שייכים המה לסוד ה'תיו' דתורה א, עיין באידרא נשא קכ"ח: **'ומנהירו דהאי חיוורא ירתי צדיקייא לעלמא דאתי ד' מאה עלמין, הדא הוא דכתיב: ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר'**, ובהמשך שם: **'תי"ו רשים רישומא לעתיק יומין דלית דכוותיה'**, ובהמשך שם: **'ומניה נהיר ארחא דזעיר אנפין, דנהירין ביה צדיקייא לעלמא דאתי, הדא הוא דכתיב: ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום'**, ודוק לקשרם לתורה דידן].

ואלו דבריו הק': "פַּעַם אֶחָד אָמַר (רבינו הק'): 'צְמָאוֹן הוּא תַּאֲוָה גְּדוֹלָה'", ומבאר רבי נתן: "וּלְפִי הֱבָנָתִי, כַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לְרַמֵּז לָנוּ מַעֲנְיַן הִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין וְצִמָּאוֹן לְהִשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא דָּבָר נִפְלָא מְאֹד, כְּמוֹ הַצָּמֵא מְאֹד כְּשֶׁהוּא בָּא אֶל הַמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִשְּׁתִיָּתוֹ לְגַמְרֵי צְמָאוֹנוֹ, נִמְצָא שֶׁעִקַּר תַּעֲנוּג הַגָּדוֹל הוּא עַל יְדֵי הַצְּמָאוֹן, כְּמוֹ כֵן הוּא כָּל עִנְיְנֵי כִּסּוּפִין וְגַעְגּוּעִים דִּקְדֻשָּׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת.

"וְזֶהוּ עִקַּר תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא שֶׁאָז יִזְכּוּ לָרָצוֹן וּלְכִסּוּפִין בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה, וְהוּא בְּחִינַת 'אַרְבַּע מֵאוֹת עָלְמִין דְּכִסּוּפִין דְּיָרְתִין צַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי' הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: 'אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף' וְכוּ', כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, 'דִּכְסוּפִין' דַּיְקָא, כִּי אָז יִזְכּוּ לְצִמָּאוֹן וּלְכִסּוּפִין אֲמִתִּיִּים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַתַּעֲנוּג שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁיִּזְכּוּ בְּכָל פַּעַם לְרֵוּחוֹת צְמָאוֹנָם" (שיחות הר"ן רנט).

נמצא אפוא, כי סוד הרצון והכיסופים והגעגועים דקדושה [סוד ה'תיו', כתר ורצון העליון], הוא הוא פנימיות יופיה והדרה של חסרון המלכות [-צמאון וכסופים], והוא הוא פנימיות תפארת מילוי החכמה העליונה השופע עליה ומאיר בה [- תענוג רעוא דרעוין], ושם הם כלולים לגמרי והיו לאחדים, כי ככל שמרגיש יותר חסרונו ודלותו, אדרבה, מתעצם לאין ערוך תוקף צמאונו וגעגועיו, אשר הם הם דווקא מקור כל התענוגים [וראה בהלכות ערב ג' נפלאות בענין זה].

כירח יכון עולם

מי שלא הפסיק לחסר ולהמעיט ולהקטין את עצמו גם כאשר יקרה ושגבה נפשו לאין ערוך מצד מעלת הדרת קדושת אור החמה שלעתיד המשפיע עליה ללא הרף חכמה בינה ודעת עד שנחקק באור בהירותו לנצח נצחים, מי שירש בתכלית השלימות את אותם 'ארבע מאה עלמין דכיסופין' ונ"ת"ן' יתנם בטובת עין לכל אשר ישקוד על דלתותיו, הלא הוא התלמיד הגדול לפני שמש ינון שמו כירח יכון עולם רבי נתן ז"ל, אשר בשמו הקדוש חקוקים מזה ומזה אותיות ה'נון', ובמרכזם נחקק ה'תיו' העליון, [כדבריו הידועים של ראבר"נ ז"ל].

על אנפי דרושיו והלכותיו, תפילותיו ומכתביו, מרחפת רוח קדושה מאותם 'עלמין דכיסופין דירתין צדיקיא לעלמא דאתי'. הוא מעניק לכל ההוגה בהם את התענוג הגדול והנצחי, להפוך את שיא החיסרון והדלות הפרטית והכללית לגעגועים וכיסופים אל אור החמה שלעתיד, התגלות אורו של הנחל נובע מקור חכמה, למלאות כל הארץ דעה את ה', עדי יקויים: 'וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים, בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה' אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא'.

סוד כוחו של תלמיד

לקראת יומא דהילולא של גאון עוזנו מוהרנ"ת זי"ע

מהו סודו

של מעיין בלתי נדלה זה, מעיין שמפכה בעוז זה כמאתיים שנה ומתחדש בכל פעם באור יקרות, מקור מים חיים שכבר השיב ומשיב נפשם רוחם ונשמתם של רבבות אלפי שבורי לב שהגיעו עד שפת התהום ובכוחם של טללי תחיה אלו התחדשו הובערו והחלו להאיר מחדש באור חדש ולחיות חיים חדשים, אֶשֶׁד מים טהורים שטיהרו והעלו חדלי אנוש מזוהמתם והפכום למבקשי השם, אוצר אורה לעובדי ה' מופלגים שקבלו כאן דרך נעלה להתעלות בקודש וסולמות אמת להעפיל על ידם לפסגות שלא נודעו דוגמתם במקום אחר, כולם מכירים את הכתובת המיוחדת והמופלאה: רבי נתן!

מפתח הקסם שאין חושך אשר יחשיך לו, אין חומה דלת ובריחּ שיעמדו כנגדו, אין בור מאסר ושלשלת ברזל שיעצרו בעדו, את הכל הוא ממיס שובר ופותח, אורו הבהיר ואישו הלוהטת חודרים ונוקבים את לב האבן הקשה ביותר, זוך קדושתו מטהר ומזכך אפילו חלאת זוהמא עמוקה ביותר ר"ל, גם אם היא רבת בשנים שהכל כבר נתייאשו הימנה מזמן, רפואותיו היקרים מקימים מערש דווי חולים אנושים שכל רופאי הנפשות הרימו ידיהם ונואשו מלרפאותם, גם המתנגדים מודים בציניעא שבמקרים 'קיצוניים' - כשהכל כבר מודים באפסיות כוחם להחיש מזור - הרי רבי נתן הוא זה שבודאי יכול יוכל לו, כמאתיים שנה שלא רק שלא הועם זהרו אלא הלהב הולך ומתעלה מעמיק ומתרחב מגביה ומתפשט בכל רחבי תבל. מהו סוד כוחו העצום?!

אין ספק, כח התלמיד נובע מכח הרב, הוא רבינו הקדוש אשר הבטחתו שאישו הגדולה תוקד עד ביאת משיח היא שבוערת ומבעירה בפי התלמיד הגדול והקדוש, ועל ידו מאירה הארץ באור האמת.

אך זה עצמו צריך ביאור, איך באמת זכה תלמיד קדוש זה להיות הכלי קבול וכלי השפע הנפלא ביותר מכל השאר ולמה עליו סמך ידו מכל שאר תלמידיו להעביר ולהמשיך את אור תקוותו לכל דרי מטה?!

♦ ♦ ♦

לאמתו של דבר רבינו הקדוש כבר רמז בלקוטי מוהר"ן (ח"א ס' ו') במאמר שאמר לתלמיד קדוש זה סמוך להתקרבותו ואשר אז גם סמך ידו עליו שהוא יהיה התלמיד שימשיך דרכו ואורו בעולם ושהוא יהא הכלי המוכן "לחזק הדרי מטה שוכני עפר שהם בתכלית שפלות המדריגה לבלי יתיאשו עצמן ולבלי יסוגו אחור לגמרי" (ראה בפרפראות לחכמה שם אות טו), ובאותו מאמר גם מבואר התנאי לכך שכדי להיות התלמיד שיאיר לעולם את אוצר ההתחזקות צריך הוא לעבור זיכוך עצום של שפלות וענוה שאין דוגמתם, (ראה שם בפל"ח אות יז), וכיון שאכן לא היה מי שסבל כל כך הרבה בשביל התקרבותו כרבי נתן, אשר הפקיר כל אשר לו בעד התקרבותו ושימושו את רבו כל ימי חייו, וגם זכה לשלמות בענווה וכפי שהעיד רבינו הקדוש בפני רבי יצחק חתן המגיד מטרהוויצ'ע כבר בתחילת התקרבותו "באם תסתכל עליו תראה בו שהוא שפל ברך כל כך עד אשר הוא כעפר וטיט ממש" (חיי מוהר"ן - שלט), על כן ברור שהוא זה שזכה להיות הצינור הקדוש המוכן וראוי להעביר את הארת דעת רבו בשלמות לעולם.

אך שוב, הרי כוונתנו להתבונן במה שנוגע אלינו, האיך נוכל גם אנו ללמוד מקצות דרכיו ובמה נוכל גם אנו להתעורר להתחדש לקחת נקודת התחלה להתקרבותנו לרבינו הקדוש, ואם כן השאלה שוב חוזרת ומתבקשת, איך באמת היה בו כח להפקיר כל כולו ולהתבזות ולבטל עצמו בתכלית הביטול ולקבל דעת רבו על כל אשר יאמר כי הוא זה בלי שישאר לו איזה שכל עצמו.

כמדומה שהתשובה על כך ברורה ומבוארת היטב בדברי רבי אברהם בר"ן (כוכבי אור אנשי מוהר"ן אות טז) שמספר על רבי נתן כך: "שֶׁמְּיוֹם הִתְקָרְבוּתוֹ לְאַדְמו"ר זַצַ"ל נִבְעַר לִבּוֹ בְּתִבְעֲרַת עָצוּם וּמְפֻלָּג אֲשֶׁר אֵין לְשַׁעֵר, וְזִכְרוֹן יוֹם הַמָּוֶת לֹא נִפְסַק מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ אֲפִלּוּ כְּשָׁעָה קַלָּה, וּכְפִי עֲמִקּוּת רַעְיוֹנָיו אֲשֶׁר הֶעֱמִיק בְּמִהִירוּת פְּרִיחַת הַזְּמַן שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם בָּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁכְּאֵין יֶחָשְׁבוּ נֶגֶד חַיֵּי הָעוֹלָם הַנִּצְחִי, וְגַם הָלֹא בְּמִהִירַת פְּרִיחַת הַזְּמַן הַזֶּה מְסֻכָּן הָאָדָם בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע, הָיָה נֶחְשָׁב בְּעֵינָיו כָּל הָעוֹסְקִים בְּהַבְלֵי הָעוֹלָם כְּמִשֻּׁגָּע מְמַשׁ וְאֶת כָּל הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד שֶׁנִּתְגַּדֵּל בָּזֶה מִנְּעוּרָיו, מָאַס וְנָעַל וְשִׁקֵּץ, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ כָּל מִינֵי בְּזָיונוֹת וּרְדִיפוֹת אֲשֶׁר רָדְפוּהוּ אָבִיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְהִרְבָּה לְצַעֵק וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּזְכֶּה לִהְיוֹת כִּרְצוֹנוֹ בְּכָל תַּעֲלוּמַת לִבּוֹ עַד הַנְּקֻדָּה הַפְּנִימִית שֶׁבַּלֵּב, עַד אֲשֶׁר זָכָה גַּם הוּא לְמַעֲלָה מְפֻלָּגֶת וַעֲצוּמָה עַד מְאֹד וְהָאֵשׁ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רוֹמְמוּת אַדְמו"ר זַ"ל דִּבְּרֵיהוּ הַנּוֹרָאִים בָּעֲרָה בִּלְבָבוֹ כְּלַבַּת אֵשׁ מַמָּשׁ".

הנה לנו סולם העליה, ההתעמקות בזכרון יום המיתה ואפסיות העולם הביאו אותו לגעול ולשקץ את העושר והכבוד! לא היתה כאן 'עבודה' על מדת הענוה ומיאוס תאוות עולם הזה, אלא שֶׁכָּל והתעמקות על אפסיות הכבוד ושאר התאוות הגשמיות בעצם מהותם, הוא ראה בכבוד המדומה שקר משוקץ שכזה בו מחליף האדם נצחיות מתוקה ועצומה תמורת הבל הבלים מלא יסורים, והיא שהביאתו להסכים לקבל בזיונות ורדיפות מהקרובים והרחוקים ולא להתפעל, הוא רצה בכל מאודו להרוויח שם! הוא לא הפקיר את ה'עולם הזה', אלא עמד על מהותו של השקר השורר כאן ועומק סכנתו להפסיד על ידי זה חיי נצח, ולכן לא הניח עצמו שיטעוהו, רווחי העולם הזה לא מצאו אצלו מקום, וכפי שהוא בעצמו כותב בלקוטי הלכות (מזוזה ה' ד): "בְּוַדַּאי אִם יַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בֶּאֱמֶת בְּקִבְיעוּת חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא וּבְמְהִירוּת פְּרִיחַת הָעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹבֵר כְּצֵל עוֹבֵר וְכָעָנָן כָּלָה וְכוּ' בְּוַדַּאי אֵין שִׁגָּעוֹן גָּדוֹל מִזֶּה כְּשֶׁרוֹצֶה לִבְנוֹת לְעַצְמוֹ בַּיִת עַל רֶגַע קַלָּה כָּזֹאת אֲשֶׁר מִזֶּה לַעֲבֹר מֵכָאן בְּלִי סֵפֶק חִישׁ קַל מְהֵרָה", מבהיל! קניית דירה, עֵסֶק שכל כך 'מחייב' בעיני כל לבטל ימים ולילות מתורה ועבודה, נחשב בעיניו לשגעון גדול שאין שגעון גדול מזה.

כמובן שהתנאי לכך הוא "אם יעמיק מחשבתו באמת בקביעות חיי עולם הבא ובמהירות פריחת העולם הזה", אבל זוהי כבר נקודה של בחירה, כל אחד יכול להתחיל להזכיר לעצמו את הזכרון הזה, להכריח עצמו לזכור זאת בפיו ובלבבו, להכריח עצמו להיות מאלו ש"מִתְבּוֹדְדִים בֵּינָם לְבֵין קוֹנָם וְשׁוֹפְכִים שִׂיחָתָם לְפָנָיו בְּכָל פַּעַם וְחוֹשְׁבִים בְּכָל יוֹם עַל אַחֲרִיתָם וְסוֹפָם הָאַחֲרוֹן וְעוֹסְקִים לְסַלֵּק מַחֲשַׁבְתָּם מִכָּל הַהֲבָלִים שֶׁל זֶה הָעוֹלָם וּלְבַטֵּל רְצוֹנָם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְאֵינָם רוֹדְפִין אַחַר נִימּוּסֵי הַגּוֹיִם וְאַחַר רִבּוּי כְּלֵי בַּיִת וּכְלֵי כֶּסֶף וַתַּכְשִׁיטִין וּשְׁאָרֵי דְּבָרִים הַמְּרֻבִּים הֶבֶל שָׁלָּהֶם, רַק מְסַלְּקִים כָּל מַחֲשַׁבְתָּם מִכָּל זֶה וּמִתְבּוֹדְדִין וְשׁוֹפְכִים שִׂיחָם בְּרִצּוֹנוֹת טוֹבִים וְכִסּוּפִין חֲזָקִים וְגַעֲגּוּעִים נִמְרָצִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ" (לקוטי הלכות ברכת השחר ה').

♦ ♦ ♦

זוהי נקודת ההתחלה בהתקרבות לצדיק, והיא נקודה השייכת לכל אחד לפי מדרגתו, מי שמחליט בנפשו שהוא רוצה להתחיל להתקרב לרבינו הקדוש, בהכרח שיתחיל גם להכשיר לבו להתחיל לדאוג על עולם הבא ולאפס לאט לאט את דאגות העולם הזה, רק מי שמוכן להתחיל להמעיט בערך העולם הזה יכול להתחיל לקבל בדעת הצדיק, כי עיקר החכמה של רבינו הקדוש היא איך להוציא את האדם משפלות העולם הזה, זהו התכלית אליו אנו צריכים להתחיל

אין ספק, כח התלמיד נובע מכח הרב, הוא רבינו הקדוש אשר הבטחתו שאישו הגדולה תוקד עד ביאת משיח היא שבוערת ומבעירה בפי התלמיד הגדול והקדוש, ועל ידו מאירה הארץ באור האמת

לשאוף

בהגיענו לצדיק, לא מעמד ולא כבוד, לא הנאות הגוף ולא רווח והרווחה גשמיים, כמובן שיש לכל אחד את המדריגה שלו ואת הסולם שלו, אבל זו חייבת להיות המטרה והשאיפה, כי רק זה מה שהצדיק מבקש להנחילנו, "כִּי עִקַּר חָכְמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים הוּא לְהִשְׁתַּדֵּל לִפְרשׁ אֶת עַצְמָם מִזֶּה הָעוֹלָם לְגַמְרֵי וְרַק צַדִּיקִים כָּאֵלֶּה הֵם יְכוֹלִין לְתַקֵּן כָּל הָעוֹלָם וּלְהַחֲזִירָם לְמוּטָב כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְדַּבֵּק בָּהֶם, כִּי כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לָזֶה לְתַכְלִית הַפְּרִישׁוּת בְּקִדֻּשָּׁה בֶּאֱמֶת וְזֶה עִקַּר תַּכְלִיתוֹ לָנֶצַח אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לָזֶה, אֲבָל לָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, עַל כֵּן עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם הוּא עַל יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים כָּאֵלּוּ לָהֶם וּלְתַלְמִידֵיהֶם וּלְתַלְמִידֵי תַּלְמִידֵיהֶם" (לקו"ה שבת ו-ג), ורבי נתן מוסיף ומרחיב שם בדברים ברורים, שאף שהכלי העיקרי להתקרבות לצדיק היא אמונת חכמים וביטול גמור שהיא רפואת הנפש לכל התחלואים, אך לזכות לאמונת חכמים, זה מותנה בפרישות במדת מה מהבלי עולם הזה.

'ברסלב' מנוגדת באופן הכי חד וחריף לתענוגי עולם הזה ומאוויו, הקנאה התאוה והכבוד הם שלושת אבות הנזיקין המנוגדים לדעת הצדיק, והתלמיד שזכה לקבל את האור בשלמות הוא זה שהלהיט את נשמתו להתעמק בזכרון התכלית עד הסוף ולכן זכה למה שזכה, וגם מי שלא זוכה לכך בשלמות עליו לפחות להתחבר ולהתקרב בכל יכלתו לכיוון זה.

ביומא דהילולא דיליה, יום הארת נשמתו, הבה נתחיל לידבק בדרכיו הקדושים, אין מקום לברסלב של תענוגות ותפנוקי עולם, אין מקום למאבקי כבוד ומעמד שדופים, אין מקום לפרסומים של השתקעות ברווחי הבלי עולם חולף, כי "הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁאֵין שׂוּם קְבִיעוּת בָּזֶה הָעוֹלָם, וּבְהֶכְרֵחַ לָזוּז מִכָּאן בְּהַעֲבָרַת רֶגַע קַלָּה, כִּי כָּל הַזְּמַן אֵינוֹ נֶחְשָׁב אֲפִלּוּ לְרֶגַע קַלָּה לְמִי שֶׁמְּשִׁישׁ לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ הֵיטֵב אֶל פְּרִיחַת הַזְּמַן יוֹתֵר מֵעוֹף הַפּוֹרֵחַ, וּצְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר מְאֹד לְבַלְבֵּל לְשַׁכֵּחַ אֶת עַצְמוֹ" (עלים לתרופה פא).

וזה גם סוד הצלחתו של מי שמבקש להכלל בתלמיד הנצחי כדי להצליח לנֶצַח. הבה נתחיל, לפחות בקבלה אחת קטנה לקראת היומא דהילולא, למעט במשהו בדאגות 'עולם הזה' ותאוותיו, ולהתחיל במדת מה להעמיק בזכרון הנצחי, זכותו ודאי תגן עלינו להכלל בו ולהתקרב על ידו לאור הנצחי.

אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ... צְאִי לָךְ

בעקבי הצאן

הִתְבּוֹנְנִי בְּדַרְכֵי אֲבוֹתַיִךְ הָרִאשׁוֹנִים וּלְכִי בְּדַרְכֵיהֶם (רש"י)

מאמר י"ד
ההתייחסות לשאר הצדיקים (ג)

הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי

לאחר שביארנו במאמר הקודם ענין נשמת 'משה משיח' העולה על כולנה, נבוא לבאר בס"ד שנשמתו היא הנשמה הכללית הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל, ובכללם את כל הצדיקים והחסידים, וכולם מקבלים ממנו

במאמר הקודם התבאר שעל אף שישנם צדיקים רבים ואמיתיים בכל דור, אשר עליהם נאמר "רבות בנות עשו חיל", הרי שישנה נשמה עליה נאמר "ואת עלית על כולנה" הלא היא נשמת משה רעיא מהימנא.

עתה במאמר זה, ברצוננו לבאר, שלא זו בלבד שנשמה זו גבוהה וגדולה מכולם, אלא היא זו שכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל, ובכללם את כל הצדיקים והחסידים. כך שכל הצדיקים אמורים להתבטל אליו כדוגמת השבטים הקדושים שהיו צריכים להתבטל ולהשתחוות לאחיהם יוסף, וממנו הם מקבלים את אורם בזה ובבא.

וזה החלי בס"ד:

ראש בני ישראל

האמונה שלנו במשה רבינו אינה מסתכמת בכך שאנו מאמינים שהוא הגדול ביותר מתוך כלל נשמות ישראל וכלל הנביאים והצדיקים, אלא אנו מאמינים באמונה שלימה שהוא שקול כנגד כל ישראל. וזאת מפני שנשמתו היא הנשמה הכללית הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל כולם, כולל כל הנביאים והצדיקים שאינם אלא ענפים מנשמתו.

וכלשון הפסוק:

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים **לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל** עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם.

(שמות יח, א)

ופירש רש"י:

לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל - **שָׁקוּל מֹשֶׁה כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל.**

(רש"י, והוא מדברי הפסיקתא והמכילתא)

כך גם אמרו במדרש, שמשה רבינו שקול כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל, וכדאיתא:

רַבִּי הָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְנִתְנַמְנֵם הַצִּבּוּר, בִּקֵּשׁ לְעוֹרְרָן, אָמַר: **יָלְדָה אִשָּׁה אַחַת בְּמִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אַחַת.** וְהָיָה שָׁם תַּלְמִיד אֶחָד, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי שְׁמוֹ, אָמַר לֵיהּ: מַאן הֲוַת כֵּן? אָמַר לֵיהּ: **זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁיָּלְדָה אֶת מֹשֶׁה שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא שֶׁל יִשְׂרָאֵל.** הֲדָא הוּא דִּכְתִיב "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל", "וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה".

(מדרש רבה, שיר השירים א, סה)

והובא גם בתיקוני זוהר:

וּבְגִין דָּא אִתְּמַר בֵּיהּ "אִשָּׁה אַחַת יָלְדָה בְּמִצְרַיִם שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אֶחָד", וּמַנּוּ? **דָּא מֹשֶׁה, דְּאִיהוּ שָׁקוּל כְּשִׁשִּׁים רִבּוֹא מִיִּשְׂרָאֵל.**

(תיקוני זוהר, דף קיב ע"א)

וזאת - לא רק מפני גדולתו ועליונותו מעל כולם, אלא - מפני שכל נשמות ישראל הם הענפים והניצוצות של נשמתו, "והוא שורש ואב לכולם", כלשון האריז"ל:

וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק 'לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל', וְאָמְרוּ: **שָׁקוּל מֹשֶׁה כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל.** גַּם רַבִּי עֲקִיבָא דָּרַשׁ: אִשָּׁה אַחַת יָלְדָה שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אֶחָד, וּמַנּוּ זֶה מֹשֶׁה וְכוּ'. וְהַטַּעַם הוּא, **לְפִי שֶׁכֻּלָּם הֵם עֲנָפָיו וְנִיצוֹצָיו, וְהוּא שֹׁרֶשׁ וְאָב לְכֻלָּם.**

(שער הפסוקים, פרשת שמות)

כך שלא זו בלבד שהוא 'שקול' כנגד כל ישראל, אלא הוא 'כולל' בתוכו את נשמותיהם של כל בני ישראל, וכדברי הזוהר:

דְּהָכִי תְּנִינַן דִּבְהַהִיא שַׁעְתָּא דְּנָחִית מֹשֶׁה וְקַבִּיל אוֹרַיְתָא בִּלְחוֹדוֹי, **כְּלָלָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל,** וְאִיהוּ קַבִּיל אוֹרַיְתָא בְּעָלְמָא. וַאֲפִילוּ מְגִלַּת אֶסְתֵּר דִּכְתִיב 'וְקִבֵּל הַיְהוּדִים', 'וְקִבְּלוּ הַיְהוּדִים' מִבָּעֵי לֵיהּ, מַאי וְקִבֵּל? אֶלָּא **דָּא מֹשֶׁה דְּאִיהוּ הַיְהוּדִים, כְּלָלָא דִּיהוּדָאֵי.**

(זוהר הקדוש ח"ב, דף קצא ע"ב)

רבי חיים מוואלאזי'ן מאריך לבאר נקודה זו בטוב טעם ודעת, והרי מעט מדבריו:

וְדַע כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת הֵם בְּהַדְרָגָה זֶה אַחַר זֶה, עוֹלָם תַּחַת עוֹלָם, וְכָל עוֹלָם הוּא כְּעֵין נְשָׁמָה לַתַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ. דֶּרֶךְ מָשָׁל: גּוּף לְהַחַיּוֹת הֵם הָאוֹפַנִּים, וְהֵם נְשָׁמָה לְהָאוֹפַנִּים. וְנִשְׁמַת הַחַיּוֹת הוּא מֵרָקִיעַ שֶׁעַל גַּבֵּי רָאשֵׁיהֶן. וּמִשָּׁם נִשְׁמַת בְּנֵי אָדָם הַמַּאֲמִינִים בַּתּוֹרָה ... אֲבָל **הָרִאשׁוֹן וְהַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל, הוּא הָרִאשׁוֹן, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ מֵי יֶשַׁע יִשְׁאֲבוּן כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא כָּלוּל מִכֻּלָּם.**

וְהִנֵּה מֹשֶׁה הָיָה כָּלוּל מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה שָׁרְשָׁן. וְזֶה אֲמָרוֹ "שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ", רוֹצֶה לוֹמַר בְּקֶרֶב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, **כִּי נִשְׁמַת כָּל אֶחָד הָיָה חֵלֶק מִמֹּשֶׁה.** וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִשָּׁה אַחַת יָלְדָה שִׁשִּׁים רִבּוֹא בְּכֶרֶס אֶחָת וְהִיא יוֹכֶבֶד.

... **וְלָכֵן נִתְּנָה [הַתּוֹרָה] לְמֹשֶׁה דַּוְקָא, כִּי הָיָה דָּבוּק כֻּלּוֹ בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.** וְלָכֵן הָיְתָה מַדְרֵגַת נְבוּאָתוֹ גְּדוֹלָה מִכָּל הַנְּבִיאִים, וּשְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ. **כְּאִילָן הַנָּטוּעַ שֶׁעֲנָפָיו מְדֻבָּקִים בְּשָׁרְשׁוֹ וְכֻלּוֹ אֶחָד, כָּךְ עִקָּרוֹ לְמַעְלָה בָּאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא וּמִמֶּנּוּ נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כָּל הָעֲנָפִים**[א] ... וּלְכָךְ הָיָה מֹשֶׁה יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, וְכָל אוֹת נֶגֶד אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה כָּלוּל מִכֻּלָּם.

(רוח חיים, פרקי אבות, פרק א משנה א)

◆ ◆ ◆

כך שלמעשה, נשמת משה אינה 'פרט' מתוך 'כלל' ישראל, אלא היא היא הנשמה הכללית, וכביטויו של המהר"ל:

אֵין מֹשֶׁה אָדָם פְּרָטִי כְּמוֹ שְׁאָר אֲנָשִׁים בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פְּרָטִיִּים.

(גבורת השם פרק מז)

כִּי מֹשֶׁה הָיָה אָדָם כְּלָלִי וְלֹא פְּרָטִי, כִּי שָׁקוּל הָיָה כְּמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל.

(תפארת ישראל, פרק סג)

א. הַשְּׁוֵה לכך את הנאמר בחיי מוהר"ן: "שמעתי מפיו הקדוש בימי חנוכה תקס"ג, ענה ואמר: אני אילן נאה ונפלא מאד עם ענפים נפלאים מאד, ולמטה אני מונח בארץ ממש" (חיי מוהר"ן, רמה).

ולשון בעל ה"שם משמואל":

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֵינֶנּוּ כְּאֵבֶר מֵאֵבְרֵי הַכְּלָל, אֶלָּא שֶׁקִּבּוּל מֹשֶׁה כְּכָל יִשְׂרָאֵל, **וְהוּא עָצְמוֹ כְּכָל כְּלָל יִשְׂרָאֵל.**

(שם משמואל, פרשת אחרי, תרע"ז)

וכפי שמתבטא רבי אברהם ב"ר נחמן על רבינו הקדוש:

הַצַּדִּיק הַיְחִידִי, **וְרֹאשׁ רָאשֵׁי הַדּוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מֵעוֹלָם, שֶׁהוּא הַנַּתְעֶלֶה וְיוֹצֵא לְגַמְרֵי מִשְּׂאָר כְּלָלִיּוּת הָעוֹלָם**[ב]. כִּי הוּא 'מֹשֶׁה מָשִׁיחַ' בְּעַצְמוֹ.

(ביאור הליקוטים, תורה כז)

וכפי שאכן מצינו כמה פעמים שמוהרנ"ת מדגיש בלשונו, הן את היותו של משה רבינו בבחינת "שורש" לכל שאר הנשמות, והן את היותו בבחינת "כלל" כולם:

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּכְלַל נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל ... וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה שֹׁרֶשׁ וַאֲחִיזָה בְּנִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ... בְּחִינַת נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּכְלַל ... כָּל נַפְשׁוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל.

(ליקוטי הלכות, ברכת הריח ה, ד)

נִשְׁמַת מָשִׁיחַ שֶׁקִּדֵּם לָעוֹלָם, **שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּכְלַל כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת**, שֶׁהוּא יִגְמֹר כָּל הַתִּקּוּנִים וְיִתְקַן כָּל הַקִּלְקוּלִים שֶׁקִּלְקְלוּ בְּכָל הַדּוֹרוֹת.

(ליקוטי הלכות, ערב ד, ד)

לסיכום:

משה רבינו, הוא לא רק הצדיק הגדול ביותר מבין כל שאר הצדיקים, אלא הוא שורשם וכלליותם. וכהגדרת אליהו הנביא זכור לטוב:

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם **אַב הַחָכְמִים וְאַב הַנְּבִיאִים.**

(תנא דבי אליהו רבה, פרק יז)

◆ ◆ ◆

וכך הוא גם לדורות:

הצדיק הגדול, נשמת 'משה משיח' - רבינו הקדוש מוהר"ן מברסלב - הוא לא רק הגדול ביותר מבין הצדיקים, אלא הוא הנשמה הכללית, הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל, ובכללם את נשמות כל הצדיקים והחסידים, וכולם אינם אלא ענפים ממנו.

ועל דרך מה שכתב האריז"ל:

וְהִנֵּה **הַצַּדִּיק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נִיצוֹץ מֹשֶׁה, הוּא הַמַּנְהִיג אֶת הַדּוֹר, וְכָל הַחָכְמִים שֶׁבְּדוֹרוֹ טְפֵלִים לוֹ, כִּי הֵם עֲנָפִים שֶׁלּוֹ** ... וְ"כָל הַנְּחָלִים", הֵם הַשֹּׁאֶר תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּדוֹרוֹ, הַמַּנְהִיגִים אֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים "וְהַיָּם", "אֵינֶנּוּ מָלֵא", וְרוֹצֶה לְהַשְׁלִים עַצְמוֹ.

(ספר הליקוטים, פרשת וזאת הברכה, פרק ח)

וכפי שכותב רבינו בליקוטי מוהר"ן:

כִּי זֶה הַצַּדִּיק, הוּא רַק יָחִיד בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא יְסוֹד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, **וַאֲפִלּוּ כָּל הַצַּדִּיקִים הֵם רַק עֲנָפִים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ.** יֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף מִן הָעָנָף.

(ליקוטי מוהר"ן, ע)

וְזֶהוּ בְּחִינַת "וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט". **וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ.**[ג]

(ליקוטי מוהר"ן, לד)

כך גם כותב מוהרנ"ת:

הַצַּדִּיק הוּא שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְכוֹלֵל מִכֻּלָּם, כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת עֲנָפִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ ... כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת חֵלֶק וְאֵיבָר מֵהַצַּדִּיק.

(ליקוטי הלכות, חובל בחברו ד, ג)

וכפי שכותב רבי אברהם ב"ר נחמן מפורשות על רבינו:

הַנַּחַ"ל הַנּוֹבֵעַ ... הוּא הַשַּׁלִּיט וְהָרֹאשׁ לְכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בְּרוּחָנִיּוּת וּבְהֶעֱלֵם נִפְלָא יוֹצְאִים וְנִמְשָׁכִים מֵאִתּוֹ כָּל הַדּוֹרוֹת (כַּמּוּבָן מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל עַל אוֹדוֹת הַכָּתוּב "קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ").

(כוכבי אור, שיחות וסיפורים, יא[ד])

כִּי דַּע, **שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הָרֹאשׁ,** בְּחִינַת רֹאשׁ בַּיִת, בְּחִינַת הַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם כְּנֶ"ל בְּבְחִינַת "קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ"[ה], שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת נִמְשָׁכִין מִן הָרֹאשׁ, דְּהַיְנוּ הַצַּדִּיק הַנַּ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן תנינא, סז)

◆ ◆ ◆

ומאחר שכן, הוא זה אשר שמו נאה לו - "רבי" - שכן:

"רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" רָאשֵׁי תֵּבוֹת **"רַבִּי".**

(ליקוטי מוהר"ן, קיא)

ומאחר שנשמת רבינו היא הנשמה הכללית של כל בני ישראל, וכל נשמות ישראל מושרשים וכלולים בו, הוא ה"רבי" האמיתי - "ראש בני ישראל" כפשוטו ממש!.

ואפילו אלו שעדיין לא זכו להכירו, מושרשים בו, והוא רבם המובהק, וכלשון מוהרנ"ת:

הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁבַּדּוֹר, דִּינוֹ כְּרַב מְבֻהָק לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְהַכֹּל חַיָּבִים בְּכִבּוּדוֹ. **כִּי הוּא רַבָּם מַמָּשׁ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם,** כִּי הוּא מְעוֹרֵר בְּתִשְׁבָּחָה כָּל בְּנֵי עוֹלָם עַל יְדֵי שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

(ליקוטי הלכות, כיבוד אב ואם ג, ו)

ב. עיין שם כלפי מה דברים אמורים.

ג. "דתחילת בריאת כל העולמות היה עבור הצדיק, וכל העולם לא נבראו אלא לשמשו, והכל הם ענפים ולבושים הצריכים להצדיק" (קדושת לוי, דרוש לפסח).

ד. דבריו במלואם וציטוט יתר, ראה להלן לגבי עניינו של יוסף.

ה. וכמו שדרשו חז"ל (מדרש רבה, אסתר, פתיחתא י. ועוד) על פסוק זה, שהקב"ה העמיד "ראש" לכל דור ולכל ענין.

ו. כי מנהיג אמיתי הוא מי שנשמות חסידיו נמשכים משורשו [וכלשון המאור ושמש: "יש לכל צדיק אנשים הנוסעים אליו להתדבק עצמם עמו, והם ענפים משורש נשמתו, ועל ידי התקרבותם אליו הוא מעלה ומקשר את נשמתן בשרשן למעלה, והם ניצוצים שלו שצריך להעלותן" (מאור ושמש, פרשת חוקת ד"ה ונראה)]. ומי שכל נשמות ישראל נמשכות ממנו, הוא המלך והרועה האמיתי של כל בני ישראל, וכלשון האריז"ל על משה רבינו בדור המדבר: שכבר מתו, היו כולם ענפים של משה, וראוי לו למלוך אז עליהם, ולהיותו רועה שלהם" (שער הפסוקים, פרשת קרח). ועוד נעסוק בכך אי"ה במאמר הבא.

וכבר גילה לנו רבינו בליקוטי מוהר"ן, שגם אותם נשמות שאינם מודעים לקיומו של הצדיק ורחוקים ממנו, מקבלים גם הם חיותם ממנו. וזה לשונו:

אֲפִלּוּ הָרְחוֹקִים מִן הַצַּדִּיק, הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת וְהֶאָרָה מִן הַצַּדִּיק, עַל יְדֵי שֶׁמְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם. כְּמוֹ הָאִילָן, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲנָפִים וּקְלִפָּה וְעָלִין, וְכֻלָּם שׁוֹאֲבִין חִיּוּת מִן הָאִילָן, וְיֵשׁ עֲשָׂבִים שֶׁרְחוֹקִים מִן הָאִילָן וְנִדְמֶה שֶׁאֵין מְקַבְּלִין חִיּוּת מֵהָאִילָן, וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם מְקַבְּלִין חִיּוּת מִמֶּנּוּ, כִּי הָאִילָן מֵגֵן עֲלֵיהֶם וּמַצִּילָן מִן הַשֶּׁמֶשׁ. כֵּן **יֵשׁ אֵצֶל הַצַּדִּיק בְּחִינַת עָלִין וַעֲנָפִים** וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (בְּסִימָן ס"ו אוֹת א'). **וַאֲפִלּוּ הָרְחוֹקִים מְקַבְּלִין חִיּוּת מִמֶּנּוּ,** עַל יְדֵי שֶׁמְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ הָאִילָן כַּנַּ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן, רכד)

ועליו אנו משוררים:

הוּא רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא אִישׁ חַי, **נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה.**

(שיר ידידות, לרבי יצחק ברייטער הי"ד)

◆ ◆ ◆

מעתה, בבואנו לדון על מקומם של הצדיקים ביחס לרבינו הקדוש, אנו מבינים מרחוק שהוא **"ראש כל הצדיקים"** - לא רק במובן של הצדיק הגדול ביותר, אלא מצד - שכולם נכללים בו כענפים באילן.

וכפי שחוזרת ונשנית ידיעה זו שוב ושוב, בכתביו של רבי אברהם ב"ר נחמן. והרי כמה מלשונותיו בספרו 'כוכבי אור'[ז], בהם הוא כותב שרבינו הוא ראש וכלליות כל הצדיקים:

אֵין לָנוּ אֶלָּא דִּבְרֵי בֶּן שִׁמְחָה, הַנִּכְלָל בְּמִקְוֹר הַשִּׂמְחָה, הָעוֹסֵק לְקַשְּׁרֵנוּ עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה בַּה' וּבְצַדִּיקָיו הָאֲמִתִּיִּים, וּבִפְרָט **בְּרֹאשׁ כָּל צַדִּיקָיו, הוּא הוּא בְּעַצְמוֹ, זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה.**

(כוכבי אור, ששון ושמחה, פתיחה)

וְתַן בְּלֵב **רֹאשׁ צַדִּיקֶיךָ הָאֲמִתִּיִּים, רַבֵּנוּ נַחְמָן בֶּן שִׂמְחָה,** זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, וּבְלֵב תַּלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ מוֹהֲרַנ"ת זַ"ל, וּבְלֵב **כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהָיוּ מֵעוֹלָם, הַכְּלוּלִים בּוֹ,** שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ גַּם בַּעֲדִי תָּמִיד, וְיִעוֹרְרוּ בְּכֹחַם הַגָּדוֹל רַחֲמִים רַבִּים וַעֲצוּמִים וְנִשְׂגָּבִים כְּאֵלֶּה שֶׁהֵם מְסַפְּקִים גַּם עָלַי שֶׁתּוֹשִׁיעַ אוֹתִי בְּכָל מִינֵי יְשׁוּעוֹת בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת

(שם, תפילה ז)

גַּם בִּשְׁמוֹת שָׁאָר הַצַּדִּיקִים, מוּבָא בְּסִפְרֵי אֱמֶת גִּימַטְרִיָּאוֹת מִשְּׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמָם, וְצַדִּיקֵיהֶם שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. **וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁמוֹ שֶׁל הָרֹאשׁ כָּל הַצַּדִּיקִים** וְכוּ', אֲשֶׁר הִתְפָּאֵר וְאָמַר: "אֵיךְ הָאַב נָאר קֵיין נָאמָען ניט", שֶׁבְּוַדַּאי גָּדְלוּ וְעָצְמוּ רָזִין וְסוֹדוֹת נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים בְּשִׁמּוֹ הַקָּדוֹשׁ עַד אֵין חֵקֶר.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, פתיחה)

וְלָכֵן מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל 'הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר וְהַצַּדִּיק מְבַטֵּל', נֶאֱמַר עָלָיו בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי הוּא אֲשֶׁר נֶאֱמַר בּוֹ 'וּמֵי יָפַר', **וְהוּא הוּא רֹאשׁ לְכָל הַצַּדִּיקִים** וְכוּ'. כְּפִי הַנִּרְאֶה שֶׁגַּם מֵחֲמַת זֶה הוּא אָסוּר קְצָת בְּמוֹתְּתִים, כִּי הוּא זַ"ל אִם הָיָה מֻתָּר בְּמוֹתְּתִים כְּמוֹ וְכוּ', הָיָה מִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה לְגַמְרֵי.

(שם, טו)

ודעת לנבון נקל, שמאחר שרבינו הקדוש הוא "ראש כל הצדיקים", "וכל הצדיקים האמיתיים שהיו מעולם כלולים בו" כענפים באילן - הצורה הראויה והמתוקנת של כלל הצדיקים, אמורה להיות: שיהיו כל הצדיקים בטלים באתגליא לרבינו הקדוש, כשהם יונקים גם את תורתם מתורתו[ח]. כפי שאכן יהיה באתגליא לעיני כל בביאת המשיח, כדלהלן.

מחלוקת השבטים על יוסף אחיהם

כדי להבין את הדברים בצורה יסודית ונכונה, שומה עלינו להתבונן בפרשת יוסף הצדיק עם אחיו, שם אנו מוצאים בתורה לראשונה את המושג של צדיק מיוחד בין צדיקים, ועל חובתם להיכלל בו ולהשתעבד אליו.

שם אנו גם פוגשים לראשונה את המציאות בה חולקים צדיקים רבים על צדיק אחד ומיוחד, וככל שהוא מספר על ייחודיותו ועליונותו ועל הצורך להשתחוות לו ולהתבטל אליו, הם מוסיפים "שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו". אך בסופו של דבר, הם משתחוים לפניו אפיים ארצה, כש"הוא השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם הארץ".

פרשה זו משמשת לנו כ"בנין אב" לסוגיא זו: היחס הנכון בין כלל הצדיקים לבין הצדיק המיוחד, המחלוקת שנוצרת ביניהם, והתוצאה הסופית. אי לכך, נתעמק מעט בפרטי פרשה זו, ונראה כיצד ההיסטוריה חוזרת על עצמה, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים".

ובכן:

י"ב השבטים כולם קדושים וטהורים, צדיקים וחסידים, כלשון הזוהר:

כֻּלְּהוּ צַדִּיקֵי וַחֲסִידֵי קַיְּימָא דְּכָל עַלְמָא, קַיְּימָא אִינּוּן לְעֵילָּא וְתַתָּא.

(זוהר הקדוש ח"א דף קפג ע"ב)

וכולם שווים לטובה, שכן:

אִלּוּ י"ב נְשָׁמוֹת שֶׁל שִׁבְטִים, **כֻּלָּן שָׁוִין לְטוֹבָה, כֻּלָּן צַדִּיקִים, כֻּלָּן זָהֳב טָהוֹר,** עֶצֶם אַחַת מַעֲצָמוּת אֲצִילוּת בָּרוּךְ הוּא, כִּי כֻּלָּן שִׁבְטֵי יָהּ, חֵלֶק ה', חֵלֶק מֵעַצְמוּתוֹ.

(שפע טל, הקדמה בן מאה שנה)

ז. וכן ישנם עוד לשונות רבים בספרו 'ביאור הליקוטים', והגליון קצר מלהעתיקם.

ח. אי"ה נרחיב במאמר אחר, על ענין ספרי החסידות, איזה מקום הם אמורים לתפוס בחייו של חסיד ברסלב.

אלא שהאח הצעיר מכולם - יוסף הצדיק - הוא היחיד והמיוחד, אשר לו ניתן התפקיד והכח לקרב את כל בני העולם להשם יתברך.

כִּי יוֹסֵף הוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק שֶׁעוֹסֵק לְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ[ט] עַל יְדֵי שֶׁמּוֹסִיף וְהוֹלֵךְ הָאוֹר בְּכָל יוֹם, כִּי עוֹשֶׂה בְּכָל פַּעַם צְמִצּוּמִים וְכֵלִים נִפְלָאִים בְּאֹפֶן שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב כָּל מִי שֶׁיִּרְצֶה בָּעוֹלָם. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא "יוֹסֵף", בְּחִינַת מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ. **וְהִשְׁבָּטִים אַף עַל פִּי שֻׁכְּלָם קְדוֹשִׁים, כִּי הָיוּ כֻּלָּם צַדִּיקִים גְּדוֹלִים, חָלְקוּ עָלָיו בִּשְׁבִיל זֶה.**

(ליקוטי הלכות, השכמת הבוקר ד, טז)

בעוד ששאר האחים היו מבזים את 'בני השפחות' ומזלזלים בהם, היה יוסף מתחבר אתם. וכפי שמספרת התורה עליו:

יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן, **וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה** נְשֵׁי אָבִיו.

(בראשית לז, ב)

ופירש רש"י:

וְהוּא נַעַר - שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת ... אֶת בְּנֵי בִלְהָה - כְּלוֹמַר **וְרָגִיל אֵצֶל בְּנֵי בִלְהָה, לְפִי שֶׁהָיוּ אֶחָיו מְבַזִּין אוֹתָן וְהוּא מְקָרְבָן.**

(רש"י, שם)

כשהכוונה הפנימית בכך היא, שהוא הצדיק שיש לו את התפקיד והכח לרדת ולהתחבר גם עם הנשמות הירודות והחלושות, כדי להעלותם ולקרבם.

וְזֶהוּ "וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה" שֶׁהֵם **בְּנֵי הַשִּׁפָחוֹת, הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּחוֹת הַיְרוּדוֹת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה מוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם בְּיוֹתֵר כְּדֵי לְקָרְבָם.** וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים הֶרְחוֹקִים 'בְּנֵי בִלְהָה וּבְנֵי זִלְפָּה', זֶה רֶמֶז שֶׁנֶּאֱחָז בָּהֶם בְּיוֹתֵר הַבַּעַל דָּבָר וְחֵילוֹתָיו שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'בְּנֵי בִלְהָה', בְּחִינַת: בַּלָּהוֹת אֶתְנַךְ (יחזקאל כו, כא) וְכוּ', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם: שַׁדִּים, הַיְנוּ חֵילוֹת הַיֵּצֶר הָרַע, שֶׁהֵם שַׁדִּים וּקְלִפּוֹת, שֶׁהֵם מְבַהֲלִים וּמְבַלְבְּלִים וּמְרַשִּׁיעִים אֶת הָאָדָם. וְזֶה בְּחִינַת 'בְּנֵי זִלְפָּה', בְּחִינַת: זַלְעָפָה אֲחַזַתְנִי מֵרְשָׁעִים, כִּי חֵילוֹת הַיֵּצֶר הָרַע הֵם בְּחִינַת בַּלָּהוֹת וְזַלְעָפוֹת וְכָל הַנַּמְשָׁכִים אֲחֲרֵיהֶם נִקְרָאִים בְּנֵי בִלְהָה וּבְנֵי זִלְפָּה. **וְהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל, בְּחִינַת יוֹסֵף, עוֹסֵק עִמָּהֶם וּמוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם כְּדֵי לְקָרְבָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.**

וְזֶהוּ "וְהוּא נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה" וְכוּ', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י "שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת" וְכוּ', כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעֹצֶם חָכְמָתוֹ מוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֲלֵיהֶם כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּדְמֶה כְּאִלּוּ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת, כִּי מְדַבֵּר עִמָּהֶם שִׂיחַת חִלִּין וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה עִמָּהֶם וּפְעָמִים מְטַיֵּל וּמְשַׂחֵק עִמָּהֶם, וְכָל כַּוָּנָתוֹ כְּדֵי לְקָרְבָם עַל יְדֵי זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְכִמּוּבָן בִּדְבָרָיו ז"ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כַּמָּה וְכַמָּה הַצַּדִּיק מוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ אֶל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל זֶה נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ מַעֲשֶׂה נַעֲרוּת. אֲבָל כַּוָּנָתוֹ רְצוּיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד בְּשָׁבִיל לְקָרֵב הָרְחוֹקִים מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקָרְבָם כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה.

(ליקוטי הלכות, שם)

האחים שטמו אותו על כך[י], אך דווקא מפני כך אֲהֵבוֹ יעקב.

וְיִשְׂרָאֵל אָהֵב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים.

(בראשית לז, ג)

יעקב הכיר ביוסף, שהוא הצדיק המיוחד שיש בכוחו לקרב את כל העולם כולו לעבודת ה', ולכן אהב אותו מכל בניו[יא], ומסר לו כל מה שלמד מרבותיו.

וכדברי רש"י:

בֶּן זְקוּנִים - שֶׁנּוֹלַד לוֹ לְעֵת זִקְנָתוֹ, וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם 'בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ'; **כָּל מַה שֶּׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעֵבֶר מָסַר לוֹ.**

(רש"י בראשית לז, ג)

הוא גילה לו סודות שלא גילה אותן לאף אחד מבניו. וכפי שרמז זאת בעל הטורים בדרך גימטריא:

אוֹתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו - בְּגִימַטְרִיָא **שִׁגְלָה לוֹ סוֹד בִּלְבַד וְלֹא לָהֶם**[יב].

(בעל הטורים, שם)

כשפנימיות הענין הוא, שמסר לו את החכמה העמוקה כיצד לצמצם השגות אלקות בצמצומים נפלאים, באופן שיוכל לקרב את הרחוקים ביותר. וכלשון מוהרנ"ת:

וְעַל כֵּן "וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ" שֶׁאָהַב **אוֹתוֹ בִּשְׁבִיל זֶה מְאֹד**, כִּי הוּא חָפֵץ בָּזֶה לְרַחֵם עַל הַכֹּל וְלַעֲשׂוֹת תַּחְבּוּלוֹת לְקָרֵב הַכֹּל. וְזֶהוּ "כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ" זָקֵן זֶה בְּחִינַת רַחֲמִים גְּדוֹלִים מְאֹד, בְּחִינַת זָקֵן מָלֵא רַחֲמִים, בְּחִינַת תְּלַיסַר תִּקּוּנֵי דִיקְנָא שֶׁהֵם רַחֲמִים גְּדוֹלִים מְאֹד, הַיְנוּ **שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ כָּל הַשֹּׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים**, שֶׁהֵם בְּחִינַת זָקֵן, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא מְרַחֵם עַל הַכֹּל וּמְקָרֵב כֻּלָּם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אַנְקְלוֹס "כִּי בֶן זְקֻנִים, כִּי בַּר חַכִּים הוּא לֵיהּ", 'בַּר חַכִּים' וַדַּאי, **כִּי צְרִיכִין לָזֶה חָכְמָה גְּדוֹלָה, חָכְמָה נִפְלָאָה, חָכְמָה עֲמֻקָּה מְאֹד מְאֹד, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת כֵּלִים וּצְמִצּוּמִים כָּאֵלֶּה שֶׁיּוּכַל לְקָרֵב נְפָשׁוֹת רְחוֹקוֹת כָּאֵלֶּה**, חוֹלְים כָּאֵלֶּה, וּלְהַכְנִיס בָּהֶם הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת.

(ליקוטי הלכות, שם)

גם ה"כתונת פסים" שעשה לו, מרמז על כך שמסר לו את החכמה המופלאה כיצד 'להלביש' את ההשגות הגבוהות ביותר ב'לבושים' מתאימים שיוכל להאירם בלב כל ישראל.

ט. עיין שם בליקוטי הלכות (בסעיף זה ושלאחריו) שמאריך לבאר איך מרומז בכל הפרשה שעניינו של יוסף הוא לקרב את כל העולם להשם יתברך.

י. כמובא במפרשים (רשב"ם ועוד) שתחילת שנאת השבטים הייתה על כך שהוא מתחבר עם בני השפחות. וכפי שנזכר גם בלשון מוהרנ"ת שהובא לעיל.

יא. כדברי מוהרנ"ת דלהלן, שאהבתו ליוסף הייתה דווקא מחמת התחברותו לבני השפחות, אשר בזה הבין שהוא הצדיק שיש בכוחו לקרב את כולם.

יב. יש לציין דבר פלא, שזהו ג"כ הגימטריא המדויקת של "ויוסיפו עוד שנוא אותו עַל חֲלֹמֹתָיו"..

וְזֶה "וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים", שֶׁפֵּרוּשׁוֹ כְּלֵי מִילַּת שֵׁישׁ בָּהּ גְּוָנִין יָפִים. הַיְנוּ, **מַחֲמַת שֶׁרָאָה שֶׁעוֹסֵק בָּזֶה לְקָרֵב נְפָשׁוֹת רְחוֹקוֹת, עַל כֵּן עָשָׂה לוֹ לְבוּשִׁים נִפְלָאִים שֶׁיֵּשׁ בָּם גְּוָנִין יָפִים וְנִפְלָאִים בְּחִינַת 'כְּתֹנֶת פַּסִּים', הַיְנוּ בְּחִינַת צְמִצּוּמִים נִפְלָאִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֵּלִים וּלְבוּשִׁים כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ עַל יָדָם הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת** אֲפִלּוּ לְהָרְחוֹקִים מְאֹד.

(שם)

לא זו בלבד שמסר לו סודות שלא גילה לשאר האחים, אלא שעל ידו ובאמצעותו האיר את האור לכל שאר השבטים, כך שההארה שקיבל כל אחד מבניו, עברה דרך יוסף.

וְזֶה "וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים", וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "פַּס יָם", **כִּי יַעֲקֹב הֵאִיר עַל יְדֵי יוֹסֵף [אֶת] הָאֱמֶת לְכָל הַשְּׁבָטִים עָשָׂר שְׁבָטִים**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתִּים עָשְׂרֵה נָסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קְרִיעַת יַם סוּף לִשְׁנֵים עָשָׂר גְּזָרִים.

(ליקוטי הלכות, גניבה ה, כט)

ואכן, מפני כך היו אמורים כל האחים להתבטל אליו, ולקבל ממנו את ההארה הרוחנית שעברה מיעקב אליו.

כִּי **יוֹסֵף הָיָה אָז 'צַדִּיק הַדּוֹר' שֶׁכֻּלָּם הָיוּ צְרִיכִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ**, וְכָל עֲבוֹדָתָם וּלְמוּדָם הָיָה צָרִיךְ לָבוֹא אֵלָיו וְלַעֲלוֹת עַל יָדוֹ. **כִּי אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּם הָיוּ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים מְאֹד, אֲבָל הָעִקָּר הָיָה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, בְּחִינַת נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, אֲשֶׁר יַעֲקֹב מָסַר לוֹ הַכֹּל**, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פְּסוּק "וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בָּנָיו כִּי בֶן זְקֻנִים הוּא לוֹ".

(ליקוטי הלכות, מקח וממכר ג, יג)

♦ ♦ ♦

אך הם, תחת אשר יאמינו בייחודיותו ועליונותו ויתבטלו אליו, הרי שבראותם שהוא אהוב על אביהם מכולם, ועשה לו כתונת פסים,

וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם.

(בראשית לז, ד)

אם לא די בכך, הרי שיוסף עצמו בא ומוסיף שמן למדורה... הוא מספר על חלומות אשר פתרונם היחיד והברור הוא: כולכם תחתיי וזקוקים לי!

מצד אחד, הוא מתחבר עם 'בני השפחות' ועושה איתם מעשה נערות. ומאידך, הוא טוען שכל אחיו, גדולי ומובחרי הצדיקים, אמורים להשתחוות אליו.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֶּד לְאֶחָיו, וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, שִׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, **וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה, וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי.**

(שם, ה-ז)

פשר החלום הוא: אני היחיד שיש לי את הכח לצמצם את השגות האלוקות בצמצומים הנכונים, כך שגם אתם צריכים לקבל את ההשגות וההארות הרוחניות דרכי.

וְזֶה שֶׁחָלַם "וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה" שֶׁפֵּרוּשׁוֹ 'קְשָׁרִים', הַיְנוּ בְּחִינַת צְמִצּוּמִים הַנַּ"ל שֶׁהֵם בְּחִינַת קְשָׁרִים, כִּי הַצְּמִצּוּם בְּחִינַת קֶשֶׁר, הַיְנוּ שֶׁכֻּלָּם הָיוּ עוֹסְקִים בָּזֶה, שֶׁהָיוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים וְעוֹשִׂים קְשָׁרִים וְצִמְצוּמִים כְּדֵי לְמַשֵּׁךְ עַל יָדָם הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, אֲבָל **הַצְּמִצּוּמִים וְהַכֵּלִים שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק עָלוּ עַל כֻּלָּם, בִּבְחִינַת "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה"** וְכוּ', שֶׁהַקֶּשֶׁר וְהַצְּמִצּוּם שֶׁלּוֹ קָמָה וְגַם נִצְּבָה לָעַד וְלָנֶצַח. **"וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי"**, שֶׁכֻּלָּם **צְרִיכִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַשָּׂגוֹת אֲלֻקוּת** עַל יְדֵי הַצְּמִצּוּמִים נִפְלָאִים שֶׁעָשָׂה בְּחָכְמָתוֹ הָעֲמֻקָּה עַל יְדֵי שֶׁעָסַק לְקָרֵב נְפָשׁוֹת תָּמִיד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זָכָה **שֶׁאַפִלּוּ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעוֹסְקִין בָּזֶה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֲלֻקוּת עַל יְדֵי הַצְּמִצּוּמִים גַּם הֵם צְרִיכִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, כִּי שֻׁלְּטוּ עוֹלָה עַל כֻּלָּם בִּבְחִינַת "רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה"**, שֶׁנֶּאֱמַר עַל **הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר** הָעוֹסֵק לָעֲשׂוֹת כֵּלִים וּלְבוּשִׁים וּלְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה בְּחָכְמָה אֲמִתִּית כָּזֹאת עַד שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב הַכֹּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

(ליקוטי הלכות, השכמת הבוקר ד, יח)

ותגובתם של אחיו על חלום זה, הייתה - שנאה (כשברור כמובן ללא כל ספק, שהמדובר הוא בבחינה דקה מן הדקה ועליונה שבעליונות ברום רום גבהי מרומים, ואין "שנאה" זו כלל וכלל ברמת המושגים הקטנוניים והאנושיים של דרי מטה כמונו):

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו: **הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ?!** וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו.

(שם, ח)

הם ראו בכך התנשאות, וניסיון להשתלטות בלתי מוצדקת, והוסיפו שנאה על שנאתם.

אך הוא ממשיך בשֶׁלּוֹ, ומספר על חלום נוסף:

וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו, וַיֹּאמֶר: הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד, וְהִנֵּה **הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי.**

(שם, ט)

כשגם כאן, פשר החלום הוא: כל הנשמות, מכל הרמות והסוגים - גדולים וקטנים, קרובים ורחוקים -צריכים להכניע להשתחוות ולהתבטל אלי!

וְזֶהוּ "וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי" - שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הֵם בְּחִינַת מַשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל, בְּחִינַת שֶׁכֶל עֶלְיוֹן וְשֶׁכֶל תַּחְתּוֹן, בְּחִינַת הָרֵב וְהַתַּלְמִיד. כִּי **הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הָרֵב נִקְרָא "שֶׁמֶשׁ"**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַד שֶׁלֹּא שָׁקְעָה וכוּ'. **"וְהַיָּרֵחַ"**, **בְּחִינַת הַתַּלְמִיד** שֶׁמְּקַבֵּל הָאוֹר מֵרַבּוֹ כְּמוֹ הַלְּבָנָה מֵהַחַמָּה. **"וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים"**, **זֶה בְּחִינַת הַנְּפָשׁוֹת הֶרְחוֹקוֹת שֶׁמְּקֻרָבִים אוֹתָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ**, שֶׁהֵם נְפָשׁוֹת קְדוֹשׁוֹת מְאֹד, אַךְ הָיוּ תְּחִלָּה בְּעִמְקֵי הַקְּלִפּוֹת וְעָלוּ מִשָּׁם בִּבְחִינַת אֶחָד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אֶחָד עָשָׂר כּוֹכָבִים, בְּחִינַת וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים. **"וְכֻלָּם מִשְׁתַּחֲוִים לִי"**, **כִּי הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מַמְשִׁיךְ שִׂכְלִיּוֹת כָּאֵלֶּה, עַד שֶׁכָּל הַגְּדוֹלִים וְהַקְּטַנִּים וְכָל הָרְחוֹקִים הֲרוֹצִים לְהִתְקָרֵב, כֻּלָּם צְרִיכִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ!** כִּי כְּבָר מְבֹאָר לְעֵיל שֶׁגַּם בְּהַצְמִצּוּמִים בְּעַצְמָן יֵשׁ בְּחִינַת שֶׁכֶל עֶלְיוֹן וְשֶׁכֶל תַּחְתּוֹן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם כַּמָּה וְכַמָּה מַדְרֵגוֹת, וְיֵשׁ בָּהֶם בְּחִינַת רַב וְתַלְמִיד שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ וְכוּ', **וְכֻלָּם צְרִיכִים לְהַכְנִיעַ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְהִתְבַּטֵּל לִפְנֵי הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר** בְּחִינַת יוֹסֵף, כִּי הוּא מַכְנִיס הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת בְּכֻלָּם.

(ליקוטי הלכות, השכמת הבוקר ד, יט)

וגם כאן הייתה התגובה, קנאה (ראה הערה בסוגריים לעיל).

וַיְסַפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו, וַיֹּאמֶר לוֹ: מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ? הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה? **וַיְקַנְאוּ בּוֹ אֶחָיו**, וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר.

(שם, י-יא)

♦ ♦ ♦

כוונתו של יוסף בסיפור חלומותיו, לא הייתה להתגרות או להתגדל חס ושלום, אלא כדי להודיעם את האמת: שאכן, על כולם מוטלת החובה להתקשר ולהתבטל אליו.

וְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף מְרַחֵם עַל הַדּוֹר, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַשְּׁבָטִים, **וּמְסַפֵּר לָהֶם תָּמִיד חֲלוֹמוֹתָיו וּדְבָרָיו כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ לְהִתְקַשֵּׁר אֵלָיו, וּמֵעִיר אָזְנֵיהֶם שֶׁכֻּלָּם צְרִיכִין לְהִתְקַשֵּׁר אֵלָיו**, כִּי כָּל עֲלִיַּת תּוֹרָתָם וַעֲבוֹדָתָם הוּא עַל יָדוֹ ... **אֲבָל הֵם לֹא רָצוּ לְהַאֲמִין בָּזֶה** וְאָמְרוּ: "הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֹמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו". **כִּי אוֹמְרִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְגַלֶּה תּוֹרָתוֹ וְחִדּוּשָׁיו וְהַשָּׂגוֹתָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כַּנָּנְתּוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּשְׁבִיל הִתְנַשְּׂאוּת לְמֶלֶךְ וְלִמְשֹׁל בָּהֶם.** וְחוֹלְקִין עָלָיו וְרוֹדְפִין אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי רְדִיפוֹת, כְּמוֹ אֲחֵי יוֹסֵף שֶׁרָצוּ לְהָרְגוֹ וּלְהַשְׁלִיכוֹ לַבּוֹר.

(ליקוטי הלכות, מקח וממכר ג, יג)

♦ ♦ ♦

בסופו של דבר התגשמו החלומות; יוסף הפך להיות "המשביר לכל עם הארץ", ואחיו הוכרחו לרדת מצרימה לשבור אוכל.

תיכף בבואם למצרים, התפזרו בכל שערי העיר לבקשו ולחפשו, כשבכך התחילו לתקן את הפגם של מכירתו.

וְזֶה בְּחִינַת "שְׁנַיִם עָשָׂר אַחִים אֲנַחְנוּ" וְכוּ', וּפָרַשׁ רַשִׁ"י: "וּבְשִׁבְיל הָאֶחָד שֶׁחָסֵר נִתְפַּזַּרְנוּ בְּכָל שַׁעֲרֵי הָעִיר לְבַקְּשׁוֹ" - זֶה בְּחִינַת הַתִּקּוּן שֶׁמִּתְקַנִּים כְּלַל יִשְׂרָאֵל הַכְּלוּלִים בִּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁמִּתְקַנִּים הֵפֶךְ שֶׁפָּגְמוּ תְּחִלָּה בִּכְבוֹד הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, **כִּי עָכְשָׁו הֵם חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה עַל זֶה וּמִתְפַּזְּרִים בְּכָל הַשְּׁעָרִים לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אֶת הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף.**

וְהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁצְּרִיכִין לְשׁוֹטֵט וּלְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ מְאֹד מְאֹד בְּכָל מִינֵי חִפּוּשׂ בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, לְזַכּוֹת לִמְצֹא אֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף. שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁהַשָּׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהֵם כְּלַל יִשְׂרָאֵל, נִתְפַּזְּרוּ בְּכָל הַשְּׁעָרִים לְחַפֵּשׂ אֶת יוֹסֵף הַצַּדִּיק. **וּבָזֶה תִּקְּנוּ מַה שֶּׁפָּגְמוּ בְּכִבּוּדוֹ תְּחִלָּה וְזֶכוּ בֶּאֱמֶת לִמְצֹאוֹ**, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הָיָה עִקַּר קִיּוּמָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, עַד שֶׁזָּכוּ לָצֵאת מִשָּׁם וּלְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי זֶה.

... וְכָל זֶה זוֹכִין עַל יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁבַּדּוֹר, עַל יְדֵי שֶׁזָּכוּ שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי י"ה שֶׁהֵם כְּלַל יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹטֵט בְּכָל הַשְּׁעָרִים לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ בְּמְסִירַת נֶפֶשׁ לְהָרֵג אוֹ לְהֵרֵג, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם, עַד שֶׁזָּכוּ לִמְצֹאוֹ. שֶׁעַל יְדֵי זֶה זָכוּ לְכָל הַתִּקּוּנִים הַנַּ"ל לְדוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לְמַחְיָה שְׁלָחַנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחֲיוֹת לָכֶם לְפְלֵטָה גְּדוֹלָה". **כִּי עִקַּר הַחִיּוּת וְהַשְּׁאֵרִית וְהַקִּיּוּם שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל וְכָל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלוּיִים בָּהֶם, הַכֹּל עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁזָּכוּ יִשְׂרָאֵל לְבַקְּשׁוֹ עַד שֶׁמְּצָאוּ אוֹתוֹ כְּנַ"ל.**

וּכְמוֹ כֵן אָנוּ צְרִיכִין בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּכָל כֹּחֵנוּ בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ אֶת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לִמְצֹאוֹ וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו, וְאָז נִזְכֶּה לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה תָּבֹא הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מַרְאֹשׁ אֲמָנָה, 'תָּשׁוּרִי' דַּיְקָא, בְּחִינַת קוֹל הַשִּׁיר וְהַנִּגּוּן הַנִּזְכָּר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל[יג] שֶׁזּוֹכִין עַל יְדֵי שְׁמָקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת. **אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לָזֶה, אַשְׁרֵי הַמְחַכֶּה לָזֶה, אַשְׁרֵי הַמַּבְלֶה כָּל יָמָיו לְהִתְגַּעְגֵּעַ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק וְלִכְסֹף לָזֶה.**

(ליקוטי הלכות, כבוד רבו ותלמיד חכם ג, כב)

בשלב שלאחר מכן, אף השתחוו לפניו.

וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הָאָרֶץ, הוּא הַמַּשְׁבִּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ. **וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה.**

(בראשית מב, ו)

אך עדיין יוסף התנכר עליהם ודיבר אתם קשות, והם לא הכירו בו.

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכָּרֻהוּ.

(שם, ח)

יוסף ראה כיצד התיקון מתחיל כבר - כך שהרעבון הבא מחמת הסתרת הצדיק מתחיל להישבר - אך הם לא ידעו על כך עדיין מאומה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יוֹסֵף לְאֶחָיו "אִם כֵּנִים אַתֶּם וְכוּ' וְאֻתַּם לְכוּ הָבִיאוּ שֶׁבֶר רַעֲבוֹן בָּתֵּיכֶם", שֶׁבֶר רַעֲבוֹן' דַּיְקָא. **כִּי יָדַע שֶׁכְּבָר הִתְחִילָה הִישׁוּעָה לְצִמֹּחַ עַל יְדֵי זֶה שֶׁיִּתְוַדַּע אֶל אֶחָיו גְּדֻלַּת מַעֲלַת קְדֻשַּׁת יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׂבַּר הָרָעָבוֹן, וְהֵם לֹא יָדְעוּ עֲדַיִן מִזֶּה.** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ". וְעַל כֵּן כְּשֶׁהֵם סִפְּרוּ הַדָּבָר לְיַעֲקֹב, אָמְרוּ רַק "וְאָת רַעֲבוֹן בָּתֵּיכֶם קְחוּ" וְכוּ'.

(זמרת הארץ, סימן לט)

אך גם הם, התעוררו בתשובה וחרטה על כך שמכרו את יוסף.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל **אֲשֻׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ** אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמָעְנוּ, עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת. וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר, הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אַל תֶּחֱטְאוּ בַיֶּלֶד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם, וְגַם **דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ.**

(שם, כא-כב)

כשגמר התיקון היה כאשר ניגש אליו יהודה, שמרמז על התקרבותו של היהודי לצדיק האמת[יד].

וְזֶה "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר" וְכוּ' - **נְגִישַׁת וְהִתְקָרְבוּת יְהוּדָה אֶל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, זֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁמַּגִּישִׁין וּמְקָרְבִין יִשְׂרָאֵל אֶת עַצְמָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצַדִּיק הַדּוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת יוֹסֵף.** כִּי יְהוּדָה הוּא בְּחִינַת כְּלַל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ יְהוּדִים עַל שֵׁם יְהוּדָה, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לְהַגִּישׁ עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיק.

(ליקוטי הלכות, גניבה ה, לד[טו])

כשבעקבות הגשה והתקרבות זו, הגיע הגילוי הגדול:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו: אֲנִי יוֹסֵף! הַעוֹד אָבִי חָי? וְלֹא יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ, כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו.

(בראשית מה, ג)

מעשה אבות סימן לבנים

ובכן, סיפור זה חוזר על עצמו שוב ושוב.

כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכוּ', וְהוּא אוֹמֵר שֶׁרַק אָז הָיוּ מַעֲשִׂיּוֹת כָּאֵלֶּה, וְעַכְשָׁו לֹא - הוּא בְּהֵמָה

יג. ראה להלן בענין "אחלק לו ברבים", ותבין.

יד. וכמובא בזוהר (מובא בליקוטי מוהר"ן, סב) שגישתו של יהודה ליוסף הוא הייחוד ביניהם.

טו. ועל זה הדרך בליקוטי הלכות: תענית ד, ח. מקח וממכר ג, ח. ועי"ש שמאריך לבאר את כל פרטי שיחתם של יהודה ויוסף.

הֲלֹא כָּל הַנֶּחָת רוּחַ וְהַתַּעֲנוּג שֶׁלִּי הוּא רַק כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֵיזֶה דְּבָרִי יַהֲדוּת וַעֲבוֹדַת ה' בְּאֶחָד מֵאֲנָשַׁי. הֲלֹא הִפְקַרְתִּי אֶת עַצְמִי וְאִשְׁתִּי וּבָנַי הַיְקָרִים, וְרַק בִּשְׁבִיל זֶה. **הַאִם לֹא הָיִיתִי יָכוֹל לִהְיוֹת מְפֻרְסָם וּמְנֻהָג שֶׁקּוֹרִין "גוּטְער יוּד" כְּמוֹ כָּל הַמְּנֻהָגִים** שֶׁנּוֹסָעִים הַחֲסִידִים אֲלֵיהֶם וְאֵינָם יוֹדְעִים עַל מָה נוֹסְעִים, וְחוֹזְרִים וְשָׁבִים וּבָאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מַה בָּאִים. **אֲבָל אֲנִי לֹא רָצִיתִי בְּכָל זֶה, רַק לְקַחְתִּי עַצְמִי לַעֲסֹק בָּזֶה לְהַחֲזִיר אֶתְכֶם לְמוּטָב.** הֲלֹא כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֵיזֶה עֲבוֹדַת ה' בְּעָנְיֵי שֶׁבַּעֲנָיִים שֶׁהוֹלֵךְ בִּכּוֹבַע קְרוּעַ וּמַלְבּוּשִׁים קְרוּעִים וּמְנֻעָלִים קְרוּעִים הוּא יָקָר אֲצָלַי וְכוּ'. בַּקַּשְׁתִּי מְאֹד מִכֶּם, הֱיוּ אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, כִּי זֶה כָּל יִשְׁעִי וְכָל חֶפְצִי.

(חיי מוהר"ן, שלה)

הוא מוריד את עצמו אל תוך הרפש של השאול תחתיות, כדי להוציא משם נשמות יקרות.

אָמַר: **כַּמָּה צָלָם אֱלֹקִים הָיוּ מְנֻחָים בָּרֶפֶשׁ, שֶׁאֲנִי הוֹצֵאתִים מֵהָרֶפֶשׁ וְכוּ' וְכוּ'**. כִּי נִרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁהַמְּתֻקָּרְבִים אֲלֵי נִשְׁתַּנֶּה פְּנֵיהֶם, וּבָא עֲלֵיהֶם פָּנִים שֶׁל יְהוּדִי בְּחִינַת 'צֶלֶם אֱלֹקִים'. הֲלֹא **יֵשׁ אֲצָלִי אֲנָשִׁים שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַשְּׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת הָיָה דַּי לָהֶם**, כִּי גַּם הַשְּׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת הָיָה קָטָן לִפְנֵיהֶם, שֶׁאִם הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לְחַתֵּר תַּחַת שְׁאוֹל תַּחְתִּית הָיוּ חוֹתְרִים, **וְעַל יָדֵי נִתְקָרְבוּ** וְכוּ'.

(חיי מוהר"ן, שי)

כִּי הַצַּדִּיק, בְּתִקֻּף קְדֻשָּׁתוֹ וְחָכְמָתוֹ הַנִּשְׂגָּבָה, הוּא מְסַלֵּק הַכֹּל וּמִתְנַהֵג עַצְמוֹ בְּתָמִימוּת וּמַשְׁלִיךְ אֶת עַצְמוֹ לְתוֹךְ כָּל מִינֵי רֶפֶשׁ וָטִיט בִּשְׁבִיל ה' יִתְבָּרַךְ. **וְעִקַּר הָרֶפֶשׁ וְהַטִּיט שֶׁמַּשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לָשֶׁם בִּשְׁבִיל ה' יִתְבָּרַךְ הוּא מַה שֶּׁמּוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ וּמַשְׁלִיךְ אֶת עַצְמוֹ בְּעִמְקֵי תְּהוֹמוֹת שֶׁהֵם מְקוֹמוֹת הַנְּמוּכִים וְהַמְּלֻכְלָכִים מְאֹד שֶׁל אֵלּוּ שֶׁנִּפְּלוּ לְשָׁם בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם וְתַאֲוֹתֵיהֶם הָרָעוֹת. וְהַצַּדִּיק בְּגֹדֶל רַחֲמָנוּתוֹ עַל צַעַר הַשְּׁכִינָה וְיִשְׂרָאֵל הוּא מַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לָשֶׁם כְּדֵי לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת הַנְּפוּלוֹת מִשָּׁם מֵעִמְקֵי תְּהוֹמוֹת תַּחְתִּיּוֹת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת רֶפֶשׁ וָטִיט שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַצַּדִּיק עַצְמוֹ לָשֶׁם בִּשְׁבִיל ה' יִתְבָּרַךְ.** כִּי ה' יִתְבָּרַךְ חָפֵץ חֶסֶד וְרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים וְאֵינוֹ חָפֵץ בְּמִיתָתָן וְחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת לְבַל יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח, וְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא יוֹדֵעַ גֹּדֶל תְּשׁוּקַת ה' יִתְבָּרַךְ לָזֶה לְהַחֲזִיר אֵלָיו נִדָּחָיו, עַל כֵּן הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ בִּשְׁבִילוֹ וּמַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לִמְקוֹמוֹת נְמוּכִים כְּאֵלֶּה. כִּי זֶה עִקַּר הַנֶּחָת רוּחַ שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ, **שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם "וַאֲנִי יָדַי מְלָכְלָכוֹת"** וְכוּ', כַּמְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר.

(ליקוטי הלכות, נזיקין ה, ט)

וכל עניינו ומלחמתו, הוא לחזק ולעודד את הנפשות הנפולות והחלושות, שכן:

לְבַד מֵהַנְּאֶה לְכָל מְעַיֵּן בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים עֲמֻקוֹת עֲצוּתָיו בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֲשֶׁר אֵין דָּבָר עֹצֶה קְדוֹשָׁה שֶׁלֹּא יִמְצָא הָאָדָם בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים. **הִפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה בְּיוֹתֵר,**

לְחַזֵּק וּלְאַמֵּץ כָּל הַנְּפָשׁוֹת הַחֲלוּשׁוֹת וְהָעֲיֵפוֹת אֲפִלּוּ הַמְּנֻחוֹת לְמַטָּה בְּעֶשֶׂר כִּתְרִין דִּמְסָאֲבִיוּתָא, שֶׁיֵּרְדוּ בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם עַד הַשְּׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת וּמִתַּחְתָּיו, לְכָלָם יְעוֹרֵר וְיָקִיץ וְיִחְיֶה לְבַל יִתְיָאֲשׁוּ, חַס וְשָׁלוֹם, מִן הָרַחֲמִים וְכוֹשֵׁל יְקִימוּן מְלֵיו וּבְרַכַיִם כּוֹרְעוֹת יֵאָמֵן ... **וְרָמַז לָנוּ מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר כָּל עִנְיָנוֹ שְׁבָא לְזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן כָּל הַנְּפָשׁוֹת הַגְּפוּלוֹת שָׁהֵם בְּחִינַת מְקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים.** וּפַעַם אַחַת אָמַר: "כַּמָּה וְכוּ' הָיוּ מְנֻחִים בָּרָקִ"ע וְכוּ' וַאֲנִי הוֹצֵאתִים מִשָּׁם". וְכֵן אָמַר עוֹד פַּעַם אַחַת עַל עַצְמוֹ: "וַאֲנִי יָדֵי מְלֵכְלוֹכוֹת בָּדָם וּבְשָׁפִיר וּבְשִׁלְיָא כְּדֵי לְטַהֵר" וְכוּ'. **וְכֵן כָּל יְסוֹרָיו שֶׁסָּבַל בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְגַם כָּל הַתְּגָבְרוּת הַהַעְלָמָה שֶׁנֶּעֱלַם אוֹרוֹ הַקָּדוֹשׁ מֵהָעוֹלָם, עַד שֶׁיֵּשׁ רַבִּים שֶׁלֹּא זָכוּ לַהֲנוֹת מֵאוֹרוֹ הַקָּדוֹשׁ - הוּא רַק בִּשְׁבִיל זֶה!** כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּמִכְתָּבוֹ הַנִּדְפָּס בְּסֵפֶר חֵיֵּי מוֹהַר"ן בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן: יָדַעְתִּי גַּם יָדַעְתִּי, שֶׁגַּם הָעֵסֶק שֶׁעָסַקְתִּי עִמָּכֶם לְהוֹצִיא אֶתְכֶם מִשְּׁנֵי הַסִּ"ם הֵן עַל כָּל אֵלֶּה עֵינַי לָטַשׁ וְשִׂנְיָו חָרַק עָלַי. בְּכֵן אֲהוּבַי, אַחַי וְרֵעַי חִזְקוּ וְאִמְצוּ וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה לָרִיק יְגִיעִי וְשִׁמְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֶבֶד ה', כַּאֲשֶׁר לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם וְכוּ' עַיֵּן שָׁם.

(משיבת נפש, הקדמה)

כשהוא ממשיך בעבודתו זו, גם לאחר הסתלקותו, על ציונו הקדוש, שכן:

גַּם עַכְשָׁו אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ, שֶׁאָז בְּוַדַּאי מְחֻפָּשׂ בְּגִנְזֵיָא דְּמַלְכָּא, אַף עַל פִּי כֵן **גִּלָּה רְצוֹנוֹ שֶׁגַּם עַכְשָׁו חָפֵץ בְּיוֹתֵר שֶׁיָּבוֹאוּ עַל קִבְרוֹ**, וְכָל אֶחָד כְּפִי בְּחִינָתוֹ יְהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה וְיִתְחָרֵט עַל מַעֲשָׂיו שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, וְיִצְעַק אֶל ה' מֵעֹמֶק הַלֵּב, וְיֹאמַר שָׁם הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים הַיְדוּעִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִילּוּ אִם יֹאמַר כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר, **וְאָז יוֹרִיד אֶת עַצְמוֹ כְּבִיכוֹל מִבְּחִינַת מַדְרֵגָתוֹ הַגְּבוֹהָה וְהַנִּפְלָאָה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד מְאֹד, בְּפֶרֶט אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ זֶה שָׁנִים רַבּוֹת, וְיִשְׁתַּדֵּל בְּיוֹתֵר בְּטוּבַת וְתִקּוּן נְפָשׁוֹת הַשְּׁפָלוֹת וְהַיְרִידוֹת מְאֹד, בְּאֹפֶן שֶׁיִּזְכּוּ גַּם הֵמָּה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.**

וְהָעֲבוֹדָה הַזֹּאת הוּא מִמָּשׁ בִּבְחִינַת שְׁמַגְלְגֵל עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי רֶפֶשׁ וְטִיט בִּשְׁבִיל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה גַּם עַכְשָׁו בְּכָל פַּעַם בְּיוֹתֵר לְהַעֲלוֹת הַמְּשֻׁפָּט מִתְּהוֹם רַבָּה, וּלְבָרֵר בְּרוּרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד, עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְתַּקְּנוּ כֻּלָּם. וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה סָפָה י"ד לְעָנְיָן קְבָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה "**וַיִּתֵּן אֶת רָשָׁעִים קִבְרוֹ** וְכוּ' **וְאֶת פּוֹשְׁעִים נִמְנָה** וְכוּ' תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לְמֻלּוֹ נַפְשׁוֹ וְכוּ' וְלִפְשָׁעִים יַפְגִּיעַ" (יְשַׁעְיָה נ"ג), שֶׁבְּקֵשׁ בְּעַד פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּזְדַּוְּגוּ בִּתְשׁוּבָה.

(פרפראות לחכמה, סימן ה' תניינא, אות כ)

וכפי שניתן לראות בחוש כיצד מגיעים אליו - לחסידותו ולציונו - כאלה שבחצרות אחרות לא היו מוצאים את מקומם...

♦ ♦ ♦

מאידך, הוא בא לצדיקים הגדולים ביותר, ומראה להם עד כמה הם רחוקים, ועד כמה הם עדיין זקוקים ל'צדיק' גדול מהם שיראה להם את הדרך.

וכפי שאמר רבינו:

אוֹתִי צְרִיכִים כָּל הָעוֹלָם. לֹא מִבָּעְיָא אַתֶּם, כִּי אַתֶּם יוֹדְעִים בְּעַצְמְכֶם אֵיךְ אַתֶּם צְרִיכִים אוֹתִי. אֶלָּא **אֲפִלּוּ כָּל הַצַּדִּיקִים צְרִיכִים אוֹתִי**, כִּי גַּם הֵם צְרִיכִים לְהַחֲזִיר אוֹתָם לְמוּטָב.

(חיי מוהר"ן, רנ)

כשאצל צדיקים שכאלה, ההחזרה 'למוטב' אינה מתבטאת כמובן בהחזרה מטומאה לטהרה או מחול אל הקודש ח"ו, אלא מקודש לקודש הקדשים, וממדרגה למדרגה עד אין סוף.

כִּי יֵשׁ דְּרֵי מַעְלָה וְיֵשׁ דְּרֵי מַטָּה, דְּהַיְנוּ עוֹלָם הָעֶלְיוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לְדֶרֶי מַעְלָה, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ ... הַיְנוּ **שֶׁלְּהַגְדוֹלִים בְּמַעְלָה, בְּנֵי עֶלְיָה, בְּחִינַת דְּרֵי מַעְלָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה כֹּחַ לְהַצַּדִּיק לְהַרְאוֹת לָהֶם וּלְגַלּוֹת לָהֶם, שֶׁעַדַיִן אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, בְּחִינַת 'מָה חָמִית מָה פְּשָׁפַשְׁתְּ' וְכוּ'. וְזֶה הַלִּמּוּד וְהַהַשָּׂגָה הוּא צָרִיךְ לְהָאִיר וּלְהַכְנִיס בַּהֲגָדוֹלִים בְּמַעְלָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּרֵי מַעְלָה.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ז)

לאותם 'דרי מעלה', "צדיקים גדולים מאד" העוסקים בתפילות וייחודים, בא רבינו ומראה להם דרך חדשה לגמרי בעבודת התפילה והייחודים, שלא הייתה מוכרת להם כלל, ומעלה אותם לגבהים חדשים ובלתי ידועים.

(גַּם זֶה אָמַר קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:[יט]) אוֹתִי צְרִיכִים כָּל הָעוֹלָם, לֹא מִבָּעְיָא אַתֶּם וּכְמוֹתְכֶם, אַתֶּם יוֹדְעִים בְּעַצְמְכֶם. אֶלָּא אֲפִלּוּ אוֹתָן הַצַּדִּיקִים שֶׁיְּכוֹלִין כְּבָר לְהִתְפַּלֵּל, אֲנִי יָכוֹל לְהָרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל מַהוּ תְּפִלָּה, וּלְהָרְאוֹת לָהֶם דֶּרֶךְ בִּתְפִלָּה. וְגַם אֲפִלּוּ **צַדִּיקִים גְּדוֹלִים מְאֹד שֶׁהוֹלְכִים כְּבָר רַק בְּיִחוּדִים, אֲנִי יָכוֹל לְהָרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל הַדֶּרֶךְ בְּיִחוּדִים** וּלְהָרְאוֹת לָהֶם דֶּרֶךְ בְּיִחוּדִים. וְכַמָּדֻמֶּה שֶׁחֹשֵׁב עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים.

(חיי מוהר"ן, קמח)

כך שרבינו הקדוש משפיל את הגבוהים ומגביה את השפלים, בבחינת:

"**זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים**" - שֶׁהַגְּבוֹהִים הוּא צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל, לְהָרְאוֹת לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל בִּידִיעָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

טז. "וכל זה היה קודם ארץ ישראל, ואחר כך כשבא מארץ ישראל אמר שהוא מתבייש בכל התורות וההשגות שהשיג קודם שהיה בארץ ישראל ולא היו נחשבים בעיניו לכלום. ראה והבן עד היכן עלה אחר כך, ויש בענין זה לדבר הרבה איך גם קודם ארץ ישראל היה חידוש נפלא ... אך אף על פי כן נגד הידיעה שידע אחר כך, עניינים אלו בעצמם כמו שידעם אחר כך, אין הידיעה הראשונה נחשבת לכלום, כפי אשר הבנתי מדעתו הקדושה. אך בכל ענין זה אין כלי הכתיבה מספיקים להסביר הענין היטב, והמשכילים יבינו מעט מאליהם" (חיי מוהר"ן, נה).

וְהַקְּטַנִּים, בְּחִינַת שׁוֹכְנֵי עָפָר, צָרִיךְ לְהָרִים, לְעוֹרְרָם וְלַהֲקִיצָם שֶׁלֹּא יִתְיָאֲשׁוּ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, ז)

ואכן, דבר זה מעורר שנאה ומחלוקת. כפי שכבר אמר האדמו"ר מראדזין:

פַּעַם, כְּשֶׁהִבִּיט רַבִּי גֶּרְשׁוֹן הֶעְנִיךְ מֵרַאדְזִין בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, נֶעֱנָה וְאָמַר: "**רַבִּי נַחְמָן, מָה הַחִדּוּשׁ שֶׁחוֹלְקִים עָלֶיכֶם?! מֵאַחַר שֶׁאַתָּה מַשְׁפִּילִים אֶת הַגְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה וּמַרְאִים לָהֶם שֶׁעֲדַיִן הֵם רְחוֹקִים מֵה' יִתְבָּרַךְ, וּלְהֶפֶךְ לַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה אַתָּה מַרְאִים שֶׁהֵם קְרוֹבִים וּסְמוּכִים לַה' יִתְבָּרַךְ**".

(שיש"ק ג, תרכט)[יז]

♦ ♦ ♦

רבינו נותן להבין לאחיו הצדיקים, שכל החפצים להתקרב לה' - גדולים וקטנים, קרובים ורחוקים - אמורים להתבטל אליו, והוא המנהיג היחידי.

פַּעַם אַחַת אָמַר: הָיִיתִי סָבוּר שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע שֶׁלִּי אוֹמֵר לִי שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוּכַל לְהַנְהִיג אֶת בְּנֵי הַנְּעוּרִים כָּמוֹנִי, עַכְשָׁו **אֲנִי יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁאֲנִי מַנְהִיג הַדּוֹר יְחִידִי בָּעוֹלָם** (אַז אֵיךְ בֵּין אֵיין מַנְהִיג) **וְאֵין מַנְהִיג כָּמוֹנִי!**

(חיי מוהר"ן, רנח)

כשהוא אף מגלה את אוזנם, שכבר עכשיו מקבלים כולם את הארתם הרוחנית ממנו, מבלי שידעו על כך. כפי שאמר רבינו:

הֵיכָן שֶׁנִּמְצָא אֵיזֶה הָרְהוּר תְּשׁוּבָה, הוּא נִלְקָח מִמֶּנִּי [וּואוּ אַ הָרְהוּר תְּשׁוּבָה נֶעמְט זִיךְ דָּאס פּוּן מִיר].

(שיש"ק ב, מט)

וכבר עכשיו הוא מושל על כל הדור כולו. כי:

יֵשׁ אֶחָד שֶׁבְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מַמְשָׁלָה, וְאַף עַל פִּי כֵן **בְּאִתְכַּסְיָא וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַדּוֹר, וַאֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר. כִּי כָּל נִשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם כֻּלָּם תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ וּמַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם נִכְנָעִים וְכִפּוּפִים אֵלָיו.** רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל.

(ליקוטי מוהר"ן, נו)

אַחַר כָּךְ אָמַר בְּפֵרוּשׁ עַל עַצְמוֹ: לָכֶם נִדְמֶה שֶׁאֵין לִי מֶמְשָׁלָה כִּי אִם עֲלֵיכֶם, בֶּאֱמֶת **אֲנִי מוֹשֵׁל אֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, רַק שֶׁהוּא בְּאִתְכַּסְיָא!**

(חיי מוהר"ן, כד)

וכבר עכשיו "הוא המשביר לכל עם הארץ", וכל השפע נמשך על ידו ועל ידי תורתו.

וְהַתּוֹרָה שֶׁלִּי עוֹשָׂה הַרְבֵּה מְאֹד בָּעוֹלָם, **כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלִּי נִמְשָׁכִין כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם!** וְדַבֵּר עִם אֶחָד: מָה הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלְּךָ? עִם חִטִּים אַתָּה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? גַּם זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלִּי.

(חיי מוהר"ן, שנד)

♦ ♦ ♦

אך באוזני האחים הצדיקים, הוא נשמע לפעמים כ"בעל חלומות", והדבר גורם לקנאה ושנאה, ואף רדיפה איומה.

כִּי דּוֹר הוֹלֵךְ הוּא דּוֹר שֶׁבָּא כַּיָּדוּעַ - **בְּשֶׁמְּעָם נוֹרָאוֹת רוֹמְמוּתוֹ מֵהַמַּרְאוֹת וְהַחֲזִיוֹנוֹת שֶׁהִבְּלִיא לְסֵפֶר, מִלְּאוּ אֶת פִּיהֶם בִּשְׂחוֹק וַיֹּאמְרוּ "הִנֵּה בַּעַל הַחֲלוֹמוֹת" וְכוּ', עַד שֶׁנִּמְנוּ וְגָמְרוּ גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל כָּאֵלּוּ לְהַשְׁלִיכוֹ וּלְהוֹרִיד אֶת שְׁמוֹ וְנַפְשׁוֹ בְּהוֹרָדוֹת מִפָּלָגִים כָּאֵלֶּה.**

(חכמה ותבונה, סימן א[יח])

יהודי מן השורה, ואף צדיק או מנהיג בישראל, שמתוודע לשיחות ה'חריפות' בענין גדולתו הנשגבה של רבינו, ועל כך שכל הצדיקים אמורים לקבל ממנו - עלולה לעלות בלבו תחושה של "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו"...

כִּי אוֹמְרִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת מְגַלֶּה תּוֹרָתוֹ וְחִדּוּשָׁיו וְהַשָּׂגוֹתָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּם חַס וְשָׁלוֹם בִּשְׁבִיל הִתְנַשְּׂאוּת לִמְלֹךְ וְלִמְשֹׁל בָּהֶם, וְחוֹלְקִין עָלָיו וְרוֹדְפִין אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי רְדִיפוֹת, כְּמוֹ אֲחֵי יוֹסֵף שֶׁרָצוּ לְהָרְגוֹ וּלְהַשְׁלִיכוֹ לַבּוֹר.

(ליקוטי הלכות, מקח וממכר ג, יג. הובא לעיל)

כך שנוצר מצב ש:

הַנַּחַ"ל הַגּוֹבֵעַ וּמוֹסִיף לִשְׁפֹּךְ מֵימֵי הַדַּעַת וְהַחָכְמָה מִיּוֹם לְיוֹם (הַנִּמְשָׁכִים וְיוֹצְאִים מִמְּקוֹר הַחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה) - **בְּרֹב רוֹמְמוּתוֹ נֶעְלָם וְנִסְתָּר הוּא גַּם מִדַּעַת אֶחָיו הַקְּדוֹשִׁים וְהַצַּדִּיקִים בְּהַסְתָּרָה וְהַעְלָמָה, עַד שֶׁבְּתַכְלִית הַהֶפֶךְ אָמְרוּ 'אִישׁ אֶל אָחִיו לְכוּ וְנַהֲרֹגֵהוּ'** (אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ).

(כוכבי אור, שיחות וסיפורים, יא)

וכפי שהתקיים לדוגמא בימיו של מוהרנ"ת, אשר מלבד כל הרדיפות הנוראיות,

רָצוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְהָרְגוֹ וְלַהֲמִיתוֹ, אוֹתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר הִכִּיר אֲמִתָּתוֹ, כַּנּוֹדָע וּמְפֹרָסָם מֵהָאִגְּרוֹת שֶׁנִּשְׁלַח מֵהַצּוֹרֵר לְהַשְׁמִידָם וּלְהָרְגָם וּלְאַבְּדָם.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, לט).

גם אם יש בין האחים הצדיקים, כאלה שמרחמים עליו ואינם חושבים להרגו לגמרי - קשה להם לפעמים להשלים עם הנהירה שבין חסידיהם לברסלב.

וַאֲפִלּוּ הָאוֹחֲזִין עַמּוֹ קָצָת וּמְרַחֲמִין עָלָיו, אוֹמְרִים לָמָּכְרוֹ בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף, דְּהַיְנוּ שֶׁ**מּוֹכְרִין אֶת הַצַּדִּיק וּמַעֲלִימִין אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם**, בִּשְׁבִיל הַכֶּסֶף, בִּשְׁבִיל תַּאֲוַת מָמוֹן[יט].

(ליקוטי הלכות, שם)

♦ ♦ ♦

ובכן:

האחים תמהו, קינאו ושנאו, רדפו ומכרו (וכפי שכבר הדגשנו: כאשר מדובר בצדיקי אמת, הרי שהדברים מתפרשים באופן נעלה ונשגב גבוה מעל גבוה, ואכמ"ל). אך אביו שמר את הדבר, ורוח הקודש מכרזת ואומרת: **עוד יגיע היום...**

יז. עוד מובא בשמו: "הרב הגאון רבי גרשון מראדזין, בעל התכלת, היה אומר, שמתורץ לו מדוע אין נוסעין ואין מתקרבין הצדיקים לרבינו ז"ל. כי ענין רבינו ז"ל, כמו שכתוב אצל קברו של משה 'עליונים נדמה למטה ותחתונים למעלה', שרבינו ז"ל מראה להגדולים ש'אי"ה מקום כבודו', שהם עדיין למטה ועדיין לא השיגו כלום, ומשפילם, ועל כן אין נוסעים ומתקרבים אליו, כי מי רוצה שישפילו אותו. ולקטנים מראה ש'מלא כל הארץ כבודו', שעדיין יש להם תקוה, ומגביה אותם, ועל כן נוסעים ומתקרבים" (כתבי רבי שמואל).

יח. תחילת וסוף דבריו ראה להלן.

יט. עיי"ש ביאור הדברים.

אָמַר רַבִּי חִיָּא רַבָּה: וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר, **וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת: שְׁמֹר אֶת הַדְּבָרִים, שֶׁעֲתִידִין הַדְּבָרִים לִגַּע!** רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, כָּךְ אָבִינוּ יַעֲקֹב סָבַר וְרָאָה דְּבָרִים מְמַשְׁמְשִׁין וּבָאִין.

(מדרש רבה, בראשית פד, יב)

ואכן, בעולם מתעורר 'חיפוש' עצום; מבלי שיידעו מה הם מחפשים, הם מחפשים אחר הצדיק האמת שיוכל להרוות את צמאונם, להחיותם ולהעלותם. ורבים מה"מחפשים" מגלים אט אט את הצדיק האמת...

וכפי שכבר תמה רבינו ואמר:

כְּבָר תָּמַהְתִּי עַל הָעוֹלָם, שֶׁ**הֵיכָן שֶׁנִּמְצָא אֵיזֶה טוֹב אֲמִתִּי רָאוּי שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלֵינוּ!** (וְוי סֶע גִיפִינְט זִיךְ עֶפִּיס רֶעכְטְס אִיז מְחֻיָּב צוּ מִיר מְקוּרָב צוּ וֶוערְן).

(חיי מוהר"ן, רפו)

גם הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א הכיר בכך, וכמסופר:

פַּעַם אֶחָד נָסַע הָרַב מִבַּארְדִּיטְשׁוֹב בַּדֶּרֶךְ, וּפָגַע אֶת הָר' יִצְחָק חֲתַן הַמַּגִּיד מִטִירָאוִויצָא וְנִתְבַּהֵל מְאֹד מִצּוּרָתוֹ. וְשָׁאַל לְמִי הוּא מְקֹרָב, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהוּא מְקֹרָב לְרַבֵּנוּ זְצוּק"ל. עָנָה וְאָמַר: אָה ווא, אִיךְ פָאר דָּאךְ אַרוּם, זֶעה אִיךְ אַז וְוי עֶפֶּעס רֶעכְטְס הָאט עֶר פַארְכַאפְּט [= אֲנִי הֲרֵי נוֹסֵעַ בַּדְּרָכִים וּמִסְתּוֹבֵב בָּעוֹלָם, וּבְכֵן **רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵיכָן שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה טוֹב - הוּא כְּבָר חָטַף זֹאת**].

(אבניה ברזל, שיחות וסיפורים מרבינו ז"ל, כח)

אך לעת עתה, הדבר בהעלמה והסתרה, עד כדי כך שגם אלו שיודעים את הסוד יראים לגלותו קבל עם ועדה.

וכפי שמסופר על הרה"ק מבארדיטשוב עצמו:

פַּעַם אַחַת הָיָה הָרַב הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִבַּרְדִּיטְשׁוֹב בְּטִירָהאוִויצָע, וּבְשָׁעָה שֶׁהָיָה מֵסֵב עַל הַסְּעֻדָּה עִם קְהַל עָם וְעֵדָה גְּדוֹלָה, הִפְלִיג מְאֹד בְּמַעֲלַת קְדֻשַּׁת רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה ... וְאַחַר כָּךְ בְּנָסְעוֹ מִשָּׁם, וְיָשַׁב עִמּוֹ בַּעֲגָלָה שֶׁלּוֹ הָרַב רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה מִטְּשֶׁעהרִין, וְאָז אָמַר לוֹ הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַנַּ"ל: **תַּאֲמִין לִי, אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי, אָז הָיִיתִי צוֹעֵק בְּקוֹל גָּדוֹל מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר וְצַדִּיק וְעוֹבֵד הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת, יִהְיֶה זָהִיר וְזָרִיז לְהִתְקָרֵב לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב. אַךְ יָדַעְתִּי נֶאֱמָנָה, כִּי לֹא דַּי לִי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי, אַף גַּם יִתְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה מַחֲלֹקֶת גָּדוֹל גַּם עָלַי!** וְאוּלַי יֵשׁ אֶחָד שֶׁמְּהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה עַל יָדִי, וְאַפְסִיד גַּם אֶת זֹאת. עַל כֵּן אֲנִי מֻכְרָח לִשְׁתֹּק בְּעִנְיָן זֶה.

(חיי מוהר"ן, שלג)

גם רבינו עצמו שומר על הסתרה, ואינו מתגלה בצורה שתביא את כל אחיו להשתחוות לו אפיים ארצה. וכמסופר:

אָמַר רַבֵּנוּ: **אִם הָיִיתִי רוֹצֶה לְהִתְגַּלּוֹת, הֲרֵי שֶׁגְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה צָרִיךְ לְשַׁמְּשֵׁנִי וּלְהוֹשִׁיט לִי אֶת גַּחַל הָאֵשׁ לְהַדְלִיק לִי אֶת הַמִּקְטֶרֶת - וְזֶה הֲרֵי לֹא יָכוֹל לִקְרוֹת.** "אִיךְ זָאל זַאךְ וֶועלִין אַרוֹיס וַוייזְן, וָואלְט דָּאךְ דֶער גְּדוֹל הַדּוֹר גִּידַארְפְט צִי טְרָאגְן אַ קוֹיל פַייעֶר צוּ מַיין לִילְקֶע צִיבֶּיךְ, אוּן דָּאס קֶען נִישְׁט זַיין".

(שיש"ק ה, נב)

◆ ◆ ◆

אך התיקון של "ויגש אליו יהודה" כבר התחיל:

כבר היה מוהרנ"ת בעולם - התלמיד הגדול שהכיר באמיתתו של רבינו, והתבטל אליו כליל, בביטול גמור ומוחלט שאין לו אח ורע. אשר

מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵאִישׁ אֶחָד שֶׁיְּשָׁרֵת אֶת רַבּוֹ בְּאֹפֶן כָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ מִמּוֹרֵנוּ הָרַב נָתָן זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. כִּי מַמָּשׁ נִתְקַיֵּם בּוֹ "לֹא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל", אָהֳלוֹ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁל רַבֵּנוּ אוֹר הָאוֹרוֹת בַּעַל לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה. **כִּי מַמָּשׁ הָיָה דָּבוּק וּמְקֻשָּׁר אֵלָיו בְּהִתְקַשְּׁרוּת וּדְבֵקוּת אֲמִתִּי בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, וּבְבִטּוּל הַרְגָּשׁוֹת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי**, בְּכָל תְּנוּעוֹתָיו בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר וּבְמַחֲשָׁבָה, בְּשִׁבְתּוֹ בְּבֵיתוֹ וּבְלֶכְתּוֹ בַּדֶּרֶךְ בְּשָׁכְבּוֹ וּבְקוּמוֹ.

(עלים לתרופה, הקדמה)

לאחר שהתאבק בעפר רגלי רבים ועצומים משאר אחיו הצדיקים, זכה להכיר באמיתתו ועליונותו של רבינו הקדוש, "ומסר נפשו וגופו בשביל האמת". כשלאחר מכן אף פרסו "אחי יוסף" בשלומו של "אחיהם הגדול", באמצעותו.

וכפי שהוא מספר במכתבו להרב מסאווראן:

וְזֶה יָדוּעַ וּמְפֻרְסָם שֶׁאֲנִי הֶעָנִי וְהָאֶבְיוֹן כְּבָר הִשְׁלַכְתִּי נַפְשִׁי מִנֶּגֶד, וּמָסַרְתִּי נַפְשִׁי וְגוּפִי וּמָמוֹנִי בִּשְׁבִיל הָאֱמֶת. **וַה' אֱלֹקִים אֱמֶת יוֹדֵעַ כִּי דִּבַּרְתִּי עִם גְּדוֹלֵי קְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל צַדִּיקֵי יְסוֹדֵי עוֹלָם זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ**, עִם כֻּלָּם דִּבַּרְתִּי הַרְבֵּה גַּם אַחַר שֶׁזָּכִיתִי לְהִתְקָרֵב לַאֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַמֻּבְהָק הָרַב הַקָּדוֹשׁ מוֹהֲרַ"ן זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וְכֻלָּם קֵרְבוּ אוֹתִי בְּאַהֲבָה רַבָּה וּבְחִבָּה יְתֵרָה. וּבִפְרָט הָרַב הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא מִבַּרְדִּיטְשׁוֹב, וְאַחֲרָיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ מֵחַמֶעלְנִיק, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב שָׁלוֹם מִפָּארִיבִּישְׁטְשׁ זֵכֶר צַדִּיקִים לִבְרָכָה, וּשְׁאָרֵי גְּדוֹלֵי עוֹלָם - **אֵצֶל כֻּלָּם הָיִיתִי מִתְאַבֵּק בַּעֲפַר רַגְלֵיהֶם קֹדֶם שֶׁנִּתְקָרַבְתִּי אֶל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַמֻּבְהָק זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְאַחַר כָּךְ, וְאַהֲבָתָם גָּבְרָה עָלַי אַחַר כָּךְ בְּיוֹתֵר**, מֵחֲמַת שֶׁרָאוּ שֶׁנִּשְׁתַּנֵּיתִי לְטוֹבָה יוֹתֵר, לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֵי הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה בְּיוֹתֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. **וְכֻלָּם פָּרְסוּ בִּשְׁלוֹמוֹ זַ"ל עַל יָדִי.**

(עלים לתרופה, מכתב קסד)

אך אש המחלוקת הוצתה, ואת הנעשה אין להשיב "עד שיבוא מורה צדק ויגלה האמת".

וְהִנְנִי הַיּוֹם הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּכְבָר עָבַר עָלַי מַה שֶּׁעָבַר, כָּל מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ. וַאֲנִי עוֹסֵק בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים זֶה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, וּכְבָר זָכִיתִי לְהַדְפִּיסָם כַּמָּה פְּעָמִים עִם הַסְכָּמוֹת מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל מְחַבְּרִים מְפֻרְסָמִים גְּאוֹנֵי עוֹלָם. וְנִתְפַּשְּׁטוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל, בִּפְרָט בִּמְדִינוֹת לִיטָא וְרַיְיסְן וּפוֹלִין גָּדוֹל וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֻלָּם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם דְּבָרִים נִפְלָאִים וַאֲמִתִּיִּים וּפוֹתְחִים שַׁעַר לְכָל דּוֹפְקֵי בִּתְשׁוּבָה וּמַדְרִיכִים אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה. לְבַד בִּמְדִינָתֵנוּ **רַבּוּ הַמַּחֲלֹקֶת, מֵחֲמַת דִּבְרֵי הֶבֶל שֶׁיָּצָא מִפִּי הַחוֹלֵק הַגָּדוֹל עָלָיו זַ"ל אֲשֶׁר לְבָבֵנוּ חָלַק מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי וְאֵינִי רוֹצֶה לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ.** וְגַם אֲדוֹנִי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הָיָה כְּדַאי לַחֲלֹק עָלָיו זַ"ל. וְרַק הוּא הִרְבָּה הַמַּחֲלֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, **עַד אֲשֶׁר אִם יִרְצֶה אֲפִלּוּ הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים לְתַקֵּן הַמַּחֲלֹקֶת, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ לְתַקֵּן, כִּי יָדַעְנוּ שֶׁקִּלְקֵל לְדוֹרוֹת עַד שֶׁיָּבוֹא מוֹרֵה צֶדֶק וִיגַלֶּה הָאֱמֶת.**

(שם)

ואכן, בכוחו של מוהרנ"ת אשר ביטל את עצמו בתכלית הביטול, "ויגש יהודה ליוסף" כשהוא מגיש את כל כולו מבלי להשאיר לעצמו שום פיסת עצמיות - "בזה לבד לא אבדה תקות כל בני ישראל שיזכו גם הם להכיר ולהשיג אור פני שכלו ונשמתו השורה על אנפי תורתו הקדושה" של רבינו הקדוש, עדי יזכו לראות בגילויו הסופי והגדול, בביאת משיח צדקנו.

וכדבריו הנוראים של רבי אברהם ב"ר נחמן:

כְּכָל גְּאֻלַּת מִצְרַיִם שֶׁהָיְתָה מִתִּקּוּן הַיִּחוּד [וְהַכְּלָלִיּוּת וְהַהִתְקַשְּׁרוּת] שֶׁל מֹשֶׁה בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף שֶׁהָיָה תָּלוּי וְעוֹמֵד בְּהַתְחָלַת הַתִּקּוּן שֶׁהָיָה מֵעֵין זֶה בִּימֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁגַּם אָז נִתְקָרֵב "וַיִּגַּשׁ יְהוּדָה לְיוֹסֵף" [בְּסוֹד הַיִּחוּד וְהַכְּלָלִיּוּת הַנַּ"ל זֶה מִזֶּה כַּמּוּבָן מִדִּבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים] עַד שֶׁנִּגְלָה וְנִתְגַּלָּה לָהֶם לְהַכִּירוֹ וּלְהַשִּׂיגוֹ מֵעֹצֶם הִתְנַכְּרוּתוֹ וְהַעֲלָמָתוֹ בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁהִתְנַהֵג עִמָּהֶם בִּתְחִלָּה. כֵּן **גַּם עַכְשָׁו, תָּלוּי וְעוֹמֵד יִחוּד הַתְּרֵין מְשִׁיחִין [בְּרֹב נִפְלָאוֹת כִּימֵי צֵאתֵנוּ וּגְאֻלָּתֵנוּ מִמִּצְרַיִם הַנַּ"ל] בְּיִחוּד וְהַשָּׂגַת פְּנֵי הַלְּבָנָה שֶׁבַּתַּלְמִיד [מוֹהֲרַנַּ"ת] שֶׁנִּכְלַל וְנִתְיַחֵד בּוֹ [בְּרַבֵּנוּ] גַּם בִּימֵי חַיָּיו הַקְּדוֹשִׁים, כִּי בָּזֶה לְבַד לֹא אָבְדָה תִּקְוַת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּזְכּוּ גַּם הֵם לְהַכִּיר וּלְהַשִּׂיג אוֹר פְּנֵי שִׂכְלוֹ וְנִשְׁמָתוֹ הַשּׁוֹרָה עַל אַנְפֵּי תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה!** עַד שֶׁיִּהְיֶה נֶהְפַּךְ לָהֶם גַּם עַתָּה מִמִּדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים כַּנַּ"ל, לְכַלְכֵּל וּלְהַסְפִּיק לָהֶם מְזוֹן וְחַיּוּת נַפְשָׁם וְגוּפָם לְעוֹלְמֵי עַד. עַל כִּי גַּם **כָּל רְעָבָם וְחֶסְרוֹנָם שֶׁנֶּחְסָרִים מִזֶּה בָּעֵת הַזֹּאת, אֵין זֹאת רַק מִפְּגַם הַיִּחוּד וְהַהַגָּשָׁה הַנַּ"ל שֶׁהִרְבִּינוּ עַד הֵנָּה לִפְגֹּם בָּזֶה**, כַּאֲשֶׁר רָמַזְתִּי מִזֶּה בְּסֵפֶר בֵּאוּר הַלִּקּוּטִים עַל פִּי מְסִלַּת הַקְּשָׁרִים שֶׁבְּהַתּוֹרָה וַיַּסֵּב וְכוּ' לִקּוּטֵי א' סִימָן ס"ב, עַיֵּן שָׁם.

אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ [בְּגִלְגּוּל זֶה וּבְגִלְגּוּלִים הַקּוֹדְמִים כִּי דּוֹר הוֹלֵךְ הוּא דּוֹר שֶׁבָּא כַּיָּדוּעַ] בְּשָׁמְעָם נוֹרָאוֹת רוֹמְמוּתוֹ מֵהַמַּרְאוֹת וְהַחֶזְיֹנוֹת שֶׁהִפְלִיא לְסַפֵּר [וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְכוּ'] וּמִלְאוּ אֶת פִּיהֶם בִּשְׂחוֹק וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה בַּעַל הַחֲלוֹמוֹת וְכוּ' עַד שֶׁנִּמְנוּ וְגָמְרוּ גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל כָּאֵלּוּ לְהַשְׁלִיכוֹ וּלְהוֹרִיד אֶת שְׁמוֹ וְנַפְשׁוֹ בְּהוֹרָדוֹת מְפֻלָּגִים כָּאֵלֶּה. וְאַף עַל פִּי כֵן גָּמַר וְיִגְמֹר כִּי בְּעֹצֶם כֹּחוֹ וַעֲמִידָתוֹ בְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת יִזְכֶּה גַּם עַתָּה בַּכֶּסֶא לְיוֹם חַגֵּנוּ לְהִתְעַלּוֹת וְלִהְיוֹת בְּרֹאשׁ כְּלָלִיּוּת הַזְּמַן וְהָאָדָם כְּעֵדוּת בִּיהוֹסֵף הַנַּ"ל **עַד כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ד' אֶת צִיּוֹן וְהִתְגַּלּוּת תּוֹרָתוֹ דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה** בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וּבְכָל יוֹם וְיוֹם.

(חכמה ותבונה, סימן א)

וגם אם לעת עתה, ישנה הסתרה עצומה, הרי שלא רחוק היום בו יופיע יוסף בהדרתו ויאמר "אני יוסף", ולא יוכלו אחיו לענות אותו כי יבהלו מפניו...

כִּי מְעַט מְעַט בְּקָרוֹב יִתְגַּלֶּה אוֹר הָאֱמֶת הַזֶּה. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּתְחַזֵּק וְיִתְאַמֵּץ עַד עֵת יָבוֹא יְשׁוּעַת ה', **וְאוֹי וֵוי אוֹי וֵוי לְהַמִּתְנַגְּדִים כִּי חֶרְפָּה וּבוּשָׁה וּכְלִמָּה גְּדוֹלָה תִּפּוֹל עַל פְּנֵיהֶם שֶׁיִּרְאוּ עַל מִי הָיוּ חוֹלְקִים.** וְיָדוּעַ מַאֲמַר חֲזַ"ל עַל הַפָּסוּק **"וְלֹא יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו"**, וְדַי לַמֵּבִין.

(שארית ישראל, מכתב קיג. מאת רבי מתתיהו הכהן הי"ד)

אך לאחר ש"יכרעו ויתביישו מאתו", יתברר כי "אלקים חשבה לטובה". וכלשון רבי אברהם ב"ר נחמן:

נִשְׁמַת הַמּוֹכִיחַ הָעֶלְיוֹן בְּעַצְמוֹ, **עָלָיו מִתְגַּבֵּר יוֹתֵר מִדַּת הַדִּין מִלְמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, עַל יְדֵי כָּל אֶחָיו הַגְּדוֹלִים הָאֲמִתִּים**, לְהוֹרִידוֹ וּלְהַכְ'שִׁ'יל'ו' וּלְהַשְׁ'לִ'יכ'ו' הַרְבֵּה בְּהַמַּ'כְ'שִׁ'לָ'ה' וְהַמַּ'שְׁ'לֵ'כָ'ה' שֶׁל הַבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת הַמּוּבָא בִּפְנִים. **וְאַף עַל פִּי כֵן אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטוֹבָה**, כִּי מִשָּׁם דַּיְקָא נוֹסָף בְּכָל פַּעַם לְהִתְעַלּוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא לָאֵין סוֹף, עַד **שֶׁכֻּלָּם יִכְרְעוּ וְיִתְבַּיְשׁוּ אַחַר כָּךְ מֵאִתּוֹ. כִּי עַל יָדוֹ דַּיְקָא יִזְכּוּ לֶעָתִיד גַּם שְׁאָר הַצַּדִּיקִים לְהַתּוֹסְפוֹת וְהַהִתְעַלּוּת לָנֶצַח, מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא בָּאֵין סוֹף, עַד שֶׁלֹּא יֵבֹשׁוּ.**

(ביאור הליקוטים, תורה כב, מפתח כז)

◆ ◆ ◆

בביאת המשיח, יתגלה רבינו בהדרתו.

כִּי יָבוֹא שִׁילֹה, **אָז יֵדְעוּ וְיִרְאוּ עֹצֶם גְּדֻלַּת רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא זַ"ל**, כִּי אָז יְסַפְּרוּ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה בְּעֵת שֶׁיָּבוֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ.

(חיי מוהר"ן, תריד)

ואז יראו כולם בהתגשמות החלום "השמש והירח והכוכבים משתחווים לי"...

אָמַר **שֶׁלְּעָתִיד יִהְיֶה כָּל הָעוֹלָם אַנְשֵׁי בְּרֶסְלֶב.** וּבִלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז אָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "לְעָתִיד לָבוֹא וֶועט דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט זַיין בְּרֶסְלֶבֶיר חֲסִידִים". דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ עַל פָּסוּק: "וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר", "אַל תִּקְרֵי בָּשָׂר אֶלָּא בֹּסֶר", שֶׁיִּהְיֶה כָּל אֶחָד בּוֹסֵר בְּחֵלֶק שֶׁל חֲבֵרוֹ. "לֵב בֹּסֵר" אוֹתִיּוֹת "בְּרֶסְלֶב".

(חיי מוהר"ן, שלט. בנשמט)

כשכמובן, הכוונה אינה על ה"חצר" או ה"מפלגה" שתגדל ותתפרסם, אלא על הכרת כל בני ישראל בצדקת אמיתת דרכו הקדושה, והתבטלותם המוחלטת של כל הצדיקים והחסידים אל מול אורו הגדול.

אז באותו זמן, תתגלה גם תורתו במלוא עוזה ותפארתה. ומשיח ישלים לגלות את אשר לא זכינו לקבל ולהבין ממנו.

שכן, בעת ביאת המשיח יתגלה ה"ספר הנשרף" וה"ספר הגנוז" [ראה אודותם בספר חיי מוהר"ן קסט-קעז] אשר לא זכינו לאורם. ומשיח יאמר עליהם פירוש...

עוֹד הָיָה לוֹ סֵפֶר אֶחָד שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֲפִלּוּ מֵהַ'סֵּפֶר הַנִּשְׂרָף' וְהוּא 'סֵפֶר הַגָּנוּז', וְאָמַר שֶׁאֲפִלּוּ גּוּפוֹ סִלֵּק כְּשֶׁכְּתָבוֹ, וְאוֹתוֹ הַסֵּפֶר לֹא שְׁזָפַתּוּ עָיִן. וְאָמַר שֶׁהוּא בְּחִינַת רָזִין דְּרָזִין (כְּלוֹמַר אֶצְלוֹ, נֶגֶד שְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁהוּא מְגַלֶּה). וְאָמַר שֶׁמָּשִׁיחַ יַגִּיד עַל זֶה פֵּרוּשׁ ... **כִּי מַעֲלַת גְּדֻלַּת 'סֵפֶר הַגָּנוּז' לֵית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּהּ כְּלָל, וּמָשִׁיחַ יַגִּיד עַל זֶה פֵּרוּשׁ!**

(חיי מוהר"ן, קעא)

וכן נזכה אז לשמוע דברים אשר לא זכינו שיסיים רבינו לגלותם בחיים חיותו. וכדוגמת המעשה מהשבעה בעטלערס, אשר לא סיימה רבינו לספר.

וְאָמַר שֶׁלֹּא יְסַפְּרָהּ עוֹד. וְהוּא הֶפְסֵד גָּדוֹל, כִּי **לֹא נִזְכֶּה לְשׁוֹמְעָהּ עוֹד עַד שֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.**

(סיפורי מעשיות, מעשה משבעה בעטלערס, בסופו)

וכן יתגלה אז עומק תורותיו ושיחותיו של רבינו הקדוש, אשר אין לנו אפשרות לרדת לעומקם בזה העולם.

אַשְׁרֵי הַמְחַכֶּה לְבִיאַת הַגּוֹאֵל, **אָז יַשִּׂיגוּ שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה.**

(חיי מוהר"ן, צ)

ומתורתו ישקה משיח לרבים, כפי שהתבטא רבי אברהם ב"ר נחמן ואמר:

כְּשֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ וְיֹאמַר תּוֹרָה, יַזְכִּיר בִּדְבָרָיו תּוֹרוֹת מִלִּקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן, וְיֹאמַר: "**כִּדְאִיתָא בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן**"...

(שיש"ק ג, תצג)

ואז יתגלה לנו "עוצם הנוראות" שיש בתורותיו ומעשיותיו של רבינו הקדוש, פשט רמז דרוש וסוד!

וּבָזֹאת אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ, "לְעוֹשֶׂה לָנוּ אוֹרִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם" - הוּא אַדְמוֹ"ר מוֹהֲרַ"ן זַצַ"ל, הַנִּמְשָׁל בִּגְבוּרַת מְאוֹרוֹ וּזְרִיחָתוֹ לְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁעִקָּר יִהְיֶה בַּיּוֹם, שֶׁמְּרַמֵּז עַל הַגְּאֻלָּה, **שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה גַּם סִפְרוֹ הַגָּנוּז וְסִפְרוֹ הַנִּשְׂרַף, וְגַם עֹצֶם הַנּוֹרָאוֹת שֶׁבְּפַרְדֵּס תּוֹרוֹתָיו וּמַעֲשִׂיּוֹתָיו שֶׁל עַכְשָׁו.**

(כוכבי אור, הקדמה)

וְהַמָּשִׁיחַ בְּדַעְתּוֹ יִלְחֹם, הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם.

(שיר ידידות לרבי יצחק ברייטר הי"ד)

"לכן אחלק לו ברבים"

להשלמת הסוגיא, נציין נקודה נוספת, עמוקה ורחבה, בקיצור נמרץ:

לא רק כאן בעולם הזה נצרכים כל הצדיקים לנשמת "משה משיח", אלא גם בעולם הבא ולעתיד לבוא!

וכדלהלן:

לאחר שישעיהו הנביא מתאר את סִבְלָהּ הנוראי של נשמת 'משה משיח', הוא מסיים בשכר המובטח לו:

לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ.

(ישעיה נג, יב)

השל"ה מעתיק את דברי האר"י (ליקוטי תורה, פרשת ואתחנן) שמבאר זאת כך:

'לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים' - רָצָה לוֹמַר, שֶׁיִּקַּח שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם, כֵּיוָן שֶׁזִּכָּה לְכָל הַדּוֹרוֹת. וּבְוַדַּאי שָׁקוּל מֹשֶׁה כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל מֹשֶׁה זָכָה וְזִכָּה אֶת הָרַבִּים זְכוּת הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ. **'וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק' - פֵּרוּשׁ, הוּא יְקַבֵּל חֶלְקוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמָּשׁ, וּשְׁאָר הַצַּדִּיקִים יְקַבְּלוּ עַל יָדוֹ!** 'תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ' בְּכָל דּוֹר.

(השל"ה הקדוש, פרשת ואתחנן, תורה אור, יב)

הרי לנו ש"משה משיח" הוא זה שיחלק את השכר לעולם הבא לכל הצדיקים, וכולם יקבלו את שכרם דרכו. שכן, הוא הצינור והשער לה' אשר "ממנו יונקים צדיקים ויבואו בו לקבל שפע ממנו" גם בעולם הבא, כדבריו המבהילים של ה"מגלה עמוקות" על אודות נשמת משה:

שֶׁהוּא נוֹטֵל מִתְחִלָּה שְׂכַר כֻּלָּם, וְאַחַר כָּךְ מְחַלֵּק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּנֶגֶד כֻּלָּם, וְהוּא נַעֲשֶׂה צִנּוֹר לְחַלֵּק אַחַר כָּךְ. וּמְבֹאָר בַּכָּתוּב בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה', שֶׁאָמַר בְּלָשׁוֹן יָחִיד עַל אוֹתוֹ יָחִיד שֶׁהוּא בָּא בִּתְחִלָּה, וְהוּא מְקַבֵּל שְׂכָרוֹ וּמְחַלֵּק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הַבָּאִים אַחֲרָיו, וְלָכֵן אָמַר 'בֵּרַכְנוּכֶם' בְּלָשׁוֹן רַבִּים, שֶׁכֻּלָּם מְקַבְּלִים בְּרָכָה מִמֶּנּוּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר פִּתְחוּ לִי 'שַׁעֲרֵי' צֶדֶק בְּלָשׁוֹן רַבִּים, וְאַחַר כָּךְ אָמַר זֶה 'הַשַּׁעַר' לָשׁוֹן יָחִיד, **שֶׁמִּן צַדִּיק אֶחָד שֶׁנַּעֲשָׂה צִנּוֹר וְשַׁעַר לַה', מִמֶּנּוּ יוֹנְקִים צַדִּיקִים וְיָבוֹאוּ בּוֹ לְקַבֵּל שֶׁפַע מִמֶּנּוּ, וְהוּא נַעֲשָׂה צִנּוֹר עֲלֵיהֶם.** וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ' בְּלָשׁוֹן יָחִיד, שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר שֶׁנַּעֲשָׂה עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם, וְהוּא נָטַל שְׂכַר כֻּלָּם, וְאַחַר כָּךְ מְחַלֵּק הוּא לַאֲחֵרִים. וְזֶה שֶׁאָמַר 'לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים', **שֶׁמִּן צַדִּיק אֶחָד לוֹקְטִים אַחַר כָּךְ אֲחֵרִים.**

(מגלה עמוקות על ואתחנן, אופן רלט)

מעתה לא נתפלא לשמוע את שיחתו של רבינו הקדוש, שאמר:

אֲנִי אָשִׁיר שִׁיר לֶעָתִיד שֶׁזֶּה יִהְיֶה הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים! [אָמַר הַמַּעְתִּיק: עַיֵּן בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן בְּהַתּוֹרָה "בֹּא אֶל פַּרְעֹה" (חלק א' סימן ס"ד), וּבְלִקּוּטֵי תִנְינָא בְּהַתּוֹרָה "תִּקְעוּ תּוֹכָחָה" (סימן ח')]:

(חיי מוהר"ן, רסו. בנשמט)

שכן:

אִם תּוֹסִיף לְעַיֵּן שָׁם בַּשְּׁלָ"ה אֲשֶׁר יְסוֹבֵב עָלָיו גַּם הַכָּתוּב שֶׁבְּסוֹף הַפָּרָשָׁה הַנַּ"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָּרַבִּים, רָצָה לוֹמַר שֶׁיִּקַּח שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם. וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק, פֵּרוּשׁ הוּא יְקַבֵּל חֶלְקוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמָּשׁ. וּשְׁאָר הַצַּדִּיקִים יְקַבְּלוּ עַל יָדָיו". **וְתִרְאֶה בְּעֵינֶיךָ שֶׁיֵּשׁ לְבָאֵר שֶׁזֶּה זֶה מַאֲמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִגּוּן לָשִׁיר, אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים וַחֲסִידִים** (וְשֶׁזֶּה עִנְיַן מַה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל: 'שָׁר' לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא 'יָשִׁיר'). כִּי כְּבָר נוֹדָע וּמוּבָן שֶׁכָּל שָׂכָר הַמְקֻוֶּה לְהַצַּדִּיקִים הוּא בְּאֶמְצָעוּת הַנִּגּוּן שֶׁיִּתְעַר לֶעָתִיד.

(כוכבי אור, שיחות וסיפורים, לח)

ובעת התיקון השלם, כאשר יתגלה האור הגנוז:

הוּא יְשָׁרְתֵנִי, לְהַשְׁפִּיעַ הַשָּׂגוֹתָיו וְסִתְרֵי תּוֹרוֹתָיו, לְכָל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים, לְעוֹלְמֵי עַד וּלְנֵצַח נְצָחִים.

(ביאור הליקוטים, תורה כז)

וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת שֶׁהִשִּׂיג בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת מִדַּת הַבִּינָה שֶׁהִיא הָעוֹלָם הַבָּא כַּיָּדוּעַ, וְכַמּוּבָן בְּסִפְרֵי אֱמֶת שֶׁכָּל עוֹלַם הַתִּקּוּן וּתְחִיַּת הַמֵּתִים וְעֹנֶג הַנְּשָׁמוֹת לָנֶצַח הוּא מִבִּינָה אִמָּא עִלָּאָה, בְּסוֹד הַכָּתוּב "כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַ'חֲ'מֶ'נ'וּ'" - וְיֵשׁ בָּזֶה אוֹתִיּוֹת "נַ'חְ'מָ'ן'". **כִּי הוּא הָאוֹר הַנֶּעְלָם אֲשֶׁר עָלָיו יְסוֹבְבוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה**, וְהוּא אֲשֶׁר נֶאֱמַר עָלָיו: "וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב", "כִּי טוֹב לִגְנֹז" כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל.

(כוכבי אור, חכמה ובינה, לג)

וְזֶה אֲשֶׁר גַּם "**אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים**" עִם הָאוֹתִיּוֹת וְהַתֵּבוֹת, בְּמִסְפַּר שְׁמוֹ בִּשְׁנֵי פָּנִים: "**נַחְמָן**" עִם הַכּוֹלֵל, "**נַחְמָן בֶּן פֵּיגָא**" (443).

(שם, לד)

הן על כך אנו משוררים:

חִדּוּשׁ גָּדוֹל כְּנִשְׁמָתְךָ עֲדַיִן לֹא הָיָה מִשָּׁנִים קַדְמוֹנִים. **נִשְׁמָתְךָ הִיא שׁוֹשַׁנָּה הַנְּתוּנָה בְּרֹאשׁ הַכִּסֵּא בַּמָּרוֹם**[כ], וּבַעֲווֹן הַדּוֹרוֹת וּמִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת מֻנַּחַת לְמַטָּה בְּהֶסְתֵּר וּבְהֶעְלֵם. **עוֹד יָבוֹא אֶחָד בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, אֲשֶׁר יַגְבִּיהֲךָ וְיַחְזִירְךָ לִמְקוֹמְךָ לְמַעְלָה בִּשְׁמֵי מָרוֹם, וְאָז תְּנַגֵּן הַנִּגּוּן הַנִּפְלָא בְּשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם נִימִין, אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים.** עַל כֵּן אָמַרְתָּ שֶׁחִדּוּשׁ כְּמוֹתְךָ עֲדַיִן לֹא הָיָה בָּעוֹלָם.

(שיר ידידות, לרבי מנחם מנדל זצ"ל)

◆ ◆ ◆

סוף דבר הכל נשמע:

רבינו הוא הנשמה הכללית של כל נשמות ישראל, ראש בני ישראל, וראש כל הצדיקים, וכל הצדיקים כלולים בו ומקבלים ממנו בזה ובבא.

מדוע תתנשאו על קהל ה'?

אחר כל הדברים האלה, הננו להדגיש:

ידענו גם ידענו, כי דברים אלו קשים לעיכול למי שאינו רגיל בהם. והמחשבה העולה בלב למקרא דברים אלו, היא טענתם עתיקת-היומין של עדת קרח: "מדוע תתנשאו על קהל ה'?!".

כשם שהאחים תמהו בפני יוסף "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו", כך גם היה בגילויו הראשון של נשמת משה; התנשאותו של משה לא מצאה חן בעיני רבים, וקרח ועמו 250 ראשי סנהדראות, נקהלו על משה ועל אהרן,

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם: **רַב לָכֶם, כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדֹשִׁים וּבְתוֹכָם ה', וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה'?!**

(במדבר טז, ג)

הם היו מוכנים להודות בגדולתו של "משה", אבל לטעמם הוא 'הגזים' מעט...

רַב לָכֶם - **הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדַּאי לְקַחְתֶּם לְעַצְמְכֶם גְּדֻלָּה.** כֻּלָּם קְדוֹשִׁים - כֻּלָּם שָׁמְעוּ דְבָרִים בְּסִינַי מִפִּי הַגְּבוּרָה. וּמַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ - לֹא אַתֶּם לְבַדְּכֶם שְׁמַעְתֶּם בְּסִינַי אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, כָּל הָעֵדָה שָׁמְעוּ.

(רש"י, שם)

וכך הוא לדורות:

כִּי כָּל הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עַל צַדִּיקֵי אֱמֶת וְהַנִּלְוִים אֲלֵיהֶם, יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצֵי קֹרַח, דָּתָן וַאֲבִירָם, כַּמּוּבָא.

(ליקוטי הלכות, פריה ורביה ה, ה)

וגם בימינו הוא כך: כשמדברים על רבינו שהוא הנשמה הכללית והגדולה, ואליו יש להתבטל - לא סובלים זאת בני העולם. ובלבם תמיהה: "מדוע תתנשאו על קהל ה'? כל העדה כולם קדושים, ויש הרבה צדיקים וראשי סנהדראות וכיו"ב, ומדוע רק אתם?".

ואכן, מכך נובעת עיקר המחלוקת, מאז ועד היום. וכדברי רבי אברהם ב"ר נחמן:

אִם תְּעַיֵּן בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (בְּדַף קי"א) מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל עַל פָּסוּק "וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר" וְכוּ', וְעַל פָּסוּק "וְעָנְתָה שָׁמָּה" וְכוּ' - **לֹא תִתְפַּלֵּא עוֹד וּמוֹרָא לֹא יַעֲלֶה עוֹד עַל רֹאשְׁךָ בִּרְאוֹתְךָ שֶׁגַּם הַיּוֹם יֹאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לִרְגֹּם בַּאֲבָנִים אֶת הַשְּׁנַיִם מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא אֲשֶׁר בִּגְדֻלָּתוֹ יַאֲמִינוּ, וּבִדְבָרָיו הַנּוֹרָאִים יִתְדַּבְּקוּ, וְאֶת קוֹלָם יִתְּנוּ לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל זִקְנֵי הָעֵדָה גַּם אִם נִשְׁלְחוּ עַל פִּי ה'** (מֵרוֹמְמוּת דַּעְתּוֹ הַנֶּעְלָמָה גַּם הַיּוֹם לִתֵּן מָקוֹם לִטְעוֹת).

וְנִזְכֹּר נָא יְמוֹת עוֹלָם נָבִין שְׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר: **נַבִּיט נָא וְנִרְאֶה בְּשִׁבְטֵי יָהּ אֲשֶׁר בִּזְכוּתָם אָנוּ חַיִּים, וְגַם הֵם שָׂנְאוּ בְּכָל מִינֵי שִׂנְאָה אֶת יוֹסֵף אֲחִיהֶם שֶׁהָיָה גָּדוֹל וְנַעֲלֶה עַל כֻּלָּם** (כִּי רַק הוּא נֶחְשָׁב בֵּין הַשִּׁבְעָה רוֹעִים, וְגַם קְרִיעַת יַם סוּף הָיָה בִּזְכוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל עַל פָּסוּק "הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס").

נַשְׁקִיפָה נָא וְנִרְאֶה בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מְדַבְּרִים בּוֹ: מְבֹאָר בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּבַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כִּי מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת נְשִׂיאֵי הָעֵדָה אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, וְגַם כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (עַיֵּן הֵיטֵב בְּפָרָשַׁת קֹרַח מֵרֹאשָׁהּ עַד סוֹפָהּ) - כֻּלָּם כְּאֶחָד רָבוּ וַיִּלּוֹנוּ עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, אֲשֶׁר פֶּה אֶל פֶּה יְדַבֵּר בּוֹ, וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט. וְאַחַר כָּל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לְעֵינֵיהֶם הַגּוּפָנִיִּים וְהַגַּשְׁמִיִּים, **אֵיכָכָה, אֵיכָכָה, גָּבְרָה עֲלֵיהֶם הַסָּתָה וְהַעְלָמָה כָּזֹאת** עַד שֶׁאָמְרוּ עָלָיו מַה שֶּׁאָמְרוּ.

(חכמה ובינה, לז. בהערה)

כך שגם על רבינו, בהכרח שיעבור אותו סיפור.

אֲבָל עַל כָּל זֹאת מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה, וּלְעוֹלָם יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁמֵּרֹב כֹּבֶד הַמִּלְחָמָה הֻכְרַח לְהִתְכַּסּוֹת וּלְהִסְתַּלֵּק מֵאִתָּנוּ, וְגַם אָרְכוּ יְמֵי הִסְתַּלְקוּת בְּעֵרֶךְ כִּפְלַיִם מֵהַמִּסְפָּר מ"ה שָׁנִים שֶׁאָמְרוּ הַצּוֹפִים עַל הַהִתְכַּסּוּת הַזֹּאת[כא]. אֲבָל לֹא לְעוֹלָם יִזְנַח ה' וְלֹא לָנֶצַח יִקְצֹף, וְגַם אָמְנָם בְּכֹחוֹ כִּי עַז וּגְבוּרָתוֹ (מִשֹּׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבַּבִּינָה) כִּי קָשָׁתָה, לֹא נִתְעַלַּם מֵאִתָּנוּ מִכֹּל וָכֹל כְּמֵאָז וּמִקֶּדֶם, לְבַל יֵדַע אִישׁ אֶת מְקוֹם קְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר גְּאֻלָּתֵנוּ תְּלוּיָה בּוֹ[כב]. וְלָכֵן גַּם אִם יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאַת מֶלֶךְ הַזָּקֵן וּכְסִיל, מִשָּׁם יוֹרִידוֹ וְיַפִּילוֹ, **כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ עַד אִם כִּלָּה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֵּר, לְגָאֳלֵנוּ וּלְרַפְּאֵנוּ מִתַּחֲלוּאֵינוּ הָעֲצוּמִים.**

(שם) ■

כ. ע"פ המבואר בסיפורי מעשיות, מעשה מבן המלך והשפחה שנתחלפו.

כא. היינו שהנביאים התנבאו [בדניאל, ומובא גם בפיט רבי אלעזר הקליר בפרשת החודש] שמשיח יתכסה לאחר התגלותו, למשך 54 שנה, ומאז הסתלקותו של רבינו עברו כבר [בעת כתיבת ספר כוכבי אור] יותר מכפליים ממספר זה.

כב. היינו שבהסתלקותו של משה רבינו, נעלם קברו אשר אילו היה מקום קברו ידוע והיו משתטחים ומתפללים שם הייתה הגאולה באה. אך בהסתלקותו של רבינו, לא נעלם מאתנו קברו, ואנו יכולים לזכות לבוא לשם ולהחיש בכך את גאולתנו ופדות נפשנו.

בנימין שאג

כלל כל התיקונים

עוד בשיעור א' נחשב היה בין המצטיינים, ועוד יותר כשעלה לשיעור ב'. לא היה זה מובן מאליו, אולם ההתמדה והעקשנות, היא זו שהביאה אותו למקום זה, בחור מבוקש שהכל חפצים בקרבתו, שומר על סדרי הישיבה בדייקנות, ואף תפילתו נערכת בהתלהבות מעוררת השתאות.

הכול היה מושלם, אלמלא עניינים שבין אדם לחברו, לדאבון לב הרמי"ם והמשגיח, מיודענו הבחור המתמיד היה בין אלו שהיצר הרע רודה בם. חברי החדר בפנימייה העידו על מידות שאינם הגונות השוכנות בקרבו אשר ניתן להן דרור כל אימת שאין מישהו מהצוות בסביבה... "הפלא ופלא כיצד יכול אדם כזה להעמיד פני מתמיד דגול במשך הסדרים..." היו מפטירים לעיתים בקול.

שיחות המוסר שנערכו בהיכל הישיבה, כמו שיחות פרטיות שניהל אתו המשגיח תכופות, בהן היה מרבה לצטט ולהרחיב בגנותן של מידות רעות, ואודות מהות בחור ישיבה ההוגה בתורה, שכל מגמתו היא להיות קשור אל ה' ית' בכל צורת התנהגותו, לא הניבו תוצאות. ודומה היה כי לבו משוח בשמן עבה וסמיך שאינו נותן לדיבורי האמת לחלחל.

♦ ♦ ♦

ימי השובבי"ם בישיבות הקדושות מפורסמים במבצעי החיזוק בעמל לימוד התורה הנערכים בהם - כדוגמת לימוד של חמש שעות רצופות ואף יותר. שהלא ידוע מה שגילה האר"י הקדוש, כי ימים אלו בהם הזדככו בני ישראל בעבודת הפרך במצרים, מסוגלים לתיקון פגמי הנפש.

מסתמא, נשוא סיפורנו כבחור מתמיד, בעל עקביות חסרת פשרות, התייגע והתאמץ גם הוא להגיע למקומות הראשונים. אולם בשנה זו, החליט המשגיח להוסיף עבורו מבצע אישי העוסק במיוחד בעניין תיקון המידות, על מנת לסייע לו להגיע לתיקון הנפש בשלימות.

תחילה, הופתע מהיוזמה המיוחדת, אולם בתוך תוכו ידע גם ידע, כי מידותיו הנוראות אינן עולות בקנה אחד עם התמדתו בתורה, ובעצמו גמר אומר כי חייב הוא לבקש עצה ותרופה כיצד להגביר ולחזק את המידות והרצונות הטובים שניחן בהן, על המידות והתאוות המגונות המונעות ממנו להעפיל בדרך העולה בית א-ל.

♦ ♦ ♦

ואמנם, נדמית הייתה לו עבודה זו רחוקה ובלתי ניתנת להשגה, הצטיירה היא בעיני רוחו כעבודה מאומצת, לא פחות ואולי הרבה יותר, מאשר התאמץ וקנה את הרגליו בהתמדה ועמל התורה. אולם ברחמי ה', כבר באותו היום, בשיעורו הקבוע בספרי רבינו, הזדמן הוא לקטע מאיר עיניים בעניין זה בספה"ק ליקוטי עצות, והדברים כבשו את ליבו.

"על ידי לימוד פוסקים, על ידי זה מפרישין ומבררין הטוב מהרע, ומבטלין הרע מכל הארבע יסודות שהם כל המידות, שזה עיקר תיקון האדם" (ליקוטי עצות, תלמוד תורה, ח).

וכמו כן מביא במקום אחר (שם, סב): "והוא תיקון גדול מאד לברר ולתקן את כל הפגמים שפגם על ידי עוונותיו, כי על ידי לימוד הפוסקים מבררין הטוב מהרע, שהוא כלל כל התיקונים'.

דרך קבע, בעת שיחות המשגיח בימי השובבי"ם, אודות התיקונים הנוראים המובאים בספרים על התעניות והסיגופים שהיו נוהגים בהם בדורות הקודמים, היה לבו נופל בקרבו, באשר ידע את נפשו ותכונותיו הרעות. לא כן כעת, אחר שנתקל בדבריו המפורשים של רבינו הק', נפעם ליבו והשתוממה רוחו, כי בעבודה קטנה, אך עקבית לא פחות, אפשר גם אפשר להגיע לכך!

כי הלא ידע הוא מכבר את ביאור הדברים, האדם בעוונותיו מעורב טוב ורע, היינו מידות טובות עם מידות רעות, רצונות טובים עם תאוות רעות, וכן הלאה. וגם בתורה הקדושה יש אחיזה של טוב ורע, היינו דברים האסורים ודברים המותרים. וכשהאדם עוסק לברר את ההלכה, מה מותר ומה אסור, הרי הוא מבדיל ומפריש את הטוב מן הרע, וגורם על ידי זה שגם בנפשו יתבררו הטוב והרע.

באחת עלו בזיכרונו הפרסומים הרבים המודיעים על התחלת לימוד הלכות שבת, בסדר העמוד היומי במשנה ברורה.

על אתר החליט הוא, כי מרגע זה ואילך, יעמוד על כך בעקביותו הידועה והנחרצת, שלא יעבור עליו שום יום בלי לימוד פוסקים.

אמר ועשה, מיד קבע עם החברותא להזדרז בארוחת הבוקר, כדי שיוכלו להספיק את לימוד העמוד היומי במשנה ברורה עוד לפני התחלת הסדר.

♦ ♦ ♦

פשוט הוא ואין צריך לומר, כי עם הזמן, מידותיו התרומיות החלו לצוץ ולפאר את כל סביבתו. חבריו וכל מכריו נהנו מטוב ליבו, מזגו הנעים, ואורך רוחו. לא שברגע אחד הפך את עורו, כי עבודת המידות - עבודה תמידית היא, לשרש, לכבוש, ולעקור הרע בכל דרך שיוכל. אולם בעצה פשוטה וחיונית זו, הייתה הדרך קלה ונהירה.

ובכוח רבינו הקדוש, עצותיו הנפלאות ואורו הגדול יזכה וגם יצליח.

והריחו ביראת ה'

המוני תלמידי אור האורות הנחל נובע מקור חכמה ותלמידו הקדוש רבי נתן די בכל אתר ואתר
יוצאים עם בואם של ימי השובבי"ם הקדושים
להילחם ולכבוש את מלחמת הקדושה ונסיונות אחרית הימים

עם אורו רוחו תהילתו ותפילתו
וכלי זינו של משיח

ומתחילים ללכת עם

תורה ב' "אמור ואמרת"

בליקוטי מוהר"ן קמא

לשוח ולהתבודד עם התורה ולשפוך לב כמים
בדיבורים חמים כגחלי אש עד שיכמרו רחמיו
יתברך ו"גבה אתהפך' ויאר פניו אלינו לגאלינו
גאולה שלימה בביאת משיח בן דוד נצר מחלציו
יצא אליו נכספת נפשינו כל הימים

וְכַאֲשֶׁר נִשְׁמַע וְנִרְאָה גַּם בְּעֵת יְצִיאַת נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שָׁעַד נְשִׁימָה הָאַחֲרוֹנָה, כָּפַל וְשִׁלֵּשׁ, "חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ"

כִּי הוּא הָיָה הַתַּלְמִיד הָאֱמִתִּי אֲשֶׁר נֶאֱכַל וְנִתְהַפֵּךְ לְמַהוּת רַבּוֹ מַמָּשׁ כִּבְיָכוֹל. וְתֵכֶף בְּעֵת הִתְקָרְבוּתוֹ גְּלָה אַדְמוֹ"ר זַ"ל אֶת הַתּוֹרָה קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ, לְמַעַן הוֹדִיעַ עַל יָדוֹ אֶת הַבָּקִי בְּשׁוֹב לְכָל הַמַּגָּחִים בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּית וּמִתַּחְתָּיו, וְכַמּוּבָן לְמַשְׁכִּיל גַּם בְּהַתּוֹרָה 'כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם' לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' סִימָן ז' שֶׁאָמְרָה קֹדֶם הִסְתַּלְקוּתוֹ, וְרִמֵּז בָּהּ סְמִיכָה לְמוֹהֲרַנַ"ת זַ"ל שֶׁכָּל הָאָרֶת הַתַּלְמִיד יְ'ה'וֹ'שֻׁ'עַ הוּא בְּסוֹד "יְ'קוּמוּן, הָ'קִיצוּ וְרַ'נְּנוּ שׁ'וֹכְנֵי עָ'פָר".

וְכַאֲשֶׁר נִרְאֶה וְנוֹדָע לְכָל מַבִּיט וּמִסְתַּכֵּל בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמַּרְבֶּה לְדַבֵּר מִכָּל הַמִּדּוֹת טוֹבוֹת וְיִשָּׁרוֹת, אֲבָל עִקַּר וְרֹב דְּבָרָיו יְסוֹבְבוּ עַל עִנְיַן הִתְחַזְּקוּת לְחַזֵּק וּלְאַמֵּץ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים וְהָעֲיֵפִים וְהַיְגֵעִים, אֲשֶׁר עֲמָלֵק רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם, לְבַל יִתְיָאֲשׁוּ עַצְמָם מִן הָרַחֲמִים, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ חַנּוּן וְרַב לִסְלֹחַ.

וְכַאֲשֶׁר נִשְׁמַע וְנִרְאָה גַּם בְּעֵת יְצִיאַת נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שָׁעַד נְשִׁימָה הָאַחֲרוֹנָה, כָּפַל וְשִׁלֵּשׁ, "חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ" פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, וְהַמַּגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית סָבַב גַּם אֵלָיו קְרִיאַת הַשֵּׁם בְּסוֹדוֹת נִשְׂגָּבוֹת וַעֲצוּמוֹת, וְעַל כֵּן בַּעֲנִיּוּת דַּעְתִּי חִשַּׁבְתִּי גַּם שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ זַ"ל וְרָאִיתִי כִּי הוּא בְּמִסְפַּר "חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלֹחַ" (500) מְכֻוָּן מַמָּשׁ.

(כוכבי אור, חכמה ובינה לט)

י' בטבת תשע"ט,
174 שנה
להסתלקות מוהרנ"ת

מה אנחנו עושים כדי להמשיך את עניינו ?

בס"ד

צוואת התלמיד הגדול:

שֶׁעִקַּר עִסְקָם שֶׁלָּכֶם יִהְיֶה לְהַדְפִּיס סְפָרִים -
שֶׁיִּתְקַיֵּם 'יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה'

"וְתִהְיוּ חֲזָקִים, בְּמָמוֹן, בְּרָצוֹן וּבְטִרְחָא"

תלמידים נאמנים מקיימים את צוואת מוהרנ"ת

כדי שתהיה לנו היכולת להמשיך בהפצת שלהבת טהרת אורו הנצחי של רבינו הק' ברבבות אלפי לבבות נאמניו ומקושריו בכל רחבי ארה"ק ובכל תפוצות תבל

גיליון 'אבקשה' נשלח באופן אישי
מידי חודש בחדשו לבתי השותפים

ביומא דהילולא של אור העולם

מוהרנ"ת זי"ע

נאזור כח ונחלץ חושים

להניח אבן בבית אבקשה

שלא יכבה נרו לעולם

בזכותך!

'אבקשה' מודפס ב-5,000 עותקים מידי חודש, ומופץ בלמעלה מ-100 נקודות ברחבי הארץ והעולם, 'אבקשה' חותר ומתייגע לקיים את צוואת מוהרנ"ת להטעים ולהזריח את אור רבינו הק' בכל רחבי תבל

..."הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתָיו חוּצָה, כִּי בָּהֶם תְּלוּיִים כָּל הַיְשׁוּעוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל לָנֶצַח"

(עלים לתרופה)

הזכות שלך להיות שותף!

אתה חייב את זה לעצמך- חייג עכשיו:

02-539-63-63

שלוחה 2

מענה אנושי בין השעות 14:00-20:00, בשאר שעות היממה אפשר להשאיר הודעה

אבקשה

ה'ליקוטי הלכות'
בראי הזמן והתקופה

זה ספר תולדות אדם

**תגליות חדשות, פענוח צפונות,
וחשיפת המאורעות וקורות הימים
יחד עם נסיבות ותלאות הזמן שנלוו
והותירו את חותמם על התגלות
החידושים וכתיבת ההלכות
שבספר הקדוש
"ליקוטי הלכות"**

פרק ראשון בסדרה
מאמר פתיחה

שער ליקוטי הלכות דפוס ראשון

כבר נודע בשערים מה שהפליא לעשות התלמיד הנאמן מוהרנ"ת זי"ע בספר הקדוש והנורא "חיי מוהר"ן" בו טרח ויגע לחוק עלי גליון את כל השתלשלות המאורעות והעניינים שנלוו לכל התורות והשיחות והמעשיות הקדושות שגילה ראש בני ישראל הנחל נובע מקור חכמה זי"א, אשר מלבד מה שכידוע נמשכו רבים מהם ממה שעבר והתרחש בעולם ואצל אנשיו ומכל ענייני החדשות שהיו מספרים לפניו, עוד הם לפתח עינים ולהביט כמציץ מבין החרכים בנפלאות המאמרים וההשגות הגנוזים בהם, וכדברי מוהרנ"ת זי"ע:

"אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לֵידַע דָּבָר אֶחָד מִמַּה שֶׁעָבַר עַל רַבֵּנוּ זַ"ל בְּכָל פַּעַם, כִּי בְּכָל מְאוֹרְעוֹתָיו הָיוּ סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת נִפְלָאוֹת וַעֲצוּמוֹת מְאֹד" (חיי מוהר"ן קכז).

בדרך זה אף הלך הגה"ק רבי נחמן מטשהרין זי"ע בספרו הבהיר "פרפראות לחכמה", וברבים מהתורות שכתב עליהם ביאורים וחידושים הקדים ועיטר בראשם את הסיפורים והמעשיות שהיו סביב ואצל כל תורה ותורה ושלבם בביאוריו העמוקים.

וכמעשה הזה אנו מוצאים אצל מוהרנ"ת עצמו, שגם חידושיו אוצרי אוצרות של התגלות והתנוצצות אלקות הותיר אחריו ברכה התלמיד הגדול מוהרנ"ת זי"ע בספרו הגדול והקדוש "ליקוטי הלכות", מערכות של חידושי תורה רחבות ידים עמוקות לב ומאירות עינים ומשובבות נפש הבנויים ומיוסדים כולם על אדני התורות, המעשיות והשיחות של הרב האמת אור האורות הנחל נובע מקור חכמה זיע"א.

ואולם קורות חייו של מוהרנ"ת זי"ע ומאורעות ימי התקופה שזורים ובלולים, טמונים ונרמזים ומתנוצצים על פני חידושי ההלכות, וידיעתם עוד מוסיפה ושופכת אור על הדברים ומעצימה את ההתחזקות החבויה בהם.

בסדרת מאמרים הבאים נבוא בס"ד לפענח תעלומות ולמקד אלומת אור סביב זמן כתיבת ההלכות, לדלות פנינים ולמצוא את תיאום הזמנים וההתרחשויות שנלוו אליהם, כפי אשר אנו למדים מפיהם ומפי כתבם • לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹר אַחֲרוֹן בָּנִים יִוָּלֵדוּ יָקֻמוּ וְיַסַּפְּרוּ לִבְנֵיהֶם

בתורותיו של רבינו מושפעים ומתחדשים מבחינת הזמן והמקום והמאורעות שעברו עליו בעידן ההוא, וכנראה לכל מביט בספרו הגדול 'ליקוטי הלכות' איך שחלק נכבד מדרושיו וחידושיו סובבים על פרשיות השבוע וימי החגים והמועדים שנתחדשו לו באותם עיתים וזמני קודש. וכל המעיין בהם נוכח איך שרשימו מתוך התלאות וההרפתקאות ומאורעות השעה שהתרחשו עמו ובכלליות העולם, אם זה בתקופת השתוקקותו ונסיעתו לארץ ישראל, או בעניין ההדפסה ובניית הקלויז, ואם זה התחזקותו בשנות המחלוקת האיומה, ומאורעות של צער ויגון, ואם זה חידושים שהתחדשו לעתות שמחה וחדוה כימי נישואין וחתונה ולידה וברית מילה, שמתוך כל אלו עלו ובאו חידושי תורה עליונים וגבוהים המיוסדים על השגות אלקות טמירים ונשגבים שאין למעלה מהם.

ודעת לנבון שבהתחברות והקדמת ידיעת הסיפורים והמעשיות וקורות דברי הימים של התלמיד בעת שחידש והעלה על הכתב את השגותיו ודרושיו הנפלאים, שופכים הם אור חדש בבחינת 'ואלה מסעי בני ישראל' 'ויכתוב את כל מוצאיהם למסעיהם', שמתוך המעברים נעשה תורה, ומעוררים חיות והרגש חדש להבין ולהשכיל ולאחוז יותר ויותר בעוז ותעצומות בדבריו הקדושים. ובפרט כשנזכרים באלו יסורים, תלאות וטלטלות ופגעי הזמן מחרידים נולדו ההלכות הללו, ואיך התעצם בגבורה עילאה בכוחו הגדול העולה על הכל של רבו הק', ולא נלאה ולא רפו ידיו מלהמשיך ולחדש את אלו ההלכות המאירות, זה מחזק ומחייב את הכל בבחינת "הלל מחייב את העניים".

בהתקרב יומא דהילולא של מוהרנ"ת, אמרנו לצאת אל השדה הגדול והעליון אשר נטע אור העולם בכרם בית ישראל, להשים עין באילנות וההלכות המפוארים שצמחו בערוגותיו, לחפש ולברר מה עבר בשעת נטיעתם, לתור אחרי תאריכי וזמני התחדשות וכתיבת ה'הלכות', ואת השתלשלות בניית והתרחבות דבריו עד כמה שידינו תגיע בבירורים אלו, ולהציג ולהציע לפני הקוראים על במה זו - המתחדשת מזמן לזמן, מדלות מנחת ידינו, כדי שיוכלו הדברים להתלבן ולהתברר יותר ויותר.

זכות ראשונים

בטרם כל שיח, יש להזכיר שזכות ראשונים לרעיון קודש זה שמורה להרה"ח ר' חיים מנחם קרמר שליט"א, שבספר הגדול 'באש ובמים' לסיפור תולדות חייו של מוהרנ"ת, שילב הרבה מדברי מכתביו וקצת מהלכותיו, וביותר הגדיל לעשות ב'נספח' שבסוף הספר, שם הרחיב את היריעה וליבן ובירר בזה הרבה דברים, וסידר את ההלכות לפי סדר הזמנים, כשהוא מניח מקום ומעורר את הקוראים לדרוש ולחקור בזה יותר ויותר.

ואכן, מאז ועד הלום נחשפו מסמכים וכתבי יד רבים, שבאמצעותם ניתן לבסס ולהעמיד דברים על דיוקם, כש'אין בית המדרש ללא חידוש', ובהצעת הדברים כפי שנעשה בעזרת ה' בגליונות הבאים, בוודאי יוכלו להתווסף לעיני המעיין חידושים ותגליות שלא זכו לתשומת לב עד היום.

השתלשלות יצירת הליקוטי הלכות

כדי לעמוד על איזה תבנית ומהלך נבנה והוסד הספר הקדוש "ליקוטי הלכות", שומה עלינו להקדים בקוצר אמרים, את סיפור סדר השתלשלות ראשית יצירתו ותחילת הוויתו, שלב אחר שלב.

היה זה בראשית התוועדות הרב והתלמיד, כאשר "המלכים נועדו יחד" ונתראו פנים אל פנים בשלהי חודש אלול תקס"ב, רמוז רמז הרב ברמזיו הנפלאים לתלמידו המתקרב והנכסף אליו, שיראה לחדש בתורתו הק'.

שלושה סיפורי מופת סיפר אז לפני תלמידו, ובאחד מהם ביקש לפלס בהם את דרכיו לעתיד לבא. הסיפור סופר על הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי בעל התניא זצוק"ל, אשר תלמיד היה לו שבמשך שמונה שנים רצופות אמר תורה על פי חסידות על מאמר אחד ששמע מפי רבו הק': **"ובזה רמז לו בחכמתו שיראה להשתדל לחדש בדבריו ובתורתיו הקדושים"** (אבניה ברזל).

לא חלפו ימים מועטים מאותה התוועדות, ובשבת שובה תקס"ג בעידן רעווא דרעווין גילה רבינו הק' את התורה "קרא את יהושע", המופיעה בליקוטי מוהר"ן קמא תורה ו'. בתורה זאת שכבר נזכר ודובר בה מפורשות על הקשר העליון שבינו ובין תלמידו, שהוא כדוגמת 'משה ויהושע', החלה הלכה למעשה זריעת הגרעין הראשון ויציקת היסודות לבנין הרם ונשא של הספר הקדוש "ליקוטי הלכות".

וכך מתאר מוהרנ"ת זי"ע בקולמוסו הבהיר את המאורעות שקדמו ל"**תְחִלַּת חִנּוּכִי לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁחִנֵּךְ אוֹתִי בְּרַחֲמָיו וּדְרָכָיו הַנִּפְלָאִים**":

"וְהִנֵּה כָּל זֶה הָיָה בְּהַתְחָלַת הִתְקָרְבוּתִי אֵלָיו, וְאָז לֹא זָכִיתִי עֲדַיִן לִכְתֹּב לְפָנָיו הַתּוֹרוֹת הַגְּדוֹלוֹת, רַק הַמַּאֲמָרִים הַקְּצָרִים כָּתַבְתִּי בְּעַצְמִי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְהָיִיתִי מִתְגַּעְגֵּעַ זְמַן הַרְבֵּה לְקַבֵּל זֹאת הַתּוֹרָה אֶצְלוֹ בִּכְתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא זָכִיתִי לָזֶה עַד אַחַר פּוּרִים, שֶׁהָיִיתִי אָז אֶצְלוֹ בְּמֶעְדְּוֶעְדִּיוְקֶע, וְאָז יָשַׁבְתִּי לְפָנָיו וְהֶעְתַּקְתִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְפָנָיו, וּמִפִּיו יִקְרָא אֵלַי, מִתּוֹךְ סִפְרוֹ בִּכְתַב־יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וַאֲנִי כּוֹתֵב עַל הַנְּיָר.

"וְאַחַר־כָּךְ, בְּאֵיזֶה עֵת בְּסָמוּךְ בַּלַּיְלָה, עָמַדְתִּי לְפָנָיו כְּשֶׁכְּבָר יָשַׁב עַל מִטָּתוֹ וְרָצָה לִישֹׁן, וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹ אָז הַרְבֵּה, וְאָז גִּלָּה לִי הַשְׁלֹשָׁה מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ, שֶׁשַּׁיָּךְ לָזֶה, כַּנִּדְפָּס בִּמְקוֹמוֹ שָׁם, עַיֵּן שָׁם. וְסִיֵּם אָז וְאָמַר, כִּי כָּל שָׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כַּנִּדְפָּס שָׁם.

"וְאָז שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ אֵיךְ שָׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, עָנָה וְאָמַר: זֶה תֹּאמַר אַתָּה (דָאס זָאג דוּא שׁוֹין), וּבָזֶה הָלַכְתִּי אָז מִלְּפָנָיו זַ"ל. וְתֵכֶף הִתְחַלְתִּי לַחֲשֹׁב בָּזֶה, וְתֵכֶף בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתִי מִבֵּיתִי לָאַכְסַנְיָא שֶׁלִּי, הִזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּזֶה חִדּוּשִׁים נָאִים, וּבְבוֹאִי לָאַכְסַנְיָא שֶׁלִּי מָצָאתִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּלֵי כְתִיבָה וְכָתַבְתִּי מִיָּד מַה שֶּׁחָנַנִי ה' בָּזֶה, וְזֶה הָיָה בִּתְחִלַּת חִנּוּכִי לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁחִנֵּךְ אוֹתִי בְּרַחֲמָיו וּדְרָכָיו הַנִּפְלָאִים.

"וּבַיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו הֵבֵאתִי לְפָנָיו מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי, וְהוּטַב בְּעֵינָיו, וְשָׂחַק מֵחֲמַת שִׂמְחָה וְעָנָה וְאָמַר: תּוּכַל לִלְמֹד אִם תִּהְיֶה מַתְמִיד ("דוּ וָועסְט קָענִין לֶערְנִין אַז דוּא וָועסְט בַּגֶערִין")" (חיי מוהר"ן ב).

◆ ◆ ◆

ואולם למרות שגיל יגיל צדיק ושש ושמח בחידושי תורת התלמיד המשמחי לב, עמד הוא מלחדש בהוראת רבו עד שיתמיד הרבה בלימוד הפוסקים ולימוד ספרי קבלה: "אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן אַחַר־כָּךְ הֻכְרַחְתִּי לְהַפְסִיק מִלְּחַדֵּשׁ עַד שֶׁאֶלְמַד פּוֹסֵק הַרְבֵּה וְאַחַר־כָּךְ סִפְרֵי קַבָּלָה וְכוּ',

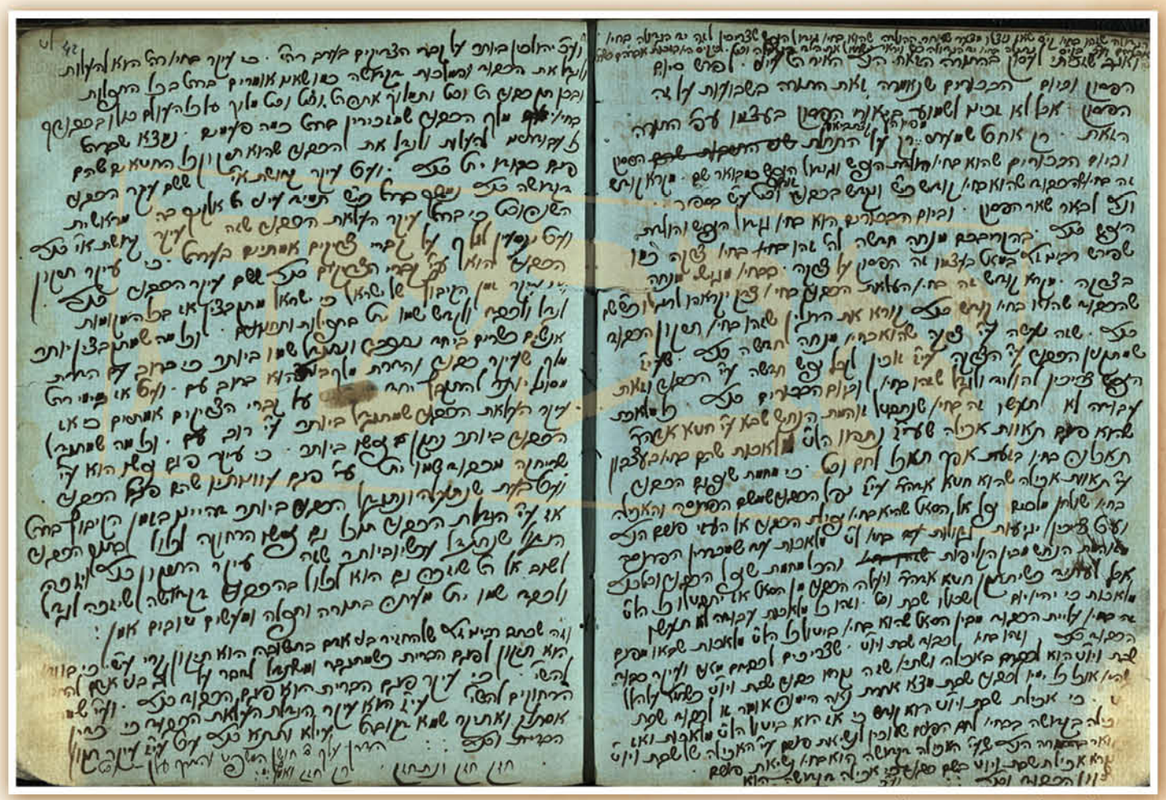

דרושי הליקוטי הלכות בכתב יד קדשו של מוהרנ"ת

בהתחברות והקדמת ידיעת הסיפורים והמעשיות וקורות דברי הימים של התלמיד בעת שחידש והעלה על הכתב את השגותיו ודרושיו הנפלאים, שופכים הם אור חדש בבחינת 'ואלה מסעי בני ישראל' 'ויכתוב את כל מוצאיהם למסעיהם', שמתוך המעברים נעשה תורה, ומעוררים חיות והרגש חדש להבין ולהשכיל ולאחוז יותר ויותר בעוז ותעצומות בדבריו הקדושים

עַד שֶׁאַחַר־כָּךְ צִוָּה לִי לְחַדֵּשׁ, וְאַחַר־כָּךְ צִוָּה לִי לִכְתֹּב, כַּאֲשֶׁר מְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר" (שם).

וב"ימי מוהרנ"ת" ביאר יותר: בִּשְׁנַת תקס"ד... אַחַר שַׁבַּת חֲנֻכָּה צִוָּה עָלַי לִלְמֹד הַרְבֵּה פּוֹסֵק וְכוּ'. אַחַר כָּךְ בַּקַּיִץ צִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל לִלְמֹד קַבָּלָה וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה, שֶׁאֲנִי בָּאתִי אֵלָיו עִם רַבִּי נַפְתָּלִי, וְאָמַר לִי אֲנִי הֵבֵאתִי אוֹתְךָ עַתָּה כִּי רָצִיתִי לוֹמַר לְךָ הַנְהָגָה חֲדָשָׁה (הַיְנוּ לִלְמֹד קַבָּלָה) וְרָצָה שֶׁאָבוֹא אֵלָיו, וְעַל יְדֵי זֶה סִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁבָּאתִי אֵלָיו (ימי מוהרנ"ת ד).

ופקודת רבינו הק' העירו את רוחו של מוהרנ"ת זי"ע לעסוק ולהגות יומם ולילה באמרי שפר לחבר את האהל להיות אחד, לימוד הנגלה דברי הפוסקים והשולחן ערוך ונושא כליו, יחד עם לימוד פנימיות התורה וסתריה קבלת האר"י הק':

"כְּשֶׁהִכְנִיס אוֹתִי בְּהַתְמָדַת הַלִּמּוּד, וְצִוָּה עָלַי, וְקָבַע לִי שִׁעוּרִים גְּדוֹלִים בְּכָל יוֹם, וְאָז הָיָה רְצוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֶגְמֹר כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן־עָרוּךְ הַגְּדוֹלִים בְּשָׁנָה אֶחָת, וְקָבַע לִי שִׁעוּר לִלְמֹד חֲמִשָּׁה דַּפִּין בְּכָל יוֹם, וְכֵן קִיַּמְתִּי כְּמוֹ חֲצִי שָׁנָה וְגָמַרְתִּי כָּל הָאֹרַח־חַיִּים עִם הַמָּגֵן־אַבְרָהָם וְטוּרֵי־זָהָב וְהַיּוֹרֵה־דֵעָה עַד סָמוּךְ לְסוֹפוֹ... וְאָז צִוָּה עָלַי לִלְמֹד קַבָּלָה וְכוּ'" (חיי מוהר"ן תלה).

◆ ◆ ◆

כך נמשך הדבר עד לשבת חנוכה תקס"ה, כאשר בעת אמירת התורה "ויהי מקץ - זכרון עלמא דאתי" (ליקוטי מוהר"ן קמא נ"ד), השפיע רבינו הק' על אנשיו מקושריו בקדושה עליונה ונוראה את כוח 'בירור המדמה', לחדש ולבאר בתורה חידושים מבוררים לאמיתה של תורה, ובפרט היתה עיקר כוונתו בהשפעתו על תלמידו בחירו לבאר ולחדש ולהאיר עינם ולבם של ישראל בחידושי תורתו:

"שָׁמַעְתִּי מֵאָבִי שֶׁשָּׁמַע מִמּוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל שֶׁבְּהַמַּאֲמַר וְהַשָּׂגָה הַזֹּאת (הַיְינוּ בְּמַאֲמַר "וַיְהִי מִקֵּץ" שֶׁבְּסִימָן נד, חֵלֶק א') פָּקַד וְצִוָּה עָלָיו אַדְמוּ"ר זַ"ל מֵאָז וָהָלְאָה לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ וְשֶׁעַל זֶה סָבַב בִּכְלַל הָעִנְיָן אֵין אָדָם דָּן וְכוּ' לְדַמּוֹת מִילְתָא לְמִילְתָא מֵעַצְמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן קִבְּלָה מֵרַבּוֹ וְכוּ' וְאָמַר אָז [מַה שֶּׁמּוּבָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן, בְּהַשִּׂיחָה עֲבוֹדַת ה' אוֹת פ"ד] שֶׁהִמְשִׁיךְ לַאֲנָשָׁיו כֹּחַ הַמְדַמֶּה בָּרוּר וְזַךְ וְעִקָּר דְּבָרָיו הָיוּ עַל מוֹהַרְנַ"תְּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא שֶׁקִּבֵּל אָז מֵאִתּוֹ בֵּירוּר הַמְדַמֶּה לְחַדֵּשׁ וּלְדַמּוֹת מִילְתָא לְמִילְתָא וּבְלִי טָעוּת וְהֵיפֶךְ חַס־וְשָׁלוֹם, וְהוּא שֶׁיְסוֹבֵב עָלָיו בְּהַכָּתוּב בְּיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה בִּמְדַמֶּה דִקְדֻשָּׁה. (ביאור הליקוטים סימן נד, אות ד).

לא חלפו ימים מועטים מאותה התוועדות, ובשבת שובה תקס"ג בעידן רעווא דרעווין גילה רבינו הק' את התורה "קרא את יהושע", המופיעה בליקוטי מוהר"ן קמא תורה ו'. בתורה זאת שכבר נזכר ודובר בה מפורשות על הקשר העליון שבינו ובין תלמידו, שהוא כדוגמת 'משה ויהושע', החלה הלכה למעשה זריעת הגרעין הראשון ויציקת היסודות לבנין הרם ונשא של הספר הקדוש "ליקוטי הלכות"

◆ ◆ ◆

אכן, עדיין עוד המתין בהעלאת חידושי תורתו על גבי הכתב עד לשנה האחרת בראשית שנת תקס"ו: "בִּשְׁנַת תקס"ו אַחַר כָּל הַיָּמִים טוֹבִים בְּסָמוּךְ בִּתְחִלַּת הַחֹרֶף צִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל לִכְתֹּב מַה שֶּׁאֲנִי מְחַדֵּשׁ, וְכֵן עָשִׂיתִי".

ואמנם עיקר הציווי היה לחשוב ולחדש על אדני ההלכות הסדורות בארבעת חלקי השולחן ערוך: "צֻוֵּיתִי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ לַחֲשֹׁב וּלְעַיֵּן בְּכָל הִלְכְתָא וְהִלְכְתָא עַד שֶׁיָּאִיר ה' עֵינַי לְחַדֵּשׁ בָּהֶם אֵיזֶה חִדּוּשׁ, וְכָל מַה שֶּׁזִּכַּנִי ה' יִתְבָּרַךְ לְחַדֵּשׁ בָּהֶם הַכֹּל מְיֻסָּד עַל פִּי הַהַקְדָּמוֹת וְהַיְסוֹדוֹת שֶׁקִּבַּלְתִּי מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה". (הַקְדָּמַת סִפְרֵי לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת).

◆ ◆ ◆

מאז חורף תקס"ו ועד טבת תר"ה, קרוב לארבעים שנה, לא חדל ולא פסק מעיין התלמיד מלחדש בתורת הנחל נובע מקור חכמה להנביע מימיו כנחל שוטף וכנהר המתגבר, זה היה חלקו וחבלו עמלו ושעשועיו; בחידושי תורה שדלה והשקה מעמקי הנהר היוצא מבית ה' היתה כל נחמתו ותקוותו.

כמצווה ועושה לא עבר על מוהרנ"ת זי"ע יום ללא שחידש חידוש, קטן או גדול מועט או רב, ובכל עת ובכל מצב: רַבֵּנוּ צִוָּה עַל מוֹהַרְנַ"תְּ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּכָל יוֹם, וְכַךְ נָהַג מוֹהַרְנַ"תְּ כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְסִפֵּר שֶׁהָיָה עֶרֶב שַׁבָּת אַחַת שֶׁלֹּא הִתְחַדֵּשׁ לוֹ שׁוּם חִדּוּשׁ, וְיָצָאתִי לְחוּץ לָעִיר וְהִתְפַּלַּלְתִּי לַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל דָּבָר זֶה, וְ"סָחַטְתִּי אֵיזֶה חִדּוּשׁ מֵהָאֶצְבַּע הַקְּטַנָּה", "הָאבּ אִיךְ אוֹיסְגִּיקְוֶועטְשְׁט עֶפֶּעס אַ חִדּוּשׁ פוּן דֶּעם קְלֵיינֶעם פִּינְגֶער" (שיש"ק ב-תרט).

◆ ◆ ◆

וכך עד לזיבולא בתרייתא, עד לימיו האחרונים בהאי עלמא עוד מסר נפשו על כתיבת תורתו הקדושה, וכל עוד רוח חיים באפיו היה מוחו הומה בהשגות אלקות "תילי תילים של הלכות":

"עַיֵּן בְּסוֹף הִלְכוֹת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "אָמַר הַמְסַדֵּר, מִתֵּבַת גַּם וְכוּ' " וְגַם עִנְיַן חֹל הַמּוֹעֵד, כָּתַב מוֹרִי וְרַבִּי בַּעַל הַמְחַבֵּר הַזֶּה שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם הִסְתַּלְּקוּתוֹ בְּעֵת חֻלְשָׁתוֹ הַגְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הִתְגַּבֵּר בְּכָל כֹּחוֹתָיו, וְכָתַב מַה שֶּׁהִשִּׂיג אָז.

"כִּי זֹאת רָאִינוּ עַיִן בְּעַיִן, שֶׁמֹּחוֹ הָיָה דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הִסְתַּלְּקוּתוֹ שֶׁנִּסְתַּלֵּק בְּיוֹם ו' עֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת שְׁנַת תר"ה לפ"ק. וְרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁקַּיִּם מַאֲמַר הַכָּמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סג:): "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת" וְכוּ' - שֶׁחַיָּב אָדָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה עַד יוֹם מוֹתוֹ.

"כִּי עוֹד כִּמְעַט בָּרֶגַע הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הִסְתַּלְּקוּתוֹ שָׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, אַךְ לֹא הָיָה בְּכֹחוֹ לִכְתֹּב עוֹד, וַאֲפִלּוּ לְדַבֵּר כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּמֹחוֹ לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁר. וְכָךְ אָמַר בְּפֵרוּשׁ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, בְּעֵת שֶׁנִּכְנְסוּ עִם הַנֵּרוֹת שֶׁהֵכִינוּ אָז לִכְבוֹד שַׁבָּת, וּכְשֶׁרָאָה אוֹתָם נִתְלַהֵב מְאֹד, וּמִגֹּדֶל הִתְלַהֲבוּתוֹ הוּרַם מְעַט מִמִּטָּתוֹ וְנִשְׁאָר מוּשָׁב מְעַט וְהִתְחִיל לוֹמַר בְּהִתְלַהֲבוּת נוֹרָאָה מְאֹד בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "נֵרוֹת שֶׁל שַׁבָּת! נֵרוֹת שֶׁל שַׁבָּת" ! וְאָמַר זֹאת בְּהִתְלַהֲבוּת נוֹרָאָה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְגִלָּה לָנוּ אָז תּוֹרָה נִפְלָאָה מֵעִנְיַן הַנֵּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה וְכָלַל כֻּלָּם בְּפֵרוּשׁ נֵר שַׁבָּת וְנֵר יוֹם טוֹב וְנֵרוֹת שֶׁל חֲנֻכָּה, וְכוּ' וְכוּ'.

"וְאַחַר־כָּךְ אָמַר אָז יֵשׁ לִי עַתָּה בָּזֶה תִּלֵּי תִּלִּין שֶׁל הֲלָכוֹת! אַךְ אֵין לִי כֹּחַ לְדַבֵּר יוֹתֵר... וּבִמְעַט זְמַן קָצָר לְעֵרֶךְ שָׁעָה נִסְתַּלֵּק. מַה נֹּאמַר מַה נְּדַבֵּר אוֹי לָנוּ עַל שִׁבְרֵנוּ נַחֲלָה מַכָּתֵנוּ.

"אֲבָל זֹאת נֶחְמָתֵנוּ וְאַשְׁרֵינוּ, מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה יָּפָה יֶרְשָׁתֵנוּ, שֶׁזָּכִינוּ לִירַשׁ מִמֶּנּוּ תּוֹרוֹת וְחִדּוּשִׁים כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה, אַשְׁרֵינוּ! (לקוטי הלכות סוֹף הִלְכוֹת ראש־חֹדֶשׁ).

סדר הלימוד הכתיבה וההדפסה

בבואנו לברר את זמני חידושי וכתיבת ההלכות לאורך השנים יש להקדים שסדר לימודו וכתיבתו של מוהרנ"ת בארבעת חלקי השולחן ערוך היה על זה הסדר: אורח חיים, יורה דעה, חושן משפט, ואבן העזר - באחרונה.

כן גם כותב מוהרנ"ת זי"ע במכתב הדרכה לבנו: "רְצוֹנִי בְּסֵדֶר הַלִּמּוּד הוּא לִלְמֹד כַּסֵּדֶר דַּיְקָא (עַיֵּן שִׂיחוֹת הַר"ן עו), דְּהַיְנוּ שֶׁתִּגְמֹר הָאֹרַח חַיִּים עַד סוֹפוֹ, וְאַחַר כָּךְ תַּתְחִיל בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִלְמֹד הַיּוֹרֶה דֵּעָה מֵהִלְכוֹת שְׁחִיטָה מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ כַּסֵּדֶר דַּיְקָא, וְכֵן הַחֹשֶׁן מִשְׁפָּט וְהָאֶבֶן הָעֵזֶר. (עלים לתרופה ו).

ועל פי הסדר הזה גם נדפסו ספרי ה'ליקוטי הלכות'. וכן גם ערך וסידר הרב מטשערין זי"ע ב'אוצר היראה' שלו. ורק בהדפסה של "קרן ההדפסה דחסידי ברסלב בעיה"ק ירושלים" בהנהלת הרה"ח ר' אריה וינשטוק הי"ו שאז לראשונה נדפסו כל ספרי הליקוטי הלכות יחד, סידרם כפי שנסדר בשולחן ערוך, שאבן העזר קודם לחושן משפט.

ששה או שמונה כרכים?

עוד יש לציין, שאם כי כיום ה'ליקוטי הלכות' נדפס בשמונה כרכים הרי שבתחילה היה חלוק ונדפס בששה כרכים: אורח חיים א - נגמר בסוף הלכות תפילה; אורח חיים ב - התחיל בהלכות נשיאת כפיים עד הלכות שבת; אורח חיים ג - כמו היום; יורה דעה - היה כרך אחד עבה מאד שהכיל את כולו; חושן משפט היה מחולק לשניים, ובסוף החלק השני היה את אבן העזר.

וזה פשר מה שכותב רבי אברהם בר"ן זי"ע בשבח אביו הגדול רבי נחמן טולטשינער זי"ע שעסק בהדפסת הליקוטי הלכות בפעם הראשונה: "וּבְרֹב הַרְגָּשַׁת אָבִי זִכְרוֹנוֹ־לִבְרָכָה שֶׁזָּכָה לְהַרְגִּישׁ בָּהֶם, קִבֵּל עַל עַצְמוֹ עֲנִיּוּת מֻפְלָג וְעָצוּם כַּמָּה שָׁנִים, וְטָרַח וְיָגַע לְהַעְתִּיק כָּל הַשִּׁשָּׁה כְּרָכִים בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לְדְפֹס מֵהֶם (שיחות וסיפורים מז).

כאמור כהיום זה השתנה חלוקת החלקים והכרכים, אבל כשרוצים לעקוב אחר סדר כתיבת ההלכות, צריכים לדעת שסדר מוהרנ"ת היה אחרת.

◆ ◆ ◆

אודות זמני וקביעת התאריכים של מחזורי הלימוד וכתיבת החידושים ומבנה ההלכות שבהם, יבוא בס"ד בפרקים הבאים

"וְאָז שָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ אֵיךְ שָׁלֹשׁ מִצְוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, עָנָה וְאָמַר: זֶה תֹּאמַר אַתָּה, וּבָזֶה הָלַכְתִּי אָז מִלְּפָנָיו זַ"ל. וְתֵכֶף הִתְחַלְתִּי לַחֲשֹׁב בָּזֶה, וְתֵכֶף בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתִי מִבֵּיתִי לָאַכְסַנְיָא שֶׁלִּי, הִזְמִין לִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּזֶה חִדּוּשִׁים נָאִים, וּבְבוֹאִי לָאַכְסַנְיָא שֶׁלִּי מָצָאתִי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּלֵי כְתִיבָה וְכָתַבְתִּי מִיָּד מַה שֶּׁחָנַנִי ה' בָּזֶה, וְזֶה הָיָה בִּתְחִלַּת חִנּוּכִי לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁחִנֵּךְ אוֹתִי בְּרַחֲמָיו וּדְרָכָיו הַנִּפְלָאִים"

פרק מתוך הספר
'אש תמיד תוקד'
לתולדות חסידי ברסלב
בפולין העומד לראות
אור בעזהי"ת

'בני היכלא דכסיפין'

בצל מאורעות תרצ"ו

"סמוך לשקיעה החלו להישמע הדי היריות שהלכו והתגברו ונשמעו היטב בכל הכיוונים. קראו לאנשים לא לצאת החוצה, ולשכב על הארץ. הוראות אלו ניתנו בדיוק כשהיינו באמצע שירת "בני היכלא". צייתנו להוראות, נשכבנו על הארץ והמשכנו כך לשיר. היחידי שלא נרתע מכלום היה ר' אפרוימל. הוא המשיך לשבת על כיסאו ליד השולחן וכולו להט קודש. עיניו עצומות והוא ממשיך לזמר בקול רם ובדביקות עילאית. צעקנו לו: "ר' אפרוימל, יורים, סכנה גדולה! צריך לשכב על הרצפה" אך הוא לא נרתע והמשיך לשבת ליד השולחן ולזמר... " • תיאור מרטיט של סעודה-שלישית במחיצת החסיד רבי אפרימ'ל מפשעדבוז' תוך כדי ההתקפות על תל-אביב - מעטו של הרה"ח ר' אריה אלברט מחשובי חסידי גור

רבי אפרימ'ל על רקע תמונת שכונת מכבי בתל-אביב בימים ההם

את המזמור

"בני היכלא" של האר"י הקדוש מזמרים המוני בני ישראל. מזמור זה מושר בכל הארצות ובכל קהילות ישראל, מתוך דביקות עצומה ובלהט קודש. אנשי מעלה מתרוממים לעולמות טמירים תוך השתפכות הנפש, בלחנים מלאי ערגה וחוסן עילאי, בפרט בקטע של "עתיק יומין". אווירת קודש מיוחדת אופפת את כל המשתתפים בשירת זמר קודש זה של "בני היכלא", בשעת קודש של "רעוא דרעוין" - סעודה שלישית מסעודות שבת קודש.

השתתפתי בס"ד במעמדים רבים בהם זימרו זמר קדוש זה. אך מעמד אחד של שירת 'בני היכלא' איננה נשכחת מלב כל המשתתפים בה. היה זה מעמד של מסירות נפש והשתפכות הנפש - מעמד מפעים של שירת 'בני היכלא' מול אש רצחנית של הצבא העירקי, מפיו של הגאון הצדיק ר' אפרוימל קרקובסקי, וזה סיפורו של המעמד המופלא הזה:

כותב הזכרונות, ר' אריה אלברט (באדיבות בנו הרי"ר שמואל)

ההוראה: להישאר בבתים!

היה זה באחת השבתות של השנים העגומות, תרצ"ו - תרצ"ט, שנים של פרעות קשות בארץ ישראל. נתקבלה ידיעה מוסמכת, כי גדוד של הצבא העיראקי הסתנן לתוך גבולות העיר תל-אביב-יפו, וחייליו מתכוננים לפרוץ בשבת בערב לתוך תל-אביב, מכל צדדיה. ניתנה הוראה חמורה, לכל הגרים בגבולות העיר, להישאר בבתים ולא לצאת מהם - עד שתינתן הוראה מפורשת, שאכן מותר לצאת!

גם בשכונתנו, שכונת "מכבי", שהייתה שכונת סָפָר, ניתנה הוראה כזו. כדאי לציין, היה זה אחד מן הימים המעטים, בהם עמדו הבריטים לצדם של היהודים, מתוך חישוביהם המיוחדים להם. ולאחר זמן, האנגלים שוב שיתפו פעולה יחד עם הערבים ובגדו ביהודים.

לרגל מצב חרום זה, הרי ברור שחיפשנו פינה להתעודד בה בשבת קודש. לכן התכנסנו כשני מנינים מיהודי פולין, שהיו גרים בשכונה, בצריפו של הצדיק ר' אפרוימל זצ"ל. הסבנו ל"סעודה שלישית" בראשותו. האווירה הייתה מתוחה מאוד, אך גדול היה ביטחוננו שבזכות שבת קודש לא יארע לנו כל נגע וכל פגע. שיככנו את דאגותינו בזמירות שבת קודש, אותם שרנו בדביקות ובשמחה, והם היו לנו למקור עידוד ונחמה.

סמוך לשקיעה החלו להישמע הדי היריות, שהלכו והתגברו ונשמעו היטב בכל הכיוונים. קראו לאנשים לא לצאת החוצה, ולשכב על הארץ. הוראות אלו ניתנו בדיוק כשהיינו באמצע שירת "בני היכלא". אכן צייתנו להוראות, נשכבנו על הארץ, והמשכנו כך לשיר. היחידי - שלא נרתע מכלום - היה ר' אפרוימל זצ"ל. הוא המשיך לשבת על כיסאו, ליד השולחן וכולו להט קודש. עיניו עצומות, והוא ממשיך לזמר בקול רם ובדביקות עילאית. אנו צעקנו לו: "ר' אפרוימל, יורים, סכנה גדולה! צריך לשכב על הרצפה" אך ר' אפרוימל לא נרתע, והמשיך לשבת ליד השולחן ולזמר... בהתלהבות הניף ידיו לצדדים ואמר בעיניים עצומות: "אי - אי - עתיק יומין, עתיק-יומין".

בחוץ יורים, ור' אפרוימל שר בדביקות

כך המשיך לשיר בדביקות עצומה ליד השולחן, ואנו שרנו עמו ממקומנו, שם שכבנו על הרצפה. היה זה מרטיט. קולות

גלויה ששלח ר' אפרימל לר' הלל מיכאליץ

היריות התגברו, שמענו אותם היטב, כי הם הלכו והתגברו, ואף חלפו בשריקות עזות מעל גגות הצריפים. אולם בצלו של ר' אפרוימל, ובצילה של שבת קודש, גדול היה ביטחוננו בה' אלוקינו - שבו חסינו.

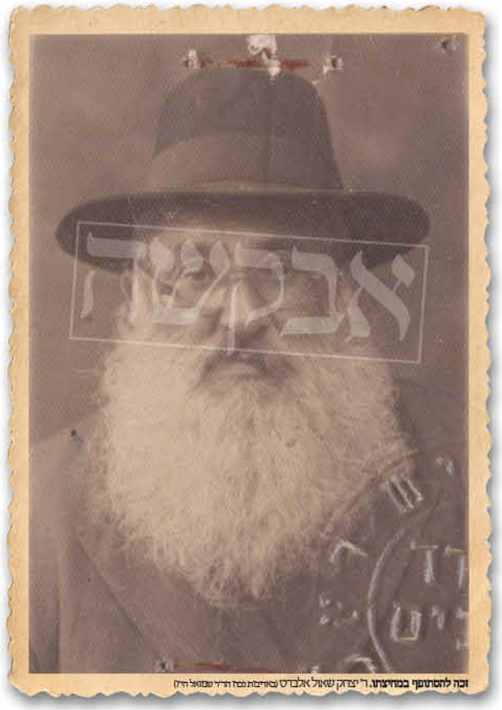

זכה להסתופף במחיצתו. ר' יצחק שאול אלברט (באדיבות מכון הרי"ר שמואל רח"ן)

אחרי זמן רב, שככו היריות, ויכולנו לשמחתנו כבר לקום. התפללנו תפילת ערבית, ואז ניתנה ההוראה: - מותר לקום! למחרת פורסם בעיתונות, שבעזרת השי"ת, העירקים נסו מנוסת חרב.

כשיצאנו החוצה מצריפו של ר' אפרוימל, אמר לנו הדוד ר' משה טיגר ז"ל: "למעשה לא היינו צריכים לפחד כלל, כי הרי היינו במחיצתו של הצדיק הגדול ר' אפרוימל, שהוא מלומד בנסים". והוא סיפר לנו כך:

"במלחמת העולם הראשונה כבשו הגרמנים חלק גדול של פולין, וקו-הגבול החדש עבר בין העיירה פשדבורז' לבין העיר ראדושיץ. בפשדבורז' - שם ישב ר' אפרוימל - היו הרבה חסידי ראדושיץ. רבים מהם חצו את הגבול החדש במסירות נפש, ובאו להסתופף בצלו של האדמו"ר מראדושיץ ר' אליעזר דוד זצ"ל. אך הרבי אמר לחסידיו שבאו אליו מן הכיבוש הגרמני: "אתם לא צריכים לחצות את הגבול ולבוא אלי, כי בעיירתכם נמצא הצדיק ר'

חיפשנו פינה להתעודד בה בשבת קודש. לכן התכנסנו כשני מנינים מיהודי פולין, שהיו גרים בשכונה, בצריפו של הצדיק ר' אפרוימל זצ"ל. הסבנו ל"סעודה שלישית" בראשותו. האווירה הייתה מתוחה מאוד, אך גדול היה ביטחוננו שבזכות שבת קודש לא יארע לנו כל נגע וכל פגע

צריפים בשכונת מכבי בתל-אביב בימים ההם (באדיבות מכון תל אביב של מעלה)

פרסום ראשון

"ונזכה להודות להשם יתברך תמיד"

ממכתבי **רבי אפרימ'ל** אל **ר' ישראל מיכאליץ** ובנו **ר' הלל**

ב"ה י"ב למ"טמונים, ה' תרצ"א לפ"ק.

החיים והשלום אל כבוד ידידי יקידי וחביבי הרבני החסיד הנגיד יקר רוח, מו"ה ישראלקי נ"י ולבנו היקר האברך החסיד המופלג בתורה ויראה הנגיד יקר רוח מו"ה הלל נ"י מיכאליץ.

אחר דרישת שלומכם הטוב, ראשית תהילה לאל באתי להודיעכם כי הוטב הרבה לזוג' תי' כי עומדת כמעט בכל יום בבוקר ועושית צרכי בית לנכון, גם הולכת בחוץ לקנות דבר מה. מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, יה"ר שיתן לה בריאות השלמות במהרה בתוך שאר חולי ישראל.

הנה בדעתנו לעשות במוצאי שבת קודש הבא עלינו לטובה, סעודת הודאה נכלל בסעודת מלוה-מלכה, ויש לומר דמשום הכי רגילין לעשות סעודת הודאה בסעודת מלוה-מלכה, משום דהיא סעודתא דדוד מלכא, ודוד המלך הוא עמוד הודאה כדמצינו בגמרא ברכות דנקראת רות משום שיצא ממנה דוד שריוָה להקב"ה בשירות ותשבחות. ונזכה להודות להשי"ת תמיד בתוך הרחבה ונחת ולעבדו יתברך שמו בשמחה ובטוב לבב מרב כל. יה"ר שתזכו ברחמיו לבשר גם כן בשורות טובות תמיד גם מבנך היקר ר' יעקב שמואל נ"י בודאי יעזור השי"ת לכם בתוך שאר ישראל ותוכלו לעמוד באמונתכם כי הבא ליטהר מסייעין לו. נא חיזקו ואימצו, אך ירך לבבכם, הגם כי גדול הניסיון, יעזור השי"ת, אל יביאכם לידי ניסיון ולא לידי בזיון ואל תבושו בעת רעה וירחם על כלל ישראל בזכות רבים.

הנני דורש שלומכם וחפץ טובתכם ולשמוח בשמחתכם ובשמחת ישראל. הנני דורש שלום ידידנו החסיד ר' דוד יואל נ"י, והנני מברכו בברכת מז"ט מבתו תי', יה"ר שיזכה לגמור בכי טוב גם שאר צאצאיו שיחי', יזכה להשיאם עם זיווגיהם הטובים בתוך הרחבה ונחת.

אפרים

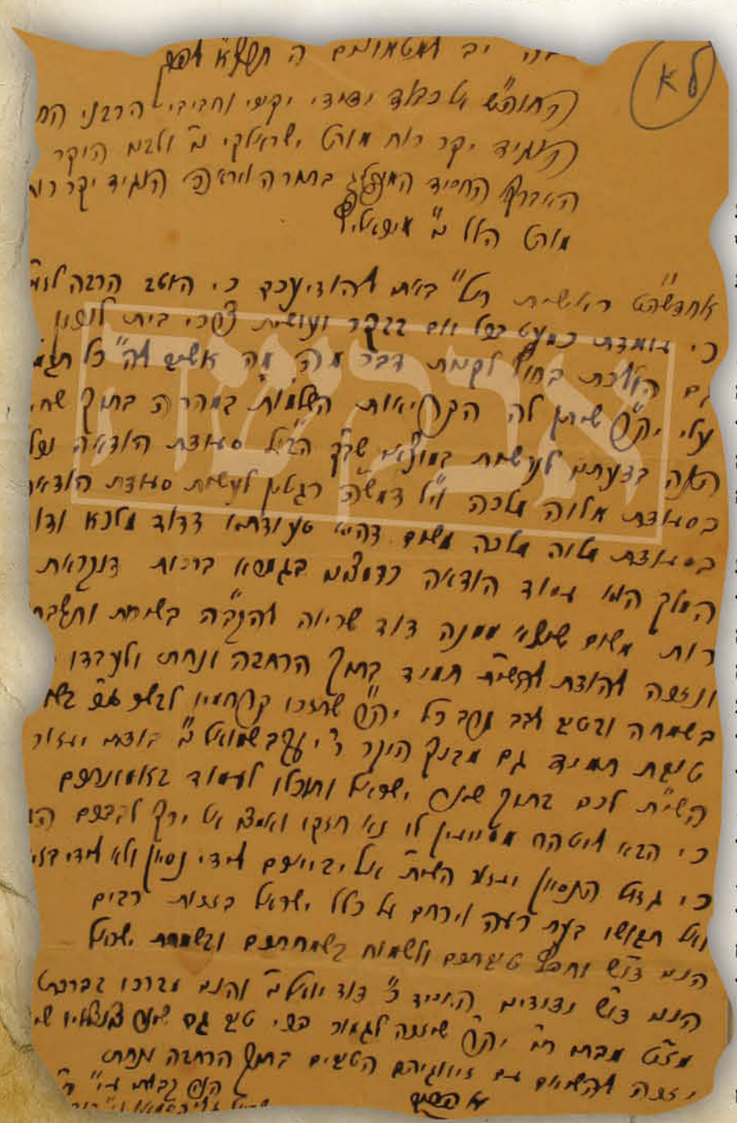

אפרוימל, ובזכותו תוכלו להיוושע, כמו במחיצתי".

כבורח מפני האש

ומי היה ר' אפרוימל זצ"ל - שבמחיצתו שהינו באותה שבת קודש?

רבי אפרים קרקובסקי זצ"ל היה דמות קודש מפולין שלפני השואה. הוא שימש כמו"צ בעיירה פשדבורז', הוא היה מצאצאי האדמו"ר הרה"ק רבי משה מלעלוב זצוק"ל. (הערת המערכת: אביו הרב ר' אלטר בן-ציון, היה נכדו של רבי משה מפשעדבורז' ב"ר מאיר קראקובסקי אב"ד פשעדבורז' חתן הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב תלמיד ה'חוזה' מלובלין זיע"א).

היה מראשי חסידות ברסלב, הקשורים קשר נפשי לאדמו"ר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצוק"ל. היה איש מופלא. בגובהו היה לא יותר מאשר גובה של ילד ממוצע, אך ברוחניות היה ענק הרוח. היה גאון בכל מכמני התורה, בנגלה ובנסתר, וצדיק בכל הליכותיו. כשם שגדול היה בלימוד - כן גדול היה בענווה ובהסתרת עצמו. ברח מפני הפרסום כאדם הבורח כמפני אש. אולם גדלותו התורנית וצדקותו הנעלה - התפרסמה עד מהרה. השם הטוב - רדף

הכל בכוחו של הרבי. ר' אפרימל ור' בן ציון אפטר בשיחת חברים ברחוב בפולין (באדיבות גנ)

משמאל לימין ר' בן ציון אפטר, ר' אפרימל, לא ידוע, ר' בונים שוחט, אברהם גלסטר

אחריו.

ר' אפרים היה בגופו חלש מאוד, אולם היה עובד ה' במסירות נפש, בכוחות נפשיים מופלאים ואדירים. "הוא חי בנסים" - היו אומרים עליו הרופאים. כשנסתלק לבית עולמו בגיל שבעים, אמרו הרופאים, שאינם מבינים כיצד הוא חי ופעל כל השנים מתוך חולשה שכזו. היתה לו הנהגה מעניינת. כשהיו מזעיקים אליו רופא, היה מרשה, שיקנו לו את התרופות, אך לא היה לוקח אותם. הוא היה אומר - בעקבות רבו בליקוטי מוהר"ן זצ"ל - שהרופאים אינם יודעים במחלות פנימיות כלום, הם רק מנסים ומגששים, יש שמצליחים, ויש שמסַכנים אנשים רבים. לכן היה לוקח תרופות רק למיחושים חיצוניים. הוא היה אומר: "רפא ירפא" - "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות" - כדברי חז"ל - הכוונה היא רק לעניינים חיצוניים וגלויים לאנשים.

כל ימיו חי בפשטות עצומה, ולא רצה לקבל שום תמיכות. היה אומר שאינו רוצה ליהנות מכתרה של תורה. כאשר עלה ארצה, התיישב לראשונה בתל-אביב בשכונת מכבי, (לפני עלותו לירושלים עיה"ק) פעל אבי מורי, ר' יצחק שאול ז"ל, שוועד הקהילה של תל-אביב יכלול אותו ברשימת האישיים התורניים הנתמכים ע"י וועד הקהילה. אמר אז ר' אפרוימל: "אם אתם רוצים לתמוך בי, בגלל שאני לומד תורה, ובגלל שאתם חושבים שאני תלמיד-חכם - אינני רוצה לקחת בשום אופן, כי אינני רוצה ליהנות מן התורה. רק אם אתם נותנים תמיכות

שמר את כל המכתבים. ר' הלל מיכאליץ

"כי רבינו ז"ל הוא איש אשר רוח בו אשר יוציאם ואשר יביאם"

פרסום ראשון

מכתב נלבב ששלח **רבי אפרימל לר' הלל מיכאליץ** לאחר הצלתו בעת המאורעות בארץ הקודש בשנת תרצ"ט

ב"ה ז' דעשרת ימי תשובה ת"ש לפ"ק ירושלים תובב"א

החיים והשלום אל כבוד ידידי יקירי וחביבי האברך החסיד הנגיד יקר רוח חכם ונבון וכו' מו"ה ר' הלל מכאליץ נ"י.

אחר דרישת שלומך הטוב, תהילה לאל אתנו החיים והשלום, ירחם השי"ת על עמו ישראל בכל מקום שהם ויוציאם מצרה לרווחה וכו' והוא יוליכנו קוממיות לארצנו ויביא לנו משיח צדקנו בב"א.

ועתה נפלאות עליך איך עצרת במילין מלהודיעני תיכף הבשורה טובה איך שהייתם תהילה לאל ית"ש מוצל מאש ר"ל, הן אמת שלא היינו צריכים לדאוג כלל עליכם ועל כל אנ"ש חסידי ברסלב שיחי', כי רבינו ז"ל הוא איש אשר רוח בו וכו' אשר יוציאם ואשר יביאם.

חבל על דאבדין, כי כל נפש מישראל הוא עולם מלא, השי"ת יגדור פרצת עמו ישראל ולא ישמע עוד שום אסון ואין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה וכו' רק יקוים בנו במהרה עוד ישמע בערי יהודה וכו' קול ששון וכו' אך עם כל זה הי' לך להודיעני תיכף בבואך לביתך, כי מצינו בדברי רש"י ז"ל בפירוש החומש יתרו, וישב משה וכו' 'וכי הי' צריך משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב'. הרי שדבר טוב, היינו בשורה טובה, צריך להשיב אף שיודע המשלח, אך הנני דן אותך לכף זכות, מחמת רב טרדתך שכחת, יתן ה' לנו זריזות ושמחה ולשמוח בשמחת כל ישראל והעיקר שנזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו בקרוב, אכי"ר.

דברי ידידך החפץ טובתך בגוף ונפש והנני דורש שלום בנך היקר שיחי' והנני מברך אתכם בגמר חתימה טובה.

אפרים

וראשו מגיע השמימה

מאז ביקר ר' נחום הסנדלר בבית המדרש בפשעדבוז' והדליק בה את אשו של הרבי, הפך **רבי אפרים צבי קראקובסקי** מרבני וצדיקי העיר, לחסיד ברסלב בכל נימי נפשו. מאז ברח מן השררה והאדמו"רות, את גווילי חידושי תורתו שרף באש ולא הסכים להתעטר בשום עטרה אחרת מלבד 'חסיד ברסלב'. "ברוך השם" התבטא פעם, "ניצלתי מלהיות רבי, בזכות הרבי הקדוש".

שבעים ושלוש שנים להסתלקותו ט"ז בטבת תש"ו – תשע"ט

דוד דגן

מגדולי

חסידי ברסלב היה רבי אפרים צבי קראקובסקי מפשעדבורז' שבפולין, שבפי כל כונה בחיבה 'ר' אפרוימל'. הוא היה נצר לשושלת רבנים וצדיקים שכיהנו בעיר, ונין ונכד להרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב תלמיד ה'חוזה' מלובלין. בעודו צעיר לימים גדוש היה בתורה וביראה כאחד הגדולים. בחצר ראדומסק התהלכו עשרות מורי הוראה, אבל לרוב היו שואלים שאלות בהלכה דווקא את ר' אפרימ'ל.

משנסתלק אביו רבה של העיר לעולמו, חילו ראשי הקהל בפשעדבורז' פניו שימלא מקומו. כבן שלושים היה כשנתמנה למורה-הוראה, ויחד עם הרב נתן דוד גרינבוים והרב יצחק מאיר אלחנוביץ היוו הרכב בית-הדין דמתא, מאז שנת תר"ע עד ליום עלייתו של ר' אפרימ'ל לארץ הקודש בשנת תרצ"ו. דיני תורה מורכבים ביותר הובאו לפניו, והוא בחכמתו ידע כיצד ליישב את ההדורים ולפשר בין הצדדים.

רבותיו, ה'כנסת יחזקאל' מראדומסק וה'סגי נהור' מראדושיץ, כה החשיבוהו, שכשהגיעו יהודים מפשעדבורז' להתברך מפיהם, אמרו להם: "מדוע הטרחתם עצמכם לבוא עד לכאן? בעת שבעירכם דר רבי אפרימ'ל, שאצלו תוכלו להיושע יותר מאשר אצלנו!"

יהודי פשעדבורז' שהעריצוהו ואהבוהו נהגו להתייעץ עמו רבות ולבוא להתברך מפיו, הוא שימש עבורם מעין אדמו"ר, רק ללא 'ספודיק' ומקל מוכסף. "ר' אפרימ'ל בעל מופת" כינוהו. למישהו בעיר קשיים בשלום-בית, אשה מקשה ללדת, מישהו חולה מאוד, ליהודי אחר בת בוגרת בביתו - רבי אפרימ'ל הכתובת לכולם.

איש בשורה

באחד מימי הקיץ של סוף שנות התר"ע, נכנס יהודי לבית המדרש שבפשעדבורז', התיישב בירכתיים, הוציא ספר מתרמילו והתחיל מעיין בו. היהודי, פשוט בלבושו ובהליכותיו, לא עשה רושם מיוחד על יושבי בית המדרש. כמוהו היו עוברי אורח רבים, הנודדים ממקום למקום להביא טרף לביתם.

כשהגיע זמן התפילה, קם ההלך, נעמד מאחורי התנור והחל להתפלל בקול רם וכל כולו גיל ורעדה, כשלבו נושא את רגליו בהתלהבות והוא מוחא כפיו בהשתוקקות. הצעירים שבין המתפללים, שלא הורגלו בכגון דא, ניגשו אליו לאחר התפילה בהתעניינות: "מאין יהודי בא? ומה מעשיך?"

"שמי נחום שטראקס. חסיד ברסלב אני. קירוני לי נחום שוסטער (הסנדלר)".

"האם באת לקבץ נדבות?" חקרוהו. "לא באתי לקבל טובת הנאה מאיש", השיב היהודי, "ברם, איש בשורה אני, יש באמתחתי עבורכם סחורה טובה מכל סחורה...".

אט אט החלו מתקבצים סביבו אחד ועוד אחד, ופיו של ר' נחום החל שופע סיפורים נפלאים על אנשי הנחל נובע, בשפה פשוטה היוצאת מן הלב, סיפר על עבודתם את בוראם, בהתלהבות, בדביקות ובשמחה. קמעא קמעא הצטרפו גם בחורים מבוגרים יותר ואברכים צעירים, ור' נחום שולף ספרים מתרמילו, 'ליקוטי מוהר"ן', 'ליקוטי תפילות', 'ליקוטי עצות' ונותן להם: "הביטו בספרים, טעמו וראו...".

דיבוריו החמים והיוצאים מן הלב של ר' נחום הסנדלר, נשאו פרי. הוא לא הספיק לשהות אלא ימים ספורים בפשעדבוז' וכבר החלו כמה מיושבי בית המדרש להימשך

קירבו לחסידות ברסלב. החסיד המופלא ר' נחום שוסטר

תמיד היה ר' אפרוימל שרוי בשמחה עצומה. וכאשר האורח עמד ללכת, היה לוקח ידיו בתוך ידו, היה עוצם עיניו בדבקות עצומה, והיה רוקד עם האורח ושר עמו בדביקות עצומה: "ריקודים ממתיקין את הדינים"

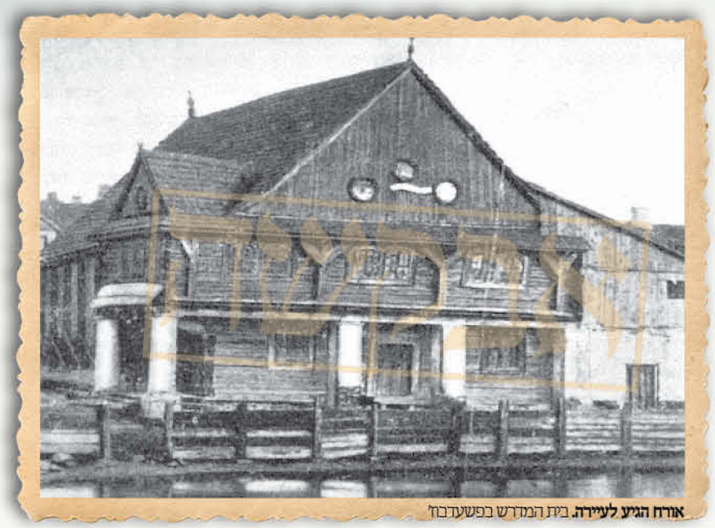

אורח הגיע לעיירה. בית המדרש בפשעדבור

לעניים, זקנים וחולים, וגם אני ביניהם - יכול אני להיכלל ברשימתכם". השליח של וועד הקהילה, היה חייב להבטיח לר' אפרוימל שאכן יעשו כבקשתו, ויכללו שמו בין עניים מקבלי תמיכה.

יש לציין את קשריו ההדוקים עם תלמידו, שאר-בשרי, ר' הלל מיכאליץ ז"ל. הוא היה בנו של הרה"ח ר' ישראל מיכאלוביץ ז"ל (שהיה דוד של משפחתנו). ר' הלל ז"ל למד אצל ר' אפרוימל עוד בפשדבורז'. הוא ואביו תמכו בר' אפרוימל, שבאופן יוצא מן הכלל, היה מוכן לקבל מהם. כשר' הלל היה בארץ-ישראל, היה ר' אפרוימל שולח לו אגרות מידי שבוע, ובהם חידושי תורה מופלאים, ועוד הנהגות שונות. ר' הלל ז"ל שמר מאוד על האגרות האלו, ואחר פטירתו של ר' אפרוימל נאספו האגרות האלו ונערכו לדפוס ע"י ר' יעקב דוב ז"ל, ופורסמו בספר "עונג שבת". בספר זה מתגלה מעט מגדלותו בתורה, בכל התחומים.

נציין עובדה מפליאה. בירושלים עיה"ק עסק ר' אפרוימל' הרבה באיסוף כספים להכנסת כלה עבור תלמידי חכמים. פעם אחת הלך לאחד מגדולי ירושלים, על מנת לקבל ממנו תרומות למצוות הכנסת כלה. לפני היפרדו ממנו, הושיט ידו לרב, שהיה סגי-נהור לעת זקנתו. כאשר לחץ הרב את ידו של ר' אפרוימל, צעק: "איזו יד קדושה"! וזאת, בלא שראה את פניו ובלא שידע מי הוא. אחר כך סיפרו לו מי היה האיש, ואז חזר ואמר: לא טעיתי!

תמיד בשמחה

אהבת ישראל גדולה הייתה לו לר' אפרוימל. ליבו היה כולו טוב וטהור. לא הייתה אצלו

העלה באש את כתביו. ר' אפרימל מתפלל בציון רשב"י במירון

לדרכו של רבינו ולעיין בצימאון בספרים שהביא.

לעומת המבקשים, היו כאלה ששחקו לו, אך ר' נחום לא הביט כלל על המלעיגים, והמשיך לשוחח עם באי בית המדרש בענייני רבינו.

לא חלף זמן רב, והעיירה כמרקחה. כשנוכחו אנשים לראות כי רוח חדשה הגיעה לכאן והשפעתו של ההלך גדלה והולכת, החלו לטעון כלפי ההוגים בספרי ברסלב: "מה לכם להתקרב אל חסידות שאין לה רבי?" ולהוריהם של הצעירים פנו: "דעו כי בנכם התקרב אל ה'טויטע חסידים' ('החסידים המתים'), ובכן ראו לטכס עצה...". כתוצאה מן הדיבורים, חדלו כמעט כל בני הנעורים מלעסוק בספרים שהביא ר' נחום לבית המדרש.

אבל אז ניחתה ההפתעה העצומה על העיירה: רבי אפרימ'ל, הרב והרבי הנערץ, התקרב לברסלב! ולא זו בלבד, אלא שגם חברו, 'רבי פנחס'ל עילוי', הפך לברסלבר!

- - -

הפשוטים שבחסידי ברסלב

התקרבותו של רבי אפרימ'ל לברסלב הכתה גלים. פולין של אותם ימים יקדה בעוז ותעצומות בשלהבת אורו של רבינו, לכן לא היה זה פלא שמי שמעמדו היה כשל אדמו"ר, נהפך לחסיד ברסלב.

בראשית ימי התקרבותו, נקלע ר' אפרימ'ל לוורשא והלך להתפלל בבית החסידים דברסלב, בראותו את ההתלהבות העצומה בעת התפילה, התרגש מאוד והסיק בינו לבין עצמו כי אלו הם צדיקים גדולים שאין להם בעולמם אלא עבודת השם. לאחר מכן ברר על אחד מהם מי הוא ומה מעשהו, "סנדלר הוא" השיבוהו, "ומיהו זה?" החווה על חסיד אחר, "הלה חייט", "וההוא?" "רוכל הנודד ממקום למקום עם מרכולתו"...

ר' אפרימ'ל עמד נדהם ונפעם כולו,

ר' אפרימ'ל עמד נדהם ונפעם כולו, "אם עובדי ה' וצדיקים אלו הם הפשוטים שביניהם - אז מי הם הגדולים שבהם?!" הוא, שמשכיל על דבר היה, הבין שאין זה אלא כוחו הנצחי של רבינו, המוליך את אנשיו בדרך של צדיקים גדולים, ודבקותו בכל נימי נפשו בו, הלכה והתעצמה.

יחד עם זאת, זהיר היה בכבוד רבותיו שלימדוהו תורה וחסידות, ורחש אליהם כבוד ומורא וכל ימיו הזכירם ברטט ובסילודין.

מיום התקרבותו לרבינו, התרחק כמטחווי קשת מן השררה. כששלח לו פעם תלמידו ר' הלל מיכאליץ סכום נכבד כדי שיתפלל על אביו שחלה, כתב לו ר' אפרימ'ל: "ידעתי בוודאי שאינני כדאי והגון לשלוח לי סך רב כזה, מי אנכי, אוי לו למי שהבריות מטעין בו, אולם אתם כיוונתם לטובה - יעזור ה' יתברך לפי כוונתכם הטובה. ובפרט שזכיתי ברחמיו הגדולים להיות מאנ"ש מחסידי ברסלב, וידוע ומובא בחיי מוהר"ן ז"ל

ר' אפרימ'ל עמד נדהם ונפעם כולו, "אם עובדי ה' וצדיקים אלו הם הפשוטים שביניהם - אז מי הם הגדולים שבהם?!" הוא, שמשכיל על דבר היה, הבין שאין זה אלא כוחו הנצחי של רבינו, המוליך את אנשיו בדרך של צדיקים גדולים, ודבקותו בכל נימי נפשו בו, הלכה והתעצמה

שאמר רבינו ש'גם הפחות שבאנשיי אני מוליך אותו בדרך צדיק גדול מאוד' וכו' יעוין שם. על כן גם אני יכול לתלות עצמי באילן הגדול הוא רבינו, שכוחו גדול מאוד, הוא יעורר רחמים על אביך נ"י ובזכות רבינו הקדוש ישלח ה' יתברך רפואה שלמה במהרה מן השמים לאביך נ"י..."

טוב לבו היה לאין שיעור. חלש היה מאז ומתמיד, ובפולין שרר בחורף קור נורא. אך לא פעם שב ללא מעילו, לאחר שעני הקופא מקור ניקרה בדרכו ולא יכל לראות בסבלו, פשט את מעילו ונתנו לו במתנה.

הארץ אשר אראך

כל ימיו, ובפרט מאז התקרבותו לרבינו, השתוקק ר' אפרימ'ל לארץ הקודש. שנים ספורות לפני פרוץ השואה הנוראה, כשאיש לא חלם מה מתרגש לבוא על יהודי פולין ואירופה כולה, חיזק את ר' ישראל'קי מכאליץ ובנו ר' הלל, שהיו משומעי לקחו, שיעלו לארץ ישראל. כמין דחף עז יקד בו לעזוב את ארץ העמים ולעלות לארץ האבות, ולזַכות גם אחרים לעשות זאת. כמעט בכל מכתביו מהעת ההיא, דיבר על ארץ ישראל. ר' ישראלקי ובנו שהיו בעלי-אמצעים, יכלו לקבל בנקל יותר סרטיפיקטים ומשזכו באשרות, חיסלו את עסקיהם בפולין והתכוננו להפליג לדרכם. במכתבו מאותם ימים, כתב להם ר' אפרימ'ל:

"לאשר כי אתם ידידים ואוהבים נאמנים לי, אהבה שאינה תלויה בדבר, לזאת הנני מבקש מכם בקשה גדולה, לאשר כי תהילה לא-ל נכסוף נכספתי גם כן לנסוע לארץ הקדושה, ארץ חמדה טובה ורחבה, לזאת, נא כאשר יעזור ה' יתברך לכם ותזכו לדרוש לציון, לנסוע לארץ הקדושה, זכרו נא גם אותי ליקח עמכם שם בצוותא, אפשר תוכלו לרשום אותי בהפאס (פספורט) שלכם בתור משמש ולא אצטרך פאס מיוחד ולא יעלה ההוצאות הרבה, ובעזהשי"ת אני מוכן ומזומן לשרת אתכם בדרך, ולא יהיה הדבר שקר ח"ו"...

מציאות של חטא או רע. כשהיו אומרים לו, שיהודים נוסעים בשבת, לא היה מקבל זאת. הוא אמר: "זה לא יכול להיות, יהודי לא נוסע בשבת, אלו וודאי גויים". גם אהבת ארץ ישראל הייתה אצלו גדולה ועצומה. כשזכה לעלות לארץ-ישראל - היה מאושר מאוד. הוא היה אומר, שרק בארץ-ישראל אפשר להתעלות במעלות רוחניות גדולות.

גם כשנכנסו אליו לביקור, הרגישו את אהבת ארץ-ישראל שלו. כל אורח שנכנס אליו, היה מתכבד בסדר הזה: ראשית-כל ללמוד בצוותא קטע מהגמרא הקדושה, ואחר-כך קטע מהספר הקדוש 'ליקוטי מוהר"ן' (ספרו של רבנו הקדוש רבי נחמן מברסלב), זה היה ספר שלא מש מעל שולחנו. אחרי כן היה כל אורח מתכבד ב"הכנסת אורחים": שתיית "לחיים" מיין של ארץ-ישראל, אכילת עוגה מקמח של ארץ-ישראל, ואכילת הפרי הטוב ביותר בעולם, וזה היה - תפוח-זהב של ארץ-ישראל. הוא היה אומר, שפירות ארץ-ישראל הם הטהורים ביותר, משום דגזרו טומאה על ארץ העמים, ורק ארץ-ישראל ופירותיה טהורים ומקודשים במצוות התלויות בארץ.

תמיד היה ר' אפרוימל שרוי בשמחה עצומה. וכאשר האורח עמד ללכת, היה לוקח ידיו בתוך ידו, היה עוצם עיניו בדבקות עצומה, והיה רוקד עם האורח ושר עמו בדביקות עצומה: "ריקודים ממתיקין את הדינים".

כאשר נסתלק לבית עולמו בזמן ה"מנדט" - תקופת שלטונם של האנגלים, היה זמן של מהומות בין היהודים לבין הערבים.

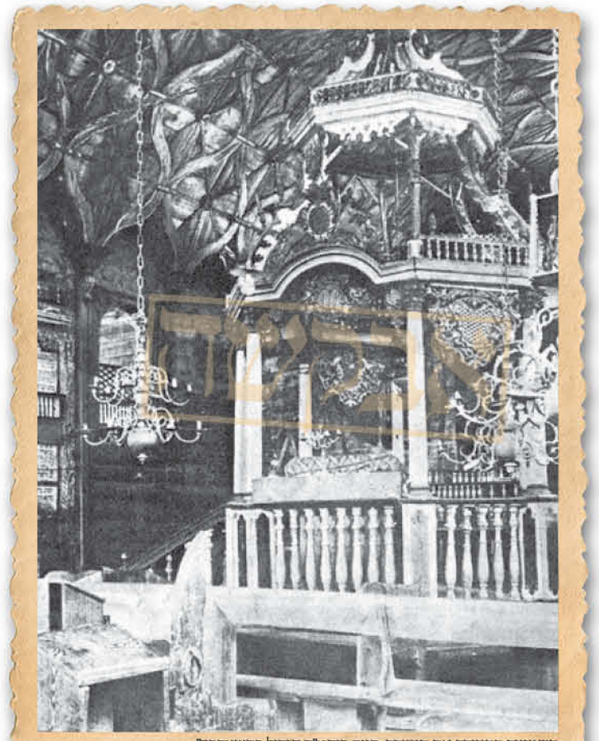

השמועה הסעירה את העיירה. פנים ביהמ"ד הגדול בפשעדבו"ז

"בעזרת ה' יתברך עומד אני עם בני ביתי לילך ולנסוע לארץ ישראל, כי הבא ליטהר מסייעין אותו, וזאת בודאי חשוב ליטהר, כי אוירא דארץ ישראל טהור"

פרסום ראשון

ממכתבי **רבי אפרימ'ל** אל **ר' הלל מיכאליץ**

ב"ה יום ג' ו' ניסן תרצ"ה לפ"ק

החיים והשלום אל כבוד ידידי יקירי וחביבי האברך החסיד הנגיד יקר רוח איש חמודות וכו' מו"ה הלל נ"י

הנה כבר כתבתי מכתב לחורגי מו"ה יוסף משה נ"י ובתוכו כתבתי לך שתודיעני ממצבך כל דבר שורש, פלא בעיני על אשר לא השגתי ממך מכתב זה זמן רב. הנה דרכך מאז לעורר אותי לכתוב לך, כי אני עצל ותש כח ר"ל, אולם כאשר אתה מעורר אותי תהילה לאל נתעוררתי והנני כותב לך חזרה כאשר מצינו בדברי רבינו ז"ל כי יש אור ישר ואור חוזר, ובודאי מהראוי שאתה תעוררני, כי אתה יושב בארץ הקדושה ומצינו כי השפעות נשפעים מארץ ישראל.

אולם לאשר כי תהילה לאל השגתי מאת המשרד ארץ ישראל מוואַרשא כי נתקבל עבורי רשיון כניסה לארץ ישראל ובעזרת ה' יתברך עומד אני עם בני ביתי לילך ולנסוע לארץ ישראל, כי הבא ליטהר מסייעין אותו, וזאת בודאי חשוב ליטהר, כי אוירא דארץ ישראל טהור, לזאת צריך אני לעורר מקודם לזאת. נא תודיעני במכתב תיכף מה נעשה אודות אחיך נ"י בנידון הבית, גם כל הקורות אותך כל דבר שורש.

ועתה הנני מברכך שתחוגו חג המצות בכשרות ובשמחה, ותזכו לעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב מרב כל, ידידך אוהבך החפץ טובתך.

אפרים.

ועתה הנני דורש שלום חורגי יוסף משה שיחי', הנה כתבתי אליך מכתב כי הנני מחזיק טובה לך ולכל המשתדלים בטובתי האמתיית - הוא עלייתי לארץ ישראל - אולם עוד אני צריך לקבל הדרישה ששלח אותה עם הכתבים ששלחו לי למלאות את הפרטים דשם, אך קויתי לה' שיגמור עוד בעדי לטובה בשני'.

גם הנני דורש שלום ידידנו הרבני החסיד וכו' ר' יצחק אלבירט, זוגתי תחי' עם בתי תחי' דו"ש שלום כולכם ומברכים בכשרות החג המצות ובשמחה, הנ"ל.

אך בתוך כך, החליט לדחות את נסיעתו. וכל כך למה? בביתו גידל אלמנה ויתומה, אחותו ובתה, שאותן החזיק בביתו במשך שנים, כשנודע להן שהוא מתכונן לעלות ארצה, החלו לבכות לפניו שלא יעזבן. היתומה טענה לפניו בדמעות: "הלא אתה כל הנדן שלי, כל הייחוס שלי, כיצד אנשא?". ר' אפרימ'ל, בעל הלב הרחום, חזר בו מכוונתו לנסוע, עד שיימצא להן סידור אחר ולא ייגרם להן צער חלילה.

אך לא ארכו הימים, והוא זכה להוציא את כוספו הגדול לפועל. קשה היתה על יהודי פשעדבוז' הפרידה ממנו. באותו ערב שבו עמד לעזוב את העיירה, התקהלו התושבים, אנשים נשים וטף, כדי ללוות אותו בדרכו לארץ הקדושה. אנשים שהיו באותו מעמד סיפרו, שהיה זה מחזה מרגש ומרטיט לראות אנשים מבוגרים בוכים כילדים קטנים, וכל אחד נדחק נדחף לנגוע בכנף מעילו, לתפוס ידו ולברכו בנסיעה טובה ומוצלחת, ושלא ישכח אותם חלילה ושיזכירם במקומות הקדושים. הזעקות והבכי של יהודי פשעדבוז' עלו עד לב השמים ור' אפרימ'ל ובני ביתו לא יכלו להיכנס לאוטובוס, עד שכמה יהודים פילסו להם דרך בין ההמון הגועש.

אינני רבי!

ר' אפרימ'ל נסע לוורשא להיפרד מחבריו ואוהביו. בצאתו מהעיר, ליווהו רבים מאנ"ש, הוא לבש אז כובע ירושלמי לכבודה של ארץ הקודש, ומכיוון שבפולין רק רבנים לבשו כובע כזה, אמרו אנשים ברחוב זה לזה: "הנה רבי שנוסע לארץ ישראל"... כששמע זאת ר' אפרימ'ל, הרים קולו ואמר: 'חס ושלום, אני לא רבי!' וכפל ושלש זאת כמה פעמים, שלא יטעו ויסברו שהוא רבי... כך סיפר החסיד ר' מוטל יגליניק.

י"ג תשרי תרצ"ו. האוניה ובה ר' אפרימ'ל ובני ביתו עוגנת בשערי ארץ הקודש, בנמל יפו. הם יורדים לסירה קטנה וזו מביאתם עד לחוף. בצאתו מן הסירה, כאשר עמדו רגליו על אדמת הארץ הנכספת, השתטח על הארץ, נשק את האדמה ובירך בשם ומלכות: "ברוך אתה... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה! - - - "

> בצאתו מהעיר, ליווהו רבים מאנ"ש, הוא לבש אז כובע ירושלמי לכבודה של ארץ הקודש, ומכיוון שבפולין רק רבנים לבשו כובע כזה, אמרו אנשים ברחוב זה לזה: "הנה רבי שנוסע לארץ ישראל"... כששמע זאת ר' אפרימ'ל, הרים קולו ואמר: 'חס ושלום, אני לא רבי!' וכפל ושלש זאת כמה פעמים, שלא יטעו ויסברו שהוא רבי...

ר' אפרימ'ל התיישב בתל-אביב, בצריף-עץ בשכונת 'מכבי' שבדרום העיר, שהקצו לו יוצאי פשעדבוז' שהתרכזו שם.

מראשוני היהודים החסידיים שעלו מפולין והתיישבו בתל-אביב, היה ר' יצחק שאול אלברט, בנו של ר' חיים מאיר אלבירט מהעיר רדומסק, מחשובי חסידי ראדושיץ. דודו של ר' יצחק היה ר' ישראל מיכאליץ, מי שאליו נשלחו מכתבי ר' אפרימ'ל ואף הוא התיישב בתל-אביב. ר' יצחק אלברט התגורר בשכונת מכבי, וכיון שכך זכו הוא ובני ביתו ליהנות מתורתו וחסידותו של רבי אפרימ'ל באותה תקופה קצרה בה התגורר בתל-אביב. הבן, ר' אריה אלברט, העלה על הכתב תיאור מרטיט מסעודה-שלישית במחיצת רבי אפרימ'ל, בעת התקפת החיילות העיראקים על העיר במאורעות תרצ"ו.

לאחר חצי שנה, העתיק ר' אפרימ'ל את מגוריו לבני-ברק, שם דר ברחוב הנקרא כיום רחוב ירושלים. אחר כך עלה לירושלים, ובה נשאר לגור עד יומו האחרון. הוא לא זז מחבב את ארצנו הקדושה, כשהיה מזכיר את חוץ-לארץ היה אומר "להבדיל", וכשאמרה לו פעם זוגתו כי נראה שמאז עלייתם ארצה, נחלש, השיב לה: "חלילה, חלילה! ובל יאמר שכן חליתי!"

כשמהלך היה ברחובות ירושלים, היה דרך קבע מתכופף ומרים ניירות, מלקט פסולת מן הארץ ואף מכסה רוק של אחרים בעפר, פעם שאל אותו ר' יוסף ערליך מאנ"ש דבני-ברק, מדוע נוהג הוא כן, השיבו ר' אפרימ'ל: "שוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום" (פסחים ז.). ירושלים בחורבנה; אילו הייתי יכול - אני מנקה רחובות בירושלים הקדושה, לפחות אעשה משהו בעבורה".

"רק לכתוב לי "ידידי יקירי"..."

מגאוני דורו היה ר' אפרימ'ל, בקי מופלג ובעל-מחדש עצום, אך מעולם לא עשה תורתו קרדום לחפור בו. הוא מאס בכבוד באמת ובתמים. בנו חורגו משה צחי סיפר עליו: "הוא היה מפורסם כלמדן מופלג, חריף ובקי. ויחד עם זאת עניו גדול, מצניע לכת ומשתדל להסתיר את סגולותיו אלה מעיני הבריות. ברצותו לצטט איזה מאמר חז"ל, מדרש, פוסקים וכד', מעולם לא עשה זאת כדרך הלמדנים המציינים את המקור, הדף, העמוד וכו', אלא ניגש בדחילו ורחימו לארון הספרים, שם ידו על הספר המסוים, פתחו והצביע באצבע: 'או, הנה, במקרה פתחתי!', אך בן שיחו הבין יפה יפה את המקריות הזאת ובפרט אם היה בר-אוריין".

כשרצה ר' אליהו חיים רוזין לייסד את ישיבת 'אור הנעלם', היה צריך את הסכמתו של הרב הרצוג. ברצותו להראות לו מי הם לומדי הישיבה, לקח עמו אליו את

ולמרות הכל ליווה קהל גדול את מיטתו. הלוויה יצאה משכונת "בית ישראל" היהודית דרך השכונות הערביות "שייך ג'ראח" ו"מוסררה". כאשר הגיעה המיטה לשכונת מוסררה, יצאו נערים ערביים ורגמו את משתתפי הלוויה באבנים. אחת האבנים פגעה בכובעי והפילתו ארצה. היה זה נס שלא פגעה בעיני או בראשי. המלווים מיהרו עם המיטה, כדי שלא להיפגע, וכן לכבודו של הנפטר הגדול. אבי ז"ל, ר' יצחק שאול, שהלך בסוף הלוויה, הרים אף הוא אבנים וזרק לעבר הערבים. המלווים צעקו לעברו 'אל תתעכב, צריך למהר'. לבסוף הופיע ערבי זקן, שהתבייש בהתנהגות זו, וכנראה הבין שזו לוויה חשובה, והוא הצטדק: 'הדא שבאב מושרעה' - אלו נערים לא טובים.

הלוויה המשיכה למקום מנוחתו של הנפטר הגדול, הר הזיתים, והקהל מיהר לחזור העירה. ההרגשה הייתה, שליווינו איש גדול וטהור, שחי עמנו בדורנו זה. ת.נ.צ.ב.ה. ■

גלויה ששלח ר' אפרימל אל ר' יצחק אלבירט עבור ר' ישראל מיכאליץ

שום שבח מלבד 'מחסידי ברסלב'. מצבת ר' אפרימל בהר-הזיתים

מצבות ר' אפרימל וחותנו
בהר הזיתים במבט מלמעלה (באדיבות הר"ר שמואל מאיר חשין)

רבי אברהם שטרנהארץ ואת רבי אפרימ'ל. בבואם אל הרב, הציגם רבי אליהו חיים כשניים מלומדי הישיבה. פנה הרב הרצוג אל ר' אפרימ'ל בשאלה: "למדת מסכת זבחים?" ור' אפרימ'ל, שכל התורה כולה מונחת אצלו כבקופסא, משיב בהצטנעות: "כן, למדתי פעם זבחים". "ובכן" המשיך הרב הרצוג, "בדף פלוני בזבחים, יש שני פירושים ברש"י, האם תוכל לאמרם?"

"נדמה לי" ענה ר' אפרימ'ל לאט כדרכו, "שיש באותו רש"י שהזכרתם, שלוש פירושים..."

הרב הרצוג יצא מגדרו מהתפעלות עצומה, בקיאות שכזו... הוא נעמד ממקומו וברך בשם ומלכות: "שחלק מחכמתו ליראיו".

ובפעם אחרת, כשהלך ר' אליהו חיים יחד עם ר' אפרימ'ל להרב הרצוג, בעניין 'סרטיפיקטים' עבור אנ"ש בפולין, נכנס עמו הרב הרצוג מבלי משים בדברי תורה, לאחר מכן אמר לר' אליהו חיים בהשתוממות: "כזו גדלות בתורה חבויה אצלכם בקופסה כה קטנה...".

רבי משה מרדכי מלעלוב נוהג היה בכל שנה ושנה, לפני היארצייט של הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב, לבוא אל ר' אפרימ'ל להזמינו לסעודת ההילולא, שכן ר' אפריימ'ל היה דור שישי לרבי דוד'ל, (רבי משה מרדכי היה דור שביעי). כמו בפולין, גם בירושלים, היו כאלו שחפצו לעשותו לאדמו"ר, בגין גדולתו, יחוסו הרם ושאר מעלותיו. אך ר' אפרימ'ל ראה בהתקרבות לרבינו הקדוש - ולוּ רק להיות הקטן שבאנשיו - את הצלחתו הגדולה ביותר בעולם הזה ובעלמא דקשוט. לנגד עיניו היו דברי גאון עוזנו מוהרנ"ת: "בוודאי טוב להיות זנב וטפל לצדיק הזה שהוא ראש-בית האמיתי, מלהיות ראש במקום אחר" (ליקוטי הלכות, שבת ה, ט). "ברוך השם" אמר פעם אחת לר' דוד שכטר, "ניצלתי מלהיות רבי, בזכות רבינו הקדוש!".

באחד ממכתביו הרבים לר' הלל מיכאליץ, שלמד תורה מפיו, הוא שוטח בקשתו לפניו: "...ועתה הנני מבקש ממך בל לכתוב לי כדרכך 'לכ"ק מו"ר שליט"א', כי מי אנכי לתאר אותי בשבחים כאלו, אין בי לא מיניה ולא מקצתו, רק לכתוב לי 'ידידי יקירי' או 'מורי ו' ולחתום עצמך בשמך הלל מיכאליץ, כי להתפלל עבורך כי השי"ת שומע תפילת כל פה וכו' ידעתי שמך ושם אמך תחיה ומה לך לחתום כדרך חסיד אל רבו המפורסם, יה"ר שנזכה לאמת ולא יטעו בי בני אדם ולא אטעה בעצמי ח"ו רק נזכה לאמת ואמונה" (עונג שבת, אור ליום עש"ק ויחי תרצ"ה).

חסיד נאמן היה, המקושר בכל נימי נפשו לרבו, וכל טובה שהיא - תלה בזכותו של רבינו. כשהיה מאן דהוא נותן לו פתקא שיתפלל עבורו, היה מניחה בתוך הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, ומפציר בתפילה על הנזקק בזכות הרבי הקדוש. והיה הליקוטי מוהר"ן שלו מלא בפתקאות של אנשים הצריכים ישועה. במכתבו מא' אדר תרצ"ב, הוא כותב: "גם יעזור השי"ת שישלח רפואה שלמה במהרה מן השמים לבנו חיים שאול שיחי', הנה באותו לילה שהשגתי הידיעה כתבתי פיתקא עבורו והנחתיו בספר ליקוטי מוהר"ן ז"ל ותהילה לאל כי הזמין ה' לידי שהנחתיו בליקוטי מוהר"ן קמא סימן נ"ו דף ע"ו ע"א שמדבר שם מענין אריכות ימים יעיי"ש, כי אני לא נתכוונתי כלל, רק הנחתיו בספר הקדוש הנ"ל סתם, ומאת ה' היתה זאת שהנחתיו בהתורה הנ"ל, בזכות הצדיק יסוד עולם נ'מ'ח' ז"ל ישלח ה' עזרו מקודש במהרה בתוך שאר חולי ישראל" (עונג שבת עמ' קמ)

חידושי-תורה רבים כתב ר' אפרימ'ל בחייו, בנגלה ובנסתר, בעיקר על פי הקדמות רבינו הקדוש, אך בעוצם ענוותנותו, העלה את כולם באש, כפי שמספר חתנו ר' יקיר יוד במכתבו לר' יעקב הלוי דוב: "...אני יכול להגיד לך שרצונו של חותני היה בכלל לא להדפיס שום ספר, הוא היה צדיק נסתר ולמד תורה לשמה ולא להתפרסם ממנה, אספר לך מה שרעייתי תחי' סיפרה, זה היה שנה לפני פטירתו, פעם מצאה אותו שהוא שורף את כל הכתבים שלו, עומד על יד התנור הבוער, זה היה בחורף, וזורק ניירות וניירות, אחד אחר שני. היא התחילה להשתומם ולשאול מה פשר הדבר, אז הוא ענה שזה שום דבר. אחרי שבדקה, מצאה שהוא שרף את כל

> ברצותו לצטט איזה מאמר חז"ל, מדרש, פוסקים וכד', מעולם לא עשה זאת כדרך הלמדנים המציינים את המקור, הדף, העמוד וכו', אלא ניגש בדחילו ורחימו לארון הספרים, שם ידו על הספר המסוים, פתחו והצביע באצבע: 'או, הנה, במקרה פתחתי!', אך בן שיחו הבין יפה יפה את המקריות הזאת ובפרט אם היה בר-אוריין

חידושי התורה שחידש במשך כל ימיו" - - -

רק מקצת מחידושי תורתו הרבים נשאר לפליטה, בעיקר המכתבים ששלח לר' הלל מיכאליץ, ידידו ותלמידו הקרוב. ונדפסו על ידי ר' יעקב הלוי דוב ז"ל בשנת תשכ"ו, ולימים על ידי הוצאת 'משך הנחל'.

שבועות ספורים לפני פטירתו, נפל למשכב והוא בן ששים ושש שנים. בשבוע האחרון לחייו, שהה במחיצתו רבות ר' יעקב דוב. בלילה האחרון לחייו, כשהיה כבר כאן ולא כאן, כשהבחין ברופא העומד עליו ומתכונן לתת לו זריקה, התעורר ואמר: "אני מגלה דעתי שאיני רוצה שיתנו לי שום רפואה על ידי רופא".

את ימי חייו האחרונים, מתאר ר' יעקב דוב:

"בימים נוראים בשנת ה'תש"ו לפ"ק עוד התפלל עם הקיבוץ של אנ"ש ועוד לא חשבנו שבמשך זמן קצר כזה לוקח ה' אותו צדיק מאתנו. כמה שבועות לפני הסתלקותו הצטנן וחלה וכשראינו שגברה מחלתו היינו נעורים אצלו כל לילה מישהו מאנ"ש, באותו שבוע שנסתלק זכיתי להיות ניעור לבדי אצלו כל הלילה כי במקרה לא באו להחליף אותי, באותו לילה דיבר עמי כמעט כצוואה והזהיר אותי שלא יספידו אותו ולא יאמרו עליו שום שבחים והכל בישוב הדעת. וראינו כי כבר מוכן הוא כבר להסתלק בלי שום פחד כדרך הצדיקים הגדולים. זמן קצר לפני הסתלקותו כשראה שנתקבצו הרבה אנשים להיות נוכחים בעת הסתלקותו, אמר: 'הלא יש מניין, נוכל להתפלל מעריב'. והתפלל כדרכו ברתת וזיע, כמו אותן התפילות שהתפלל בבית הכנסת. בפרט בעת אמרו 'שמע ישראל' היה מרתת זמן רב מאימת הבורא, וזה ראינו אצלו גם אז, זמן קצר לפני הסתלקותו, שהיה מקושר בבורא כל עולמים ממש עד הרגע האחרון לפני הסתלקותו. ואתקטר בחד קיטורא ונסתלק בקדושה וטהרה בט"ז טבת תש"ו לפ"ק בעיה"ק ירושלים".

זמן מועט לפני הסתלקותו, משמש ר' אפריימ'ל בצדי מלבושיו. לא הבינו מה הוא מחפש, זוגתו שהבינה, אמרה: "הוא מחפש את הציצית". נתנו את הגדילים בידיו, אמר "שמע ישראל" ויצאה נשמתו ב"אחד" ממש!

גופו הטהור נטמן בהר-הזיתים ועל מצבתו לא נכתב שום תואר מלבד "מחסידי ברסלב", שתי מילים שביטאו את כל רצונו והליכותיו מאז עמדו על דעתו.

זמן קצר אחרי פטירתו, החלו המאורעות בירושלים, שבעקבותיהם נפלה ירושלים העתיקה בידי הירדנים, ושוב לא ניתן היה להגיע להר-הזיתים. בשנים הבאות, כשהיה האזור תחת ידי הישמעאלים, חוללו מצבות רבות בהר. כשנסתיימה המלחמה ובני משפחתו הגיעו להר-הזיתים, נדהמו לגלות כי בעוד רוב רובם של המצבות באזור נותצו וחוללו, המצבה של ר' אפריימ'ל נותרה על עמדה, למרות שהיתה המצבה היחידה בשטח המורכבת מאבן שטוחה ואבן ניצבת, כמנהג יהדות אירופה, ובלטה על פני השטח. ■

"ריבונו של עולם, יהודים בסכנה גדולה, בזכות הצדיק תראה לנו נס. בזכות הצדיק שאני מוסר את נפשי להיות על קברו הקדוש..."

היומן הגנוז

"כולם רעדו מפחד, אבל אני ליבי רק לשמיים"...

קורות נסיעתו של החסיד הנלהב **ר' בן-ציון אפטר** מפולין לאומן בראשית שנות מסך-הברזל, כפי שסופרו על ידו והועלו על הכתב בידי **ר' משה אהרן שאטין** מחסידי ברסלב בלודז'

בשער: רבי בן ציון אפטר על רקע ציון רבינו הקדוש;
בעיגול: כותב הזכרונות ר' משה אהרן שאטין

מי שלא ראה

את היהודי היקר הזה ששמו בנציון אפטר, לא היה יכול לתאר שישנו אדם כזה במציאות.

היה נע-ונד מעיר לעיר, מכפר לכפר. עם שק מלא ספרים, בגדים ישנים שלו וכמה זוגות גרביים עבור בני ביתו, שקיבל במתנה. בינתיים, השתמש הוא בהם בימי החורף, סביב לצווארו לחימום.

גב כפוף, זקנקן אדמדם, פיאות פרועות, לבוש מרושל. בזמן ההליכה החזיק את הידיים מאחוריו והעיניים למטה. ברחוב

"הייתי כל כך חזק באמונתי שתיארתי לי שאני משתטח על קברו, בוכה ובוכה בלי סוף... זרם של דמעות שוטף את פני ומרטיב את קברו. והוא, הרבי ז"ל, עומד על גבי, שומע, מלטף אותי, מנחם אותי, כאילו אומר: 'זכית בן ציון'... ופתאום התעוררתי והנה חלום..."

בכלל לא הרים אותם. "הרחוב" אמר "הוא בחזקת טמא"...

כשעבר פעם בעיר לובלין והרב ר' מאיר שפירא ראה אותו, היה קורא: "בן ציון! שלום! אתה לא רואה אותי?" הרב זצ"ל מאוד חיבב אותו, ומי לא?

יהודי למדן, חסיד, ירא שמיים, שבור ורצוץ, רחוק מכל הבלי עולם הזה. שבור רק בגופו, אבל ברוחו היה חזק שאין הרבה כמוהו. לא פעם היה עובר את הגבול לאומן, בכדי להיות על קברו של הצדיק. היה אמן של הסיפור - הסיפורים שלו היו ראויים להיכתב ולעשות מזה ספר. כשהוא למד ליקוטי מוהר"ן או סיפורי מעשיות, זאת היתה חוויה ממש. בעל בכי שאין כמוהו. כשהוא אומר תהילים או ליקוטי תפילות, הספר היה רטוב מדמעותיו.

והקול שלו - לפעמים עבר לפני התיבה, הטלית על ראשו וקולו בוקע שחקים. קול ציפור, קול דק היה לו. כמו ילד שמתחנן לפני אביו, ומבקש שיזַכה אותו לקיים את התורה והמצוות.

לא שם לב לחיצוניותו, "העיקר הלב" היה אומר. שנים על שנים לא ישן במיטה. כל השבוע אכל רק יבש ולא מבושל - לחם ומים ולפעמים כוס תה.

היו לו אשה וילדים, אבל לעיתים רחוקות ביקר בבית. וכשבא כבר, אז לא היה פעם שלא הביא לאשתו מתנה: בגד או צעיף או גרביים. כשרצה מישהו לתת לו מתנה, אמר: 'אולי עבור אשתי'. בחורף סבל מאוד מחוסר דם ותמיד היה לו קר. חליפה על חליפה לבש, מעיל על מעיל לבש, למרות שהמעיל היה גדול ממידתו. עיניו היו תמיד אדומות מרוב בכי, זקנו אף פעם לא היה מסורק, קצה אחד בתוך הבגד והקצה השני באויר. המצחיה של הכובע תמיד היתה בצד. בנוגע ללבוש, לא היה שם לב אף פעם.

מוכר ספרים של הרבי

אבל היה בו משהו בלתי רגיל - כל ימי חיותו היה נוסע מעיר לעיר, מוכר ספרים של הרבי.

קיבץ נדבות: הוא לא ביקש חס ושלום כסף, רק כשנתנו לו לקח. ומי לא נתן לו? אפשר לראותו תמיד עם ספר או תהילים או ליקוטי תפילות. הירבה בהתבודדות ובמקוואות, לא עבר יום שלא טבל במקווה מים.

הוא ידע מחתונות של חסידים או רביים, שם כולם הכירו אותו והוא הכיר את כולם. ומי שלא היה אתו בחתונה, לא יודע מה זו שמחה... הוא ר' בן ציון, כמו שהיה בכיין גדול, ככה היה יכול לצאת מכליו בזמן שמחה. הכליזמרים, לא היה להם מה לעשות חוץ מקבלת החתן והכלה כנהוג. ואחרי הסעודה ושבע ברכות כשיצאו לרקוד לקראת החתן והכלה, אז כולם ביקשו את ר' בן ציון: "בן ציון! בן ציון! נו, נראה אותך, תַראה איך רוקדים..." והוא הפשיל את הבגד והכניס את השוליים בתוך אבנטו ויצא בריקוד סוער. זרק את המצנפת הצידה, הוציא את המטפחת האדומה, ונפנף ושר ורקד וכולם מחאו כפים בהתלהבות ועודדו אותו עוד יותר. אז ראו מה כוחו בשמחה. "יותר חזק!" היה צועק "יותר חזק!" ושר "הרבי ציווה להיות שמח עד הרגע האחרון!..." "פרייעלך יודעלך, פרייעלך יודעלך!" (-שמחה יהודים!) וכולם רקדו עד אור הבוקר, והשמחה היתה במלואה. בעיר לודז' היו אומרים אלו שהכירו את ר' בן ציון: "חתונה עם ר' בן ציון, זו היא השמחה האמיתית"...

לא היתה עיר בפולין שלא ידעו מי זה ר' בן ציון אפטר, הוא היה שם דבר. כל הרבנים האדמורים והחסידים ידעו לספר ממנו הרבה מעשיות. כשהיה במצב רוח טוב היה מספר מאומן - איך עבר את הגבול בדרכו לרבי. וכך התחיל:

"כל השנה קיבצתי כסף לנסיעה, לא סיפרתי את הסוד לאף אחד מכמה טעמים: ראשית - מעין הרע. ב' - מפני מלשינים. ג' - שלא יגידו הידידים: 'סכנה... אסור להסתכן'... לכן החזקתי את הכל

הסתתר במשך היום. בית המדרש הגדול בעיירה מזריטש

בי, ולחמתי חזק איתי לא לגלות אפילו לקרובים ביותר.

בבית-במדרש במזריץ'

בחודש אלול זזתי לדרך - מעיר לעיר, מכפר לכפר, וככה הגעתי לעיר מזריץ' ושם הלכתי ישר לבית המדרש של העיר. תפסתי ספסל ושמתי את החבילה שלי שהכילה טלית ותפילין וכמה בגדים לחמם את הגוף מהקור ששורר ברוסיה, וככה שכבתי על הספסל ונרדמתי.

מזריץ' היתה עיר גבול בין פולין לרוסיה. ביום, לא יצאתי בכלל, בכדי שהמשטרה לא תתפוס אותי. כל זר היה בחזקת חשוד...

בין מנחה למעריב דיברתי עם יהודים ושאלתי אם יש מבריחים? אם יש שמירה חזקה? אם יודעים איזה מבריח ישר, שאפשר לתת בו אמון?

הם חשבו שאני סוחר שעושה מסחר. אבל החיצוניות שלי לא העידה עלי שאני סוחר... בינתיים קיבצתי עוד כסף, אולי לא יספיק הכסף עבור המבריח. רחרחתי פה ושם, כל המחשבה היתה איך להיות כבר מעבר לצד השני.

נודע לי מגוי אחד שהוא עוסק בהברחה, ביקשתי להכיר אותו. בינתיים יהודי הזמין אותי הביתה לישון אצלו. סיפרתי לו את כל האמת, והוא המליץ על מבריח וגם הזמין אותו לעשר בלילה.

היהודי מתרגם

בדיוק בשעה עשר, דופקים בדלת דפיקות לפי הסכם... פתחו את הדלת ונכנס לבית גוי בעל גוף, משכמו ולמעלה. חצי שיכור, עם שפם ואף אדום מרוב שתיה, והיה כועס על כל העולם... סכנה ממש להתמסר לידו, אבל אין ברירה. הזמן דוחק, ואין אחר, רק הוא היחידי. לא הבנתי את מה שאמר, אבל היהודי היה המתרגם בינינו, והלך. מזה הבנתי שגם היהודי היה שותף בהברחה.

בינתיים ישבתי על יד התנור, בפינה של בית הכנסת והתפללתי. אמרתי תהילים, ליקוטי תפילות והחזקתי את הספר של הרבי, ליקוטי מוהר"ן, שזכותו יגן עלי ובזכותו אזכה להגיע בזמן לאומן, בלי מכשול ובלי צרות. הייתי כל כך חזק באמונתי שתיארתי לי שאני משתטח על קברו, בוכה ובוכה בלי סוף... זרם של דמעות שוטף את פני ומרטיב את קיברו. והוא, הרבי ז"ל, עומד על גבי, שומע, מלטף אותי, מנחם אותי, כאילו אומר: 'זכית בן ציון'... ופתאום התעוררתי והנה חלום...

לצאת מבית הכנסת היה סכנה מטעם המשטרה, לכן ישבתי שם כל היום. ערב אחד בא היהודי הנ"ל ואמר: 'בוא!' הלכנו דרך סמטאות. היה חושך, לא פנס ולא ירח. בקושי ראיתי את היהודי שהלך על ידי, וכך הגענו לביתו" - מספר ר' בן ציון. "דפק פעמיים בשקט ופעם אחת חזק. הדלת נפתחה קצת, ונכנסנו.

בפנים כבר היו אנשים עם חבילות. עישנו סיגריות ושתו תה חם מהביל. כנראה סתם מבריחי סחורות מכל הסוגים, לעבר הגבול... "נו" אמר היהודי "תכירו, אתם כולכם מעכשיו כמו אחים" "אתם עוברים את הגבול ביחד, ואם חס ושלום תופסים אתכם... אינכם יודעים כלום, מי הבריח אתכם. 'מקרה', רק מקרה קישר אתכם, הבנתם? כעת רבותי, כסף! אתם נותנים לי את החלק הראשון והחלק השני תתנו לגוי מעבר לגבול".

היו שם כחמישה אנשים, צעירים ומבוגרים, כולם מלובשים טוב, ואני כרגיל עם הסמרטוטים שלי שלא השתנו... כל אחד במחשבות שלו, "ואני בתפילה"...

היהודי חזר והזהיר אותנו לא לצאת מהבית אפילו לא לבית הכנסת, וכך ישבנו כל הלילה והגוי לא בא.

למחרת אני הלכתי לבית הקברות

להשתטח על קברו של הצדיק ממזריץ', כמובן בגנבה...

ה'מבריח' מופיע

בשעה 11 בלילה בא הגוי, שתוי כרגיל ואמר: "מעכשיו אתם בידי, מה שאגיד לכם ומה שאצווה אתכם, תעשו. ראשית: לא לדבר, לא לעשן, לא להשתעל, לא לנשום עמוק, רק ללכת אחריי בשקט, צעד אחרי צעד, ורק קדימה, ומה שאני עושה, אתם תעשו. למשל: כשאני משתטח על האדמה גם אתם תעשו כן, ואם אני ארוץ תרוצו גם אתם. בדרך יכול להיות שלולית מים

"פתאום! איבן קם ומרמז בידו קדימה ואנו מתחילים ללכת, אחרי כרבע שעה הליכה שומעים פסיעות מתקרבות. איבן זורק את עצמו על הארץ. אנו אחריו והפסיעות מתקרבות יותר ויותר, כולנו רועדים מפחד. בין העצים שומעים את הרישרוש וגם דיבור, בלחש ובשקט"

או יער עם כל מיני מכשולים, אז מה שאני עושה, תעשו, ולא לשאול שאלות. הבנתם? העיקר - תשומת לב. יש חושך והדרך בחזקת סכנה". לפי הדיבור - לא דיבר כשיכור.

"וכך" ממשיך ר' בן-ציון לספר, וכולם יושבים מתוחים, והוא ידע לספר בכשרון רב שאין כמוהו. כולם יושבים סביבו, דחוקים אחד לשני, לא יודעים אם זה יום או לילה, כולנו אתו, כולנו אתו שם - שם בחדר של המבריח. וכולנו בסכנה... ככה נדמה לנו. והוא נח מעט וממשיך:

"מה אגיד לכם? צמרמורת עוברת בעצמותנו, בידי מי אנו נמצאים?! היהודי המתווך שבביתו אנו נמצאים עומד על יד הגוי ואומר: 'נו? איפה הכסף?' כל אחד מוציא ממקום מחבואו את ארנקו ונותן כמה שהוא דורש, ומחזיר את ארנקו למקומו.

הגוי לא מוריד עין מכל דבר, ומשגיח טוב טוב, לאן כל אחד שם את ארנקו. 'די!' אמר היהודי, 'מעכשיו אתם בידי איבן, הוא ידאג לזה שתעברו את הגבול בסדר. נכון איבן?' - 'בטח!' עונה איבן.

בינינו היו סוחרים שהיו רגילים לעבור את הגבול לא פעם, בהברחת סחורות משני עברי הגבול ובסכנות הגדולות והכירו את המבריחים למיניהם. אבל את איבן ראו בפעם הראשונה, וגם לא שמעו ממנו. אבל סמכו על היהודי שלא יפקיר אותם, ובכל זאת ליבם לא היה איתם, אבל מה לעשות? אין ברירה..."

הם היו ארבעה אנשים ור' בנציון היה החמישי, כולם יהודים. אחד שואל את השני: 'נו? מה דעתך?' אף אחד לא יודע לתת תשובה. ר' בנציון אמר: "רבותי העיקר הוא אמונה, תאמינו בה' והוא יעזור לנו" - זרק מילה ופנה שוב לתהילים שלו.

זוחלים בין המצבות

זה היה בסוף חודש מנחם אב, בשעה 11 בלילה. איבן כבר שתה די צורכו עם השותף שלו היהודי, ואז קם על רגליו ואמר בקול מצווה: "כעת לדרך!" היהודי שלו יצא קודם לבחוץ כדי לראות אם אפשר לצאת לדרך. הבית היה מחוץ לעיר..." ממשיך ר' בנציון לספר...

בדרך כלל היה מחזיק ר' בנציון את העיניים חצי סגורים מרוכזים ומידי פעם הרים אותם לראות את המאזינים, את קהל השומעים... "המקום היה עזוב, קרוב לבית קברות של נוצרים. המצבות היו דומות, רק השיש הבריק וסביבם היה חושך, שקט. היהודי חזר ואמר: 'קדימה!' נתן מכה לגוי על הגב, סימן חיבה. 'שא... שקט... קדימה!'

מהבית נכנסנו לבית הקברות. בין המצבות עשינו הקפות מאבן לאבן, הכל אחרי איבן. משם יצאנו לשטח. איבן הלך מרחק מה מאתנו, מדי פעם השתטח על הארץ וכולם אחריו. שם את האוזן על הארץ, לשמוע מרחוק אם אין שם בן אדם. אחרי כמה רגעים קם ונתן פקודה 'קדימה!' ופתאום נתן סימן לעמוד. הוריד את הנעליים וגם אנו עשינו כך.

בעובי היער

אחרי הליכה של שעתיים נכנסנו ליער סמיך מאד. הענפים היו נמוכים, ממש מעל ראשנו. נתקלנו גם בקוצים וכל ההליכה היתה קשה. אין ברירה, זהו זה. איבן היה חמוש. אקדח קטן היה תקוע לו במכנסיים ומפעם לפעם הראה לנו כמי שאומר: "אין פחד".

פתאום מראה ביד לשָבת. זה בכלל לא מצא חן בעינינו. שעתיים כבר הולכים וחושבים כבר להיות בצד השני, וכאן פתאום לשבת?! אבל אין ברירה, אנו בידיו, הוא הקובע. איבן קם ומסתכל לכל הצדדים, כאילו מחכה למי שהוא. הלב מתחיל לדפוק יותר חזק מהרגיל. מה מתרחש? אחד מהסוחרים ניגש לאיבן ורוצה להגיד או לשאול אותו. אבל איבן מראה לו על האקדח סימן שלא יעיז להתקרב, ועיניו יוקדות אש בחושך.

כולם רעדו מפחד, אבל אני ליבי רק לשמים - מסרתי את עצמי לה' ולא בידי הגוי הזה. 'הוא' אני אומר בליבי 'רק "שליח" ולא יותר מזה'.

המתח אצל שומעי הסיפור עולה. כולם יושבים כמו מהופנטים, עם פה פעור לשמוע את ההמשך. "אני מתפלל בלחש" ממשיך ר' בנציון "ריבונו של עולם, יהודים בסכנה גדולה, בזכות הצדיק (ר' נחמן) תראה לנו נס. בזכות הצדיק שאני מוסר את נפשי להיות על קברו הקדוש, כמו שהוא אמר. וכל הקבוצה הזאת, כולנו נמצאים במצב מאוד לא טוב. אנא ה' הושיעה נא!"

פסיעות מתקרבות

"פתאום! איבן קם ומרמז בידו קדימה ואנו מתחילים ללכת, אחרי כרבע שעה הליכה שומעים פסיעות מתקרבות. איבן זורק את עצמו על הארץ. אנו אחריו והפסיעות מתקרבות יותר ויותר, כולנו רועדים מפחד. בין העצים שומעים את הרישרוש וגם דיבור, בלחש ובשקט. אבל, איבן כן הבין. הוא קם על רגליו, ואנו עשינו כמוהו. 'איבן?' אומר אחד מהזרים שבאו, ואנו בגלל החושך לא ראינו שום דבר. חשבנו שאולי ישנה עוד כנופית מבריחים שנפגשים בדרך, אבל בין רגע אנו שומעים קולות יותר ברורים, איך שאיבן אומר להם: "הנה האנשים, תמשיכו איתם ואני הולך". לא ידענו מה לעשות במקרה הזה, תפסנו את איבן ואמרנו: "אנו מכירים רק אותך ולא נלך עם אף אחד חוץ ממך".

כנראה שהכל היה מתוכנן מראש. התנפלו עלינו כל החבריה וסחבו אותנו הצידה ואמרו: "ידיים למעלה!" עשו חיפוש אצל כל אחד ולקחו מה שהיה לכל אחד - הסחורות והכסף. בכו וצעקו ולא חשבו על הסכנה שבדבר, שיתפסו אותם המשטרה או הצבא. כל אחד ראה את הצרה הרגעית.

לי היה עוד חליפה וזוג מכנסים וקצת כסף, מה נשאר לנו כעת?

אז הכנופיה איימו עלינו ואמרו: 'עוד מילה אחת יהרגו אותנו כמו כלבים!' אז קם אחד מהם ואמר: 'שיהיה שקט', "אנו לא נלך איתכם, רק נדריך אתכם איך להגיע לעבר הגבול. תלכו ישר, כשתראו עמוד עם שתי-וערב גדול תיפנו ימינה, וחצי שעה הליכה אתם כבר בצד השני של הגבול".

כשגמר לדבר אז כל הכנופיה הסתלקה. אז התחילו חילוקי דעות: אחד אמר, שאין ברירה, צריכים לנסות וללכת כפי שאמר לנו האיש. והיו שאמרו: 'הם רוצים רק להכשיל אותנו ולהכניס אותנו לצרה עוד יותר גדולה'. ובסוף החליטו כן ללכת בדרך שאמר לנו האיש, בגלל שדרך אחרת לא ידענו.

השחר עולה

הויכוח לקח מהם את הדבר היקר מהכל, זה הזמן. השחר התחיל לעלות ואנו היינו רחוקים מכל סימן שנתנו לנו הגזלנים - לא שתי-וערב ולא עץ ולא דרך. שומעים נביחות כלבים שמתקרבים ממרחק, אבל את הכלבים לא רואים. הפחד גובר - שכבנו על הארץ והלב דופק חזק. לאיזה בוץ נכנסנו? לא כסף ולא מדריך. לאן נלך? כל אחד אומר משהו אחר, ובסוף החלטנו לזוז מהמקום ולהתקדם כפי שאמרו לנו.

מרגע לרגע נהיה יותר בהיר. היום עולה

כיסופין שאין להם גבול. ההתקבצות באומן בימי ראש השנה בימים עברו (באדיבות ר' יצחק צבי מאליק)

"הוצאתי את הטלית והתפילין, זזתי לפינה והתחלתי להתפלל. ליבי היה מלא. הכאב היה גדול. בלתי נסבל. הדמעות פרצו כמו ממעיין הנובע. לא יכולתי להוציא אף מילה מפי, נשברתי לגמרי, רק 'אוי אוי'. סגרתי את העיניים, והתרכזתי רק בתפילה בלב בשבר. מה יהיה עכשיו מכל התוכניות? מה עם אומן? מה עם ראש השנה? ... הטלית היתה רטובה מהדמעות שלי ולא הרגשתי איך שכולם עומדים סביבי"

ואנו עוד ביער, לא רואים סוף ליער. כל אחד עם המחשבות שלו. ההליכה בשתיקה מעיקה מאד...

"אוי ואבוי לנו שניפול לידי הרוסים" אומר אחד. "כשניפול לידיהם 'סיביר'! או אפילו יותר גרוע! הלא הם יחשבו אותנו למרגלים..."

"אתם שומעים? יכול להיות אפילו לידי הפולנים" -"אבל מה איכפת לי" אומר השלישי, "לא נשאר לי כלום, שחטו אותי. כשאני אחזור לפולין, אני אסדר אותם ובפרט את השותף היהודי הזה... יד אחת עשו לחסלנו, לגזול מאיתנו את הכל. שמי יענקל, אתם עוד לא יודעים מי זה יענקל... יספרו את זה לדורות, תזכרו טוב, שמי יענקל!" משתיקים אותו: "אל תתחכם כל כך. אנו נמצאים בתוך היער ויכולים לשמוע אותנו. תשתוק כבר, תסגור את הפה, 'גיבור' שכמוך..."

במעצר

שוב שומעים נביחות של כלבים וגם קולות של אנשים. נבהלו ונעמדו, חיכו מעט, נהיה שקט-שקט וממשיכים ללכת. יצאנו מהיער, היום האיר כבר ורואים מרחוק את השתי-וערב. פתאום שומעים קריאות: "עמוד-עמוד! לא לזוז. אנו יורים במי שיזוז". כולם השתוממו: 'מה, אנו חזרנו לגבול הפולני?' "טוב שלא נפלנו בידי הרוסים", "איך שלא יהיה אנו בבית. אפשר לדבר איתם אולי יעזרו?"

ואני לא יודע על מה לחשוב. כך לא טוב וכך לא טוב. אבל. דבר אחד אני יודע - שמה שעושה הקב"ה - לטובה.

מופיעים שוטרים על סוסים, עם רובים ומקלות. סובבים אותנו ושואלים... "מי אתם?" צועק אחד כנראה הקצין, "ומה מעשיכם כאן? מאיפה אתם? לאן רציתם ללכת?" השני נכנס בדיבורו ואמר: "שותקים? לא רוצים לדבר? בפנים כבר יספרו את הכל. פנימה... פנימה..." "פניהם כפני רוצחים" "הפחד היה נורא. נכנסנו לחצר..."

ושם קפצו עליהם הכלבים מרוב שמחה וחיכו לפקודה... "והכלבים היו גדולים כמו בן אדם, בלי גוזמא! מאומנים וממושמעים. הם הריחו אותנו וגם את בגדינו, אבל לא עשו לנו שום דבר. אבל הפחד היה גדול. החיילים הסתודדו, כנראה שחיכו לקצין או הממונה עליהם, אבל דבר אחד יכלו לראות בנו, שאנו לא מרגלים.

השמש כבר עלתה גבוה. בטח היתה כבר השעה 6. מהמחנה יצאו הרבה חיילים וכולם רמזו עלינו, 'יהודים, איך הם באו להנה?'

מה עם אומן?

"אני" מספר ר' בנציון "הוצאתי את הטלית והתפילין, זזתי לפינה והתחלתי להתפלל. אף אחד לא אמר מילה ואף אחד לא הפריע לי. ליבי היה מלא. הכאב היה גדול. בלתי נסבל. הדמעות פרצו כמו ממעיין הנובע. לא יכולתי להוציא אף מילה מפי, נשברתי לגמרי, רק 'אוי אוי'. סגרתי את העיניים, והתרכזתי רק בתפילה בלב נשבר. מה יהיה עכשיו מכל התוכניות? מה עם אומן? מה עם ראש השנה?

מה אגיד לכם?! כאב כזה, מה שאני הרגשתי אז, אי אפשר לתאר... הבני מעיים התהפכו בי מרוב כאב, הטלית היתה רטובה מהדמעות שלי ולא הרגשתי איך שכולם עומדים סביבי.

דבר אחד ידעתי - לאומן לא אגיע לראש השנה, שבעבור זה סיכנתי את חיי. ובכלל מה שווים החיים מבלי להיות ערב ראש השנה על קברו? והדמעות ירדו לתוך הזקן ועל הבגדים עד הנעלים. מה אגיד לכם? ופתאום קוראים את כולם לחקירה. מהצעקות חזרתי למציאות. לא נתנו לי לגמור את התפילה. הורדתי את הטלית והתפילין.

החייל הפולני נבהל

אבל החייל, כשניגש אלי וראה שאני בוכה, נבהל מהתמונה הזאת. 'מזמן לא ראה מבוגר בוכה כך' אמר לי. היה לו דרך ארץ

ורחמנות, אמר בשקט: "אדון! שם מחכים לך. לך! אל תפחד! אני רואה שאתה לא מרגל וגם לא מבריח גבול..." הלכתי אחריו. בתוך המבנה היה חדר גדול ועל יד החלון עמד שולחן. מצד אחד ישבו שלושה קצינים ואחד מהם פרץ בצעקה: "איפה היית? למה לא נכנסת יחד עם כולם?"

"אני לא מבין פולנית", אמרתי בידיש, "אינני מבין מה אתה רוצה ממני"... 'הניירות!' דרש, "הפספורט שלך! איפה הפספורט שלך?" לפני שיצאנו לדרך זרקנו את כל הניירות שלנו לערימה של זבל, ולא היה לאף אחד שום ניירות ושום תעודה, אז לקחו כל אחד וחקרו אותו. אני אמרתי את האמת, שרציתי להתפלל על קברו של הצדיק. אחד מהם היה מתרגם את מה שאמרתי: "רצה להתפלל על קברו של הצדיק בערב ראש השנה... וזה כל מבוקשו, אבל אם יש התנגדות, סימן שמשמים מעכבים בעדו".

החקירה נמשכה שעות על גבי שעות. היינו עייפים, רצוצים ורעבים. רוצים שכבר יגמר. אבל לא! הם, השלושה שחקרו אותנו, התלוצצו על חשבוננו. למשל: אחד שאל שאלה, רציתי לענות. אמר השני: "תפנה את התשובה אלי". הפניתי את ראשי לשני! אמר השלישי: "לי תענה..." וכך חוזר חלילה.

אומן ראש השנה

כמה ימים החזיקו אותנו ולא יכלו להכשילנו. שלחו אותנו למקום אחר ובסוף שיחררו את כולנו בערבות של הקהילה"

"באותה השנה" ממשיך ר' בנציון, "זכיתי להיות באומן ולהשתטח על קברו הקדוש באומן, בערב ראש השנה" - - -

היה בכוחו לספר ולספר בלי סוף וכל סיפור שלו היה ראוי להביאו לאור. אנשים יכלו לשבת שעות, ימים ולילות, בפה פעור ולקלוט, ולא הרגישו אפילו איך הזמן עובר.

היו לו חיים של נזיר, לא שם לב לחיצוניות. בלילות היה ישן מעט, אפילו

מראשוני חסידי ברסלב בפולין. מודעת האבל על פטירתו ר' בן ציון

מהלך בלי טיפת נאוה. ר' בן ציון ליד ביהמ"ד ברסלב במאה שערים

את הנעלים לא הוריד. כל יום הלך למקוה, לא היה חשוב לו אם המים חמים או קרים, נקיים או לא, העיקר לטבול לפני התפילה.

תמיד אתה מוצא אותו בפינה, בלי טיפה של גאווה. הולך כפוף, כאילו היתה לו גיבנת.

"לא היה אדם בפולין שלא ידע מי זה בנציון, כמובן בין החסידים. כל ימי חייו היה בדרך – מעיר לעיר, מבית כנסת לבית כנסת. וכל ספסל – מיטה בשבילו, עם כר או בלי כר, זה לא היה חשוב עבורו. לא ישן הרבה – כשהגיע שעת חצות קפץ על רגליו לערוך תיקון חצות. ומי שלא ראה או שמע את תיקון-חצות של ר' בנציון – לא יודע מה זה שיברון לב..."

גם לאוכל לא שם לב, אבל היה אוהב לאכול דברים טובים. הוא היה אומר: "לא לזלזל באוכל שנותן כוח לעבוד את עבודת הבורא". בשבתות כשהיה בעיר לודז' בחר לאכול אצל ר' מנחם ברזסקי זצ"ל (-חמיו של הכותב ר' משה אהרן), שם היה אוכל בשפע וגם כשר למהדרין. אשתו של הנ"ל, היחוס שלה היה דורות של חסידי ברסלב, והיתה טובת לב ובעלת צדקה שאין כמוה. היתה מתפללת שלוש פעמים ביום, ובשבתות וחגים הכינה מטעמים לרוב, והכל ביד רחבה.

שם אהב ר' בנציון לאכול. הוא היה אומר: "אצלם יש גשמיות וגם רוחניות"... זה היה בפורים. כנהוג אצל הברסלבר, באים אחרי הסעודה לבית החסידים ושם עושים שמח. והפעם גם ר' בנציון היה בלודז', והתחילו להתאסף. ר' בנציון יושב לו בפינה כרגיל - שקט, רגוע, לא מדבר כלום. ופתאום קם על רגליו ואומר: "רבותי, מה אתם חושבים? למה אינכם שמחים? הלא פורים היום! ופורים כיום כיפורים. כמו שביום כיפורים כשצמים מוחלים, כך בפורים כששמחים יש כפרת עוונות"...

ר' בן-ציון רוקד

לכן רבותי! מצוה להיות שמח ובפרט שהחכמים אמרו בפירוש עד דלא ידע, אז מה אתם מחכים"?

"ואני בנציון, לו היה אומר לי איזה שהוא עשיר: 'קח בנציון כמה זהובים ותרקוד לי', הייתי רוקד עד השמים. והיום, שהיו ניסים גדולים כאלו, שניצלו היהודים ומצווים להיות שמחים, אז למה אני שותק? למה אני לא רוקד?"

והפשיל את הקפוטה והתחיל לרקוד ולרקוד ולרקוד. ריקוד כזה עוד לא ראינו ממנו מזמן שהכרנו אותו - זיעה ומים ירדו ממנו כמו מברז מים. אבל, הוא לא הפסיק לרקוד. בעיניים סגורות, לא ראה אף אחד, הוא בכלל לא היה שם... בעולם המופשט הוא היה!

הבית התמלא מאנשים ונשים וטף, כולם שרו ורקדו כמו שרוקדים בפורים. כולם סביבו והוא אפילו לא הרגיש...

ומי שלא ראה את ר' בנציון על חתונה - לא יודע מה זה חתונה: לחתונות של החסידים היו מזמינים אותו. וחוץ מזה, אפילו לא הזמינו אותו, כשנודע לו שיש חתונה של רביים או רבנים, מקומו היה שם (היה מוזמן ללא הזמנה ותמיד הגיע).

בהילוך שלו המרושל, שרווילי כותנתו יותר ארוכים משרוול בגדו - יצאו החוצה, אבל כל זה לא הפריע לו לבדח ולשמח את הקהל ואת החתן והכלה. כשביקשו ממנו לשיר, אז ויתרו על הבדחנים. אז עלה על השולחן, הוריד את הנעלים, סילקו את הכלים, ובנציון בכל הדרו עמד ושר ובידח ורקד, והקהל לא עזב אותו.

ביקשו עוד ועוד. מחאו כפיים, שרו יחד איתו. רקדו, השתוללו מרוב שמחה, אהבו אותו ואת שיריו. זרקו לו כסף, מתנות לרוב, והוא רוקד ומזיע ומנגב בשרוול כתונתו וממשיך.

והמנגנים עם הכלי זמר אוכלים בינתיים. אוכלים ומקנאים שלא שמים לב אליהם. רק קשה להם להבין - איך רואים ושומעים שם? בלית ברירה, ליוו עם הכלים את השירה והזמרה, ששרו כולם עם ר' בנציון.

תיקון-חצות של ר' בנציון

לא היה אדם בפולין שלא ידע מי זה בנציון, כמובן בין החסידים. כל ימי חייו היה בדרך - מעיר לעיר, מבית כנסת לבית כנסת. וכל ספסל - מיטה בשבילו, עם כר או בלי כר, זה לא היה חשוב עבורו. לא ישן הרבה - כשהגיע שעת חצות קפץ על רגליו לערוך תיקון חצות. ומי שלא ראה או שמע את תיקון-חצות של ר' בנציון - לא יודע מה זה שיברון לב...

בעיר ורשא היה יהודי עשיר מאד. היו לו הרבה חנויות של בדים ברחובות הראשיים של ורשא. היהודי הנ"ל, אשתו

לא השגיח על חיצוניותו. ר' בן ציון בכותל המערבי

היתה חולנית, וכל השנה היה איתה בדרך לרופאים או למקומות מרפא. בקיץ ברח למקומות קרירים, ובחורף למקומות חמים, ואנשים זרים ניהלו את העסקים שלו. הדירה שלו הייתה סגורה כמעט כל השנה, הייתה סכנה שגנבים לא יפרצו לשם לגנוב, והיה מה לגנוב.

ור' שלמה יהודה (הופמן, מאנ"ש בוורשא, הי"ד) היה אח שלו (של העשיר), והעשיר מסר לו (לאחיו) את המפתחות של הבית, שישגיח מפעם לפעם. מה עשה ר' שלמה יהודה? מסר את הדירה עם כל מה שהיה שם לבחורי ישיבה שלמדו בבית החסידים דברסלב, וגם ר' בנציון היה יושן שם כשהזדמן לורשא. היה מספר מהדירה הנ"ל: ארונות מלאים כלי חרס וכסף וזהב, הריהוט הכי יפה והבעלי בתים לא יכלו להנות מזה".

וכשר' בנציון ערך שם את תיקון חצות, כל הבית רעד מרוב הבכי שלו. והניגון של התיקון, זה היה מעין עולם הבא: 'איי רחל מבכה את בניה, רחל מבכה את בניה...", "אוי שכינתא בגלותא"...

היה בוכה בדמעות שליש: "אוי ריבונו של עולם! תזכני להיות על קברה של אמנו רחל..." ובאמת זכה לזה...

בדירה הנ"ל הרגיש כמו בבית. התבודד שעות על גבי שעות. את הבגדים גם שם לא הוריד, התקפל בכורסא עם הערדליים וכך נרדם וישן עד חצות.

היה אהוב על כולם מתוך הפשטות שלו. לא אהב להטיף מוסר, לא נגע באף אחד, תמיד סגור ומסוגר עם עצמו. השפתיים שלו תמיד נעו: או שאמר תהילים, או סתם תפילות.

כל הרבנים והרביים הכירו אותו ואהבו לשמוע ממנו את לימוד סיפורי מעשיות של הרבי - הסיפור של 'בן מלך ובן שפחה שנחלפו'. באיזה התרגשות סיפר ונתן פירוש על זה בטוב טעם. ובכלל היה אמן לסיפורים... הוא היה אומר: "סיפורי מעשיות מלא סודות התורה, וכל אחד מוצא את עצמו בו".

כשהגיע ללודז' או לורשא, תיכף באו האברכים וכל אחד נתן כמה גרושים ועשו סעודה: לחם, דג מלוח, כמה זיתים, מלפפון חמוץ, וכוס תה. ביקשו ממנו: "נו ר' בנציון מה נשמע בעולם הגדול?" והוא מספר ומספר...

אהב מאד את הצעירים והם אהבו אותו ואת דרכו. נתנו לו כמה זהובים מידי פעם וידעו שזה הוא הצדקה האמיתית, ובפרט, אהבו לשמוע ממנו על אומן. וכל אחד מהשומעים חלם להיות שם, ותאר לו בזמן שהוא סיפר, כאילו הוא נמצא שם. קינאו בו ממש, שהוא בנציון, זכה להיות ולהשתטח על קברו הקדוש... ■

זיכרונות אלו הינם מתוך הספר 'להקים לאחיו שם' שיו"ל על ידי נכדי המחבר יצחק וידידיה ספקטור ניתן להשיג את הספר לפי הטלפון: 050-4121351 או בטל': 053-3108661

ישר אלר בינו

מסירות נפש לצד מידות תרומיות, יזמה ותושיה לצד פשטות וצניעות, כל אלו ועוד הרכיבו את החומר ממנו היה יצוק האברך החסיד ר' אברהם געטץ ז"ל שנסתלק בראש השנה האחרון בתוך רבבות אלפי ישראל בקיבוץ הקדוש באומן ראש השנה תשע"ט ■ שירת חייו המופלאה של ר' אברהם ז"ל שעסק בכל לבו ונפשו בהשקאת האילנות והפצת המעיינות חוצה כצוואת התלמיד הגדול מוהרנ"ת זי"ע מוגשת לכם בזה

■ עיקר עסקכם יהיה: "יפוצו מעיינותיך חוצה"

התמונות באדיבות הר"ר יצחק צבי מאליק הי"ד

ר' אברהם געטץ ז"ל על רקע מסע ההלוויה בבורו פארק

"טיסת kw7856

מניו יורק לקייב בוטלה עקב תקלה בכנף, עם הנוסעים הסליחה" - - - את ההודעה הזו שמע ר' אברהם געטץ ז"ל בתאריך כ"ז אלול, יומיים לפני התקדש ליל ראש השנה! כך, כשגופו מצוי אי שם ברחבי ארה"ב ונשמתו כמהה ומשתוקקת להגיע ולהשתתף לראשונה בקיבוץ הקדוש, אץ לו ר' אברהם להרעיש תבל ומלואה בניסיון שלישי! במספר למצוא כרטיס טיסה לאוקראינה.

כמקורב חדש הוא כבר הספיק להכיר מושגים כמו שבירת המניעות.. רק שלא תיאר לעצמו עד כמה יהיה קשה הדבר, את הכרטיס הראשון רכש בממון רב עבור טיסה על טהרת הקודש, זו בוטלה ברגע האחרון למגינת לב כל רוכשי הכרטיסים. ר' אברהם לא אמר נואש ומיהר להזמין כרטיס בטיסה אחרת. והנה הפלא ופלא, גם טיסה זו בוטלה כאמור ברגע האחרון בגלל תקלה בכנף. רק במאמצים אדירים הצליח להשיג כרטיס בטיסה אחרת ובסופו של דבר זכה לנסוע ולהשתתף בקיבוץ כשכל כולו לוהט ברגשי קודש ושמחה.

מי הוא אותו מקורב? מה הספיק ר' אברהם לעשות בחייו הקצרים? ואיך זה שהסתלקותו לשמי רום הייתה ממש על ציון רבינו הקדוש בראש השנה האחרון? על כל זאת ועוד בסיפור שלפניכם:

מעט ויפה - -

נקדים ונפתח בדברי רבינו הק' שאמר "שִׁיְסַפְּרוּ כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת מַאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וּמִכָּל אֶחָד וְאֶחָד יִהְיוּ כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת". בל נחשוב שהדברים נאמרו לגבי זקני ה'עובדים' בדורות הקודמים, שהאריכו ימים וכמה הרפתקי עדו עלייהו, כי כפי שאנו יודעים היטב, גם את הפשוטים שבאנשיו מוליך רבנו הק' בדרכים נפלאות שצדיקים גדולים הולכים בהן, וממילא אמנם כן, ישנם כמה וכמה מעשיות מכל אחד ואחד מאנשי הצדיק.

ה'חידוש' של ר' אברהם ע"ה הוא שלא רק שהספיק וזכה כפי הנראה להשלים את תיקונו בזמן קצר, ונפטר בשם טוב, ומתוך ייסורים כאלה אשר מן הסתם הביאוהו זך ונקי לעלמא דקשוט - אף גם הספיק בתוך כך לעסוק בזמן קצר בסדרה של פעולות שיש להן ערך רב ועצום לעולמי עד.

זעירין אינון אותם הזוכים להטביע חותם דקדושה בחייהם, ולעסוק בזיכוי הרבים, ואפילו לאחר אריכות ימים ושנים. ואילו ר' אברהם ע"ה זכה ותוך שנים ספורות הספיק לעסוק בכמה עניינים יקרים כאלה, אשר הפכו את שנותיו המעטות לפוריות ומאירות, ומי לנו גדול ממוהרנ"ת אשר עסק בכך כל חייו ללא לאות ובאחד ממכתביו אף משדל את מקורבו רבי שמשון לעשות מצווה שיש בה זכות הרבים לנצח, ומוסיף "אשר אצלי תהלה לא-ל תמצא זכות הרבים לנצח הרבה" (מכתב פ"ח).

כנראה שיש קונה עולמו בזמן קצר. כמו שלימד רבינו הק' "אֵין צְרִיכִין רַק לְחָיוֹת אֲפִילוּ מְעַט, רַק שֶׁיִּהְיֶה יָפֶה וְנֶאֱה". דומה הדבר כאילו רבינו הק' כיוון על אותם מאנשיו שחייהם היו קצרים אך מלאי חן דקדושה. ואלו שהכירו את ר' אברהם ע"ה בוודאי מהנהנים בראשיהם כאומרים, אכן כן, מעט - אך יפה ונאה.

בקרב חסידי ברסלב המשתדלים להתרחק מפרסום וכבוד לא נהגו להפליג בשבחים אף על הנפטרים, אך בוודאי אפשר וראוי ללמוד מה שניתן ללמוד מסיפור חייו המופלא של אברך צעיר שמן הסתם חיפש אמת מנעוריו, שהרי בוודאי לא לחינם זכה להתקרב לרבינו הק' ואף לקרב אחרים, ובפרט להיעשות תוך זמן קצר מאותם שענייני עבודת ה' תופסים את עיקר עיסוקם.

מאורעותיו בשנים האחרונות ובפרט האופן הפלאי בו נפטר מן העולם מעוררים הרהורי תשובה והתחזקות, כי לא דבר ריק הוא, וההי יתן אל ליבו.

מבורו פארק לירושלים

מנערותו ניחן ר' אברהם בשורה של מידות אציליות שהיו סימן ההיכר שלו בבית הוריו החשובים שיחיו, ובקרב הקהילה המעטירה 'באבוב 45' שבה גדל והתחנך בצעירותו. אחד ממכרי המשפחה סיפר ל'אבקשה' כי כבר כילד רך ניכרו בו אותן שתי תכונות מנוגדות לכאורה - עדינות שקטה מחד, ופעילות זריזה ומועילה במקום הדרוש מאידך, תכונות אלו ליוו אותו גם בהמשך דרכו כשעסק בענייני ציבור ובהפצת אור רבינו הק' במרץ ויוזמה אך בצניעות ובשקט.

ר' אברהם גדל והתחנך בבית הוריו היקרים יבחל"א בבורו פארק. בצעירותו הצטיין בהתמדת התורה ומידות טובות. כשבגר עלה לארץ הקודש ללמוד ולהתעלות בישיבה הקדושה 'טשיבין' בירושלים, ואכן כדברי רבינו הק' שעל ידי ארץ ישראל זוכין להיות יהודי ולעלות מדרגה לדרגה, מאת

בבחרותו על יד בית הכנסת 'רבי יוסף קארו' בעיר צפת

> מפליא הדבר שתחילת התקרבותו של ר' אברהם ע"ה לרבנו הק' הייתה על ידי תורת 'אזמרה', בעודו בחור בישיבה נתגלגל לידו צילום של תורה רפ"ב מליקוטי מוהר"ן, הדברים חדרו אל לבו והפעימו את רוחו, ומאז החל להתעניין באופן מיוחד בדברי רבינו הק' ותלמידיו

ה' הייתה זאת ששם דייקא זכה להתקרב לדעת הצדיק, דבר זה קרה בהשגחה פרטית מופלאה כאשר יום אחד, בעודו בחור בישיבה נתגלגל לידו צילום של תורה רפ"ב 'אזמרה' מליקוטי מוהר"ן, הדברים חדרו אל לבו ופעלו את פעולתם ומאז החל להתעניין באופן מיוחד בדברי רבינו הק' ותלמידיו.

מפליא הדבר שתחילת התקרבותו של ר' אברהם ע"ה לרבנו הק' הייתה על ידי תורת 'אזמרה', שכן ההנהגה העיקרית היוצאת מתורה זו לראות את הטוב בכל אדם ואת גודל מעלת וחשיבות כל מעשה טוב, הייתה תמיד אבן פינה בהליכותיו. כל יהודי היה אצלו חשוב. הוא לא זלזל באיש, אלא תמיד ראה את החיובי שבכל אדם ודיבר על המעלה שבכל נשמה.

לימים כאשר יהפוך להיות אפוי בלב הצדיק ויפיץ את אורו של רבינו בכל דרך, יסתבר שדווקא מי שזכה לעין טובה כזו, הוא גם מסוגל לעסוק בעבודה היקרה של הפצת דברי חיזוק לנשמות עייפות, לעודד לבבות נשברים ולקרבם לעבודתו ית', מתוך אמונה טהורת לב שבוודאי יהודים ירצו לקרוא ולשמוע ולקבל.

לאחר נישואיו עם רעייתו הצדקנית תבלחט"א אשר היתה עזר אמיתי כנגדו, התחזק יותר בהתמדת הלימוד ובמקביל החל לעסוק בענייני הכלל באמונה ובישרות, באותו הזמן המשיך להתקרב לחסידי ברסלב ולשאוב מפיהם דעת ועצה בענייני עבודת ה' והתקרב מאד לאורו של רבינו הק' ודעתו הקדושה.

בקרב צעירי ואברכי אנ"ש בארה"ב נוסדה חבורה יקרה של מבקשי ה' בשם "חבורת אור הצדיק", המתוועדים יחד לקבל דין מן דין ביראת ה' ובנקודת החבר של כל אחד, ר' אברהם ע"ה החל להימנות על משתתפיה הקבועים ותוך זמן קצר התבלט בה כאחד המשתתפים הקבועים בשיחות אלו, ומדי פעם התמיד להעלות דיבורים נפלאים שהוקלטו בקו הטלפון שעל ידי החבורה הזו.

השתדלו להשקות אילנות

מהר מאוד הפך ר' אברהם מ'מתקרב' ל'מקרב'. וכדרכו בשאר עניניו, גם זאת עשה במידה של שלמות וזריזות. לא היה מדובר במינוי רשמי, אלא שכדרכו אחרי שטעם מנופת צוף דיבורי האמונה וההתחזקות של רבינו הק', לא הבין איך אפשר למנוע דיבורים נפלאים כאלה מאחרים, לא 'עשיית נפשות' לברסלב הייתה מגמתו, אלא הרצון הפשוט לזכות יהודים לרוות נפשם ולטהר את נשמתם במעיינות המים חיים של הנחל נובע מקור חכמה.

ביוזמה עצמית הוא החל להפיץ קונטרסים מדי חג בחג בבתי הכנסת, מלאים דיבורים חמים ונלבבים ותפילות יקרות לשפוך שיח לפני ה' לזכות לקדושת החג כראוי. כל רצונו היה שיהודים יוכלו לשפוך לב לפני ה' יתברך ויזכו לקבל את החגים הקדושים בקדושה ובשמחה כראוי. בהמשך אף הדפיס גיליונות מיוחדים עם ליקוט ביאורים ותפילות על ה"תורה הזמנית" במיוחד עבור אברכי אנ"ש המשתדלים "ללכת עם התורה"

ומי שהיה אצלי ראוי לו לשמות. ר' אברהם בדירתו באומן בימי ראש השנה

עין טובה. נואיד פנים למקורב באומן

ר' אברהם בתיקון הכללי בציון הקדוש

כרצונו הגדול של רבינו הק'. את הכל עשה בתמימות גמורה, לא יפלא כי שמו מעולם לא הופיע על אף אחד מהקונטרסים שהוא התאמץ כל כך להפיץ.

ידידו ר' יחיאל מיכל ליכטנשטיין מספר: "בפעם הראשונה שדיברתי אתו בטלפון הייתה לנו שיחה שלמה, ודיברנו על כך שיש אברכים שמסתובבים בבורו פארק ולומדים ספרי רבנו ואינם יודעים זה מזה וצריך לעשות חבורה לדבר אחד עם השני בעבודת ה'. והוא כדרכו 'אומר ועושה' מיד לאחר שיחה זו הקים ר' אברהם חבורה שלמדו ליקוטי עצות ביחד וקיימו שיחת חברים".

גולת הכותרת של מפעל חייו היתה הקמת מכון 'משיב לשואל', הממשיך בפעילותו גם כיום לאחר פטירתו, הוא התקשר יום אחד לידידו וסיפר לו "עשיתי דבר חדש: יש אנשים שמסתובבים נבוכים בעניני רבינו הק' ואינם יודעים למי לפנות, סידרתי מספר טלפון שאפשר להתקשר ולהשאיר הודעה ולאחר מכן מישהו יחזור אליו עם מענה ותשובה". וכך בכל פעם היו לו רעיונות מאותו הסוג כשלנגד עיניו

"גולת הכותרת של מפעל חייו היתה הקמת מכון 'משיב לשואל', הממשיך בפעילותו גם כיום לאחר פטירתו, הוא התקשר יום אחד לידידו וסיפר לו "עשיתי דבר חדש: יש אנשים שמסתובבים נבוכים בעניני רבינו הק' ואינם יודעים למי לפנות, סידרתי מספר טלפון שאפשר להתקשר ולהשאיר הודעה ולאחר מכן מישהו יחזור אליו עם מענה ותשובה"

מטרה אחת - יש אנשים שצריך לדבר איתם שיש הקב"ה! כל העניינים שעסק בהם היו מכוונים למטרה זו.

כך גם סיפר הרה"ח ר' א.ח. שליט"א כי באחד מביקוריו בארה"ב הגיע אליו אברך בלתי מוכר ופתח בסדרה של שאלות מוכנות בזו אחר זו. מרגע לרגע התבררה העובדה מעוררת ההתפעלות כי לא מדובר בשאלות שנועדו להשביע את הסקרנות גרידא, ואף לא מדובר בעניינים פרטיים בהבנת דברי רבנו הקדוש, אלא בדברים שהם בגדר 'תלמוד תורה דרבים', שכל מטרתם להאיר את הדרך עבור נפשות יקרות המתקרבות לחסות בצל כנפי רבינו הק' לכשנודע לו שזהו ר' אברהם געטץ הבין הכל...

במידה שאדם מודד

אביו שליט"א מציין כי זהירות מיוחדת הייתה לו בקיום מצוות כיבוד אב ואם על כל הכרוך בכך, ר' אברהם היה תמיד 'דרוך' - מה הוא יכול לעשות בבית, וכיצד לכבד, הדבר לא היווה עול בעבורו, שמח היה שהוא זוכה לקיים כיבוד אב ואם, כידוע מצווה זו של כיבוד הורים היא ענף של מידת הכרת הטוב, אשר בה היה ר' אברהם ע"ה למופת. גם שאר בני המשפחה מצייינים כיצד ר' אברהם הקפיד להשאיר פתקים לבביים של הכרת הטוב בכל פעם שקיבל טובה מסוימת, או התארח במקום מסוים.

אחד מבעלי המלאכה שר' אברהם היה בקשר איתו מספר בהתרגשות: "בוא וראה לך את המכתבים הנפלאים שר' אברהם השאיר לי בכל פעם אחרי שביקש ממני עבודה מסוימת. כשהיו לו הערות הוא לא רק ביקש לתקן, אלא הקפיד בכל פעם להקדים בשבח והודאה על המלאכה שכבר נעשתה, ורק אז הוסיף את בקשותיו לתיקון". אותו אדם הוסיף וציין כי בדרך כלל, במכתבים הנשלחים ממרחק יש מטבע הדברים חסרון מסוים בנימוס, בגלל שהאדם אינו עומד מול בן שיחו. אצל ר' אברהם ע"ה לא היה ניכר הבדל כזה. הוא תמיד הקפיד על פנייה מכבדת ומעריכה.

העולה על הכל, מידת הנאמנות המיוחדת שהייתה בו. ברובד הפשוט ביותר, הוא היה 'איש נאמן' כפשוטו, שומר סוד בצורה נפלאה, נשמר מכל סכסוך וחיכוך, אחראי ואדם שאפשר לסמוך עליו. נקודה זו צריכה חיזוק בזמננו, לנוכח ריבוי האפשרויות לשתף כל אדם בתוך רגעים ספורים בכל מיני דברים, שחלקם פרטיים ואישיים. ר' אברהם ע"ה היה שותף סוד בכל מיני עניינים לאורך השנים. הוא נשאל עצות ושותף בדברים אישיים ותמיד שמר על האמון שנתנו בו.

בעומק הדברים באה נקודה זו לידי ביטוי כאשר היה נאמן לדרכו גם כשהייתה בכך הקרבה אישית רבה, כשנשאר נאמן להליכותיו גם בזמני קושי וצער, וכששמר על נאמנותו לבוראו ולא עזב ולא שינה מהנהגותיו בכל מחיר, ר' אברהם ע"ה לא התרשל ולא ויתר על סדריו הקבועים והמשיך בהתמדת התורה בלי שעיסוקיו הרבים יפגעו חלילה בלימודיו. תכונה זו הייתה בו כבר בנערותו, כאשר הקפיד לשמור את סדרי הלימוד שלו גם כאשר נרתם לפעולות שונות כגון עזרה בבית, התנדבות בצרכי ציבור וכדו'.

לא זו אף זו, הקפדה יתירה הייתה לו שהפעילות הקדושה להפצת דעת ויראת שמים לא תבוא על חשבון מחויבויותיו לביתו ולמשפחתו. נקודה זו ראויה לציון מיוחד, שכן בעניין זה נדמה שר' אברהם ע"ה יכול להיות דוגמה לאלו החפצים לעסוק בעבודה היקרה של השקאת אילנות ולדבר עם חברו ביראת שמים, כיצד לעשות זאת באופן המתקבל, תוך עדינות וזהירות מופלגת בכבוד אחרים, ובפרט שלא לפגוע חלילה בענייני הבית.

באותו עניין, נקודה מיוחדת הראויה לציון היא שכאשר ר' אברהם עשה משהו, השתדל שיהיה זה "סוף מעשה במחשבה תחילה", ותכנן מראש את המעשה כך שהתוצאה תהיה טובה ושלמה ולא יהיה צורך לחזור לשווא על הפעולה ולבזבז זמן, ככלל הוא לא התחמק או התרשל מלבצע דברים חשובים, וכמו כן לא ניסה 'לעקוף' איסורים והגבלות, בין מדברי תורה ובין מה שהורו לו הוריו ומחנכיו יבלחט"א.

ותשחק ליום אחרון

הפרק האחרון והמופלא ביותר בחייו המיוחדים של ר' אברהם החל כמה חודשים לפני פטירתו, כאשר נתגלתה אצלו ל"ע המחלה הקשה שממנה לא קם - - -

היה זה מכה אנושה ולא פשוטה, אברך צעיר אב לשתי פעוטות כשהוא צעיר בשיא פריחתו מקבל בשורה איומה ונוראה כזו - - -

אולם מסירותו לכל דבר שבקדושה ודבקותו האצילית בעניין של רבינו הק' הגיעו בתקופה זו לשיא חדש!

הוא כאילו יצוק מחומר אחר, המשיך להקרין על סביבותיו שמחה וחיות והמשיך לעסוק בענייניו, הן בצרכי שמים והן בצרכי הגוף, הכל כפי שדורש הבורא בצורה מעוררת השתאות, למשל, אביו מספר כי ר' אברהם קיבל על עצמו להקפיד לאכול ולשתות אפילו כשלא היה לו שום תיאבון אחרי הטיפולים הקשים, זאת כדי לחזק ולהבריא את גופו כפי רצון ה'.

היתה זו תקופה מטלטלת אולם הוא קיבל באהבה את גזירתו ית'. כששאלו אותו "מה שלומך", הוא השיב "ברוך ה'

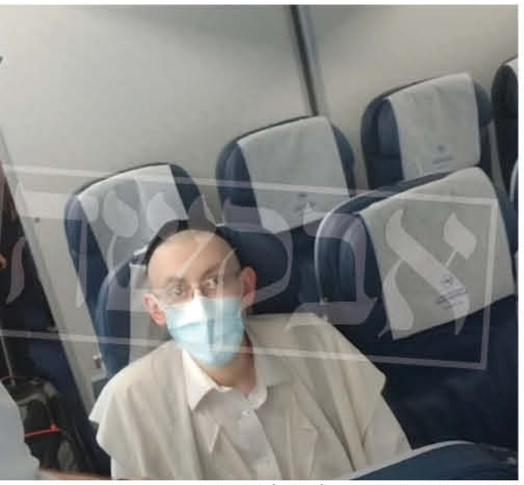

בחירוף נפש. בנסיעתו האחרונה לאומן על ראש השנה

בשמחה קורנת. בדרך לרבינו לראש השנה

טוב" והתכוון לכך! כיון שלפי מדרגתו הבין שזהו הטוב עבורו. כשבני משפחתו נסעו לארץ הקודש באותה תקופה והוא בירר אצל הרופאים אם מותר לו להצטרף ונענה בשלילה, הדבר לא פגם בתחושת השמחה שלו, כיון שהבין שתפקידו עכשיו לציית ולשמור על בריאותו, ואדרבה - התעניין ברצון ובחיוניות בפרטי הנסיעה כאילו השתתף בה בעצמו. נעימות מיוחדת זו היתה אבן דרך בהנהגתו, הוא היה רחוק מכעס ורוגז ושלט בתגובותיו.

השתדל להשקות אילנות. ר' אברהם ז"ל נואם בנעימוד התייסדות של מכון 'משיב לשואל' בעיר לעיקווד

דבר זה בא לידי ביטוי מיוחד בחודשי חייו האחרונים, כשבמקום לשקוע במרירות ח"ו, נהג להיפך ואף הקרין על סביבותיו חיות ושמחה.

הקפדה מופלאה הייתה לו בעניין טבילת המקווה גם בחודשי חייו האחרונים. דא עקא, כיוון שמערכת החיסון שלו נחלשה מאד בגלל הטיפולים, הרופאים ציוו עליו להיזהר מחשיפה לחיידקים. אולם ר' אברהם שלא אבה לוותר על טבילת מקווה, טרח לברר את שעת פתיחת המקווה כדי שיוכל לטבול שם בבוקר השכם, לאחר שמחטאים את המים, ובטרם יטבלו שם אנשים אחרים...

ר' יצחק פרידמאן בדברי פרידה נרגשים בלוויה באומן

מסע ההלוויה באומן ליד הציון הקדוש

ההלוויה בבארא פארק

ישרות פנימית זו האירה כאבן חן במיוחד בתקופה האחרונה לחייו, כשהיו לו כל הסיבות להרשות לעצמו להקל מעט בדברים שהחזיק בהם, ובכל זאת נחלץ חושים לעשות כפי האפשר מבלי לחפש הנחות.

מספר ידידו ר' יחיאל מיכל שיחי': "כמה חודשים לפני שנתגלתה אצלו המחלה הנוראה ה"י, דיברתי איתו בטלפון והוא העלה את השאלה איך מפרשים את המושג 'דעת' שמופיע בדברי רבנו, למשל שצריך להאיר דעת באחרים, ושגדר אדם הוא 'דעת', וכו'. הצעתי בפניו כמה פירושים, אולם הוא חש שעדיין לא הגיע אל המכוון בהבנת דברי רבינו בענין, כעבור תקופה לאחר שנתגלתה אצלו המחלה הנוראה - אחרי תשעה באב, כשהמצב שלו היה ממש קשה ומר, הוא מספר לי שמצא בקיצור ליקוטי מוהר"ן ט"ז תנינא, שעיקר הדעת שהצדיק מכניס באדם - הדעת שמצילה אותו מרוח שטות ועוונות רח"ל, היא ה"דעת דקדושה שיש אלקים שליט בארץ ולעשות רצונו יתברך", ר' יחיאל מסיים בהתרגשות "באותם ימים המצב היה ממש קשה והצדדים לכאן ולכאן היו ממש עניין של חיי נפש, אבל לר' אברהם הייתה שמחה אחת - הלא למדנו לפני כמה חודשים והסתפקנו בביאור המושג דעת, והנה נמצא ביאור מהו עיקר עניין דעת. זה מה שעניין אותו באותו הזמן".

באופן דומה, לפני נסיעתו האחרונה לאומן בר"ה, הוא כבר ידע שהמצב קשה מאד ודיבורי הרופאים היו קשים רח"ל. ר' אברהם ע"ה אמר לידידו את הדברים הבאים: "יש עניין שנתהפך הכל - זה עצמו - לטובה", דווקא משום שיש כזו מהפכה ובלבול, והרופאים כבר לא בטוחים מה לעשות, ייתכן שמשום כך יאפשרו לי לנסוע לאומן לר"ה, ואם כן הכל לטובה". זה היה המבט שלו - מבט של תכלית.

אביו שליט"א מציין כיצד באותה נסיעה אחרונה ניתן היה לחשוב שמדובר באדם הבריא ביותר בעולם, בלי שום דאגות! הוא נסע בשמחה ובטוב לבב והספיק דברים רבים, ללמוד בדרך, ללכת לציון,

> ביוזמה עצמית הוא החל להפיץ קונטרסים מדי חג בחג בבתי הכנסת, מלאים דיבורים חמים ונלבבים מספרי רבינו הק' ותפילות יקרות מתלמידו הק' לשפוך שיח לפני ה' לזכות לקדושת החג כראוי. כל רצונו היה שיהודים יוכלו לשפוך לב לפני ה' יתברך ויזכו לקבל את החגים הקדושים בקדושה ובשמחה כראוי

להגיד תיקון הכללי, לעלות לתורה, לקום בבוקר השכם - דברים שאדם בריא ורגיל לא מבצעם בשלימות.

ר' אברהם געטץ ע"ה, זכה להשיב נשמתו לבוראו בעיצומו של יום א' דר"ה האחרון, בעיר אומן, בתוך הקיבוץ הקדוש של רבבות אלפי ישראל שבאו לאומן, לאחר שזכה והספיק לקיים את הסדר הנפלא של ערב ר"ה בציון הקדוש ולהיות נכלל בקיבוץ הקדוש עם התקדש החג, בעקשנותו האדירה זכה להימנות על באי הקיבוץ הקדוש ולהיות אצל הצדיק שהבטיח שאת אנשיו הוא מעביר כבר בלילה הראשון.

במוצאי ראש השנה ליווהו אלפי משתתפי הקיבוץ בדרכו האחרונה כשמיטתו עוברת דרך הציון הקדוש, משם הוטס לארה"ב שם נערכה לו הלוויה ענקית ובה הוספד כראוי לבן עליה שכמותו.

למלאות את החלל

נפש יקרה וזכה זו אבדה מאיתנו בעוונות, מי ימלא חסרונה. כפי שציין הרה"ח ר' יצחק פרידמאן שליט"א בדבריו בכינוס

ה'שלושים', באומרו "לפעמים אדם אחד מספיק לעשות עבודה של עשרה ועשרים אנשים, ואם כן אחרי פטירתו צריך כל אחד להתחזק לפחות בנקודה אחת כדי להשלים את החסרון שנוצר".

גם הרה"ח ר' אליעזר חשין שליט"א עמד על נקודה זו בדבריו, כאשר מנה את ר' אברהם ע"ה ברשימה אחת עם המיוחדים שבקרב אנ"ש בדורות הקודמים שהיו מסורים ביותר לעניין של רבינו הק', והוסיף כי כאשר אמרו חז"ל 'ידאגו כל החבורה' מובן מכך גם שצריך כל אחד לדאוג להשלים את מה שנחסר בגלל לכתו של אחד מהחבורה, ובפרט מי שעסק בעניינים חשובים ויסודיים כאלה.

זכות הצדיקים האמיתיים שבדבריהם עסק תעמוד לו בעלמא דקשוט, ויהיו גם מליצי יושר למשפחתו הרוממה ובפרט לרעייתו הצדקנית תבלחט"א אשר עמדה לימינו במסירות נפש ועודדה אותו בכל מפעלותיו והייתה לו לעזר אמיתי עד לימיו האחרונים, זכרה לה זאת ה' לטובה, יה"ר שתזכה לראות נחת דקדושה מכל צאצאיה.

תהא נפשו צרורה בצרור החיים אמן. ■

לעלות בסערה ליד הציון הקדוש - - -

שביבי אש מתוך דברי הספד מרגשים שנאמרו בהלוויתו ע"י אחיו הרה"ח ר' **מרדכי געטץ** שליט"א בתרגום חופשי

אחיו הר"ר מרדכי צבי הי"ו בדברי הספד מרטיטים

...."אנשים שואלים ולא מבינים איך יכול להיות שאדם כל כך רוחני שנסע עם כאלו שאיפות רוחניות גבוהות 'סיים את חייו דווקא במקום הזה? איך זה 'יכול להיות? אולם התשובה היא שבדיוק להיפך, אסביר זאת על פי סיפור ששמענו מהאדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב על התקופה בה שהה במחנות ההשמדה הנאציים, באותה עת נערכו כולם לגרוע מכל, מהרנ"צ היה משוחח אז רבות עם אביו האדמו"ר מבאבוב ששהה במחנה יחד עמו, האדמו"ר היה אומר לו בכל עת מצוא 'אנו צריכים ללכת לתאי הגזים באותה שמחה בה היינו שרויים בעת ההקפות של שמחת תורה בעיירה באבוב' סבי שמע זאת ולא הצליח להבין איך תיתכן מציאות כזו של הליכה לעבר המוות מתוך שמחה של הקפות?

והנה היה שם במחנה יהודי שאינו שומר תורה ומצוות שסיפר לאדמו"ר מהרנ"צ לפי תומו כיצד ראה במחנה אושוויץ יהודים שפוסעים לעבר תאי הגזים כשחיוך גדול מתוח על שפתותיהם והרגשת התעלות שלא ראה מעולם כמותה נסוכה על פניהם.. 'אז הבנתי' אומר לי אדמו"ר מהרנ"צ 'שכיש לאדם תכלית ויש לו שאיפה לאן להגיע בחייו עלי אדמות אין גבוה מכך ואין מספק מכך, הוא זוכה לעלות בסערה השמימה באופן הראוי והנעלה ביותר'...

גם לר' אברהם זו היתה הפסגה ממש לעלות בסערה ליד הציון הקדוש - - -

◆◆◆

..."לא אשכח זאת לעולם, הייתי עימו בשבת האחרונה באומן, הוא ידע שהרופאים כבר אמרו שעשועיו ספורות, ולמרות זאת היה שרוי בשמחה, וכששאלתיו כיצד ישן בלילה, הוא סיפר לי שהיו לו 'יסורים נוראים שבשלהם לא יכול היה להירדם, 'כשראיתי בארבע בבוקר שאינני יכול להירדם ולא רציתי להעיר את חברי שישן לידי החלטתי שאני יורד לציון, זכיתי להתפלל וותיקין ולומר תהילים'..

...הוא לא יכול היה ללכת על רגליו, ואיך שהוא נסחב כל הדרך עד לציון כדי שיוכל להתפלל וותיקין, אולם את השמחה גדולה שבה היה שרוי, הנהרה שהייתה שפוכה על פניו כאשר הוא סיפר זאת, אני אומר לכם בוודאות 'אי אפשר לקבל שמחה כזו משום דבר גשמי'! זו הייתה השפה שלו וכך הוא חי.

◆◆◆

אספר לכם דבר נוסף: זה היה לפני מספר חודשים כאשר הוא היה מאוד חלש, זוגתו התקשרה אליי וביקשה ממני שאצא עימו מעט על מנת שיוכל לנשום אוויר צח, כשהגעתי אליו ביקשתי ממנו שיתלווה עימי החוצה, אבל הוא אמר לי אינני יכול! וכך אמר לי 'אתה לא מבין, בכל פעם שאני יוצא החוצה אני מסתכל על שתי בנותי הקטנות, העיניים שלהם משדרות פחד, הם חוששות שאנטוש אותם, הם מתחילות לבכות, ביתי הקטנה מחזיקה אותי חזק, היא מרגישה שהיא הולכת לאבד אותי, אני מסתכל בעיניה ואני יודע שאינני יכול לצאת אפילו לא לשעה"...

..."אז אני פונה אליך אב הרחמן אבי היתומים, אתה שלקחת את ר' אברהם לא לשעה, לא ליום, גם לא לשבוע או לחודש אלא לחיים שלמים קיים נא את הפסוק "נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם" יש לפעמים שאלות כל כך עוצמתיות שרק הקדוש ברוך הוא בעצמו יכול להשיב עליהם תשובה נכונה - - -

..."אני רוצה להודות בשם כולם לזוגתו הצדקנית של ר' אברהם ז"ל אשר רק בזכותה יכול היה ר' אברהם להמשיך ולחייך לאורך כל התקופה הזו, המפרשים מקשים מדוע 'ניסיון העקידה' נקרא ניסיון של אברהם אבינו? הלא מי שנתנסה לא פחות ואף הרבה יותר היה יצחק אבינו?! ומבארים; יצחק אם היה נעקד היה עולה למקומו המובטח לו בגן עדן ונהנה מזיו השכינה, אולם מי שהיה אמור להישאר עם החורבן והאובדן היה אברהם אבינו ולכן הדבר נחשב בעיקר לניסיון שלו, כך גם אומר לזוגתו הניסיון שלך גדול משלו, רק אנחמך שר' אברהם ז"ל וודאי ישמש למעלה כבעל תפילה נאמן עבורכם.

וְהִנֵּה גַּם אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֹּה הַיּוֹם בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ מֵאִישׁ אֶחָד שֶׁיִּשָּׂרֵת אֶת רַבּוֹ בְּאֹפֶן כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ מִמּוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נָתָן זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, כִּי מַמָּשׁ נִתְקַיֵּם בּוֹ: לֹא מָשׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל - אָהֳלוֹ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁל רַבֵּנוּ, אוֹר הָאוֹרוֹת, בַּעַל לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה

כִּי מַמָּשׁ הָיָה דָּבוּק וּמְקֻשָּׁר אֵלָיו בְּהִתְקַשְּׁרוּת וּדְבֵקוּת אֲמִתִּי בִּמְסִירוּת־נֶפֶשׁ וּבְבִטּוּל הַרְגָּשׁוֹת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי בְּכָל תְּנוּעוֹתָיו בְּמַעֲשֶׂה וּבְדִבּוּר וּבְמַחֲשָׁבָה, בְּשִׁבְתּוֹ בְּבֵיתוֹ, וּבְלֶכְתּוֹ בַּדֶּרֶךְ, בְּשָׁכְבּוֹ וּבְקוּמוֹ.

וְכָל שִׂיחוֹתָיו וְסִפּוּרָיו וְעִנְיָנָיו, הַכֹּל הָיָה סוֹבֵב וְהוֹלֵךְ רַק עַל קֹטֶב עִנְיָן זֶה, לְהוֹדִיעַ וּלְפָרְסֵם גְּדֻלַּת קְדֻשַּׁת מַעֲלַת רַבֵּנוּ זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וּגְדֻלַּת קְדֻשַּׁת מַעֲלַת מַאֲמְרֵי תּוֹרוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְשִׂיחוֹתָיו וְסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹתָיו וְכָל עִנְיָנָיו, לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו וְכוּ', לְהָפִיץ מַעְיְנוֹתָיו חוּצָה, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם. וְכָל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצַוּוֹת לָזֶה וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה.

וְאִלְמָלֵא זָכוּ הָעוֹלָם עַל־כָּל־פָּנִים גַּם עַכְשָׁיו, זֶה שָׁנִים רַבּוֹת אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לֵהָנוֹת מֵאוֹרוֹ כְּבָר הָיָה הָעוֹלָם בָּא לִידֵי תִּקּוּנוֹ בִּשְׁלֵמוּת - - -

(הקדמת עלים לתרופה)